

Bekeringsgeschiedenis van zeven mannen

DEEL 3

DE UITNEMENDE KRACHT VAN CHRISTUS' LIEFDE,

1. HERMANUS HERMSEN. Blz. 3

2. KORTE BESCHRIJVING VAN DE WONDERBARE LEIDINGEN GODS

C. RUESINK. Blz. 67

3. LEVENSBESCHRIJVING EN BRIEVEN

OTTO BOUMAN. Blz 119

4. BRIEVEN en korte levensschets van:

JACOBUS JOHANNES VROLIJK. Blz. 190-202.

Vervolg 30 brieven blz. 213-245

5. WOUTER VAN DER PLIGT en echtgenote Bastiaantje van Wijk. Blz. 203

6. JOB DE JONG te Bolnes, toevoorder bij Koos Vrolijk. Blz. 210

7. WILLEMKE VOS TE AALBURG. Blz. 246

Samengesteld door Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

**DE UITNEMENDE KRACHT VAN CHRISTUS' LIEFDE,
ONTDEKT IN DE BEKERING VAN
HERMANUS HERMSEN**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

GENEALOGIE

Hermanus Hermsen (1696-1786)

Hermannus werd geboren op 9 december 1696 in Doesburg. Zijn moeder was rooms-katholiek; kort nadat zij stierf, verloor Hermanus ook zijn vader. Door de stedelijke weermeesters werd hij in september 1706 uitbesteed aan de schoenmaker Jan Schede, bij wie hij zijn opvoeding en scholing ontving. In 1719 vertrok hij - met kerkelijke attestatie - naar Rotterdam, werkte naderhand onder meer te Zevenhuizen, en vestigde zich in 1727 weer in Doesburg. In dat jaar trouwde hij met zijn stadgenote Anthonetta Blekmans, die eveneens in Rotterdam had gewoond. Zij schonk hem twee kinderen. In 1754 verloor Hermsen kort na elkaar zijn vrouw en zijn 22-jarige zoon. Welk beroep hij uitoefende blijkt nergens.

In 1757 publiceerde hij zijn autobiografie, waarvan hij maar liefst zes herdrukken heeft mogen beleven. De titel luidt: *De uitnemende kracht van Christus liefde*, Rott., 1757, 1764, 8o., Amst., 1770, 6e druk, 8o. In zijn publicatie die voor deze site is gebruikt spreekt hij over het klaarmaken van de 9e druk. Er verscheen ook een druk in Amsterdam, Koene, zj (ca. 1790) XII,200 pp. Halfleer met koperen slotjes. En een in Amsterdam, bij Höveker z j (oorspr. 1757) met portret van de schrijver 13e druk. Hermsen woonde vanaf ongeveer 1760 in het gasthuis van Doesburg, en schijnt op het laatst van zijn leven blind te zijn geweest. Negentig jaar oud, werd hij op 1 december 1786 begraven.

Bron: *Levens van vromen*. Door F.A. van Lieburg. Uitgeverij de Groot Goudriaan, Kampen 1991

**DE UITNEMENDE KRACHT VAN CHRISTUS' LIEFDE,
ONTDEKT IN DE BEKERING VAN
HERMANUS HERMSEN.**

INHOUD

VOORWOORD

WAT DE HEERE AAN MIJN ZIEL GEDAAN HEEFT

**VERHAAL DER KRACHTDADIGE BEKERING VAN EEN ROOMS
SOLDAAT BUITEN DOESBURG**

**DES HEEREN ZEGEN, BIJ HET HOUDEN VAN MIJN OEFENINGEN,
KRACHTDADIG ONDERVONDEN EN AANGETOOND.**

VERSCHEIDENE VERZOEKINGEN EN LISTEN DES SATANS

LIEFDES-UITLATINGEN VAN DE HEERE JEZUS AAN MIJN ZIEL.

BEPROEVINGEN TE DOESBURG

REDDING UIT KRUIS EN ONGESTALTE

**ONDERVINDING OP EEN ZONDERLINGE WEG VAN KRUIS EN
BEPROEVING.**

VERNIEUWDE BEVINDING VAN GODS LIEFDE EN GENADE.

EEN GELOVIG ZIEN VAN DE AANSTAANDE HEERLIJKHEID.

NU NOG EEN BIJZONDERE GENADIGE ONTMOETING.

VOORWOORD

Eer ik overga tot het bijzonder verhaal van 's Heeren weg met mij gehouden, zal ik meedelen, welke 't doel en de oogmerken zijn, die mij bewogen hebben, om hetzelfde in het licht te doen geven en niet voor mij alleen te houden. Dezelve zijn deze navolgende: Ten eerste. Mijn oogmerk is, om hiermede aan te tonen Gods oneindige, ontfermende en onbegrijpelijke liefde, welke Hij van eeuwigheid vrijwillig betoond en voorgenomen heeft, in zich vaten der barmhartigheid te willen voorbereiden, tot zijner heerlijkheid, en dat zonder aannemingen van personen om te tonen, dat het niet is desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods. Want Hij zegt: *Ik zal Mij ontfermen diens Ik Mij ontferme, en zal barmhartig zijn die Ik barmhartig ben. En zo verhardt Hij ook het hart die Hij wil.* Hier komt geen voorgezien geloof of enig goed werk in aanmerking: want als de kinderen nog niet geboren waren, noch iets goeds of iets kwaads gedaan hebben, opdat het voornemen Gods, dat na de verkiezing is, vast blijve, niet uit de werken, maar uit de roependen. Wij stonden alle van nature even na, om uitverkoren te worden, want God had ze alle onder de zonde besloten, opdat Hij, die Hij uit de Joden en Heidenen verkoren had, zou barmhartig zijn. Want wij hebben alle gezondigd, en derven de heerlijkheid Gods. Dit openbaart de Heere in de tijd, als die tijd der minne daar is, welke de Heere in Zijn eeuwige raad en voornemen bepaald heeft, naar welke Hij alle dingen werkt en bestemd bad, om genade te bewijzen aan Zijn volk, dat Hij in Christus had uitverkoren naar Zijn welbehagen, en wel tot prijs der heerlijkheid Zijner genade.

Ten tweede. Ik bedoel met dit verhaal aan te tonen, tot roem van Gods wonderbare en vrije genade, dat Hij dit grote genadewerk aan mij geopenbaard heeft, in de dierbaren Heere JEZUS, door zijn Heiligen Geest. Dit is de grote verborgenheid zijns willens, naar Zijn welbehagen, hetwelk Hij voorgenomen had in Hemzelf, naar de rijkdom zijner barmhartigheid. En dat met voorbijgaan van zo vele honderdduizenden van mensen, die de Heere laat liggen in de zonden, onder Zijn toorn, en onder de vloek van de Wet, daar de mens zich, in Adam aangemerkt, vrijwillig ondergebracht heeft. Wij allen liggen van nature onder een verbroken werkverbond, hebbende gezondigd, en dervende daarom ook de heerlijkheid Gods. En zullen zo eeuwig moeten blijven liggen, wegens onze dodelijke onmacht, zo zich hier de vrije ontferming Gods in Christus aan ons niet komt te ontdekken.

Ik was van nature niet beter als alle andere mensen, maar dit is het wonder van Gods vrije genade, dat ik mag uitroepen: mij is barmhartigheid geschiedt, en de Heere heeft zichzelf aan mij ontdekt! *Het zijn maar niet vele wijzen naar het vlees, niet vele machtigen, niet vele edelen, maar het onedele der wereld, en het verachte dat niet is, heeft God willen uitverkiezen, opdat Hij hetgeen iets is, te niet zou maken, opdat hier geen vlees roemen zou voor Hem.* Dit mag ik ook zeggen, hierdoor zal Gode en het Lam van mij eeuwige heerlijkheid gegeven worden, met alle degenen die God in de tijd, die oneindige genade, liefde, goedertierenheid en barmhartigheid in Christus, de Zoon Zijner liefde, ook komt te bewijzen; met deze zal ik hier in genade en hiernamaals voor eeuwig Gode en het Lam toebrengen, de eer, dankzegging en heerlijkheid, tot in een eindeloze eeuwigheid. Want, omdat wij hier maar eindige schepselen zijn, zo kunnen wij niet naar waarde erkennen, die grote genade, welke de Heere aan Zijn volk bewezen heeft, daartoe hebben wij nu geen hart of mond, maar de eeuwigheid zal er toe nodig zijn; dan zullen wij God eens volmaakt kennen, en met al de gezaligden voor de troon, voor eeuwig erkennen, en Hem heerlijkheid geven, als wij bij de dood, vrij gemaakt zullen zijn van het lichaam der zonden, en dat eindeloos! O, mijn nieren verlangen nu al

in mijn schoot. O, wanneer komt die dag, dat ik zo bij Hem mag wezen, en dat ik zijn aangezicht eens zien zal, om Hem te dienen zonder zonden. - En eindelijk

Ten derde. Mijn doelwit is ook het heil van onsterfelijke zielen, door dit verhaal te bevorderen, en ik vertrouw, dat mijn arbeid niet ijdel zal zijn in de Heere. Want het heeft Hem behaagd, dit werk al te zegenen aan twee mensen, die hetzelfde in mijn schrift gelezen hadden, en die daardoor, als een middel in Gods hand, zijn ontdekt en overtuigd geworden. De een is door de liefde van de Heere JEZUS rusteloos gebleven, totdat zij werkelijk en dadelijk door het geloof in Hem gekomen was, en met Hem verenigd is geworden; zodat zij in het vervolg ook getoond heeft, dat haar de Heere Christus dierbaar is geworden. Mocht het de Heere behagen, mijn werk verder te zegenen, dan zou ik daarin een gewenst doel bereiken.

1. Wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft

Nu zal ik mij schikken om te verhalen, wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft. En ik wens voor eeuwig te aanbidden de wonderweg, welke de Heere met mij gehouden heeft. Want ik mag met grond zeggen: *Mijn vader was een Amoret, mijn moeder een Hetitische*, wegens hun onbekeerlijke staat: ik mag zeggen, één uit één stad, ja uit één geslacht. Want ik was na de dood van mijn vader en moeder, gebracht onder een afgodische dienst; mijn moeder was een Papist en afgodendienares, en hare vrienden, die ook altemaal het Beest volgden, zouden mij in die religie hebben opgebracht, had de Heere niet, door zijn wijze en goede Voorzienigheid, overeenkomstig Zijn Raad, ten goede over mij gewaakt, door de harten van de Overheid te bewerken, als Salomon zegt: *Het hart eens konings, is in de hand des Heeren, Hij neigt dat als waterbeken*; de mens heeft schikkingen des harten, maar de Heere bestiert zijn gang; zo weet de Heere door middelen, alles te bewerken, om zijns zelfs wil. Dit deed de Heere ook door de Overheid, waardoor ik geplaatst werd in het Burgerweeshuis, in deze stad Doesburg; nu werd ik gebracht onder een zedelijke en burgerlijke opvoeding, en raakte daar onder de zuivere waarheid, die Paulus noemt: een leer die naar de Godzaligheid is, daar de Heere gewoon is onder te werken, wanneer Hij Zijn Geest met het Woord doet gepaard gaan, tot overtuiging en ontdekking van een uitverkoren zondaar. O, dan wordt het Woord wel eens als een vuur en hamer, en als een tweesnijdend zwaard, dat levend en krachtig is, en doorgaat tot de verdeling der ziel en des Geestes, en wordt een oordeler der gedachten en overleggingen des harten.

Met mijn veertiende jaar kreeg ik lust tot die zuivere waarheid, als dat getrouwe Woord en aller aanneming waardig waarin geopenbaard is, hoe een arm, doodschuldig en vloekwaardig zondaar, door de dierbare Heere JEZUS, tot God kan gebracht worden, en zo weer door Christus enige gerechtigheid, met God verzoend en bevredigd worden. Maar die weg was voor mij verborgen, gelijk voor alle natuurlijke mensen, zolang als ze de Geest der waarheid missen, zo kunnen zij die zalige verzoening (zoals een goddeloze, om niet uit vrije genade, door de verlossing, die in Christus JEZUS is, van God in Zijn vierschaar gerechtvaardigd wordt) niet verstaan, want dit is hun een dwaasheid. O, dit was voor mij verborgen, dit had ik in het oog niet, waarom ik mij 's morgens vroeg en 's avonds laat kwam te oefenen in het Woord van God, en ook vooral in de Heidelbergse Catechismus, waardoor, en waarin ik geoefende zinnen kreeg, en een klaar begrip van de historische waarheid, alsook een beschouwing met het verstand, dat met een toestemming gepaard ging, waardoor ik niets zocht dan een eigene gerechtigheid, om mijn zaligheid daardoor te kunnen bewerken. Hierdoor begon ik te leven naar het ingeschapen licht der consciëntie, en lette zeer nauwkeurig op het

beschuldigen of verontschuldigen van dezelve, gelijk zulks plaats heeft in de Heidenen, als zij goed of kwaad doen.

Nu beoogde ik anders niet, als maar bevrijd te worden van de hel, als een vrucht van de zonden, en dat ik in de hemel mocht komen, om aldaar zalig te worden. Maar ik kende niet, gelijk alle natuurlijke mensen, wat de zaligheid zou zijn en waar ze in bestaat, namelijk, om hier al in de tijd heilig te zijn, maar naar Gods zalig beeld veranderd te worden, en zich zo met ziel en lichaam overgegeven te vinden tot de dienst van een Drieëenige, volmaakt, zalig en heerlijk God, die alle dienst van engelen, volmaakte rechtvaardigen, en van alle redelijke schepselen waardig is. Maar ik meende een zaligheid in de hemel, bij de engelen Gods, daar men vermaak, blijdschap en vreugde zou hebben; daar het beter was als in de hel, daar men eeuwig pijn moest lijden, en treuren en wenen bij de duivelen; waardoor ik, uit kracht daarvan een klaar begrip te hebben, indruk kreeg; dat deden mij een schrik en afkeer hebben van alle grove zonden, die de consciëntie, door het ingeschapen licht; door en na de Wet, ontdekte, en waardoor ik zo Heidens zedig werd, dat ik mij driemalen op de rustdag, onder de openbare middelen vervoegde. Ik catechiseerde ook Zondags, en eens in de week bij predikanten, maar kreeg geen rechte ontdekking, of bericht, van die zalige en vrije genadeweg, en dat ik met al mijn eigen gerechtigheid, zou verloren gaan, maar dit is ook voor de wijze en verstandige verborgen, en de Heere openbaart het alleen aan zijn kinderen. In plaats dat zij mij moesten ontdekt hebben, dat ik was een arm, jammerlijk, blind en naakt mens, dat ik met al mijn webben, die niet deugen tot kleding, en die niet konden dekken, moest verloren gaan; zo lang ik het leven zocht in mijn werken, en in mijn hand vond, kon ik niet geestelijk ziek worden, om naar die geestelijken Médi-cijnmeester, de Heere JEZUS, uit te gaan. Zij brachten mij meer in de hoogten, door mijn antwoorden als verstandig te prijzen; daarin schepte ik behagen, en dit moedigde mij wel te meer aan, maar daardoor werd ik nog al rijker en verrijkt en had ook daarom geen gebrek, gelijk de Laodicese gemeente. En werd daardoor, met Paulus, zo onberispelijk naar de Wet, in het onderhouden van de uitwendige geboden, dat ik, met de jongeling moest vragen: *Wat ontbreekt mij nog?*

En met de Farizeeër dankte ik de Heere, dat ik niet was als die en die, als die vloekten, dansten, kaartspeelden, tiktakten, met dobbelstenen speelden, alle zondige en ijdele gezelschappen bijwoonden, en zo toonden, dat zij naar de begeerlijkheid van hun verdorven natuur, en naar de vorst dezer eeuwen leefden, en de overste der macht des lichts dienden, die werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid. Van dat zondige gezelschap en die levenswijze, had mijn ziel een afkeer en Salomons raad, indien de zondaars u aanlokken, bewilligt niet met hen te gaan, indien zij zeggen gaat met ons.

Maar integendeel, ik verhaalde aan de mensen hetgeen ik op des Heeren dag gehoord had, en zocht andere ook te onderwijzen, in de kennis der waarheid die naar de Godzaligheid is. Om zo te tonen, hoe noodzakelijk het was, dat men God moest kennen, en JEZUS Christus, die Hij gezonden had. Want God zal eens met vlammend vuur wrake doen over degenen, die Hem niet kennen, en over degenen, die het Evangelie van onzen Heere Jezus Christus ongehoorzaam zijn. Ik toonde hoe dat niemand ontvlieden zal, die op zo grote zaligheid geen acht geeft. Dit was mijn levenswijze, tot in mijn 24ste jaar, welke tijd de Heere in Zijn eeuwige Raad bepaald had (naar welken raad Hij alle dingen werkt) om mij van woonplaats te doen verandere, van Doesburg naar Rotterdam, onder die levendige, ontdekkende, en overtuigende middelen, daar Godzalige leraren gevonden worden, die in JEZUS koninkrijk uit te breiden, en het rijk van de duivel af te breken, hun grootste gewin, eer en zaligheid stelden, en die daarom ook de mensen naar de waarheid zochten te ontdekken, en daar bij te bepalen, onder bidden, zuchten en uitzien om de Heiligen Geest, als de Geest der Waarheid, opdat die

aan hen bij en onder het Woord mocht geschonken worden. Want het is toch niet door kracht noch geweld, maar door Gods en Christus Geest moet het Woord zijn kracht doen op het harde hart van een zondaar, dat een stenen hart genoemd wordt. Zulke leraren kunnen zeggen met Paulus: Wij zijn gezanten van Christus wege, God heeft zijn Zoon ook in mij geopenbaard, en daarom geroepen, door de openbaring van de Heere JEZUS zelf, om het Evangelie te verkondigen: en van zulke leraars getuigt de grootste Leraar zelf, *daar Ik ben zal ook Mijn dienaar zijn.*

Ik moest dan te Rotterdam komen, om die dierbare Parel te zoeken, namelijk de dierbare Heere JEZUS, met al zijn zalige schatten, en heerlijke genadegoederen, want in Hem zijn al de schatten van wijsheid en kennis verborgen; dus moest ik komen om met Maria het beste deel te verkrijgen.

Het was de vierde Maart 1719, dat ik mijn attestatie van de leraar te Doesburg verzocht en verkregen heb, waarin hij zei, dat ik was onvergelykelyk in wandel, wegens mijn onberispelijke levenswijze, waardoor een oud en mij wel bekend leraar opmerkte, dat ik meer had als natuur, dat ik het zaad des geloofs al had; hoewel ik hem niet veel hoorde spreken, over het bevindelyk genadewerk zo als het Gods Geest begint en werkt, in het hart van een uitverkoren mens; wat hij daarvan kende, laat ik voor de Heere, die ieders hart, weg en werk kent; staat of valt een leraar, hij staat of valt zijn eigen Heer. Maar ik heb in het vervolg ondervonden, had de Heere geen wonderen aan mij gedaan, en mij Zijn Geest geschonken, die mij wederbaarde en mij tot een nieuw schepsel in de Heere JEZUS maakte, dat ik met al dat nabijwerk, als Agrippa, van aan Christus te geloven, en in een Christus te geloven, met de jongeling, eeuwig zou verloren gegaan zijn, was ik niet dadelijk en werkelijk tot de Heere JEZUS gekomen, door het geloof, en een met Hem geworden, door een geloofsverenigende ondertrouw.

In deze gesteldheid kwam ik te Rotterdam, en kon niets anders, als uit diezelfde grond de zaligheid bewerken, als tevoren. Ik woonde naarstig alle middelen bij, en ik zocht de ernstigste leraars na te gaan, die het getrouwste tot ontdekking en overtuiging predikten. Ik zag nog niet, dat mijn gerechtigheid overvloediger moest wezen, als die der Farizeeën en Schriftgeleerden, en dat ik anders in het koninkrijk Gods niet kon ingaan.

Om voort te gaan, ik had nu redelyk letterkennis. ik luisterde nauwkeurig toe, ik ging veel peinzen en overdenken hetgeen ik hoorde. Toen was het de tijd der minne voor mij, en de Heere hield mij staande op mijn weg. Ik hoorde hier spreken van wedergeboorte en van de ware bekering. Ik hoorde hoe dat toeging, en hoe verre een mens komen kan, en wat hij al hebben kon, dat eigen maaksel en werk was, werkende uit het werkverbond, en dat toch een mens met al dat werk nog kon verloren gaan, omdat hij niet werkte uit een nieuw grondbeginsel, uit het geloof en tot een recht einde.

Ik had te Doesburg nooit van die zalige verandering, zoals dat toegaat, in een ziel, die Gods Geest zo krachtadig komt te bewerken tot bekering, horen prediken. Ik raakte twijfelmoedig, zeggende: Wat is dat, en wat wil dat zijn, dat ken ik niet, dat werk heb ik nooit tussen de Heere en mijn ziel ondervonden. En kan een mens niet zalig worden, en gaat hij met al die letterkennis, en dat nabijwerk, en met al die eigengerechtigheid verloren, want ik ken dat niet, en heb dat niet; daar werd ik heel bekommerd en moede-loos over, ik wilde het al behouden, en dacht, zonde ik, zulk een mens, niet zalig worden; o! dan zullen er weinigen zalig worden. Maar ik kon het evenwel niet behouden, op die grond, want het bracht mij in grote zwarigheid, over mijn staat. Ik dacht, als ik mij eens bedroog en op die grond verloren ging! O, wat zonde ik dan voor eeuwig ongelukkig en rampzalig zijn.

Ik ging dan op een Donderdag avond naar de grote kerk en Ds. EVERSDIJK predikte

over 1 Korinthe 13: 1, 2, daar Paulus zegt: *Al ware het dat ik de taal der mensen en der engelen sprak, en de liefde niet had, zo ware ik een klinkend metaal, of luidende schelle geworden. En al ware het dat ik de gave der profetie had, en wiste alle de verborgenheden, en al de wetenschap, en al ware het dat ik al het geloof had, zo dat ik bergen verzetten kon, en had de liefde niet, zo was ik niets.*

Ik werd onder deze predicatie bij mijzelf bepaald, en zag dat ik die liefde nooit had leren beoefenen, die uit een dadelijke en levendig geloof werkte, en dat in vereniging met de Heere JEZUS. O, dit miste ik, en dit was even de grond, waardoor dat iemand kon zien, dat hij genade had, of anders ging hij verloren met al zijn kennis, geloof en liefde, ja met al zijn Heidense deugden: ik was nu wel overreed, dat, al mijn werk geen zuiver en echt werk was, maar ik kon het niet geheel loslaten, mijn hart stond te hoog, de Heere moest mij te sterk en te machtig worden; liet ik mijn hoop en grond los, dan had ik niets met al, dan moest ik verloren gaan: O, mijn gedachten werden zeer in mij vermenigvuldigd, en de waarheid was evenwel zo klaar, ik was er wel van overreed, dat het zo was, maar ik hield nog vast aan mijn bedrieglijke droggronden. Ik kwam uit de kerk, en ging achter twee Godzalige lievelingen van de Heere JEZUS: Zij spraken tesamen, gelijk de Emmaüsgangers, van al die dingen die zij daar gehoord hadden. Ik hoorde hen spreken, en, schoon zij mij onbekend waren, begon ik ook tegen hen te spreken, en zei: **Ds. EVERSDIJK** heeft voortreffelijk gepredikt. Zij vroegen mij, (want de een was een Christen van vele bevinding op de hemelweg, en ik leerde hen in het vervolg als zodanig kennen), wat heeft hij dan zo al gepredikt?

Mijn hart stond te hoog om hun te zeggen, wat ik daar gehoord had, en wat voor twijfelingen en zware gedachten ik daaronder gehad had, over de grond van mijnen eeuwiger staat. Ik had nog wat opgesloten in mijn memorie, dat ging ik hun zeggen, zij gevoelden terstond veel liefde en trek tot mij, en de Heere had hun getoond, als aan Philippus, omtrent de kamerling, dat Hij mij zou toebrengen tot zijn schaapskooi, schoon ik nu van een andere stal was, behorende nog onder de macht en heerschappij des satans.

Zij vroegen mij, waar ik vandaan was?

Ik zei uit Doesburg in Gelderland. Ik was nu in een zondige slaappleats, bij ellendige en natuurlijke mensen, dewijl ik in de stad onbekend was. (O, wat is Gods weg over mij niet wonderlijk, heilig, wijs en goed geweest). Zij dan vroegen mij verder, of ik het goed had in mijn slaappleats?

Ik antwoordde: neen, en toen ging ik hun tonen, hoe ik er bespot en mishandeld werd, omtrent de goede zaak, daar ik smart over had, wegens het misbruik van des Heeren allerheiligste Naam, drinken op des Heeren dag en dergelijke zonden, en ik was in de stad zo niet bekend. Zij zeiden tegen mij, gaat eens met ons, wij zullen zien u in een andere slaapstede te krijgen. Ik ging met hen naar twee vrome mensen, die ook slapers hielden, en deze waren mede bekeerd; zij zeiden tot hen, hier brengen wij u een schaap, en dat moet hier zijn; daarop kwamen zij mij te onderzoeken, wat ik van het wezenlijke werk Gods in mijn ziel kende. Ik redeneerde nog al met mijn verstand over de waarheden, maar van dat verborgen werk, dat er tussen JEZUS en de ziel gekend moet worden, o! daar had ik geen kennis aan, dat was een vreemde taal voor mij, wat zij daarover spraken. Een natuurlijk mens kan toch niet begrijpen de dingen die des Geestes Gods zijn.

Hierop zei **Lijsje Bolders**, die ook een Godzalige vrouw was: *hij moet hier wezen; dat hij niet is, dat kan de Heere door vrije genade hem maken.* Want zij hoorden, dat ik nog niet onder de schapen, maar onder de bokken behoorde. En de Heere had aan die Godzalige vrouw ontdekt, dat ik ook toegebracht zonde worden tot de schaapstal van die grote Herder, zo als zij daarna zich aan mij verklaarde. Ik kwam dan in die

slaapstede, door de Goddelijke Voorzienigheid, ik hoorde daar bidden en spreken over de weg der bekering, hoe dat toeging, als de Heere een ziel staande hield, op de weg daar alle mensen van nature op wandelen, en hoe dat de Heere verder een mens bewerkte, door zijn Heiligen Geest, die overgebracht werden van de staat der natuur tot de staat der genade, die de Heere bekeerden uit de duisternis tot het licht, en uit de macht des satans tot God. Maar dat alles was mij als een verzegeld boek en een vreemde taal.

Ik ging dan op des Heeren dag, met die vrome mensen, onder de ernstige, ontdekkendste en overtuigendste middelen, en toen was de tijd der minne voor mij gekomen, welke de Heere in zijn eeuwige raad over mij bestemd had; dit was de tijd van des Heeren welbehagen, om mij genadig te zijn. **Ds. Hellenbroek**, predikte te Rotterdam in de Zuiderkerk, over Openb. 7: 17. *Want het Lam dat in het midden des troons is, zal ze weiden.* Daar ging hij tonen in de toepassing, uit verscheiden merktekenen, waaraan iemand weten kon, of hij alreeds, door de bewerking van de Heilige Geest, tot een schaap van de Heere JEZUS gemaakt was, en of Hij als een Herder, over hem geworden was, die Hij hier al geleid had, zou hij grond hebben om te kunnen hopen en verwachten, dat hij eens hierna, ook van de Heere JEZUS, als een schaap van zijn eigendom, het zalige geluk zou hebben, om eens van Hem voor eeuwig, voor de troon geweid te worden.

O! toen ontving ik, volgens des Heeren belofte, de Geest der genade en der gebeden, die de Geest des Vaders en die ook de Geest des Zoons is, die ook voor mij was een Geest van krachtdadige overtuiging, zoals de Heere JEZUS die beloofd had. En een Geest van ontdekking, waardoor ik klaar zag, dat ik nooit een schaap van die goede Herder geworden was, en daarom ook geen grond had, om te verwachten, dat ik ooit van Hem voor de troon geweid zou worden. En dat, als ik niet meer kreeg, als ik nu had, voor mijn grond om zalig te worden, ik dan eeuwig zou moeten verloren gaan.

Hierdoor werd ik zo beroerd en verslagen in mijn hart, dat ik; gelijk de Joden op de Pinksterdag, met vele tranen moest uitroepen: *O, wat moet ik doen om zalig te worden?* En ik zag klaar, dat nu al mijn webben, mij niet dekken konden, buiten Christus gerechtigheid, voor de vierschaar van een heilig en rechtvaardig Rechter. En dat al mijn voorgaande werk alleen bestond in eigengerechtigheid, in eigen kracht gewerkt, uit het verbroken werkverbond, waardoor ik meende te kunnen zalig worden. Maar dit alles viel geheel weg, en ik werd voorts ontdekt, dat ik arm, naakt, ellendig en blind was; daar ik eerst meende, dat ik rijk en verrijkt was, en geen ding gebrek had, als de gemeente van Laodicéa. Ik kon nu het leven in mijn hand niet meer vinden; daar ik te voren het leven in vond, daar zag ik nu de dood in, met Paulus. Ik zag nu klaar, door overtuiging des Geestes, dat mijn gerechtigheid overvloediger moest zijn, als die der Schriftgeleerden en der Farizeeën, of dat ik in het koninkrijk der hemelen geenszins kon ingaan; mijn ziel werd overtuigd van de natuur der zonden, hoe zij de oorzaak was, waardoor ik in Adam, uit God en zijn zalige gemeenschap en zaligen dienst was uitgezet, hebbende mede gezondigd, en dervende de heerlijkheid Gods; dat ik het beeld daardoor had verloren, van zulk een heilig, volzalig en algenoegzaam God, en dat ik het beeld van de duivel deelachtig was geworden.

O, de zonde had mij gebracht onder de toorn van God, onder de vloek van de wet, onder de heersende kracht van de zonden, en onder de macht en heerschappij van de duivel, die als een rechtvaardige over mij zijn macht had, uit kracht van de zonden (naar Gods gerechtigheid) onder wie ik mij zag als gevangen, wiens eigendom ik geworden was.

Ik ging in dat gezicht naar mijn haardstede, zeer gevoelig in tranen daarover aangedaan zijnde. En komende in huis, zo vroegen de vromen aan mij, hoe ik zo schreide, en wat

mij scheelde. Ik antwoordde: O, de Heere heeft mij doen zien, dat ik in de genadetijd nog nooit een schaap, behorende tot JEZUS schaapsstal, geworden ben, en daarom geen grond of hoop, zo blijvende, heb, om van de Heere JEZUS hierna, voor de troon geweid te worden, zoals Ds. Hellenbroek klaar en naar waarheid getoond heeft. En nu zie ik, waar ik sta van nature met alle mensen, uit kracht van de zonden. En dat al mijn goede werken en Heidense deugden, daar ik mijn gerechtigheid in zocht mij niet konden baten. Ik moest nu uitroepen, zo ik Christus gerechtigheid blijf missen, o! dan moet ik eeuwig verloren gaan. Ik heb nooit geloofd noch gezien, noch geweten, dat ik zulk een ellendige, doodschuldige, vloekwaardige en blinde zondaar was, die van God is afgescheiden, uit zijn zaligen dienst gezet, en onder de toorn en vloek gebracht, door de zonden, waarmede ik God onteerd en verloochend heb, die mij tot hertoe nog gedragen heeft in zijn lankmoedigheid, verdraagzaamheid en goedertierenheid, welke mij moesten geleid hebben tot bekering; o! dat ik niet al in de hel lig, is nu nog vrije genade Gods over mij.

Zij waren zeer verblijd, dat de Heere mij mijn bedrieglijke gronden ontdekt, en van mijn ellendestaat en toestand overtuigd had, want zij wisten dat dit het eerste werk was, dat God begon met een mens, die Hij stond te roepen en te bekeren; aan dezulke schenkt Hij eerst Zijn Geest, als een vrucht welke uit de dood van Christus voortvloeit, om daardoor een mens te overtuigen van zonden, van gerechtigheid en van oordeel.

Ik ging daarop naar boven, in het gezicht van mijn verloren en rampzalige staat; de Heere had mijn hart met Job week gemaakt, Hij had mij beroerd, wie kon het nu stillen, zelfs geen engel uit de Hemel. Ik legde mij op mijn knieën in het verborgen neer, zo ellendig, arm, naakt en blind, zo rampzalig, verdoemelijk, radeloos, machteloos, hulpeloos, en reddeloos, zo als ik mij zag, zeer gevoelig in tranen, als was smeltende voor de Heere. O, het was, *kent uw ongerechtigheid*, en ik gedroeg mij als een ellendige, wenende en huilende. Ach! dan heeft de ziel een walging aan zichzelf als zij is ontdekt geworden en aan zichzelf bekend gemaakt. O, wat smart het de ziel, dat zij tegen de Heere gezondigd heeft, in zoveel tranen uitroepende: *tegen U alleen heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen*. Zij rechtvaardigt de Heere, en zegt met David: *Heere! Gij zijt rechtvaardig in Uw spreken, en rein in Uw richten*. Ik stortte mijn hart daar voor de Heere met veel tranen uit, en ik geraakte onder de indruk van de kortheid van de tijd, dat ons leven maar was als een schrede, als een handbreed, en rook en damp die heen gaat, en dat de mens wandelt als in een beeld.

Ik kreeg een diep inzien en indruk van de grote naderende eeuwigheid, hoe vreselijk het zou zijn te vallen in de handen van de levenden God, die een verterend vuur is, zo ik niet wedergeboren en bekeerd werd, en zo ik buiten geloofsvereniging met Christus bleef, en Hij niet door het geloof in mijn hart kwam wonen; waardoor ik onder vele tranen riep tot de Heere JEZUS, dat Hij zich bij Zijn licht ook eens mocht ontdekken aan mij, zulk een ellendige, arme en in zichzelf verlorene en gans onmachtige, die nu niets kon doen, en die zijn wil zag vijandig tegen de weg van vrije genade, om gezaligd te worden, en dat om niet.

Daar lag ik, ik zuchtte, riep en schreide tot de Heere JEZUS, en zei: "Gij zijt immers in de wereld gekomen., om het verlorene te zoeken en zalig te maken? Gij zijt immers niet gekomen, om te roepen rechtvaardigen maar zondaars tot bekering? O, hier ligt nu ook een zondaar, een goddeloze; wilt Gij U daar nu over ontfermen en tonen, dat Gij ook voor mij in de wereld zijt gekomen, om mij ook te zoeken en zalig te maken?"

De Geest van God in Christus, werd mij niet alleen een Geest van overtuiging en een Geest van levend making, daar ik dood was. Maar Hij werd mij ook een Geest des geloofs, die het geloof, in mijn hart werkt, waardoor mijn verstand nader verlicht werd, en Hij werd mij een Geest der waarheid, die mij de waarheid ontdekte, zoals ik ze in

JEZUS kennen moest. Hierdoor geraakte ik in een verstandige beschouwing van de Heere JEZUS, in zijn dierbaarheid, noodzakelijkheid, gewilligheid en gepastheid, voor mij als een ellendige, doodschuldige, vloekwaardige, raad- en reddeloze, onmachtige en onwillige ziel. O, ik zag dat de Vader Hem, als die held, bij wie hulpe besteld was, om zo een nog te kunnen verlossen; in het Evangelie had voorgesteld, naar welke men zich wenden moest. Mijn wil werd als in het beginsel geheiligd en gebogen en ging met een uitgestrekte begeerte, als een recht hongerige en dorstige naar de Heere JEZUS uit. O, ik zag zo veel dierbaarheid en zaligheid in zijn persoon en dienst, dat die Hem had, en met Hem door het geloof verenigd was, en in wiens hart Hij woonde; o! diens geluk kon tegen geen duizend werelden geschat worden; mocht ik daar maar toe verwaardigd worden, al moest ik al mijn leven met een stukje brood en water, voor Hem op de aarde kruipen.

Ik vond mijn leven voor Hem niet dierbaar genoeg, al riep Hij mij tot een zwaar kruis of lijden, als ik maar achter Hem mocht komen om Hem te volgen: maar ik zag klaar, dat ik de Heere JEZUS nog miste, en nu in dat gezicht kwam ik in tranen naar beneden bij de vromen, en ik riep uit: O, ik moet de Heere JEZUS in mijn hart hebben wonen, hoe kom ik daar nog toe? Ik kan het nu niet langer buiten Hem stellen! Ik moet JEZUS tot mijn JEZUS hebben, of ik moet met de oudvader Bernardus van droefheid sterven. En in dat gezicht stond ik nog wel een vierendeeljaars, en dat wel in zuchten, bidden en mediteren. Ik had geen lust tot eten of drinken, mijn tranen ware mijn spijs en drank, dag en nacht.

Na deze was het, door des Heeren Voorzienigheid, dat **Ds. Fruytier** de proef-predicatie moest doen, voor het uitdelen van het Avondmaal in de Zuiderkerk; daar ging ik naar toe, want alle middelen nam ik waar, als ik maar gelegenheid had, in hoop of ik er ook de Heere JEZUS vinden mocht. Hij nam de woorden van die melaatse die door JEZUS gereinigd werd; daaruit toonde Zijn eerw. het onderscheid dat er was tussen het historisch-, tijd-, mirakeleus- en zaligmakend geloof, en hoe dat werkte in een ziel die zulks had.

Maar nu werd ik bepaald bij het historisch geloof, en dat ook nog in de toestemming, want al mijn werk, dat ik had tussen JEZUS en mijn ziel, daarvan kon ik niet geloven, dat het zaligmakend werk was, gewrocht door de Heiligen Geest, wegens het klein getal dat die deelachtig werden, en wegens de grootheid der zaken. Ik geloofde wel, dat de Heere JEZUS was de Christus, de Zoon des levenden Gods, dat Hij algenoegzaam en gewillig was, en macht genoeg had, om zich aan mij, als het Hem behaagde, te kunnen ontdekken, en om mij als een ellendige te kunnen helpen en verlossen van de toekomende toorn van God, van de vloek der wet, van de heerschappij der zonden, en van de macht des satans. Maar ik kon het niet geloven, dat Hij dat aan mij doen zoude, daardoor geraakte ik weer in zulke sterke bewegingen van zo vele tranen, dat ik uit de kerk naar mijn slaapplaats moest gaan, en ik zei tegen die vromen: O, nu kan ik het niet langer buiten de Heere JEZUS stellen! Ik moet naar Ds. Fruytier gaan, dat hij mij tone op wat wijze dat ik JEZUS vinden kan, want ik kan niet door mijn eigen gerechtigheid behouden en met God verzoend worden! Ik moet in de Heere JEZUS gevonden, en door Hem tot God gebracht worden!

O, mijn ziel was nu als krank van liefde naar de Heere JEZUS. Maar het was een liefde, welke uit het gemis van Hem voortvoeide en hoe ik Hem al meer beschouwde, in alles wat Hij bezat, dat in Hem al de volheid der Godheid, lichamelijk woont, en in Hem al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen zijn, ja dat Hij de enige weg was, de Waarheid en het Leven, dat niemand tot de Vader kan komen als door Hem, *dat Hij was het afschijnsel van Gods heerlijkheid, en het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid*, ja

dat Hij ook waardig was, dat alle engelen Gods Hem aanbaden; hoe meer mijn ziel uitging tot Hem, met de Bruid wegens zijn spreken en nodiging in zijn Woord, om tot Hem te komen, hoe zondig, ellendig, arm, naakt en blind, dat een ziel wel is.

O, daarom riep ik, schreide ik, zocht Hem des nachts op mijn leger, en bad dat Hij zich ook eens aan mij mocht ontdekken, en zeggen tot mijn ziel: *Ziet hier ben Ik! ziet hier ben Ik!* maar ik vond Hem niet. O, ik kon het nu buiten en zonder JEZUS niet stellen, ik moest Hem geheel tot mijn JEZUS hebben, niet alleen als mens, maar ook als Godmens, als enige Middelaar Gods en der mensen, de Mens Christus JEZUS, ja ook in zijn drie heerlijke ambten, zowel tot Koning, als tot Profeet en Hoge priester.

Ik ging daarop in tranen, en in droefheid die naar God was, naar de Heer Fruytier. Zijn eerw. kwam bij mij in zijn kamer, en hij zag dat mijn ziel met Hanna bitterlijk bedroefd was, en zei tot mij: wel mijn vriend, hoe zijt gij zo bedroefd, en hoe schreit gij zo? Maar als ik het hem nog niet ontdekte, zei hij voort tot mij, wil ik het u eens zeggen? Gij mist mogelijk de Heere JEZUS, en gij denkt dat u die niet lief heeft; waarop ik mij aan hem verklaarde. Het was of het hem de Heere JEZUS ontdekt had, en of hij in mijn hart gezien had, gelijk de Heere wel meer zo iets aan zijn getrouwe knechten openbaart, zoals Elias ondervond, en gelijk de Heere bij de Profeet ook verklaart.

Ik zei: Och, mijnheer! dat is het, ik mis de Heere JEZUS, blijf ik Hem missen, dan moet ik eeuwig verloren gaan. O, kon ik dat eens geloven, dat de Heere JEZUS mij lief had, en dat ik onder het oog van Hem gevallen was, en dat reeds in de eeuwige Vrederaad; dat ik ook een van die mocht zijn, die de Vader van eeuwigheid vrijwillig heeft liefgehad, die Hij naar het vrije van Zijn welbehagen, in de Zoon Zijner liefde, heeft willen uitverkiezen; die 'Hij aan zijn Zoon gegeven heeft; daar de Heere JEZUS zich ook uit enkele mensenliefde, als Borg voor verbonden heeft, om al wat de Vader van Hem eiste, voor al de zonden der uitverkorenen, wegens Gods heiligheid en zijn rechtvaardigheid, te willen voldoen om die, als het gezegende zaad, daardoor tot Zijn eigendom te krijgen. En daar Hij God was, boven al te prijzen in der eeuwigheid; ja, en het genen roof behoefde te achten, Gode zijn Vader evangelijk te zijn, verliet Hij voor een tijd Zijn heerlijkheid, en kwam hier in de gestalte van een dienstknecht, en werd de mens gelijk, uitgenomen de zonden, gehoorzaam geworden tot de dood, ja tot de dood des kruises. En dat alleen om daardoor voor de zijnen die losprijs en dat rantsoen op te brengen, en zo een eeuwige gerechtigheid te weeg te brengen, die hun worden toegerekend, als zij door het geloof met Hem verenigd worden, want daardoor brengt Hij hen ook tot God. O mijnheer! mocht ik er daar nu een van wezen, die de Vader heeft willen verordineren en verkiezen, en die de Zoon heeft liefgehad en heeft willen verlossen door zijn eigen bloed, als het bloed van dat onbestraffelijke en onbevleete Lam; o! mocht ik door dat bloed van Gods Zoon gekocht zijn, mocht ik een gegevene van de Vader zijn, om Hem met ziel en lichaam te verheerlijken.

Ik verhaalde ook aan de Heer Fruytier, hoe de duivel zich nu in zijn werken kwam te ontdekken. Hij zocht nu alle instrumenten tegen mij gereed te maken, en alles te bereiden, als die sterk gewapende, die nu zocht zijn huis in vrede te houden, nu hij gewaar werd, dat ik trachtte uit zijn dienst, macht en heerschappij vrij gemaakt te worden door Hem die sterker was als hij, namelijk de Heere JEZUS, die zijn huis kon afbreken; zijn vaten ontroven, en die sterk gewapende binden, en mij van hem vrijmaken. Want hij zocht mij gedurig te bestrijden in het bidden, hij werkte gedurig op mijn verstand.

Ook verhaalde ik Zijn eerw. hoe ik meer met de Heere JEZUS kon werken, als met de Vader, ofschoon ik inwendig overreed was, dat ik tot de Zoon niet komen kon, tenzij de Vader mij inwendig riep en trok door Zijn Geest, want de Heere JEZUS is toch de Weg, de Waarheid en het Leven, en niemand komt ooit tot de Vader, als door Hem; ja

niemand kent de Vader, dan de Zoon, en niemand kent de Zoon, dan de Vader, en die het de Zoon wil openbaren. Dit bracht mijn ziel zo in het moedeloze en ongeloof; mijn wens was met Philippus, ach! dat dan de Heere JEZUS, zijn Vader ook eens, aan mij geliefde te openbaren!

Toen ik dit alles aan Ds. Fruijtier ontdekt had, zei hij tot mij: O, mijn vriend! de Heere JEZUS heeft u al lief, gij zijt al onder Zijn oog gevallen, in die eeuwige Vrederaad, als een gegevene van de Vader aan zijn Zoon, en gij hebt Hem al lief; waaruit vloeien uw kanen? Waarom schreit gij zo bekommerd, dat gij buiten de Heere JEZUS moest verloren gaan?

Maar nu zal zich de duivel ontdekken, die zoekt u in zijn dienst en in zijn strikken te houden, om u te leiden naar zijn wil, dewijl hij toch een vijand is van de Heere JEZUS en van zijn Koninkrijk, want deze vijandschap is al gezet in het Paradijs. En de wereld zal zich ook in zijn vijandschap ontdekken, om u alle haat, smaad en laster toe te brengen, gelijk de Heere JEZUS de zijnen voorzegd heeft, die achter Hem wil komen. Want de wereld ligt in het boze, en die een vriend der wereld is, is een vijand van God, de liefde des Vaders is niet in hem. Ja uw eigen vlees, dat nog de grootste vijand is, de ouden mens der zonden, die toch vijandschap tegen God is, die zullen hun vijandige werken komen te ontdekken, om u, die JEZUS zoekt met vele tranen, de weg moede te maken. Maar zegt tegen de duivel, de wereld en uw vijandig, boos en arglistig hart, ik moet de Heere JEZUS tot mijn JEZUS hebben, want indien ik zo bleef zonder dat ik door het geloof met Hem verenigd werd, zo was ik voor eeuwig verloren.

Hierop antwoordde ik: ach, mijnheer! kon ik dat geloven, dat de Heere JEZUS mij lief had, en dat ik Hem lief had, dan was mijn droefheid verlicht, dan zou ik nu wel met tranen zaaien, maar vervolgens nog eens met vreugde maaïen, dan had ik te wachten, dat ik als een treurende eens zou vertroost worden. Maar mijnheer, o! als eens die overtuiging weer overging, eer ik JEZUS vond en weer gerust werd, daar de Heere een wee over uitspreekt.

Hij dan met mij gesproken hebbende, stelde mij niet gerust; ik schreide even zeer, ik riep maar uit: O, ik moet JEZUS hebben! want wat er al met mijn ziel gesproken werd, ik kon het niet geloven, ik kon het niet aannemen, tenzij het mij van boven uit de hemel gegeven werd.

Vervolgens zond mij Ds. Fruijtier naar een vromen krank bezoeker, genaamd **Voordewind**; welke mij vroegde, toen ik zei wie mij tot hem gezonden had, hoe ik zo schreide en zo droevig was, of ik dan zo een kwaaddoener en zondaar was, dat mij de wrake Gods als vervolgde, gelijk de Barbaren tegen Paulus zei. Verder vroeg hij aan mij, waar ik vandaan was?

Ik zei uit Doesburg, en ontdekte hem hoe burgerlijk ik daar geleefd had, dat ik meende uit kracht van mijn wettische gerechtigheid het leven te vinden met Israël, en dacht, dat ik wel zou hebben zalig geworden. En nu was ik hier in Rotterdam gekomen, onder deze levendige middelen, daar mij nu de Heere door Zijn Geest overtuigd had, dat mijn gerechtigheid overvloediger moest wezen, als die der Schriftgeleerden en Farizeeën, of ik kon nooit in het koninkrijk der hemelen ingaan: en ik zag nu, als ik buiten Christus en zijn gerechtigheid bleef, dat ik dan eeuwig verloren moest gaan.

Hij zei tegen mij, mijn vriend! al kon ge de gehele Bijbel van buiten, van Genesis af tot de Openbaring van Johannes toe, en dat gij alle Profeten kon uitleggen, en uw lichaam wilde overgeven, om voor de waarheid verbrand te worden. En als het niet uit liefde en uit geloofsvereniging met de Heere JEZUS vloeide, o! het kon u niet zaligen, of in de vierschaar van God rechtvaardigen, want daar kan alleen bestaan de gerechtigheid van

de Heere JEZUS, waardoor hij de zijnen rechtvaardigt. Hij zei verder, die droefheid die gij vertoont, schijnt wel een droefheid naar God, die in u kon uit werken een onberouwlijke bekering tot zaligheid; bid en zucht tot de Heere, dat Hij u door Zijn Geest al meer mag overtuigen van de diepte van uw ellendige en rampzalige staat, opdat gij het u zelfs op moogt geven en zeggen: Ik vind mij hulpeloos en reddeloos, ik kan nu het leven niet meer in mijn hand vinden. Want zei hij, dat is de eerste trap in de bekering, die de Heere door Zijn Geest werkt, om iemand zo als arme, ellendige, dood en vloekwaardige tot de Heere JEZUS te doen komen, uit hun zelfs machteloos en reddeloos, uit dat gezicht van hun dodelijke onmacht.

Maar hóe hij met mij sprak, en mij ook tot handleiding en onderrichting zocht te zijn, o, ik moest met Job zeggen: *de Heere had beroerd, wie zou het stillen, want Hij heeft mijn hart week gemaakt*. Ik bleef in dat gezicht, dat ik de Heere JEZUS in mijn hart moest hebben wonen door het geloof. Ik moest met de Bruid kunnen zeggen: Mijn liefste is mijn, en ik ben de Zijne geworden, gelijk zij Hem ook zo lang zoekende bleef, totdat ze Hem weer vond, die hare ziel liefhad; zo ging het ook met mijn ziel, al hadden alle Godzalige leraren bij een geweest om mij te vertroosten, en aan te tonen uit mijn werkzaamheden, overeenkomstig des Heeren Woord, dat ik een kind der belofte was, ik zou het niet geloofd hebben, want het scheen mij zo onmogelijk om dat te geloven en mij daar gerust op te stellen, als het mij onmogelijk scheen met mijn hand aan de hemel te reiken.

Ik kon dit niet aannemen, tenzij het mij van boven gegeven werd, en daarom weigerde mijn ziel getroost te worden. Ik bleef in dit gezicht al werkzaam in vele tranen zuchten, roepen, als de duif van Noach, als rusteloos omzwervende, buiten de ware Arke, de Heere JEZUS, totdat het met mij ging, als met de duif, waarnaar Noach de hand moest uitsteken en haar in de ark innemen. Want mijn ziel vond geen ruste in het verborgen van mijn binnenkamer als ik neerknielde en bezig was met bidden, zuchten en schreien. Des daags riep ik tot Hem, ja zelfs des nachts op mijn leger, maar ik vond geen stilte; overdacht ik, was ik bij de mensen, ik vond ook geen rust, voordat ik met de duif in de ware ark ingekomen mocht zijn. Ik zag klaar, dat de Heere JEZUS zichzelf aan mijn ziel moest ontdekken en openbaren. Want ik zag zoveel dierbaarheid, waardigheid, heerlijkheid, ja zaligheid, in de persoon van die beminnelijke Immanuël, en in Zijn zalige dienst, dat ik niet rusten kon, of ik moest met Hem verenigd zijn door het geloof. Hij de mijn en ik de zijne, gelijk als de Bruid door een gelovige ondertrouw; ook zag ik de Heere JEZUS, dat Hij het enigste middel was en de enige Naam onder de hemel gegeven, waardoor ik van de toekomstige toorn zijns Vaders en van de vloek der Wet kon verlost worden en mij vrijmaken van onder de heerschappij der zonde en uit de macht, heerschappij en dienst des satans, die mij nu zo tot smart en tot een last was.

Ook zag ik dat Hij mij kon overbrengen, onder zijn zalig juk en dienst, en dat Hij mij tot God zijn Vader kon brengen, om weer met Hem verenigd en verzoend te worden, en dus te komen in het zalig verbond der genade, waardoor God weer mijn God kon worden, en ik een van Zijn volk, ja Hij mijn Vader en ik Zijn zoon. Ik zag verder, dat Hij mij in Christus kon rechtvaardig en, ontslaan van schuld en straf, en mij toewijzen het recht tot het eeuwige leven, zodat ik in Christus een erfgenaam van alles kon worden, en zo weer naar Gods heerlijk beeld veranderd, om Code te kunnen leven, en alles in. Christus, als een tweden Adam te vinden, dat ik met alle andere mensen in de eersten Adam verloren had. En dit alles uit kracht van de eeuwige gerechtigheid van de Heere JEZUS, die Hij heeft teweeggebracht door zijn dadelijke en lijdelijke gehoorzaamheid, niet alleen om de wet volmaakt te gehoorzamen, maar ook daarin, dat Hij heeft willen gehoorzaam worden tot de dood, ja tot de dood des kruises; dus heeft Hij het rantsoen teweeggebracht, waardoor aan de rechtvaardigheid Gods voldaan is. Is

het nu wel te verwonderen, dat ik zocht de gemeenschap aan de persoon van de Heere JEZUS te krijgen, om daardoor in zijn gerechtigheid gevonden te worden?

De Heilige Geest, die de Geest der waarheid is, verlichtte nader mijn verstand, en bracht mij al de zalige en dierbare uitnodigingen, die de Heere JEZUS deed in het heilig Evangelie, aan mijn verstand. Ik werd bepaald bij de volgende Schriftuurplaatsen, Jes. 45, Jeremia 31 ", Hosea 2 en 14; Matth. 11; Joh. 5 en 6. Alsmede bij vele voorbeelden aan zulke, wier hart in liefde naar de Heere JEZUS uitging, die ook tot Hem gekomen waren, en waaraan Hij zich ook niet onbetuigd gelaten, maar dezelve geholpen had; gelijk te zien is in de blinde, de armen tollenaar, de Kananesche vrouw, de geraakte, de wenende en schreiende zondares, de tien melaatsen, en meer andere waarover zich de Heere JEZUS in liefde ontfermd heeft. O, zulks was als een verborgene trekking van de liefderijke JEZUS, door de kracht van waarheden, om mij, onder het zoeken, schreien, roepen en zuchten tot Hem, aanhoudende te doen zijn; waardoor mijn ziel de Heere JEZUS, naar die waarheden en uitnodigende beloften, beschouwde in zijn ontfermende gewilligheid en liefde, die Hij tot ellendigen had, om hen te willen helpen. Mijn ziel stond nu in de wedergeboorte, het uur was gekomen om te baren, om mij een nieuw schepsel in Christus te doen worden; o, de Geest van God en van Christus werd mij niet alleen een Geest van overtuiging, maar ook een Geest des geloofs, die het geloof in het hart werkt. En zo ging er ook kracht van de Heere JEZUS uit, om te geloven, gelijk die vrouw ondervond, welke zijn kleed aanraakte. Want mijn ziel ging onder sterk worstelen als Jakob, en door aanhouden, met de Kananesche vrouw, in begeerte van liefde, als een recht hongerige en dorstige, naar de Heere JEZUS uit. Hij mocht zich toch nu aan mijn ziel ontdekken, dat Hij ook voor mij, als een verlorene gekomen was, om mij te zoeken en zalig te maken: want ik kon in de geboorte niet langer blijven steken, en zijn zalige gemeenschap missen. O, mijn liefde tot de Heere JEZUS was sterker als de dood, en harder als het graf, ja zo sterk, dat duizend kruisigingen, als Hij zulks van mij eiste, dezelve niet kon verminderen. Ik moest nu met de oudvader Bernardus zeggen: Ik moet de Heere JEZUS hebben, Hij moet door het geloof in mijn hart wonen; of ik moet sterven. Waarop mij dus worstelende, de waarheid onder het oog kwam, met vele aandoeningen en tranen: *Al wat Mij de Vader geeft, zal tot Mij komen, en dat tot Mij komt, zal ik geenszins uitwerpen.*

Daarop werd ik pleitende, gedenkende dat de Heere JEZUS dit zelf gezegd had. Ik zei, als tegen Hem sprekende: dat is immers uw eigen woord, dat hebt Gij gezegd, dat allen, die het om U te doen is, en die in waarheid tot U komen, Gij dezulken immers niet zult uitwerpen: "Het is mij nu ook alleen om U te doen. O, laat U dan ook van mij vinden; ach, Heere JEZUS! Ontdek U toch, volgens uw eigen woord, aan mijn ziel! Ik dus liggende op mijn knieën voor de Heere JEZUS, al biddende."

Ja, toen wilde Hij zich niet langer verbergen. Het was alsof Hij zich aan mij deed zien en tot mij zei, gelijk Hij tegen zijn Bruid zei: Gij hebt mij het hart genomen, met een van uw ogen, en met een keten van Uw hals. En, gelijk de bruidegom zei: Uw geloof en liefde, tot mij uitgaande, heeft mij het hart genomen. Daarop ontdekte zich de dierbare beminnenswaardige Heere JEZUS aan mijn ziel, en wel bij zijn eigen licht. Hij wordt toch niet recht gekend, noch geloofd tot zaligheid, als bij zijn eigen licht. O, wonder van vrije ontfermende liefde en genade! Hij openbaarde Zich zo klaar aan mijn ziel, met zoveel licht, en als vragende: Wel ziel! komt gij tot Mij, gelooft gij in Mij, dat Ik de Christus, de Zoon van de levendige God ben, en dat Ik in de wereld gekomen ben, om een zondaar, die zichzelf verloren ziet, te zoeken en zalig te maken? Wilt gij nu achter Mij komen! Wilt gij Mijn kruis achter Mij dragen, aan alles buiten Mij verloochend wezen, Mij alleen navolgen, en uw leven niet dierbaar achten?

Hierdoor boog zich mijn wil over tot Hem, in geloof en liefde. En ik gaf mijn hart

geheel aan Hem over, en koos en zocht Hem geheel aan te nemen, als mijn enigste Profeet, Priester en Koning, om alleen voor Hem, in de tijd en in de eeuwigheid, te leven. Ik hield bij Hem aan, als Hem heilig dwingende, met de Emmaüsgangers, Hij wilde toch nu tot mij inkomen, als de gezegende des Heeren, om in mijn hart te wonen, de troon van de duivel te verbreken, zijn troon op te richten, en mij vrij te maken van de toorn Zijns Vaders, van de vloek der Wet, van de heerschappij der zonden, en van de macht en dienstbaarheid des duivels. Hij wilde mij tot zijn eigendom aannemen, en onder zijn zaligen dienst brengen; ja, zich met mij in ondertrouw begeven, opdat ik dus één met Hem worden zou.

Toen toonde de Heere JEZUS aan mij, dat de Vader mij lief gehad, en dat ik een gegevene was van zijn Vader aan Hem, in de eeuwigere Vrederaad. En dat ik het van zijn Vader gehoord en geleerd had, en tot Hem gekomen was, dat Hij mij derhalve ook niet kon of wilde uitwerpen. Want Hij had mij gekocht door zijn dierbaar bloed, om Hem met ziel en lichaam te verheerlijken. Daarop kwam de beminnelijke Immanuel, door het geloof in mijn hart wonen. Hij kreeg een gestalte in mijn ziel, ja sloot met mij het zalig huwelijksverbond, door geloofsverenigende ondertrouw. Hij werd de mijne en ik de Zijne, Hij deed mij zijn uitnemende liefde gevoelen, en kustte mij met de kussen zijns monds.

O, Zijn liefde was mij beter dan de wijn, zodat ik onder de zalige ontdekking en liefdesuitlatingen van mijn zielsbruidegom, als geestelijk bezweek, en in die omhelzing en verenigende liefdesuitgangen van mijn ziel tot Hem, als van liefde krank werd. O, Zijn liefde was nu de banier over mijn ziel. En ik vond zo veel heerlijkheid, dierbaarheid, waardigheid en schoonheid in Hem, boven alle mensenkinderen, dat ik in dit gezicht wegzonk, als in heilige verwondering en zalige aanbidding, als die heilige, heerlijke en volzalige God, nevens de Vader en de Heilige Geest, die waardig is dat alle engelen Gods Hem aanbidden, Die het afschijnsel is van Gods heerlijkheid, en het uitgedrukte beeld van Gods zelfstandigheid; Die de Vader aan zijn rechterhand verhoogd heeft, en een Naam gegeven heeft, boven alle namen, opdat zich in de Naam van de Heere JEZUS zouden buigen, alle knieën dergenen die in de hemel en op de aarde, en onder de aarde zijn, en alle tongen zouden belijden, dat JEZUS Christus de Heere zij, tot heerlijkheid Gods des Vaders. Die Maker was ook mijn Man geworden, Heere der heerscharen is Zijn Naam. Hij zal de God des ganse aardbodems genaamd worden. De liefde van de Heere JEZUS drong mij tot wederliefde. Ik zag nu mijn gehele zaligheid hierin, dat ik eigen geworden was, om Hem lief te hebben, te dienen en te verheerlijken. Want ik was nu niet meer mijn zelfs, maar des Heeren geworden; nu moest ik ook alleen Hem leven, die mij door zijn dierbaar bloed tot zijn eigendom verkregen had. Ik zag nu ook, wat ik zou deelachtig worden, en wat er uit de dood van Christus, ter mijner vertroosting was voortgekomen. O, de Heere JEZUS, mijn dierbare Zielsbruidegom, versierde mij, en had mij deelachtig gemaakt het kleed van zijn heiligheid en gerechtigheid. Hij was mij nu geworden tot wijsheid, rechtvaardigmaking, heiligmaking en volkomen verlossing, en dus stelde mij die grote Middelaar aan Zijn Vader voor. Ik was wel in mijzelf een goddeloze, maar God rechtvaardigt alleen dezulke. Maar ik werd nu aangemerkt in mijn Borg, en had deel aan zijn gerechtigheid, door het geloof, volgens de inhoud van de zestigste vraag des onderwijzers. De Vader zag mij aan in Christus mijn Borg, sprak mij vrij van schuld en straf, en gaf mij het recht ten eeuwig leven; dus kreeg ik recht tot alles, want ik was nu Christi, en Christus was God, en zo werd ik een erfgenaam Gods, ja een mede-erfgenaam van Christus.

God maakte met mij een verbond, en ik ging daarin over, op grond van mijn Borg en Middelaar, de Heere JEZUS, die de Benigste grond en het fundament is, waarop God de Vader met mij zijn verbond kon maken; een verbond dat zo vrijwillig en uit enkele

liefde, in alles zeer wel geordineerd is, waarin ook al mijn heil en lust bevonden wordt. Het is een eeuwig verbond, waarin zich God aan de ziel verklaart in dit Verbond, dat Hij alles voor Zijn volk wil zijn.

Het is een onveranderlijk Verbond, waarin de Heere aan zijn bondvolk toezegt, dat Hij van achter hun niet zal afwijken, maar hun weldoen. Hij verklaarde zich ook als mijn Vader, uit kracht dat ik met zijn Zoon, door het geloof verenigd was. *Want zovelen als Hem door het geloof aannemen en in Hem geloven, die geeft Hij recht en macht kinderen Gods te worden*, en die geeft Hij vrijmoedigheid, om door de Geest der aanneming tot kinderen te roepen: *Abba Vader!* Nu vond ik, met alle gelovigen, in vele vrijmoedigheid de toegang tot de Vader, en tot de troon der genade. Nu vernieuwd zijnde in de geest des gemoeds, was ik bij aanvang veranderd, naar het heerlijk en zalig beeld van God, en zal eens volmaakt naar dat zelfde beeld veranderd worden, van heerlijkheid tot heerlijkheid, door des Heeren Geest! Hierna jage ik met Paulus, en heb begeerte, om eens zonder zonden voor Hem te leven. Ik moet met de zaligen Lodensteyn nu uitroepen:

*Hoger heil ik niet en kenne,
Dan te dienen deze Heer.
Als ik mij aan Hem gewenne,
Dat 's mijn schat, mijn lust, mijn eer.*

Ik leef nu wel, maar de Heere JEZUS leeft in mij, en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, die mij heeft lief gehad en zichzelf voor mij heeft overgegeven. Mijn ziel werd als van de Heere getroeteld, en ik genoot zoveel van Zijn liefdesuitlatingen aan mijn ziel, dat ik Hem in die gestalte moest toegalmen

En ik moest uitroepen met de Bruid: *Hij voert mij in het wijnhuis; Zijn liefde is de banier over mij! Ondersteunt mij met de flessen, versterkt mij met de appelen, want ik ben krank van liefde. Hij kustte mij gedurig met de kussen Zijns monds.* O, als Hij bij zijn zalig licht mij inleidt in die binnenkamers, en zich aan mijn ziel openbaarde, dan moest ik in heilige verwondering en aanbidding voor de Heere als wegzinken en uitroepen met Jesaja: *Wee mij, ik verga!* En met Judas, niet de Iskariot, *wat is dat, dat Gij uzelf aan mij openbaart, en niet aan de wereld!* Want ik zag zo veel heerlijkheid, waardigheid en zaligheid in Hem, als zijnde God boven al te prijzen in der eeuwigheid, dat ik te kort schoot, met Hem naar waarde te kunnen verheerlijken. Nu moest ik uitroepen met de bruid: *geheel zijt Gij schoon! ja schoner dan alle mensen kinderen, Zijn gehemelte is enkel zoetigheid, ja al wat aan Hem is, is gans begeerlijk, zulk een is mijn Liefste, mijn Bruidegom, mijn Man geworden.* O, Zijn kruis was nu zo dierbaar als Zijn kroon, ik zag mijn zalig geluk alleen hierin, dat ik vrijgemaakt was van de toorn Gods, van de vloek der Wet, van de heersende kracht der zonden, en van de dienstbaarheid des satans. Ik was nu onder dat zachte en liefelijke juk van de Heere JEZUS gekomen, en tot Zijn zalige dienst overgebracht, om mijn Heer, Hoofd en Koning te dienen; verlost zijnde uit de hand mijner vijanden, en van de hand al degenen, die mij haten, opdat ik Hem dienen zou zonder vrees in heiligheid en gerechtigheid, al de dagen mijns levens; ja ik was nu onder zijn eigen volk gebracht, dat ijverig was in goede werken. O, mijn zielsbeminnelijke Immanuël toonde nu aan mij, dat ik gedurig voor Zijn aangezicht was, en dat Hij mij alle ogenblik wilde bevochtigen, naar Zijn beloften; dat de vijand mij niet zou benadelen, maar dat Hij mij nacht en dag bewaren zou.

Nu vermocht ik alle dingen door Christus, die mij kracht gaf; met Hem liep ik door een bende, en met Hem, als mijn sterke God, sprong ik over een muur. Nu leefde ik door de kracht van Christus, die in mij leefde, naar de nieuwe mens, die ik ontvangen had; nu

had ik lust, om waardiglijk te wandelen het Evangelie en der roeping. Het einde der genade is toch leidende ter heerlijkheid en deugd; dat is ook het einde van de eeuwige liefde, en de verkiezing Gods. *Gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem, voor de grondlegging der wereld, opdat wij zouden heilig zijn en onberispelijk voor Hem in de liefde.* Het is ook het einde waarom de Heere JEZUS zijn dierbaar bloed heeft willen uitstorten in de dood, opdat de Zijnen, die Zijn Vader Hem gegeven heeft, Hem met ziel en lichaam zouden verheerlijken. Het is het einde dat God gehad heeft in de roeping; zij moeten verkondigen de deugden van Hem die hen geroepen heeft uit de duisternis tot zijn wonderbaar licht. O, daar zag ik ook mijn zaligheid in, dat ik was uitverkoren, gekocht en geroepen, om de vrije genade Gods in Christus, aan mij ellendige bewezen, te verheerlijken. Want alle roem zal voor eeuwig uitgesloten blijven van alle vlees, ik zonde nu wel hemel en aarde, ja engelen en mensen te hulp geroepen hebben, om met mij de Heere te loven. Ik riep uit: *Kom allen gij die God vreest, ik zal u vertellen wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft. Maakt de Heere met mij groot, en laat ons Zijn Naam verhogen.*

*Gij maakt mijn ziel dronken,
Door liefde zo beschonken,
In 't wijnhuis liefde wijn.
O zalig, zalig zinken!
O zalig te verdrinken,
In 't eeuwig zalig-zijn.*

Ik zag nu het groot gevaar van de staat, waarin alle mensen van nature leven, en wenste derhalve dat ik ze allen had kunnen bekeren, opdat zij vrij gemaakt mochten worden van de macht en de dienst des duivels, waaronder de mensen van nature gevangen zijn, als in zijn strikken dewijl hij in hen werkt en hen leidt naar zijn wil. Ik had nu zo een tedere liefde omtrent mijn evennaasten, dewijl de vrije genade van een eeuwig, ontfermend God, in de dierbaren Heere JEZUS, door de werking des Heiligen Geestes, zich aan mij ontdekt had, om te bekeren van de duisternis tot het licht, van de macht des Satans tot God.

Ik nu bekeerd zijnde, wenste ook mijn evennaasten te bekeren, als een vuurbrand uit het vuur te rukken, en dus het rijk van de duivel afbreuk te doen, in hem zijn vaten te ontroven, en het koninkrijk van de Heere JEZUS uit te breiden, omdat ik er ook een zalig intrest in had, want in de menigte der onderdanen, bestaat toch des konings heerlijkheid. Maar o, ik heb leren kennen door genade, dat het niet is door kracht of geweld. Maar dat zulks door des Heeren Geest geschieden moet, spreekt de Heere der heerscharen. Zal Gods Woord zijn kracht doen, als een hamer en als een vuur, ja als een tweesnijdend zwaard, dat doorgaat, om het hart van een versteenden en doden zondaar week te maken, dat van nature als een diamant is, zo moet de Geest Gods aan zo een ziel geschonken worden, die met zijn Woord werkt tot overtuiging, ontdekking en levendmaking, en dat door genade.

Ik was in die tijd vurig van geest, door de liefde van de Heere JEZUS, en dat om voor Hem te werken, zijn rijk uit te breiden, en het rijk van de duivel af te breken; waartoe ik mijn talent wenste, voor de Heere op woeker te zetten om het niet met de onnutte dienstknecht in de aarde te begraven, en dat onder uitzien naar des Heeren Geest. Want of de Apostelen al predikten, zo moest de Heere toch medewerken. En zulks geschiedde ook uit dat gezicht daar ik zelf in gestaan had, wegens de grootheid der zaken, omtrent zo vele onsterfelijke zielen, die voor een eindeloze eeuwigheid geschapen zijn, en nog

wandelen op de brede weg, waaraan een ontzaglijk en rampzalig verderf is vastgemaakt, en dat tot in alle eeuwigheid; daar het vreselijk zal zijn te vallen in de handen van de levenden God, wiens ogen zijn als een vlam vuur, en daar de dood hen overal in alle plaatsen kan overvallen, wanneer hij van God bevel krijgt.

Vele zijn zo stil en zorgeloos, en menen dat ze de vrede hebben, daar een haastig verderf hun staat over te komen; zo gerust als de inwoners van Lais, die stil, zorgeloos en zeker waren, en als die, welke gerust in het midden van de zee, in het opperste der mast ligt en slaapt: want de arme mens gaat daar heen, (zoals ik ook al, met al des Heeren kinderen, de brede weg gerust bewandeld heb) zonder indruk van de korthed des tijds en van het klein getal, dat maar zal zalig worden; zonder indruk van de zekerheid en onzekerheid des doods, die op het onverwachts komt, dewijl ons leven maar als rook en damp is, een handbreed; zonder indruk van de grote eindeloze eeuwigheid, of van dat grote gericht, de vierschaar van God, daar het vonnis uitgesproken wordt. Ik trachtte de mensen uit dat gezicht daarvan indruk te geven, te overtuigen en tot stilstaan op hun weg te doen komen, onder uitzien en medewerking van des Heeren Geest. Op zulk een wijze sprak ik de mensen aan, om hun, hoezeer zij ook aan zichzelf mochten zijn overgegeven, door de schrik des Heeren te bewegen tot het geloof, gelijk als ik u nader in het volgende voorbeeld zal aantonen.

2. VERHAAL DER KRACHTDADIGE BEKERING VAN EEN ROOMS SOLDAAT BUITEN DOESBURG

WAARDE LEZER!

Dit verhaal is mij meegedeeld van de man zelf, die het onderwerp is van de voorafgaande gebeurtenis. Mijn verblijf ten zijn huize voor enige dagen heeft daartoe aanleiding gegeven, waarin hij doet zien zijn grote onkunde en blinde onwetendheid, waarin hij te voren leefde, en die hem verhinderde, om enige redelijke begrippen te hebben van God, Godsdienst of Goddelijke waarheid, en deswege natuurlijker wijze onvatbaar maakte voor enige vermaning of bestraffing van die natuur, gelijk het ook door mij aan hem toegebrachte onderwijs, geen betere uitwerking zou gehad hebben, indien hetzelfde niet door hoger hand was aangedrongen en voortgezet, waarin voorzeker een krachtig bewijs ligt voor de krachtdadigheid en het vrijmachtige der goddelijke genade, om die te roemen en te verheffen. Hij is ook bewogen geworden zijn eigene bekentenis, achter het verhaal zijner bekering te plaatsen. Hij was te voren verwonderd, en aanbad de goddelijke Voorzienigheid, wanneer hij bemerkte, dat deze krachtdadige verandering, zonder zijn weten of toedoen, aan de wereld bekend geworden was, in een gelegenheid, van welke het, onder de goddelijkere zegen, niet ontbrak aan bewijzen van aangenaamheid en nuttigheid, en hij had er nu niet meer tegen om er dit bijvoegsel bij te doen, opdat de waarheid van het verhaalde daardoor te meer zou bekrachtigd en aan God de eer gegeven worden.

Aan welke begeerte ik ook heb willen voldoen, en dus door het een en ander deze laatsten druk merkelyk heb willen vermeerderen en verbeteren, in hoop, dat ook daardoor de zegen en het nut van velen mag bevorderd worden.

In het jaar 1734, in de maand Mei, en wel op de rustdag, had ik een zonderlinge ontmoeting met een soldaat. Ik, op weg zijnde om te gaan naar het dorp genaamd Dieren, gelegen drie kwartieruurs buiten de stad Doesburg, waar een Godvrezende man woonde, wiens naam was **Dries Klaasen van Spankeren**, die na het eindigen van de openbare godsdienst, aldaar oefening hield, ontmoette onderweg, omtrent tussen gemelde stad en dorp, en wel ter plaatse aan de Hangsche brug, die over de rivier de IJssel ligt, een Roomsgezind soldaat, wiens compagnie te Doesburg in bezetting lag, en die bij de rivier stond te vissen. Hij was zeer ruw en goddeloos van levensgedrag, waarvan hij ras aan mij de blijken toonde. Ik sprak hem dus aan: Staat gij daar zo te vissen?

Waarop hij antwoordde: Ja.

Ik vroeg hem verder, of hij ook al wat gevangen had?

Dit beantwoordde hij met neen.

Ik vraagde hem ook: of hij wel wist wat dag het thans was, waarop hij antwoordde: Het is Zondag.

Weet gij dan wel, zei ik, waartoe God die dag heeft afgezonderd? En dat dezelve door die groten Wetgever op Sinäi is afgekondigd, en aan de Israëlieten, ter nakoming, gegeven is? En niet alleen aan hun, maar dat dezelve ons ook raakt, en dat wij, zowel als zij verplicht zijn dezelve heilig te onderhouden. Ik voegde daarbij: Ik geloof niet dat gij iets zult vangen, omdat gij deze dag ontheiligt.

Hij antwoordde: dat hij zulks niet wist, en dat het hem ook om het even was of hij zulks wist of niet wist. Ik hervatte: dan moet ik het u eens zeggen. Ik stelde hem zulks voor ogen, maar de duivel kon dat niet dulden. Hij werkt toch altijd in de kinderen der ongehoorzaamheid, die ook zijn zondig en vijandig hart had ingenomen. Want hij voer

tegen mij uit met ijselijke vloeken, en zou mij naar alle gedachten, indien ik niet spoedig mijn weg gevolgd was om zijn boos opzet te ontwijken, onder des Heeren toelating, in het water geworpen hebben. Hij was tegen mij, even als Kaïn tegen zijn broeder, ontstoken in toorn.

's Avonds kwam hij zeer verwoed in de stad. Want hetgeen ik tot hem gezegd had, was als een vuur, hetwelk zijn consciëntie ontstoken had, en als nagelen, diep ingeslagen, van de meesters der verzamelingen. Door des Heeren medewerking, was zijn consciëntie zeer geraakt en ontrust geworden, en niemand kon dezelve wederom genezen en terecht brengen, dan de hemels Medicijnmeester, de Heere JEZUS.

Hij zei tegen de vrouw daar hij in slaapstede lag: daar is van deze middag een kerel bij mij geweest aan de IJsel bij de Hangsche brug, die mij zo vrijmoedig en stout heeft durven aanspreken, en zoveel tegen mij gezegd heeft, als mij ooit mijn priesters hebben durven zeggen, waardoor ik zeer ontroerd ben. Als ik wist waar hij woonde, ik zou hem met de degen doorboren. En hij zou zulks ook gedaan hebben, ten ware hij niet met Abimelech belet was, tegen de Heere te zondigen. De kostvrouw zei hem niet waar ik woonde. Dit geval was voor mij verborgen, ik wist niet dat mijn gezegde die uitwerking gehad had op zijn consciëntie. en daarom kon hij mij onverhoeds schade hebben toegebracht, gelijk Kaïn zijn broeder Abel deed, zo de Heere hem zulks niet belet had. Hij ging vervolgens met het regiment naar Zutphen, evenzeer gevoelig gewond; daar zijnde, trachtte hij. Zulks te verzetten, en tegen de overtuiging aan te werken. Hij was nu. een gewillige slaaf en dienstknecht der zonden en des satans, gelijk alle mensen van nature zijn, en hij ging met zijn vorig zondig gezelschap in de herberg voor de viool., kaartspelen, dobbelen en alle gruwelen plegen. Maar hij kon zijn consciëntie niet tot bedaren brengen; de woorden die ik gesproken had, waren hem met Maria in een andere zin te bewaren gegeven, die kon hij niet van zich werpen, de Heere had beroerd, wie zou nu stillen?

Hij kon het niet langer houden, dus nam hij voor om te gaan lopen, en ruide twee van zijn kameraden daarmede toe op. Komende aan de poort, komt hij tot inkeer en overdacht, ga ik lopen en achterhalen zij mij, dan moet ik sterven. Zijn twee kameraden gingen lopen, maar hij keerde weer naar de stad, en trok met zijn regiment naar Steenberg, waar hij bij een vrouw in kwartier kwam, die hem telkens over zijn vreselijk vloeken bestrafte, en aantoonde wat voor grote zonde zulks was.

Vervolgens ging hij op des Heeren dag, naar de Roomse kerk, die buiten Steenberg ligt. Maar de volgende keer nam hij voor om zo verre niet naar zijn kerk te gaan, maar voor ditmaal eens te gaan in de Gereformeerde kerk. Ik behoef niet alles te geloven, noch aan te nemen, wat er gezegd wordt, dacht hij. O, wonderlijke en aanbiddelijke wegen, die de Heere houdt, volgens zijn eeuwige wijsheid en raad, waarnaar Hij toch alle dingen bewerkt, en vooral in het bekeren van een zondaar. Hij, zich nu in onze kerk bevindende, kwam de leraar op de predikstoel; van wie ik wel veronderstellen kan, dat hij God in Christus heeft gekend tot zaligheid, en dat God zijn Zoon ook aan hem geopenbaard heeft, zo als ik daarna gehoord heb. Maar deze predicatie was mij niet van nabij bekend. De Heere had in de vorige week, doen blijken zijn ontzag en almacht, door de vreselijkheid van donder en bliksemstralen, waardoor Hij ontdekt aan het redelijke schepsel, hoezeer Hij te vrezen is. De predikant had daardoor zulk een indruk gekregen, dat hij daarmede, op de predikstoel kwam, en aldaar verklaarde Spreuk. 29: 8. Waaruit hij aantoonde, dat de goddelozen, Gods grimmigheid en toorn verdiend hebben. en dat hij, volgens zijn rechtvaardigheid en heiligheid, de zondaar om zijn zonde moet straffen.

O, hier was voor zulk een ellendig en rampzalig zondaar, het tijdstip der minne, en de tijd om genadig te zijn. Hij zei, en als uitroepende: Dat hen ik. Hij spreekt even als

degene die mij aan de rivier toesprak. Hierdoor werd hij zo verslagen in zijn hart, gelijk de Joden, op de Pinksterdag, dat hij met Paulus moest uitroepen: O, geen groter en goddelozer zondaar is er als ik ben. Hij ging in dat overtuigend gezicht voort, en zag zich veroordeeld en verdoemelijk voor de wet, en zulks uit een levendige indruk van Gods rechtvaardigheid en heiligheid, die de zondaar om de zonden moest straffen. Want Hij kan de schuldige geenszins onschuldig houden. In dat gezicht stond hij een geruimen tijd, wel tien weken lang, al uitroepende: zou er voor mij, zulk een goddeloos zondaar als ik ben, die zolang moedwillig en vrijwillig gezondigd heb, en die door zijn zonde een zo goedertieren God heeft onteerd en verloochend nog wel genade zijn? Hij verteerde bijna als uit in dat gezicht.

Een vroom man binnen Steenberg, hem meer als eens gezien hebbende, en bemerkende dat hij indrukken op zijn gemoed had, en dat hij daaronder kwijnende, vroeg hem op zekeren tijd aan huis. Hij vroeg hem daar: wel, vriend! hoe gaat gij zo gebukt? Hoe ziet gij er zo droevig uit, wat is het dat u scheelt? Hebt gij iets op uw gemoed, waarover gij u zo kwelt? zegt het mij, of ik u helpen kan.

Hij antwoordde, dat mij scheelt, dat kunt gij mij niet geven, en ik kan mij niet verandere: als gij eens wist welk een goddeloos mens gij onder uw dak had, gij zou mij terstond uit uw huis doen gaan, en daarom durf ik het u niet zeggen. Maar die vrome man hield evenwel bij hem aan, hij mocht hem toch zeggen, of hij hem kon helpen met goeden raad te geven. Door dit sterk aanhouden verklaarde hij, wat de oorzaak en de reden was waarom hij zo ging schreien en handenwringen: hij zei, dat hij zulk een goddeloos zondaar was, en dus lang tegen zulk een heilig en rechtvaardig God gezondigd had, ja, dat hij de grootste zondaar was.

Deze vrome man dit gehoord hebbende, zei tegen hem, daar staan in Gods Woord nog veel groter zondaren aangetekend, die evenwel van God genade gekregen hebben; gelijk Adam, welke het ganse menselijk geslacht in een ellendigen en rampzaligen staat gebracht heeft; Manasse en de moordenaar, die aan het kruis stierf; derhalve is er voor u ook nog genade te vinden, want de Heere heeft zelfs gezworen: *zo waarachtig als Ik leve, spreekt de Heere, zo Ik lust heb aan de dood des zondaars? maar daarin heb Ik lust dat de zondaar zich bekere en leve.*

Op deze overtuigende en overredende voorstellingen antwoordde hij: O, nee! voor mij niet, zulk een zondaar als ik ben, zou God die nog genade willen bewijzen? Zou daar de Heere JEZUS voor in de wereld gekomen zijn, en zulk een vervloekte kruisdood willen sterven? Dat dorst hij niet geloven. Hij ging daarop weg, en riep gestadig uit dat gezicht, *Heere! wilt Gij u over zulk een zondaar als ik ben, zulk een ellendeling, nog ontfermen. Zou er nog genade voor mij zijn? O, dat zou een eeuwig wonder wezen!*

Hij moest uit het inzien zijner zonden, uitroepen met de tollenaar: Wees toch zulk een arme zondaar genadig! vallende op zijn knieën neer in het verborgen in zijn huis, schreiende en roepende genade en ontferming.

Maar de Geest, die niet alleen een Geest is van overtuiging, werd hem ook een Geest des geloofs, en wrocht niet alleen het geestelijk leven in zijn ziel, maar ook het geloof; dezelve verlichtte al meer zijn verstand, en openbaarde de Heere JEZUS aan hem, zoals Hij in het Evangelie wordt voorgesteld: hij was als een Heiden, zo onkundig, hij moest het van de Vader horen en leren om tot de Heere JEZUS te komen. Want het is de belofte van het verbond, al uw kinderen zullen van de Heere geleerd zijn.

Nu leerde hij, als die blindgeborene, roepen: Heere JEZUS ontferm u over mij, zulk een groot, arm en ellendig zondaar als ik ben. Na een tijd lang dus gezucht, geschreid en geworsteld te hebben, gebeurde het op een morgen, dat hij in zijn kamer kwam, en neerviel op zijn aangezicht, met roepen, worstelen en aanhouden bij de Heere, dat Hij toch mocht, uit vrije, ontfermende genade, aan zulk een ellendige zich ontdekken, en

zich in genade aan hem verheerlijken!

En niet lang daarna, als hij nog op zijn aangezicht ter aarde lag, behaagde het de Heere JEZUS, zich bij zijn eigen licht te ontdekken, met deze woorden: *De Zoon des mensen is gekomen, om te zoeken en zalig te maken dat verloren is. Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.* O, wat was dat niet een zalige verandering in die man, wat ging zijn hart niet in liefde tot de Heere JEZUS uit, toen Hij zijn wil overwoog, om tot Hem te komen, om geheel zijn hart aan Hem over te geven! Hij nam Hem aan als Profeet, Priester en Koning. Hij zag op die tijd zoveel heerlijkheid en zaligheid in de Heere JEZUS, en in zijn dienst, dat hij zijn leven niet dierbaar genoeg schatte, om hetzelfde voor Hem in de dood over te geven. Hij verbond zich aan de Heere JEZUS, om voor Hem in tijd en eeuwigheid te leven, met ziel en lichaam. Hij roemde de vrije genade Gods over hem, en zei tot des Heeren volk: *Komt, hoort toe, o, alle gij die God vreest, ik zal u vertellen, wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft.*

Hij ging ook bij de predikant te Steenberg, en maakte hem bekend, het wonder der vrije genade Gods, aan hem bewezen. Want de Heere heeft beloofd, dat Hij dezulken zou stellen tot wonderen en tot tekenen. Bij de predikant woonde een vrome meid, zij was geboortig van het dorp Dieren. Hij vraagde haar, of zij te Doesburg zodanige vrome man wel kende? Zij antwoordde hem: ja, daar ben ik meer als eens aan huis geweest; toen verzocht hij haar te zeggen, hoe Zijn Naam was, zij zei het hem. En hij zei, daar moet ik een brief aan schrijven, want hij is een middel in des Heeren hand geweest, waardoor ik tot zulk een heerlijke en Godverheerlijkende staat gekomen, en van een kind des satans tot een kind van God geworden ben. Want Christus is mij nu dierbaar geworden, omdat Hij door het geloof in mijn hart is komen wonen. Ik heb met Hem het huwelijk gesloten. Ik ben met Hem in ondertrouw gekomen, en een met Hem geworden. Hij heeft mij tot zijn Vader gebracht, uit kracht van zijn gerechtigheid. Ik ben met Hem verzoend en bevredigd, ja, een kind van Hem. Hij is mijn God en Vader, en ik ben van schuld en straf vrijgesproken, en heb in Christus recht tot alles gekregen.

Hij schreef mij een brief; een soldaat bracht die mij, en ik vraagde waar die vandaan kwam? Hij zei, uit Steenberg. Ik zei: daar ken ik niemand, veronderstellende dat Susanna, de vrome meid, mij onbekend was. Ik vroeg hem wederom, van wie de brief kwam? Hij zei van de soldaat J. L. F. Ik opende de brief, deze was van deze inhoud:

"Zeer toegenegene broeder! Door de genade van JEZUS Christus, H. Hermesen."

"Ik kan niet nalaten bij deze gelegenheid aan u te schrijven, ter ontdekking van mijn persoon aan u, en ik wenste dat het ook mocht. Zijn ter verheerlijking van God, en ter opwekking van u, en al die hun eeuwig geluk in de Heere JEZUS zoeken. Daar wordt gezegd: Dat zij welgelukzalig zijn, die aan alle wateren zaaien.

Zeer lieve vriend! gij hebt het zaad van Gods Woord ook eens in mijn ziel gezaaid, toen ik nog een afgodendienaar, en een vrijwillige slaaf en dienstknecht der zonden en des satans was; dit is ruim een jaar geleden. En de Heere heeft, naar zijn vrijmachtige genade, uw woorden niet ongezegend gelaten, en dezelve zijn niet ledig wedergekeerd."

Verder verhaalt hij in gemelde brief, dat hij die persoon was, welke stond te vissen, en wat ik hem had gevraagd, en wat hij mij geantwoord had, gelijk ik boven gezegd heb. Het woord was hem geweest, schreef hij, als een tweesnijdend scherp zwaard, dat doorgaat tot de verdeling der ziel, dat ook een oordeler is der gedachten en overleggingen des harten.

Voorts schreef hij, mijn consciëntie werd geraakt, en gij waart mij tot een last, zodat ik u door mijn vloeken, van mij deed weggaan, en als met de goddelozen, gelijk ik ook was, zei: wijk van mij, want aan de kennis van Gods wegen heb ik genen lust. Maar de woorden welke gij tegen mij sprak, werden mij in mijn hart te bewaren gegeven, want

zij brachten mij gedurig tot nagedachten. En zulks is mij zo lang bijgebleven, totdat des Heeren Geest mij nader kwam te overtuigen, wanneer Hij mij tot mij zelf bracht, en mij verder zo bewerkte, dat ik, als een arm, ellendig, vloekwaardig zondaar, die bij mijzelf, rade-, redde-, hulp- en machteloos was, die het leven in mijn hand niet vinden kon, en moest zeggen: *Het is buiten hoop!* Ik was veroordeeld bij mijzelf, en moet mij gedragen als de knechten Benhadads, welke hun toevlucht namen tot- de Koning Israëls, om huns levens wille. Want zij hadden gehoord, dat deze koningen genadig waren! hierom nam ik ook mijn toevlucht tot die groten en ontfermende JEZUS.

Daarop heeft hij de volgende woorden tussen beiden ingevoegd: "Ik moet u, mijn lieve vriend en broeder! nog eens vragen, werd gij niet toen voor mij biddende gemaakt, toen ik u met zulke onbetamelijke woorden, ja met een vloek, deed van mij gaan. Ik heb u, als ik u in de stad Doeshurg zag, dikwijls met verwondering aangezien, dat gij mij dus vrijmoedig hebt durven bestraffen. Maar de Heere heeft mij bewaard, dat ik u geen leed heb toegebracht. Gij zijt tot hiertoe mij van nabij onbekend. Maar ik ben onderricht geworden, door de dienstmaagd van de predikant, dat gij een man zijt, die de Heere vreest, waarom ik mij te meer verplicht vind, om met vrijmoedigheid de weg, die de Heere om mij te bekeren, met mij gehouden heeft, aan u te ontdekken, dewijl gij ze ook door ontfermende genade hebt leren kennen."

Vervolgens gaat hij in de brief zijn weg verhalen, zoals de Heere hem door Zijn Geest gewrocht, geleerd en geleid had, hetwelk ik als nu niet zal verhalen. Ik zal alleen maar melden, dat hij in de brief verondersteld, dat hij gered is van zijn zware, smartelijke en gevoelige overtuiging, uit het gezicht van Gods rechtvaardigheid en heiligheid, en van zijn zondigen, rampzaligen en verdoemenswaardige staat, waarin hij zichzelf gezien had. Want hierin ligt veel nuttigheid ter bemoediging voor overtuigende zielen.

Verder drukt hij in het slot van deze brief zich uit met de volgende woorden:

"Ik moet u schrijven, dat ik nooit had kunnen denken of geloven, dat de Heere JEZUS zo dierbaar, volzalig, algenoegzaam en dienenswaardig is; ja dat. Hij zichzelf zo ontfermend aan zondaren, gelijk ik was, wilde ontdekken en openbaren, gelijk Hij zulks aan mij, uit eeuwige liefde en ontferming gedaan heeft."

Als ik nu deze brief gelezen had, geraakte ik onder indrukken van het eeuwige en onbegrijpelijke van Gods liefde en ontferming, over diegenen welke Hij van eeuwigheid heeft willen verkiezen, in Christus de Zoon zijner liefde. En dat Hij genade wil bewijzen aan ellendige) dood en vloekwaardige zondaren, die Hij zo lang gedragen heeft in zijn lankmoedigheid en goedertierenheid, tot heerlijkheid en roem van zijn oneindige vrije genade; hierover zal geen schepsel kunnen roemen, maar alle roem zal voor eeuwig uitgesloten zijn. *Want, die roemt, roeme in de Heere.* Ik zag bij deze gelegenheid, dat, in het werk van Gods eeuwige liefde en genade, waardoor Hij zich over sommigen ontfermt, en andere laat liggen in hun zonden, niet te pas komt, enig voorgezien geloof, of goed werk. Deze man nu een nieuwbekeerde zijnde, toonde voort naar buiten, dat hij niet meer behoorde onder de onderdanen van de vorst der duisternis, want van de wereld werd hij gehaat, zijnde zij kinderen der duisternis, die de duisternis liever hebben als het licht; zodat hij het onder het volk van zijn regiment niet meer kon houden, en daarom was hij genoodzaakt zijn paspoort te kopen.

Zijn kapitein liet hem aan zijn huis komen, en vroeg hem hoe hij nu zo veranderd was; zo stil, het haar zo niet meer gekruld en gepoeierd als voor dezen? Maar elke rechtvaardige is moedig als een jonge leeuw. En daarom antwoordde hij: Mijnheer! ik heb nu dienst genomen onder een andere Koning, die een Koning der koningen en een Heer der heren is, de Heere JEZUS. O, mocht gij Hem ook eens kennen, liefhebben en dienen.

Maar hij beantwoordde hem met smartelijke en bittere woorden, die uit vijandschap en haat van zijn hart voortkwamen. Want een natuurlijk mens is toch altijd vijandig tegen des Heeren Volk, en tegen de weg van vrije genade.

Vervolgens heeft hij zijn paspoort gekocht voor vijftig guldens. Hij was smid van zijn handwerk, en heeft een Godzalige vrouw getrouwd, die de Heere vreest, die ook, volgens Salomo, van de Heere is. Hij woont nu in zijn eigen woning, en de Heere zegent het werk zijner handen; al zijn doen zal welgelukken; zijn woning is bepaald geweest van de Heere, in het dorp dat **Klundert** heet, bij de Willemstad.

Ik heb hem zelf opgezocht, omdat hij zeer begerig was mij eens te ontmoeten, en ik zeer grote begeerte had, hem eens mondeling te spreken, over zijn weg die de Heere met hem gehouden had. Ik heb als toen ook, uit liefde, die hij omtrent mij toonde, mij enige dagen bij hem moeten ophouden; hetwelk de Heere, volgens zijn belofte niet ongezegd heeft doen zijn, want daar er twee of drie in Zijn Naam vergaderd zijn, wil Hij komen om hen te zegenen. Hij is en blijft bij de zijnen met Zijn genade en Geest, al de dagen tot de voleinding der wereld. Deze man vertoont nu, dat hij vernieuwd is naar Gods beeld, en dat de Heere Christus hem dierbaar is geworden. Want hij tracht nu voor zijn zaak, naam en woord uit te komen, om zo het rijk van de duivel af te breken, en dat van de Heere JEZUS op te bouwen en uit te breiden, daar hij nu ook een zalig belang in gekregen heeft, en is een gezelschap van, diegenen, die de Heere vrezen.

Zijn verhaal is als volgt:

„Toen in het jaar 1734 zeker regiment uit Dendermonde, (een stad in Vlaandere) werd verplaatst, werden er vijf compagniën, onder een van welke ik als soldaat diende, gelegd in Doesburg, waar ik geplaatst werd bij Gereformeerde mensen, (ten minste in naam). Aldaar zag ik voor de eerste maal een grote Bijbel. En dewijl ik in voornoemde stad Dendermonde was opgevoed, daar de Antichristelijke afgodsdienst op de troon zit, en niet minder heerste, als eertijds te Athene de bijgelovigheid en domme onwetendheid, maakte mij dit nieuwsgierig, om aan mijn kostvrouw te vragen, wat dat voor een boek was! waarop ik ten antwoord ontving, dat dit een Bijbel was. En omdat ik het gezegde nog niet begreep, verklaarde zij mij verder, dat men dit boek ook de Heilige Schrift noemde. Maar terwijl mij zulks ongelooflijk voorkwam, omdat ik van mijn priester wel verstaan had, dat het een zeker heilgdom was, zeer geheim en opgesloten, om door de gewone man niet gelezen te worden, (en ik weet bijna zelfs niet wat ik daar van dacht. Want zo blind worden de mensen gehouden, onder de belijdenis der Roomse kerk) en omdat ik zulks eer aanzag voor een Misboek wegens de overeenkomst van formaat, dat mij beter bekend was, dewijl ik in mijn jeugd de Mis menigmaal bediend had, werd ik verder gaande gemaakt om aan de vrouw verlof te vragen, of ik dat boek wel eens van binnen mocht inzien?

Hiertoe gaf zij mij vrijheid, daarbij voegende, dat ik het wel lezen mocht, en dat het goed Duits¹ was. Hierop opende ik de Bijbel en hetgeen mij nu wonder voorkwam, dat door de aanbiddelijke Voorzienigheid bestierd werd, mij viel voor ogen het eerste kapittel van de Evangelist Johannes. Ik las daar van de eerste veertien verzen, en bevond, dat dit juist de inhoud was, van een zeer krachtig gebed, onder de papisten zeer gebruikelijk in tijden van benauwdheid, hetzij bij onweder, in sterfgevallen, of wanneer iemand op zijn uiterste ligt. Dit gebed was mij zeer eigen. Want mijn moeder had wel werk gemaakt, om in mijn jeugd gebeden van buiten te leren, gelijk ik die ook menigmaal opgezegd en op mijn wijze, uit een soort van grote devotie, op mijn knieën met uitgebreide armen, gebeden heb. Ofschoon dit nu in onkunde en bijgelovigheid

¹ In die tijd noemde men het Nederlands ook wel (Neder)duits

geschied was, gaf zulks echter gelegenheid om achting en goedkeuring voor het boek te hebben, met een historisch geloof in hetzelfde. Het als goddelijk aan te merken, en opgewekt te worden, om daarin bij vervolg van tijd, meer te lezen, en dit bevestigde mij nog nader in hetgeen ik nu van daar gevoelde, en zulks op de volgende wijze. Als ik in mijn jeugd ter school ging, kreeg ik een boek om er in te leren. Het voerde de titel: *Het leven van Onzen Heer*. En daarin stond geschreven de ganse omwandeling van de Heere JEZUS, van zijn geboorte af, tot zijn kruisdood toe; echter, en dat te bejammeren is, bedorven en bezwalkt met vele bijgelovige dingen, ingericht om de jeugd en het volk te verblinden. Dit boek dan menigmaal uitgeleerd hebbende, lagen mij die zaken nog vers in mijn geheugen, en het waren even dezelfde zaken, welke mij in het lezen van dat zalig Evangelie, voorkwamen; waardoor aan de een zijde mijn verwondering werd opgewekt, als iets dat ik nog in dit boek, en noch minder in dit huis, en bij zulke mensen verwacht had. En aan de andere zijde, prees ik dit boek, waarvan ik de beschrijving van mijn kostvrouw meende te verbeteren, door het te noemen: *Het leven van onzen Heer*; heimelijk verblijd zijnde, dat ik zulk een goed boek gevonden had, makende een naarstig gebruik van de vrijheid, welke mijn kostvrouw, bij vernieuwing, tot het lezen van hetzelfde, gegeven had.

Daarin lezende met veel smaak en graagte, wekte zulks mijn achting voor hetzelfde op, en bevestigde mij in dat historisch geloof; dat ik gelijk gezegd is, van hetzelfde had, dat namelijk de Bijbel een goed boek was. Echter in dit alles bleef het mij een verzegeld boek. Want ofschoon ik enig begrip had van de historie, welke daarin verhaald wordt, de waarheid en de kracht der Godzaligheid, die daarin wordt geopenbaard, bleef even duister en verborgen voor mij. Want het liefde de Heere toen nog niet mijn ogen te openen, en mij te veranderen; integendeel, ik ging nog al voort in de zonden, totdat de tijd daar was, toen mij het heilig arrest werd aangezegd, door middel van de Gods-knecht Hermanus Hermsen. Hij werd door de aanbiddelijke Voorzienigheid bestierd om op een heiligen rustdag te komen aan de rivier, daar ik stond te vissen: elk woord dat hij sprak, was als een donderslag op mijn hart. De aarde, daar ik zat, en de plaats daar ik mij bevond, werd mij te eng: ik stond wel op en liep heen, maar ik had geen rust in mijn ziel, waar ik mij bevond; de schrik des Heeren had mij getroffen en verzelde mij overal; de toorn des Almachtigen drukte mij, hoewel de een tijd meer als de andere. Maar hoe de Heere naar zijn vrijmachtig welbehagen, verder met mij heeft gelieven te handelen, met aan mij, zijn vrije en nooit genoeg geprezene genade te schenken, is reeds door mijn zeer geliefde vriend en vader in Christus, H. Hermsen, gemeld, waarop ik de lezer wijze.

Dit bovenstaande heb ik geschreven, met oogmerk dat de Drieëenige God, in het aanbiddelijke zijner handelwijze, te meer moge geëerd en verheerlijkt worden, van al des Heeren volk. Want deze zijn de enige die hiertoe lust hebben. En om te verheffen het vrije van zijn genade, zo zichtbaar doorstralende, in het bekeren van zondaren, en in het dragen en bewaren van de zijnen .

Dat de Heere dit werkje verder met Zijn zegen achtervolge, is de hartgrondige wens van mij, die zich tekent:

J. L. F.

3. DES HEEREN ZEGEN, BIJ HET HOUDEN VAN MIJN OEFENINGEN, KRACHTDADIG ONDERVONDEN EN AANGETOOND.

De Heere toont somtijds dat Hij door een gering middel wonderen kan doen, gelijk blijkt in het bekeren van een verhard en ongevoelig zondaar. Een gering woord, zei eens de zalige **Ds. Dinant** (staande te Rotterdam), kan de Heere zegenen aan een mens, als hij een onderwerp is van zijn vrije genade in Christus, waarin Hij zich wil verheerlijken, en als Hij met dat woord Zijn Geest doet gepaard gaan, die hetzelfde krachtig maakt: want alle die het Woord hoorden, daar viel de Heilige Geest op, en die werkte met het Woord. Dit wedervoer ook Lydia, onder de prediking van Paulus; dit heeft de Heere ook mij getoond, en doen ondervinden aan *een bode van de magistraat dezer stad Doesburg*, die door des Heeren wijze voorzienigheid ook kwam in onze oefening, die ik elf jaren in mijn huis gehad heb met een broeder in Christus, **Winant de Vallee**.

Hij dan bij ons enige weken verkeerdt hebbende, werd tot zichzelf gebracht in het gezicht van zijn ellendigen en verlorenen staat buiten God in Christus. Onder de indruk en dat gezicht had hij nu al enige weken heengegaan, heel werkzaam, door zuchten, roepen en vragen naar de goeden weg, en als een verslagene van harte, gelijk de Joden op de Pinksterdag, vragende: *Wat moet ik doen?*

Het gebeurde op des Heeren dag, dat ik oefening hield over Joh. 16: 8. Als de geest zal gekomen zijn, die zal de wereld overtuigen van zonden: ik toonde daaruit verscheidene kentekenen, waarbij men onderkennen en onderscheiden kon, of iemand alleen consciëntie, dan of hij zaligmakende overtuiging en ontdekking had, zoals ze de Heilige Geest werkt, en waaraan men zulks in zijn werking, kon onderscheiden en kennen. O, toen was het de tijd der minne voor hem, die God in zijn eeuwige raad bepaald. had: want de Heere deed hem klaar zien, dat het werk in zijn ziel, een gewrocht des Geestes was, dat het overtuigend, ontdekkend en zaligmakend werk was. Hij riep het nu uit, en kon zijn tranen niet inhouden, wegens een levendig gevoel zijner zonden; die zag hij recht in de natuur, en in wat voor een ellendigen en rampzaligen staat, dezelve hem gebracht had; hoe hij God door dezelve onteerd en verloochend, en wat dat hij daardoor verloren had en ontberen moest, die hem gebracht hadden onder de vloek der Wet, en onder de toorn Gods. Hij zag zich nu, vervallen onder de heerschappij der zonden en des satans, en dat hij dezelve tot dusverre gediend had. Het smartte hem, dat hij de Heere, die Hem dus lang gedragen had in zijn lankmoedigheid, verdraagzaamheid en goedertierenheid, geen gehoor gegeven had, en zich daardoor niet had laten leiden ter bekering. Hij raakte aan de geboorte, maar had geen kracht om te baren: hij bleef in dat gezicht werkzaam en in gevoelige smart van rustdag 's avonds, tot Dinsdag 's morgens, toen hij aan mijn huis kwam, zich bevindende in gevoelige sterke beweging en aandoening.

Mijn vrouw, die ook de Heere vreesde, zei tegen hem: **Blaeuw**, gaat in de kamer, stort daar uw hart uit voor de Heere. Toen ging hij in de kamer en leidde zich op zijn knieën voor de Heere neer. Hij riep tot de Heere, uit de diepte zijner benauwdheid, wegens het gevaar daar hij zich in zag van verloren te zullen gaan. Ik ging in een ander vertrek en boog aldaar mijn knieën voor de Heere, en hielp hem al biddende en worstelende. Ik smeekte de Heere, dat Hij zich door vrije ontfermende genade, wilde aan hem ontdekken! De Heere laat zich van zijn kinderen verbidden, gelijk de heiligen hebben ondervonden, als Abraham, Jacob, Mozes, en Elias, schoon zij een meerdere kennis van Geest en genade hadden als ik, aangezien ik maar alleen de eerstelingen er van deelachtig ben geworden.

Hierop wilde de Heere zich niet langer verbergen, maar ontdekte Hij zichzelf aan hem,

onder de bekendmaking van Zijn Naam en goddelijke deugden, als de Heere! Heere God!. genadig, barmhartig, lankmoedig, en groot van weldadigheid, die de ongerechtigheid en de overtredingen en zonden vergeeft in de Held, de Heere JEZUS, welken Hij aan hem zelf aantoonde, als machtig zijnde te kunnen verlossen.

Hij verhaalt ons, dat zijn ziel als verzonk in het oneindige en onbegrijpelijke van Gods eeuwige liefde, en ontfermende genade, die Hij aan zulk een ellendig, vloekwaardig zondaar kwam betonen, zoals hij zichzelf te dier tijd beschouwde. Hij zei, ik bad dat de Heere uit ontfermende genade, op mij wilde neerzien.

En daarop ontdekte zich de Heere JEZUS aan mijn ziel, en deed mij bij zijn eigen licht zien, dat Hij die Held was, die mij kon verlossen, niet alleen van de toorn Gods, en van de vloek der wet, maar ook van de kracht der zonden, en uit de macht en de heerschappij des duivels, en dat Hij mij wederom tot God zijn Vader brengen, mij met Hem verzoenen en bevredigen kon: waardoor mijn ziel zodanig uitgingen bewerkt werd door de Geest, dat ik niet alleen het geestelijk Teven ontving, maar dat ook het geloof in liefde, dus in mij werkte,. dat ik daardoor aangedreven werd als met vleugelen van geloof en liefde, naar de Heere JEZUS, met al mijn hart, mijn toevlucht te nemen, om mij geheel en al voor eeuwig, aan Hem over te geven.

O, ik zag dat Hij zulks dubbel waardig was, Want ik ontdekte zoveel heerlijkheid, dierbaarheid, noodzakelijkheid en gepastheid voor mijn ziel in de dierbaren Heere JEZUS, en in zijn zaligen dienst, dat, al had ik op die tijd duizend harten gehad, ik had ze graag aan Hem willen overgeven, dewijl Hij zulks dubbel waardig was; mijn wil werd op dat ogenblik zo overgebogen en gewillig gemaakt, van niet alleen mijn ziel, maar ook mijn lichaam, voor eeuwig aan Hem over te geven, om voor Hem te leven. Daarop nam ik Hem geheel aan, voor mijn Profeet, Priester en. Koning. Ik raakte op die tijd mijn hart kwijt, en de Heere JEZUS eigende het voor zich en kwam door het geloof in hetzelfde wonen. Ik trad met Hem in het huwelijks-verbond, en werd het eens met Hem. O, toen zwoer mijn ziel JEZUS voor eeuwig trouw en ik zei: Nu zal ik U eeuwig hartelijk liefhebben, en voor u mijn leven niet dierbaar achten, als Gij mij daartoe genade schenkt. Ik wens mij alleen aan Uw dienst te verbinden en te onderhouden de rechten uwer gerechtigheid. Mocht Uw Geest mijn hart daartoe reinigen, heiligen en gewillig maken.

Ik zwoer ook op die tijd de dienst des duivels en der wereld af, en alle zonden daar ik te voren in geleefd had, met het gezelschap waarmede ik dezelve pleegde, en gaf ze voor eeuwig een scheidbrief. Voor mijn ziel was er nu niets vermakelijker, noch zaliger, als alleen. te dienen die heerlijken en dierbaren Heere JEZUS; zulks is nu mijn enigen lust en roem, ja mijn leven geworden. *Ik ben nu niet meer mijns zelfs, maar Christi geworden. En dat leven, hetwelk ik nu leef, moet ik Christus leven.* O, mocht nu de Heere JEZUS, hetzij door mijn leven of door mijn dood verheerlijkt worden. Ik wenste nu maar alleen mijn geluk te stellen in het koninkrijk van JEZUS uit te breiden, en het rijk des duivels afbreuk te doen.

Hij trachtte ook, in vervolg van tijd alleszins te tonen, dat er waarheid in zijn binnenste was, en hij vorderde zoverre, dat hij zelf oefening hield. Dus stichtte hij door zijn woord en wandel, en onze harten waren aan elfander verbonden, als David en Jonathan. Maar bij is nu, tot mijn smart van zijn post afgelost, en in de Heere gestorven, oud zijnde zeven en veertig jaren.

Nog heeft de Heere het geringe middel gelieven te zegenen, aan **de huisvrouw van een diender** [wachtmeester] van onze stad. Deze vrouw liet zich ook door het aanbiddelijke bestier der goddelijke voorzienigheid, vinden in de oefening van ons gezelschap, waar zij, door het overtuigend ontdekken van de kracht der waarheid, tot staan kwam, en ten

volle overreed werd, dat zij van staat en hart veranderd moest worden. Want zij zag nu, dat wanneer zij op de weg, daar zij van nature op stond, staan bleef, zij dan ook, met alle mensen, die God onder de zonden besloten heeft, zou verloren gaan. In dat gezicht stond zij meer als drie jaren, zichzelf veroordelende, dat zo de Heere zich niet aan haar in zijn gunst ontdekte, zij God in de hel nog zou moeten rechtvaardigen. Maar zij was in deze weg niet onverschillig, noch gerust, maar nadat zij er indruk van gekregen had, werd zij werkzaam om hare knieën te buigen, te zuchten, en te roepen uit het gezicht van haar nood en gevaar, en niet zonder bestrijding van de duivel, die haar van deze weg zocht af te leid en en gerust te houden; zij werkte wel eens de vijand in de hand, dewijl zij nog geen geoefende zinnen had in het Woord van God: zij gaf ook het ongeloof veel toe, denkende dat deze zaak zo groot, en zij integendeel een ellendig en zondig schepsel was, alsook, dat er maar weinig zalig werden: zij kon ook niet geloven, dat de Heere zulk een als zij was, zou aanzien. Maar de Heere JEZUS deed haar zien en bevinden, dat Hij niet gekomen was om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekering. Toen was voor haar de bestemde tijd der minne gekomen, om genadig te zijn: en het gebeurde, toen zij op des Heeren dag, weer in de oefening kwam, daar ik zonde spreken over Johannes 5: 25: Dat de doden zouden horen de stem des Zoons Gods, en die ze gehoord hebben zullen leven, dat zij deze woorden van JEZUS horende, dezelve zo klaar verstond, alsof Hij zulks zelf tot hare ziel gezegd had. Onder vele tranen uit de oefening naar huis gaande, en de ganse nacht werkzaam geweest zijnde, kwam zij 's morgens aan mijn huis, met een vroolijk gelaat, als de kamerling, en zei tot mij, gelijk Andreas tot Petrus zei: "Ik heb JEZUS gevonden. Hij is nu door het geloof in mijn hart komen wonen, ik moet het aan al des Heeren volk vertellen, wat Hij aan mijn ziel gedaan heeft. Ik moet nu spreken opdat ik lucht krijge. O, maak nu de Heere met mij groot, al ij Zijn gunstgenoten."

Zij verzocht al des Heeren volk, dat zij des avonds aan haar huis wilde komen, gelijk zij ook deden. Daar gekomen zijnde, en de genade Gods ziende, bogen wij samen onze knieën, wij aanbaden de Heere, en dankten Zijn Naam, wegens de grootheid zijner vrije genade, welke Hij geschonken had aan een arme, ellendige, vloek- en doodwaardige zondares. Dit maakte haar klein en ootmoedig; zij zag nu, dat de Heere zich in zondig stof en as had willen verheerlijken. Zij vertoont nu ook, dat de liefde van Christus haar dringt tot wederliefde. Want Hij is voor allen gestorven, opdat degenen die leven, niet meer zichzelf zouden leven, maar Dien die voor hen gestorven en opgewekt is.

Zij drukt nu in haar gedrag en wandel uit dat de Heere uit de mond der kinderen en der zuigelingen zich sterkte gegrondvest heeft, en dat Hij daardoor zijn deugden wil verkondigd, en zijn lof vermeld hebben.

De Heere JEZUS brengt dit op dezulken over, aan welke God zijn oneindige liefde en ontfermende genade heeft willen bewijzen en bekend maken. Hij openbaart dit aan zulke kinderen, en houdt het voor de wijzen en verstandigen verborgen. O, wat is zulks niet een diepte der wijsheid en der kennis Gods.

Het heeft de Heere ook behaagd, volgens zijn onbepaalde en vrije genade, onze oefeningen te zegenen aan een *sergeants vrouw*, onder de militie; welke zich ook, door de goede Voorzienigheid Gods over haar, aan deze plaats vervoegde. De Heere deed haar zien, dat het niet vele wijzen naar het vlees zijn; niet vele machtigen, niet vele edelen, maar het onedele, het verachtste der wereld, dat niets is in de ogen der mensen dezer wereld, welker deel in dit leven is, en die op dezelve voor dwazen gerekend worden, deze heeft God uitverkoren, opdat geen vlees zou roemen voor Hem.

Deze vrouw heeft ook de Heiligen Geest in zijn zaligmakende werking ontvangen, die haar op dezelfde wijze, als ik te voren getoond heb, overtuigde van zonden, en haar dus

ontdekt heeft aan zichzelf dat ze gans ontbloot werd van hare eigengerechtigheid; ze zag nu ook, door het ontdekkend licht des Geestes, in welk een ellendigen en rampzaligen staat haar de zonden gebracht had, waaruit ze ook leerde roepen, zuchten en schreien; ja, ze zag, dat haar zonden, Gods zalige gemeenschap en dienst ontroofd had, en dat ze derven moest de heerlijkheid Gods; ze bevond zich onder Gods toorn en onder de vloek der wet, ja, onder de macht en heerschappij der zonden, welke ze tot hiertoe, vrijwillig, met alle andere mensen, gediend had.

Ook zag ze klaar, dat, zo de Heere zich niet door vrije genade, aan haar kwam te ontdekken, zoals Hij zich in de Heere JEZUS, aan zondaren ontdekt, die even zo ellendig waren geweest als zij, dat. Ze dan voor eeuwig ongelukkig was: want ze zag dat ze dodelijk onmachtig en onwillig was, om zich daaruit te kunnen verlossen, en vrij te maken. In dat. gezicht riep zij: *O, het zal een wonder zijn der eeuwige vrije ontfermende genade Gods, zo ik gered word.* Ze gaf het nu bij zichzelf op, en ze kon het leven in hare hand niet meer vinden, maar nu en dan las ze een schriftuurplaats, die haar toescheen en hoop gaf, dat er voor haar nog ontkoming zou zijn. Maar ze kon het niet geloven om daarmede behoorlijk werkzaam te zijn, ofschoon ze wel overeenkomstig de toestand waren, waarin ze zich bevond.

Wanneer men met haar sprak over de waarheden, en haar daarbij staande hield, werd ze er niet bij bepaald. Och! neen, maar ze riep uit: zou de Heere in genade neerzien, op zulk een zondig, onrein en walgelijk schepsel, als ik zowel in mijn eigene, als in de ogen van zulk een heilig God ben, die het kwade niet kan aanschouwen? Ze kon zulks niet geloven, maar het bracht haar op de knieën, en deed haar op vrije genade pleiten, en uitroepen, gelijk de tollenaar: *O God! zijt mij arme zondares genadig. Verheerlijk Uzelf in zulk een als ik ben!* Dit roepen, worstelen en schreien, uit het smartelijk gezicht van verloren te zullen gaan, duurde wel een half jaar, totdat het ogenblik der minne voor haar gekomen was, om haar genadig te zijn, volgens hetgeen de Heere in Zijn Raad bepaald had, naar welke Hij toch alle dingen werkt. O, de Geest was haar als toen, niet alleen een Geest der overtuiging en levendmaking, maar hij werd haar ook een Geest des geloofs die haar verstand meer en meer verlichtte, brengende haar verscheidene Schriftuurplaatsen aan het verstand, overeenkomstig hare werkzaamheid, waar God de Vader in voorstelt, dat er nog voor zulk een ellendige en machteloze, hulp- en reddeloze ziel, die bij zich zelve niets vinden kan, raad en hulpe besteld was, om ze te kunnen verlossen. En zulks was in zijn geliefden Zoon, de Heere JEZUS, die Hij voor zondaren had in de wereld gezonden, om die te zoeken en zalig te maken; naar welken ze zich wenden moest. Ook ontdekte de Heilige Geest aan hare ziels-ogen de Heere JEZUS, en gaf Zichzelf, bij Zijn eigen licht aan haar te zien. Hij toonde haar, voor zulken, in zichzelf verlorenen, gekomen te zijn, om die te willen zoeken en te zaligen; om zondaars tot bekering te brengen. Maar niet om te roepen rechtvaardigen, want daartoe was Hij van zijn Vader verhoogd tot een Vorst en Zaligmaker.

Wanneer ze hoorde, dat de Heere JEZUS dit in Zijn Woord tot haar zei, werd ze werkzaam gemaakt, met sterke begeerten van hare ziel naar Hem, als een gevoelige, wegens haar gebrek, en als een hongerige en dorstige naar spijs en drank. Ze wendde zich op Zijn woord naar de Heere JEZUS, onder vele tranen van liefdesbegeerten. Want ze zag in Hem zo veel zaligheid, dierbaarheid en gepastheid voor hare ziel, dat ze zulk een JEZUS moest hebben, en het buiten Hem niet stellen kon dat Hij haar verlossen moest van de zonden, en uit de macht des satans; niemand als zulk een God en Zaligmaker, als zulk een waardig Profeet, Priester en Koning, daar ze zoveel heerlijks op die tijd van te zien kreeg, was machtig haar te kunnen helpen. Had ze duizend harten gehad, o! ze keurde de Heere JEZUS waardig, dezelve ten zijn dienste aan Hem over te geven. Onder dat opdragen aanbieden en overgeven der ziel aan de Heere JEZUS,

ontdekte Hij zich nader, Hij boog haar wil over, kwam door het geloof in haar hart wonen, en kreeg een gestalte in hare ziel; ze werd met Hem door het geloof verenigd, en sloot met Hem, door wederzijdsche ondertrouw, het huwelijk. Nu kon ze zeggen met de Bruid Christus, *mijn Liefste is de mijne en ik ben de Zijne geworden*. En JEZUS toonde haar, wat Hij voor haar geworden was, en wat Hij voor haar, uit liefde, had willen ondergaan, om zijn ziel voor haar te stellen tot een schuldoffer, en door die weg haar tot zijn eigendom te krijgen. Zij nu met Christus verenigd zijnde, had ook deel aan zijn gerechtigheid, waardoor Hij haar wederom tot zijn Vader bracht. O! wat is zulk een ziel niet gelukkig, die verwaardigd wordt door het geloof, tot Christus zijn toevlucht te nemen, des Vaders sterkte aan te grijpen, en dus met zulk een zalig en algenoegzaam God, vrede te maken. Zulk een ziel, tot God gebracht zijnde, in de gerechtigheid van de Heere JEZUS, wordt in zijn vierschaar, als een goddeloze in zichzelf geen gerechtigheid hebbende, maar alleen die, welke van de Heere JEZUS hun wordt toegekend, vrijgesproken van de schuld en straf, en het recht tot het eeuwige leven toegewezen, en zo met God in het eeuwig onveranderlijk genadeverbond overgebracht, in welk verbond Hij zich. verklaart, hun God te zullen zijn. Dus wordt de ziel bevredigd met God in Christus, en ze verkrijgt Hem tot haar Vader, want zo vele als er de Heere JEZUS door het geloof aangenomen hebben, die geeft God macht en recht, om zijn kinderen te worden. Hij schaamt zich niet hun God genaamd te worden. Zulk een ziel, wordt wederom naar het zalig beeld van God veranderd, door des Heeren Geest, en zo leeft ze weer Gode. Want ze heeft nu door Christus niet alleen de toeleiding door de Geest tot de Vader, maar ze kan Hem nu ook opofferen, een offerande des lofs, door de Heere JEZUS Christus, welke is de vrucht der lippen. Zulk een ziel leeft nu niet meer zichzelf want zij is Christus geworden; zulks is ook hun zaligheid de Heere te leven en te dienen, zijn Wet is alle hun vermaking, en ze is reeds in de hoop zalig.

4. VERSCEIDEN VERZOEKINGEN EN LISTEN DES SATANS

Ziedaar, Godvruchtige lezer! Dus heeft de Heere zo wel hier als op andere plaatsen, mijn gering talent gelieven te zegenen, dat ik uit de zalige intrest, welke ik stel in de Heere JEZUS, tot uitbreiding van zijn koninkrijk, werkzaam gemaakt ben, om, door medewerking van Zijn Geest, enige zielen toe te brengen, ten spijt des duivels, om daardoor zijn rijk afbreuk te doen. Hij is toch een vijand van de Heere JEZUS, van de zaligmakende werking des Heiligen Geestes, en van zijn eigendom en volk. Maar zulks moet een onderdaan van deze Koning niet te vreemd voorkomen, die uit de dienst des duivels is vrijgemaakt, en onder het zalig juk en de dienst van de Heere JEZUS gebracht is, want deze vijandschap heeft al in het Paradijs, tussen hem als de slang en zijn zaad, dat de duivel en alle onbekeerde mensen zijn, en tussen de vrouw en haar zaad, hetwelk de Heere JEZUS is, met betrekking tot alle gelovigen en uitverkorenen, zijn begin genomen. Deze haat en vijandschap, doet de duivel mij ook op verscheidene wijze in zijn vijandige werking ondervinden, om, was het hem mogelijk, mij daardoor af te schrikken, dat ik zijn rijk in vrede zou laten. Maar ik hoop, zo lang de adem in mij is, zulks nooit te doen, en ik wenste dat de duivel in het vervolg nooit een enige ziel meer in zijn rijk mocht slepen, maar dat ze alle de Heere JEZUS mogen worden toegebracht, ter zijner verheerlijking.

Het gebeurde eens, dat ik op een middag naar mijn beroep wilde gaan, dat ik te Rotterdam, op de hoogte van het Gemeentelandshuis, het huis van een schoenmaker voorbij ging, daar verscheidene knechts vaten, die de naam des Heeren lasterden. Mijn ziel raakte daardoor onder indruk, en, ik gevoelde er zulke smart over, dat ik er op

staande voet inging. Ik sprak ze aan, en toonde hun, dat zij zich vreeslijk bezondigden, tegen het derde gebod van de Goddelijke Wet, en dat de Heere zulks niet ongestraft zal laten, maar zekerlijk, hetzij nu of hiernamaals, straffen zou, waarover zij mij uitlachten, en bespotten. Daarop ging ik weg. Wanneer ik 's avonds in mijn slaapstede kwam, had ik tot regel, als ik van mijn beroep in huis kwam, dat ik alleen ging, voor de Heere neerknielde en een gebed deed, of ik onderzocht zijn Woord, of trachtte Hem te verheerlijken door het zingen van de een of ander psalm of geestelijk lied, volgens de vermaningen van Paulus. Ik nu alleen in huis zijnde, en de deur gesloten hebbende, viel ik neer op mijn knieën voor de Heere om tot Hem te naderen.

Maar op dit ogenblik ontdekte zich de duivel aan mijn verstand, als het ware in een dierlijke gedaante, aan mijn rechterzijde, naast mij zittende. Maar zijn vertoning was, gelijk Petrus het uitdrukte, als een briesende leeuw. Ik zag nu bewaarheid, hetgeen de zalige **Brakel** schrijft, in zijn 53ste *Hoofstuk over de aanvechting des satans*, namelijk dat de duivel zich in drieërlei gedaanten kan vertonen. Doch, ofschoon ik het vreselijke zijner gedaante zocht af te weren, echter werd ik zeer ontroerd en ontsteld, en zei, alsof ik tegen hem sprak: "Satan! ik zal hier voor de voeten van de Heere JEZUS blijven, Hij is de mijne en ik de Zijne; hebt gij nog wat van mij te eisen? Ik wijze u naar mijn Koning, want die heeft mij uit uw macht en dienst verlost, Hij is daartoe geopenbaard om u de kop te vermorzelen, en om uw werken te verbreken, dewijl Christus sterker en machtiger is dan gij. En het bloed van de Heere JEZUS dat heeft, dat zal, en kan mij nog reinigen van al mijn zonden."

Ik zocht de duivel te weerstaan, door de wapenrusting Gods, om in deze bozen weg staande te blijven. Hij week echter nog niet; toen moest ik door Christus, die mij kracht gaf, in de gebeden, tegen hem strijden. Ik moest strijden om het geloof te houden, en ik oefende te gelijk het geloof, dat mij met al de geheiligden geschonken was. Ik zuchtte, bad en riep de Heere aan in de gebeden, om kracht des geloofs, om de duivel te weerstaan, opdat hij van mij vlieden mocht, want mijn hoop en geloof was toch op God. Door het sterk aanhouden en worstelen met de Heere in de gebeden, wederstond en overwon ik hem, door Christus die mij heeft lief gehad, en die hem overwonnen heeft aan het kruis. Toen moest de duivel wijken; nadat ik bij het half uur tegen hem gestreden en geworsteld had in de gebeden, ging hij zo heen als hij gekomen was. Maar ik was nat van het zweet. Maar mijn Heere JEZUS, heeft mij dus voorgedaan, en door Hem werkte mij dit ten goede, want de Heere toonde, dat alle instrument, hetwelk tegen mij bereid werd, niet gelukte. Want mijn gerechtigheid was uit Hem. Zulks gaf mij nieuwe moed, om de duivel en zijn rijk te bestrijden, en ik had reden mij te verblijden, dat hij mij tot een vijand geworden was, waar ik in eeuwigheid geen vrede mede maken zou.

Het gebeurde nog eens, op een avond, dat ik mijn knieën gebogen, en mijn hart had voorbereid, om mijn begeerten, met bidden en smeking, de Heere bekend te maken, met dankzegging. En toen ik mijn hart had uitgestort voor de Heere, ging ik mij ter rust begeven. Maar een weinig te bed gelegen hebbende, ontdekte de satan zich aan mijn verstand, als een vijand en lasteraar van de Heere JEZUS. En hij werkte zo krachtig en schielijk, om mijn geloof te bestrijden, dat mijn ziel ontroerd werd. Want hij zocht mij, gelijk Petrus, te ziften gelijk de tarwe.

Maar de Heere, die mijn grote Voorspraak bij de Vader is bad voor mij, dat mijn geloof niet ophield. De duivel redeneerde met mij, gelijk hij weleer deed met moeder Eva, ja zelfs met Gods eigen Zoon. Hij zei: die JEZUS welken gij gelooft de Christus te zijn, en waardoor gij hoopt zalig te worden, zonde die wel de waarachtige God zijn, en zou gij u niet bedrogen vinden, als gij door Hem, uw zaligheid zoekt te verkrijgen?

Dus trachtte hij mijn dierbaren Heiland te verloochenen. Maar ik werd al ras gewaar, wat

hij bedoelde, en ik zei tegen hem: "Wel duivel! ik wil mijn JEZUS voor u belijden, want Hij is waarachtig God, met de Vader en de Heiligen Geest. Hij behoefde het geen roof te achten, Gode even gelijk te zijn. Hij is het daar al de profeten van geschreven hebben, en in Hem zijn al de bewijzen, dat Hij de Christus, de Zoon des levenden Gods is. Ik geloof in Hem, en op geen andere grond, noch door een andere weg wil ik zalig worden, als door Hem, die alleen de weg, de waarheid en het leven is. Want niemand komt tot de Vader dan door Hem. En daar is geen andere naam onder de mensen gegeven, waardoor wij kunnen zalig worden, als die van de Heere JEZUS Christus. Want daar is bij niemand anders enige zaligheid te zoeken of te vinden, en daarom zal ik mijn gehele zaligheid Hem alleen toevertrouwen. De Zoon Gods is mij nu een God geworden van zaligheid, ja van volkomen zaligheid, waarmede ik door het geloof zal verenigd blijven, niet alleen tot aan de dood, maar zelfs over de dood, in een zalige heerlijkheid, om Hem de kroon der heerlijkheid op het hoofd te zetten, met Hem toe te brengen de eer, de dankzegging en de kracht, in een eindeloze eeuwigheid. En ik wens in dat geloof te sterven, waardoor er reeds velen in heerlijkheid geleid zijn, op het Borgtochtelijk bloed van de Zoon Gods, als dat Lam Gods, dat geslacht is voor de grondlegging der wereld, als die oversten leidsman, die JEZUS Christus, die gisteren, heden en in der eeuwigheid dezelfde blijft. Ik zal in dat geloof sterven. Zo ik nu, o satan! verloren ga, dan gaan die ook verloren, daar Gods Geest in Zijn Woord van getuigt, dat ze zalig zijn."

Daarop liet de duivel van mij af, gelijk hij van de Heere JEZUS afliet in de woestijn. Ik werd hem nu juist na die tweeërlei verzoeken en verschijningen, zo niet meer gewaar. Maar daardoor kwelt hij mijn ziel te meer, en brengt mij zo vele ontroeringen en smarten toe, door schrikkelijke inwerpingen en lasterlijke gedachten, ten opzichte van de Drieënige God, en Zijn zalige deugden en werken. Dit zijn diepten des satans, waarmede hij mij dagelijks, schielijk en onverwachts, zoekt te bestrijden, om mij onvrijmoedig te maken, en mijn verborgen plichten te bezoedelen.

5. LIEFDES-UITLATINGEN VAN DE HEERE JEZUS AAN MIJN ZIEL.

Hierbij kan ik het niet laten berusten. Maar ik moet ook melden enige liefdes-uitlatingen, ontdekkingen en openbaringen, van de dierbaren, beminnenswaardige Heere JEZUS, waardoor Hij zich in liefde aan de ziel wil openbaren. Ik zal niet spreken van al de gestalten en werkzaamheden, door de bewerking des Geestes, en verzegeling van dezelve, aan mijn ziel, en hoe die Geest met mijn Geest getuigd heeft, dat ik een kind Gods ben. Ook zal ik niet melden al de uitlatende liefdeblijken van de Heere JEZUS, en inleidingen in de binnenkameren, en invoering met de Bruid, in het wijnhuis, dat Zijn liefde de banier was over mijn ziel, zodat ik menigmaal krank van liefde was.

Want ik heb vijf jaren geleefd, meer door gevoel, in en door de liefde van de Heere JEZUS, als door het geloof, gelijk ik van achteren heb leren kennen. Ik moest in die tijd uitroepen, met de zaligen Lodensteyn:

*Met U leef ik,
Met U zweef ik,
JEZUS door het goed en kwaad;
Met U sterf ik,
Met U erf ik,
Dat bij U te wachten staat.
O, heilig eenzaam!
Met God gemeenzaam!
Altijd enig om te gaan,*

Altijd enig om te gaan.

Ik kon toen de Heere JEZUS, mijn Zielenvriend, geen twee uren op een dag ontberen; werd ik gewaar dat Hij zich onttrok, dan ging ik terstond in het verborgen, en onderzocht, welke de reden mocht zijn, waardoor ik van Hem was afgescheiden, en Hij zich aan mij onttrokken had. O, Hij ontdekte mij zelfs ook, door de Geest die in mij woonde, wat er de reden van was, en als ik dezelve wist, dan werd ik daarover verootmoedigd en beschaamd, deed belijdenis met vele liefdetranen, hield weer bij de Heere aan, zocht weer zolang met de Bruid, tot dat ik Hem vond, en Hij zich aan mijn ziel kwam te ontdekken. Want Hij was de ademtocht mijner ziel, en mijn gestadige overdenking dag en nacht. Hij was mij als een bundeltje mirre, dat ik deed vernachten tussen mijn borsten; ja, door het geloof was Hij mij te dierbaar geworden, dan dat ik Hem lang missen kon. Hij kuste mij gedurig met de kussen zijns monds.

Hieruit besloten de Godzaligen, dat ik vroeg naar de hemel zou gaan, omdat het zulk een weg was, welken de Heere weinig houdt met zijn kinderen, met hun zulks zo gedurig te doen ondervinden; of dat er van de Heere een kruis bereid was, daar Hij mij onder brengen zoude, gelijk ik nu ook al veertien jaren heb ondervonden: maar de Heere is getrouw.

Ik zal slechts maar enige werkingen en liefdesontdekkingen van de Heere JEZUS aan mijn ziel, meedelen, welke dienen ter bevestiging van hetgeen reeds gezegd is.

Het gebeurde eens op des Heeren dag, dat mijn geestelijke vader, **Ds. Hellenbroek**, (die mij als een kind geteeld en gebaard heeft, door het zalig Evangelie, niet alleen als Paulus de Korintiërs, geteeld had, maar ook de Galaten, waardoor ook Christus een gestalte in mijn ziel kreeg,) het Avondmaal des Heeren zou bedienen.

En ik was 's Zaterdags in de proef-predicatie geweest, bij **Ds. Eversdijk**, welke predikte over de woorden: *Onderzoekt uzelf nauw, ja onderzoekt uzelf nauw*; waaruit hij aantoonde, dat een natuurlijk mens zich niet onderzoeken kon, want die had geen geestelijk leven, maar was dood. Hij had geen geestelijk licht in zijn ziel, maar was blind, en daarom kon hij zich voor de Heere niet onderzoeken.

Maar dit raakte des Heeren kinderen, welke lichten in de Heere geworden waren. Ik werd daarbij bepaald, en vond zoveel ongelijkvormigheid in mij, waaruit ik zag, dat ik nog niet geheel het zalige beeld van God vertoonde en de heilige natuur van de Heere JEZUS, gelijkvormig was; zulks bracht mij in een gehele ongestalte, hoewel ik wel wist, dat ik de Heere JEZUS volstrekt nodig had tot heiligmaking, gelijk ik Hem ook daartoe, door het geloof had aangenomen.

Ik dorst 's morgens niet van het Avondmaal af te blijven, en kwam in de kerk bij Ds. Hellenbroek, die als toen predikte over de woorden: *De Heere is mijn Deel*. In de toepassing komende zei hij: "Kinderen Gods! in wat voor ongestalte gij u mocht bevinden, waar gij ook mee te doen mocht hebben, heugt u nog wel de tijden en stonden, dat gij wel gelovig hebt kunnen zeggen, en dat gij toen uw hart aan de Heere hebt overgegeven? Al vindt gij het nu zo werkzaam, zo gelovig niet, door ongestalten, o! gij wordt geroepen om onbeschroomd tot Uw ziels-Bruidgom te komen, die u kent in uw weg. Komt maar, doet het nu, al had gij het nooit gedaan, het ligt immers op de grond van uw hart. Het is immers uw begeerte, uw hart, zo als het is, aan de Heere JEZUS te geven, Hem ook met David en Asaf, alleen voor uw Deel te verkiezen!"

Mijn ziel werd er bij staande gehouden. Ik raakte bedaad. Ik onderzocht mij op het ogenblik voor de Heere, en ik had geen andere keuze. Daarop naderde ik, en zei zittende aan de tafel: Heere! ik geef mijn hart, zoals het is, aan U over. En ik weet niet beter of ik heb U voor mijn enig Deel gekozen en aangenomen, en ik doe het op dit ogenblik nog. Waarop Ds. Hellenbroek de woorden gebruikte, uit Jesaja 43: 25: *Ik, Ik ben het, die*

uw overtreding uitdelg, om Mijnentwil, en Ik gedenk uwer zonden niet meer. O, toen smolt mijn hart in liefdetranen voor de Heere JEZUS, en Hij zei tot mijn ziel: Ik ben immers uw Heil, uw Goed en Deel geworden! Waarop Hij zich bij Zijn eigen licht nog al nader ontdekte, met de woorden: Ik ben immers de opstanding en het leven; die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven.

Toen was het of mijn ongestalte verdween, het ongeloof werd weggenomen, *en het geloof door de liefde werkzaam.* O, mijn ziel ging daardoor in sterke liefdebegeerten naar, en in omhelzing van de Heere JEZUS uit, als Maria, waaraan Hij zich in de hof ontdekte. En mijn Liefste kwam daarop in mijn hart, Hij leidde mij in het wijnhuis, deed mij zijn uitnemende liefde gevoelen, en toonde nu aan mij wat Hij voor mij geworden was. O, Zijn liefde was de banier over mijn ziel. En ik was als krank van liefde, zodat ik als bezweek, en zeggen moest: *Ondersteun mij met de flessen, en versterk mij met de appelen, want ik ben krank van liefde.* O. de liefde van mijn Liefste, de zalige en heerlijke Heere JEZUS, was nu sterker als de dood, ja harder als het graf. Haar kolen zijn vurige kolen, vlammen des Heeren, vele wateren; hoe zwaar het kruis des lijderes op die tijd ook mocht zijn, ja honderd kruisen en rivieren van verdrukking, zouden deze liefde niet hebben uitgeblust; al had iemand mij nu een huis met goud of zilver, ja, duizend werelden, met scepter en troon aangeboden, ik zou dat alles, met Paulus, als schade en drek gerekend hebben. Ik was met Paulus, als in de geest opgetrokken.

Naar mijn plaats gaande, moest ik uitroepen, niet alleen dat ik nu met de Heere JEZUS Avondmaal gehouden had, maar ik vond mijn hart nog zo in liefde niet Hem verenigd, dat ik gelovig kon zeggen: *Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk, zulk een is mijn Liefste, ja zulk een is mijn Vriend.* Ja ik kon nu vertellen, aan die, die God vrezen, wat Hij aan mijn ziel gedaan had.

Toen Ds. Hellenbroek predikte in de Grote Kerk, uit Matth. 26: 6-13, over het liefdewerk van Maria, werd mijn ziel ook, op die tijd, in liefdesuitgangen tot mijn dierbare Heere JEZUS, zo bewerkt, dat ik al wederom moest uitroepen met de Bruid, uit kracht van Zijn liefdesuitvloeiingen in mijn ziel, die mij drong tot wederliefde: *Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk, zulk een is mijn Liefste, ja zulk een is mijn Vriend, gij dochters van Jeruzalem.* En met het genot van deze Zijn liefde, was mijn ziel zo vervuld, dat ik in heilige verwondering met Lodensteyn uitriep:

*O, heilig, vrolijk dronken!
Zo veilig ingeschonken,
Der zaligheden zee!
Lief, lieflijk sterven, leven!
Ziel, lichaam zo te geven,
In de ongegronde zee.*

O1 de Heere JEZUS toonde toen aan mij, wat Hij had willen en moeten doen, uit liefde, om mij door Zijn lijden en sterven, en zijn volmaakte gehoorzaamheid, en voldoening aan Zijns Vaders gerechtigheid, met ziel en lichaam te kopen, en mij zo tot Zijn eigendom te krijgen. Ik kon op de stoel niet meer blijven zitten, ik zonk als in mijn onwaardigheid weg met de hoofdman, wegens het zalige en heerlijke, waarin ik Hem aanschouwde in zijn heiligdom, voelende zijn sterkte, en ziende Zijn eer en heerlijke majesteit, alsof ik met de drie discipelen, Petrus, Johannes en Jakobus op de berg Thabor was. Ik had het nu zo goed, dat ik ook met Petrus moest zeggen: *Heere! het is goed dat wij hier zijn. En ik wilde met U wel tabernakelen bouwen.*

Ik zonk weg in mijn kleinheid en nietigheid, in liefdetranen, voor de Heere JEZUS. O, wat was mijn ziel werkzaam in liefdesuitgangen tot Hem; in verbinding, opdracht en overgeving, alweer op nieuw, om met ziel en lichaam Hem in tijd en eeuwigheid te

leven, te dienen en te verheerlijken, omdat Hij het zo waardig is: mijn leven achtte ik voor Hem niet dierbaar genoeg; al riep Hij mij ter marteldood, ik vond er zaligheid in; zijn kruis was mij zo dierbaar en waardig, als Zijn kroon, die ik eens bij Hem ontvangen zal, wanneer ik voor Hem wettig gestreden en overwonnen zal hebben, én zitten zal in Zijn troon.

Ook heeft de Heere zich in liefde aan mijn ziel willen ontdekken, onder de woorden, uit Hand. 2: 1-13, welke **Ds. Fruijtier** op des Heeren dag predikte, in de Prinsekerk, zijnde op Pinksteren; te dezer tijd ontdekte zich de Heere JEZUS bij zijn eigen licht aan mijn ziel, en leidde mij in de vruchtgevolgen van zijn dood. Hij deed mij zien, wat het einde daarvan was, dat de Vader Hem aan Zijn rechterhand verhoogd had.

De belofte des Heiligen Geestes van de Vader ontvangen hebbende, heeft die uitgestort, dat gij nu ziet en hoort. En hierom heeft Hij mij ook Zijn Geest geschonken. Hij vervulde nu hetgeen Hij de zijnen had toegezegd, namelijk: dat het voor hen nuttig was, dat Hij wegging tot zijn Vader, omdat de Geest dan aan hun en ook aan mij, kon geschonken worden, welke mij niet alleen moest zijn een Geest der overtuiging van zonden, gerechtigheid en oordeel, maar ook een Geest van wedergeboorte en levendmaking, die het geestelijk leven in mijn ziel werkte, en een Geest des geloofs, die het uit de Zoon, de Heere JEZUS moest nemen, om het aan de zijnen te verkondigen, en bekend te maken de gehele Raad des vredes, zoals ze was geweest tussen de Drieënige God, Elk in Zijn werk, om mij als een verlorene in mijzelf, weer door Christus tot God te brengen, uit kracht van zijn aangebrachte gerechtigheid. Zo moest Hij mij ook worden een Geest der waarheid, om mij de waarheid te leren en te doen verstaan, zoals zij in Christus JEZUS was, (zou de waarheid mij ook vrij gemaakt hebben).

En zo moest ik bewerkt worden om tot de Heere JEZUS te komen, dat ik Hem door het geloof kon aannemen en met Hem verenigd worden. Hij ontdekte aan mij, dat dit een weg was van Gods oneindige genade, dat er nog nooit iemand was geweest die zulks kon begrijpen noch verstaan, zo het de Geest hem niet leerde en openbaarde. O, de Geest deed mij zien, wat Hij in mij al gewerkt had, en wat ik door genade was deelachtig geworden.

De Heere was mijn ziel ook nog eens goed, 's avonds tussen acht en negen uur, wanneer ik in mijn slaapstede mij op mijn knieën schikte, om mijn hart voor de Heere uit te storten, en mijn begeerten aan Hem bekend te maken. De Heere kwam mij als te overschaduwen, en zichzelf aan mijn ziel te vertegenwoordigen: Hij ontdekte zich in Zijn heerlijke deugden en volmaaktheden aan mij, gelijk Hij zich weleer aan Mozes openbaarde. Hij toonde mij, dat Hij mijn God in Christus geworden was, en dat Hij was *de Heere, Heere God! genadig, barmhartig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid*. Ik zonk weg voor de Heere in kleinheid en nederigheid, ik zag mij als zondig stof en as, met Abraham op mijn aangezicht voor de Heere vallende, en beschouwde mij minder als een druppel aan de emmer, en als een stofje aan de weegschaal, ja als een made of worm; daarom verfoeide ik mij in stof en as. En ik moest zeggen, Heere! met het gehoor der oren heb ik wel gehoord, dat gij zo een God voor Uw volk zijt geworden, in de dierbare Heere JEZUS, maar nu kan ik het geloven, want met mijn zielsogen aanschouw ik U nu.

Ik hield bij de Heere aan, Hij mocht mij toch geheel heiligen, om voor Hem zonder zonden te leven, om voor Hem en tot zijn dienst te werken, zo lang ik in deze aardse tabernakel woonde; of anders, hield ik aan, als het met Zijn Raad kon bestaan, Hij mocht mij met Paulus ontbinden, om toch uit het vlees uit te wonen, en bij de Heere in te wonen, om dan eens zonder zonden, volmaakt voor Hem te leven. Ik zei, ik zal

immers weer opnieuw tegen U zondigen, wanneer ik nog langer in dit lichaam der zonden moet blijven.

Ik was als buiten mijzelf, en wist niet of de hemel in mijn ziel, dan of mijn ziel in de hemel was. Ik kon alles niet onderscheiden, wegens al het zalige en heerlijke, dat mijn ziel in die zalige God aanschouwde.

Het gebeurde eens, toen ik te Zevenhuizen, langs de weg wandelde, dat mijn ziel zich werkzaam bevond in heilige overdenking, en dat ik, al voortgaande, werd ingeleid in de dierbaarheid en voortreffelijkheid van de Heere JEZUS, en in mijn zalig deelgenootschap aan Hem, zodat ik zeggen kon: *Mijn liefste is mijne en ik ben Zijne*. Mijn overdenkingen van Hem, waren mij zoet, ik kon mij in de Heere verblijden:

*Ik werd te dezer tijd verheugd,
En voelde niets, dan hemelvreugd;
Al de schone aardse zaken,
Kon mijn ziel ook niet vermaken;
Zulk een zoete zoetigheid
Lag in 't peinzen opgeleid.*

Want de grote Christus ontdekte zich aan mij, gelijk Hij weleer deed aan de Emmaüsgangers, welkers overleggingen Hij kende, want Hij wist, als de alwetende God, wat in de mens was. Ik kreeg inzien in de waarheid, welke wij vinden bij Openb. 7: 13-15, daar een van de ouderlingen zei: *Wie zijn deze, die bekleed zijn met lange witte klederen! Deze zijn bet, die int de grote verdrukking komen, die wit gemaakt zijn door het bloed des Lams. En deze zijn nu al voor de troon, en dienen Hem dag en nacht in zijn tempel.*

Mijn ziel kon nu geloven, dat ik ook het kleed van Christus gerechtigheid en heiligheid was deelachtig geworden, uit kracht van zijn dierbare verdiensten. Ik kon ook geloven, wanneer ik voor Hem, voor Zijn Naam, zaak, eer en waarheid zal geleden en gestreden, en Zijn Raad met Asaf hebben uitgediend, dat ik dan ook tot Hem zou opgenomen worden, bij al de verheerlijkten en gezaligden voor zijn troon, om Hem alsdan te dienen en heerlijkheid te geven. Door het beschouwend gezicht, werd mijn ziel in liefde tot de Heere JEZUS vervuld, zodat mijn hart met de Emmaüsgangers, brandende werd van liefde, om mij weer, als op nieuw, te verbinden, op te dragen en over te geven, om mijn leven voor Hem niet dierbaar te schatten, al moest ik hetzelfde in de dood aan Hem overgeven, zelfs wanneer Hij mij ten kruisdood riep, en mij op die tijd, zijn kracht en genade, maar geliefde te doen ondervinden. Hierop liet zich de Heere JEZUS in liefde tot mij uit, w aardoor ik als krank werd en bezweek: Hij kuste mij met de kussen Zijns monds. O, de liefde van mijn Liefste was de banier over mij; zodat mijn ziel tot mijn Zielevriend moest zeggen, als Judas, (maar niet de Iscariot): *Heere wat is dit, dat Gij U zelf zo aan mij, zulk een zondaar, komt te openbaren en niet aan de wereld?*

Gelijk de Heere beloofd heeft, dat er te die dage een wijngaard van rode wijn zal zijn, dat Hij die behoeden, en alle ogenblikken bevochtigen zal.

Zo heb ik ook de kracht van deze belofte bewaarheid gevonden, op een Dinsdag, tegen de avond, als ik te Zevenhuizen was.

Want toen ik 's middags bij Ds. Verbeek en zijn vrouw geweest was, en wij daar samen gesproken hadden, met nog andere Godzaligen, die aldaar waren, en daar wij, overeenkomstig onzen weg, en volgens de leiding des Geestes, aan elkander verhaalden, hoe wij tot de Heere JEZUS gekomen waren, en wat de ziel van Hem kwam te ondervinden, zodat JEZUS het begin, midden en einde was van onze gesprekken, zo

gebeurde het, dat de Godzalige leraar **Ds. van de Berg**, Predikant aan de Bergschenhoek, zei: dat door Godvruchtige gesprekken, de Heere JEZUS gelegenheid gegeven werd, om volgens Zijn belofte, in het midden van Zijn volk te komen, en hun te zegenen; ja dat dit een middel was, om het hart van de Heere JEZUS in te nemen, gelijk Hij zulks Zijn volk verscheiden malen heeft doen ondervinden. En dit is in waarheid zoo, want dan zijn zij eerst recht werkzaam; dan wordt de stamelende tong sprekende gemaakt, die onbelemmerd tot haar Beminde gaat: ja, dan wordt Hij onder hun tong verhoogd, en dan spreken ze de gedichten uit van hun Koning.

Nu vermeldde ik aan elk de liefde van mijn dierbare Heere JEZUS, die meerder te achten is, als de wijn. Ik had het genoeg te zien, dat de oprechten aldaar Hem ook lief hadden, en ik ging als met de Heere JEZUS uit het gezelschap, want Hij was mij door het geloof dierbaar geworden. O, ik ging door liefde met de Heere JEZUS als zwanger, gelijk Maria. Ik moest ook mijn hart in liefde uitlozen, opdat ik lucht kreeg, ik was der woorden vol met Elihu. Ik ging in de tuin achter het huis van mijn meester, om alleenspraak met de Heere JEZUS te houden. Ik boog mijn knieën en aanbad Hem en door het geloof aanschouwde ik Hem als de God mijner blijdschap en verheuging. Ik sprak, terwijl ik daar voor Hem lag, de eer en lof Zijner gedachtenis, ik erkende Hem in al het heerlijke en zalige, zoals de engelen Gods Hem in de hemel aanbidden, nevens de Vader en de Heilige Geest, die het afschijnsel is van Gods heerlijkheid, en het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid.

Daarop kwam zich de Heere JEZUS aan mij ontdekken, en toonde mij, dat Hij die Hem liefhebben, ook liefheeft, en zichzelf aan hun zou openbaren. Ik was ook een voorwerp van Zijns Vaders liefde. Hij deed mij ook zijn vrede, vertroostende, vervrolijkende en versterkende liefde gevoelen, tot mijn ziel zeggende: Ik ben uw heil geworden; die dankoffert, die eert Mij; en die zijn weg wel aanstelt die zal Ik Mijn heil doen ondervinden.

Maar Hij deed mij ook op die tijd geloven, dat al wat Hij bezat, ja zelfs al Zijn zalige deugden en volmaaktheden, als de waarachtige God en het eeuwige leven, zulks bezat tot mijn hulp, troost, sterkte en blijdschap: ja al wat Hij was, dat was Hij voor mij, omdat ik de Zijne was geworden, en Hij was God.

Mijn ziel bezweek, en kon het niet meer dragen. Ik moest met Petrus zeggen: *Heere! ga van mij uit want ik ben een zondig en onrein schepsel en oneindig ongelijkvormig aan U.* Nu smeekte ik de Heere om heiligende genade. O, wat had de liefde van de Heere JEZUS toch een verbindende kracht op mijn ziel; al had ik voor Hem dus moeten lijden, dat mijn ziel bezweek, wat zou het niet zalig voor mij geweest zijn.

Nu zei ik tegen dan: Heere JEZUS, niets is er in de hemel of op aarde, dat mij nu zal kunnen scheiden van uw liefde: leven of dood, engel of mens, wat het zou kunnen zijn, niets, daar ben ik van verzekerd. Want immers nu weet ik, wie ik, ja in wie ik geloofd heb, en ik ben bewust, dat Hij machtig is, mijn pand bij Hem weggelegd te bewaren tot die dag. Ja Heere JEZUS Gij zijt nu, zei mijn ziel, de God van mijn zaligheid, ja van mijn volkomen zaligheid, die mij ook eens over de dood zult heenbrengen; als ik geleid zal zijn naar Uw raad, dan zult Gij mij daarna in heerlijkheid opnemen.

Ik heb ook te Zevenhuizen ondervonden, dat de Heere een vervuller en Waarmaker is van Zijn belofte, volgens het woord: *Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn Naam, daar ben Ik in het midden van hen.* Want ik kwam bij een Godzalig mens, die een dierbare brief ontvangen had, welken zij mij wilde voorlezen. Ik vroeg aan haar, of er de Heere JEZUS de inhoud van was? Zij antwoordde ja; zij las de brief mij voor, en onder het lezen raakte mijn ziel onder indruk en in tranen, zodat ik kon geloven, gelijk ik tegen haar zei, dat de Heere niet ver van onze zielen was. Ik hoorde uit die brief de

weg, die de Heere hield in Zijn heiligdom met Zijn kinderen, daar Hij zich aan hen komt ontdekken en bekend maken.

Ik ging weer aan mijn beroep, maar kon het daar niet houden, ik moest naar boven in het eenzame, om met de Heere JEZUS gemeenzaam te zijn; daar gekomen, legde ik mij voor Hem op mijn knieën, en de Heere JEZUS ontdekte zich wederom aan mijn ziel, en toonde mij, wat Hij had moeten doen, om mij met zijn Vader te bevredigen. Hij had toch geen zonden gekend noch gedaan,, maar Hij had uit liefde, mijn zonden op Zich genomen, in de Vrederaad, als Borg, om voor dezelve te voldoen. En omdat Zijn Vader mij ook had lief gehad, zo moest de Vader Hem voor mij tot zonde maken, opdat ik, met alle uitverkorenen zou worden rechtvaardigheid Gods in Hem, en opdat wij langs deze weg, God tot onzen God zouden deelachtig worden.

Ik werd op die tijd, door de liefdesontdekking aan mijn ziel, en onder de uitlatingen van Zijn liefde, zo bewerkt dat ik aanschouwen mocht het zalig einde, waardoor God, mijn God en Vader heeft kunnen worden, dat mijn ziel dus bezweek, alsof er geen kracht in mij overbleef, door de sterke en nauw verenigende liefde. En in die tedere omhelzingen en dat worstelen met vader Jakob, wilde ik Hem niet laten gaan, voor dat Hij mij mocht ontbinden. Een stukje, en een blikje, gelijk Lodensteyn zingt, was er maar tussen de tijd en de eeuwige heerlijkheid, waarin ik Hem met Stefanus, verheerlijkt zag aan 's Vaders rechterhand. Ik zei, als tegen mijn dierbaren Heere sprekende! ik kan het immers niet langer houden in zulk een lichaam der zonden te blijven; Gij hebt slechts tegen Uw Vader, Uw barmhartige Vader, te zeggen: *Vader! Ik wil dat daar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij Mijn heerlijkheid mogen aanschouwen.* Is uw nabijheid hier zo zalig, zo verkwikkend, zo vertroostend, en vergenoegd voor mijn ziel, en vind ik nu zoveel vrede en blijdschap in uw nabijheid, dat mij niets meer lust in hemel en op aarde? O, dierbare en beminnelijke Heere Jezus! wat zal dan het leven in uw zalige en onmiddellijke gemeenschap zijn; wanneer ik mij voor eeuwig, ontdaan van een lichaam der zonden en des doods, in Uw dienst zal mogen bezig houden. O ja! dan zal het in volle kracht en nadruk ondervonden worden, hetgeen de zalige Lodensteyn heeft opgezongen:

*Leven in volmaakte deugden,
Tot des Heeren heerlijkheid,
Vrolijk in des hemels vreugden,
Heilig in Zijn heiligheid.
Den hemel zelf, dat schoon gewelf,
Daar 't dag is zonder nachten, zonder nachten,
Is 't hoog vertrek, daar 't eng'lenkoor
Al zingende ons verwachten.
Laat ons vrolijk zijn, vrolijk zijn, vrolijk zijn.*

Dan zal ik met de vier dieren en de vier en twintig ouderlingen, mijn kroon neerwerpen voor het Lam, en hetzelfde toebrengen, de heerlijkheid, de eer en de dankzegging tot in alle eeuwigheid. Mijn ziel zei:

"O Heere JEZUS! hoe lang zal ik dan nog hier zijn? Moet ik nog iets verrichten ter Uwer eer, en tot uitbreiding van Uw koninkrijk? Zal ik nog een middel moeten zijn, om zielen te bekeren en U toe te brengen, en wilt gij daar Uw heerlijkheid in stellen? O, Gij zult mij toch liefhebben tot de einde toe, want Gij zijt de mijne en ik ben de Uwe geworden, door de huwelijkszondertrouw, waarin Gij nooit zult veranderen; ofschoon ik al ontrouw mocht worden, Gij blijft echter getrouwd, als de eeuwige onveranderlijke God, nevens de Vader en de Heilige Geest. Gij kunt uzelf niet verloochenen. Ik verbind mij wederom opnieuw aan U, en draag mij met ziel en lichaam, welke toch de Uwe zijn

en blijven zullen, voor tijd en eeuwigheid, aan U op, om voor U te leven, dewijl Gij ze beide gekocht hebt door Uw dierbaar bloed, en daarom ben ik ook niet meer mijns zelfs, maar de Uwe geworden, om U te dienen en te verheerlijken. Als het U dan behaagt, beminnenswaardige Heere JEZUS, schenk mij dan ook meer Geesteslicht en genade, heilig mij door Uw Geest en maak mij bekwaam om voor u te leven, ja zelfs mijn leven niet dierbaar te achten, als U er maar door verheerlijkt mocht worden. O, dan zal ik met de zaligen zanger kunnen zeggen:

*Ik verlang wel naar U, maar ik wil de tijd afwachten;
Hebt Gij voor mij nog werk op aarde?
O, geef mij dan maar lust en krachten,
Want mijn pand blijft toch bij U bewaard."*

Het gebeurde eens toen ik te Zevenhuizen bezig was in mijn beroep, bij een man die ook de wortel der zaak bezat, dat ik op een Vrijdag namiddag, omtrent drie ure, onder indrukken van des Heeren tegenwoordigheid geraakte. Ik kreeg zulke sterke begeerten, in liefdesuitgangen mijner ziel, naar de onmiddellijke gemeenschap van de Drie-enige, volzalige en algenoegzame God, dat ik begon te zingen, het eerste vers uit de twee en veertigste Psalm:

*Als een hert gejaagd, o Heere!
Dat verse water begeert,
Alzo dorst mijn ziel ook zere
Naar U, mijn God! hoog geëerd:
En spreekt bij haar met geklag,
O Heer! wanneer komt die dag,
Dat ik maar bij U zal wezen,
En zien Uw aanschijn geprezen?*

Ik was werkzaam in den gelove, mijn hart was verwijd, en mijn ogen vloeiden van liefdetranen, zodat ik niet langer aan mijn bezigheid kon blijven maar ik moest opstaan om een eenzame plaats, in een afgezonderd vertrek te zoeken. Ik viel aldaar voor de Heere op mijn knieën, en ik bevond dat de Heere een God van nabij is, voor allen die Hem in waarheid aanroepen. Daarop ontdekte zich de Heere aan mijn ziel, en toonde mij dat Hij, uit kracht der toegerekende gerechtigheid van Zijn geliefde Zoon, de Heere JEZUS, vrijwillig mij tot een God geworden was, zoals Hij zulks voor al Zijn Bondvolk geworden is, ja dat Hij de onveranderlijke en getrouwe God was, die trouwe houdt tot in eeuwigheid; zo in zijn verbond, als in Zijn beloften, om die aan Zijn Bondvolk, op Zijn tijd als de God der waarheid te vervullen. *Want bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen, maar Zijn liefde, trouw en goedertierenheid zal van Zijn volk niet wijken, noch het verbond zijns vredes zal niet wankelen tot in eeuwigheid.* Want Hij, als mijn Maker was nu ook mijn Man geworden, Heere der heirscharen is Zijn Naam, en de heilige Israëls, is ook mijn Verlosser, Hij zal de God des ganse aardbodems genaamd worden!

O ik zonk met Abraham onder dat gezicht, als zondig stof en as weg, en moest uitroepen, "Heere! wat heeft U bewogen, om mij ellendige zondige worm aan te zien, met voorbijgaan van zoveel honderd duizenden, die in hun zonden blijven liggen, daar in mij niets was, dat U behaaglijk kon zijn. En daar ik van natuur niet beter was, als zij waren. O, het was alleen het eeuwige van uw oneindige vrije ontfermende genade en onbegrijpelijke liefde, opdat geen vlees zou roemen voor U, maar opdat de roem eeuwig Gode zou blijven."

Daarop leidde mij de Heere in de eeuwige Vrederaad, die over mij en al Zijn volk van

de Drieënige, volzalige en algenoegzame God, gemaakt was. Hij toonde mij de wijze, op welke Hij mij tot een God en Vader, en ik in Zijn Zoon en kind, een van Zijn bondvolk was geworden, en dat Hij zulks aan de kinderen openbaarde, ja dat Hij deze verborgenheden aan dengenen bekend maakte, die oprecht en Hem vreemde zijn.

Ik zag het zalige voorrecht mijner ziel, daar ik, zulk een worm, toe verwaardigd was geworden; *dat mij de snoeren in een liefelijke plaats gevallen waren, en dat mij een schone erfenis geworden was.* Welgelukzalig is dat volk, dat zulk een onveranderlijk en getrouw God, tot haar deel gekregen heeft; die daartoe van eeuwigheid, in Christus de Zoon zijner liefde, vrijwillig zijn uitverkoren.

Ik vernieuwde als toen wederom het verbond met de Heere, op de voldoening van Christus, aan Zijn gerechtigheid, voor alle mijn zonden. Ik bad de Heere vurig, dat Hij mij voor tijd en eeuwigheid een God des Verbonds blijven wilde, en ik een van Zijn bondvolk zijn mocht; dat Hij nu van achter mij niet wilde afwijken, maar mij heiligende genade schenken wilde, opdat ik niet beschaamd mocht zijn, in zijn inzettingen te wandelen, en zijn rechten lief te hebben; daartoe vond ik nu lust, naar de inwendige mens.

Ik wenste alle de geboden des Heeren voor vast te houden, en alle valse paden te haten, die strijdig waren met Zijn heilige Wet, waarin Hij zijn wil aan zijn bondvolk heeft bekend gemaakt, om naar dezelve te leven en hen gedurig te beproeven. Ik zag zo veel zaligheid in heilig te zijn, gelijk God heilig is, waartoe ik nu geroepen was, en dat ik zulks moest zijn in al mijn wandel; zo dat mijn ziel moest uitroepen: "O Heere God! Gij hebt immers gezegd, dat Gij uw volk heiligen zou, dat zulks Uw huize zonde sierlijk zijn. Wel, heilig mij dan Heere! heilig mij! ik moet heilig zijn, als Gij. O, dat zou nu mijn zaligheid zijn; verander mij toch meer en meer, naar Uw zalig en heerlijk beeld, opdat de zonden niet meer in mij heersen. Want Gij haat dezelve, en zijt te rein van ogen, dan dat Gij het kwaad zou kunnen aanschouwen."

Ik riep uit: "Heere! al wat ik ben, met ziel en lichaam, is nu gewillig, om in tijd en eeuwigheid, voor U tot Uw dienst te leven, als gij mij daartoe, op mijn verlangen en bidden, genade en kracht gelieft te geven. Want zonder dat, zal ik ontrouw bevonden worden, aangezien de oude mens, in zijn vijandige werking, die geen lust heeft om U hartelijk lief te hebben, geen lust om U te dienen en voor U te leven, in mij nog niet is ten onder gebracht. Ik betuig met Asaf naar de nieuwe mens, die in de beginselen vernieuwd is naar uw zalig beeld: wie heb ik nevens U in de hemel, nevens U lust mij ook niets op de aarde; bezwijkt mijn hart en vlees, zo zijt en blijft Gij de rotssteen van mijn hart, en mijn deel in eeuwigheid."

Ik hield bij de Heere aan, dat Hij zulks ook eens als de God des Verbonds, wilde leren aan al Zijn bondvolk, dat uitverkoren geslacht, dat koninklijk priesterdom, dat heilig en verkregen, dat vrijwillig volk, want ook zij zijn geroepen uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht, om Gods zalige en heerlijke deugden overal te verkondigen. Ze hebben immers ook met hart en hand betuigd, dat zij voor tijd en eeuwigheid wensen des Heeren te zijn en te blijven, om ter Zijner eer, heerlijkheid en dienst te leven. Ze zijn immers ook naar Zijn Naam genoemd, en zij hebben betuigd naar de nieuwe mens, toen zij getreden zijn in het eeuwig, onveranderlijk verbond, dat zij door voorkomende, medewerkende en achtervolgende genade, wensen te bevestigen hetgeen zij beloofd en gezworen hebben. Ook wensen ze te beproeven, welke de goede en welbehagende en volmaakte wille Gods zij.

Ik was ook overreed, en kon geloven, dat de Heere aan zijn zijde, niet kon of wilde veranderen, noch in Zijn liefde, noch in Zijn verbond, noch in Zijn eer, noch in Zijn belofte, aan Zijn volk gedaan. Want de genadegift Gods, en Zijn roeping, zijn onberouwelijk, en daarom ook onveranderlijk. En zulks was voor mij een stof van

blijdschap en verheuging in de God mijns heils.

Het gebeurde ook te Zevenhuizen, op een avond, dat ik tegen acht uren, van mijn werk ging, dat de Heilige Geest mijn ziel in een opgewekte gestalte bracht. Ik werd een verborgene en gevoelige trekking gewaar; de Heere JEZUS kwam onder mijn zielsoog, en zijn persoon werd de overdenking mijns harten. Door het mediteren en beschouwen van Hem, gevoelde ik, dat Hij mijn ziel als lokte, om naar mijn hart te spreken, en bij Hem te komen in de woestijn, dat is, in het afgetrokkene eenzame, uit het gewoel der wereld: *O, Zijn schapen kennen zijn stem, en zij volgen Hem.*

Mijn ziel ging ook uit van wege zijn spreken: ik ging naar buiten in het open veld, en mijn geloof werd door liefde voor Hem werkzaam in sterke begeerten voor Hem. Ja, de Heere JEZUS is gewillig om te helpen, Hij laat zich niet tevergeefs zoeken, en Hij wacht maar om genadig te zijn. Zijn stem tot mij was: *Gij hebt mij het hart genomen, met een van uw ogen, dat het geloof is, en met een keten van Uw hals, dat de liefde is tot Hem.* Hij stond aan de deur van mijn hart, om in te komen, wanneer ik op mijn knieën voor Hem neerlag, en mijn ziel ging door het geloof en liefde tot Hem uit. Ik zette mijn hart voor Hem open, en zei: *Heere JEZUS! mijn Liefste, Gij gezegende des Heeren! Gij schoonste onder alle mensenkinderen; waarom zoudt Gij buiten staan?*

Wat was er niet een verenigende omhelzing en liefde tot de Immanuël, die sterken God, wanneer Hij tot mijn ziel inkwam. Hij deed mij zijn uitnemende liefde zo gevoelen, dat ik als bezweek, maar ondersteunde mij met Appelen en flessen, die ik nodig had. Zijn gehemelte was enkel zoetigheid. Ik ontdekte en zag door het geloof, dat alles aan Hem gans begeerlijk was. Ik aanschouwde de Koning in zijn heerlijkheid. Ik zei tegen mijn Liefste, de Heere JEZUS: wat zijt Gij aanbiddens- en dienenswaardig! Gij zijt mijn troost, blijdschap en rijkdom, mijn algenoegzaamheid en zielberustend goed, de God mijner zaligheid.

Hij deed mij zien, en ik kon het geloven, dat er nu geen verdoemenis voor mij kon zijn, Hij had nu alles voor mij volbracht, dat zijn Vader van Hem, als Borg, geëist had, in mijn plaats; wie kon nu beschuldiging tegen mij inbrengen? De Vader had mij vrijgesproken in zijn vierschaar, om Christus gerechtigheids wil; die de Rechter zal zijn, die is mijn God en Vader geworden, Christus mijn Voorspraak was gestorven en ook opgewekt. Ik vond zulk een openleggen van mijn hart voor de Heere JEZUS, en smeekte, Hij mocht zich toch van mij niet onttrekken en heengaan, alvorens Hij mijn ziel van het lichaam ontbonden had, opdat ik eeuwig in Zijn zalige nabijheid gevonden mocht worden, om te leven in verenigende liefdesoefeningen, zonder ooit weer te scheiden. Ik zag dat mijn Koning de dood voor mij overwonnen had, en kon in Hem dezelfde braveren en uitroepen, gelijk ik ook deed: *dood! waar is uw prikkel? graf waar is uw overwinning? De prikkel des doods is de zonde, en de kracht der zonde is de Wet, maar Gode zij dank die ons de overwinning geeft, door JEZUS Christus onzen Heere; ja ik zag zoveel zaligheid in de dood, omdat mij dezelfde zou vrijmaken van het lichaam der zonden, van alle lijden, kruis, verzoeking van de duivel, en van een wereld die in het boze ligt; alsmede van allen haat en laster der goddelozen, bespotting, moeite en verdriet.*

Ik zag klaar, dat ik die witte keursteen was deelachtig geworden, waarop de nieuwe naam geschreven is, welke niemand kent, dan die Hem ontvangt, want ik ondervond, dat ik nu vrede gemaakt en gekregen had met een Drieënig zalig God. Ik had vrede met mijn consciëntie, ja alles was met mij bevredigd, en ik bespeurde de vrede Gods in mijn ziel, die alle verstand te boven gaat. De Geest Gods had dit getuigenis al in mij gewrocht, dat ik in Christus voor God gerechtvaardigd ben, en in Zijn vierschaar was vrijgesproken van schuld en straf; dat ik een deelgenoot was van Christus gerechtigheid

en dus een erfgenaam van het eeuwige leven, volgens het 59ste antwoord in de 23ste Zondag. *En zo heeft de Geest Gods met mijn geest al wederom getuigd, dat ik een kind Gods was.* Ik kon mij in dat zalige gezicht, met David dus in de Heere verblijden, dat ik er over moest uitroepen: *Welgelukzalig is hij, wiens overtredingen vergeven, wiens zonden bedekt zijn; welgelukzalig is de mens, die de Heere de ongerechtigheid niet toerekent, in wiens geest geen bedrog is.*

Ja, ik zag nu dat er geen verdoemenis voor mij was, omdat ik mij in Christus vond; leefde ik nu nog, ik leefde de Heere en wilde mijn Koning mij ontbinden, en tot Hem nemen in heerlijkheid, ik stierf ook de Heere, hetzij dan, dat ik nog in het lichaam moest inwonen, naar des Heeren wijzen raad, of dat ik stierf, ik bleef des Heeren. Ik was toen nog omtrent een, uur met de Heere JEZUS, door liefdesvereniging, zo werkzaam, in en onder verbinding en overgeving van mijn ziel aan Hem, dat er niets was, dat mij van Zijn liefde kon scheiden. Mijn liefhebbende Heiland deed een vraag aan, mijn ziel, namelijk:

"Als ik eens geroepen werd om Zijn Naam te belijden, of als ik eens voor zijn zaak en waarheid ter dood geëist werd, of ik Hem dan wel in de dood volgen zonde, en of ik dan niet liever mijn leven zou willen behouden, dan het voor Hem over te geven en te sterven?"

Ik vond mij op dat ogenblik zo gewillig en overgegeven voor de Heere JEZUS, dat, al eiste Hij tien, ja honderd kruisdoden, als Hij mij slechts Zijn liefde en genadekracht doet ondervinden, welke ik thans genoot, zo was Hij mij wel duizendmaal dierbaarder, als mijn eigen leven. Want ik ondervond, dat de liefde van de zaligen Heere JEZUS sterker was als de dood, de ijver harder als het graf; hare kolen zijn vurige kolen, vlammen des Heeren, vele wateren, hoe zwaar het kruis des lijdens ook zou mogen zijn, zouden deze liefde niet kunnen uitblussen.

Doch ik kende ook mijn zwakheid, en wist bij bevinding, dat ik zonder de Heere JEZUS niets koude doen of lijden. En daarom viel ik op mijn aangezicht voor Hem neer. Ik mocht Hem door het geloof aanschouwen, en ik zag zoveel heerlijkheid en zaligheid in Hem, dat ik reeds de voorsmaak genoot van het eeuwige leven. Want ik mocht zijn heerlijkheid aanschouwen, een heerlijkheid als des eniggeboren van de Vader, vol van genade en waarheid. Ik moest in heilige verwondering uitroepen: "Heere! wie kan U zien en leven! Wee mij, ik verga, omdat ik een man ben van onreine lippen, een zondig niet, een worm! Ik ben maar een eindig schepsel! O, Heere! ik kan dat oneindige in U niet bevatten, noch dragen; laat mij nu aan uw mond sterven, Heere JEZUS! want nu zien U mijn ogen, en ik zal voor dat oneindig zalige in, de Hemel eerst vatbaar zijn. O, wat zal dat te zeggen zijn, als het volmaakte gekomen is, wanneer ik U altijd in een eeuwige gelukzaligheid aanschouwen zal, van aangezicht tot aangezicht! Is het nu zo genoeglijk U ten dele te kennen, en U door het geloof, met eer en heerlijkheid gekroond te zien. O, wat zal dat heerlijk en gelukzalig zijn, U volmaakt te mogen aanschouwen, en al de schatkamers met Uw zalige uitlatende liefde en licht vervuld te vinden, en met uw beeld verzadigd te zijn, ja zo gelijkvormig gemaakt te worden, om U eeuwig te kunnen dienen en heerlijkheid te geven, zonder zonden."

Daar was bijna geen kracht meer in mij, zo was mijn ziel door het uitademen en de sterke bewerkingen, als bezweken. En het scheen of de Heere mij wilde ontbinden, omdat ik het in de wereld niet meer houden kon. Want ik gevoelde een sterke begeerte in mij, om uit het lichaam der zonden uit te wonen, en bij de Heere in te wonen. O, dit scheen voor mij zo zalig, want het leven was mij nu Christus, en het sterven mij gewin. Maar de bestemde tijd was nog niet gekomen.

Ik kan nog niet afbreken, maar moet verder de gedichten van mijn Koning uitspreken.

Maar het is maar een klein weinigje van het geheel. Het gebeurde toen ik te Wensveen was, om aldaar een Godzalig leraar te horen prediken, dat mijn hart bewerkt werd door de Heilige Geest, en dat dezelve zich verenigde met de waarheid die verkondigd werd. De Heere moet toch met zijn Woord medewerken, en hetzelfde zegenen en vruchtbaar maken aan de harten der mensen, of het zal geen nut doen. Want het is te vergeefs, schoon Paulus plant, en Apollos nat maakt, zo God de wasdom niet geeft. Maar ik werd de kracht van des Heeren Woord gewaar aan mijn gemoed, en ik werd ingeleid in die waarheid, van de Heere JEZUS, namelijk: *daar Ik ben, zal ook mijn dienaar zijn*; hierdoor werd mijn ziel in een levendige, gelovige, en opgewekte gestalte gebracht. En in het nagebed van de leraar, kon ik in de Naam van de Heere JEZUS, tot God, als mijn Vader, naderen, Hem in Geest en waarheid aanbidden, en met Abel toebrengen een offerande des lofs, dat is, de vrucht der lippen.

Dit geschiedde op de rustdag, wanneer ik onder indruk van des Heeren tegenwoordigheid, in de kerkenkamer ging, daar verscheiden mensen bijeen waren. Het werd mij gegeven, als een boodschapper van goede tijding over de predatie van die leraar te spreken, tot ontdekking en overtuiging van onsterfelijke zielen, die voor een eindeloze eeuwigheid geschapen waren. En ik toonde aan, dat wij allen eens zouden moeten rekenschap geven, hoe wij gehoord, en met het Woord van God voor ons zelf gewerkt hadden. Ik werd verwaardigd met de nabijheid van de Heere JEZUS, die toch gedurig het oog heeft op Zijn volk, hun hart kent, en het einde en oogmerk weet, waartoe zij spreken. Hij kwam aan mij te waarheid maken, dat Hij gezegd heeft: die Hem belijden zouden voor de mensen, en zich Hem en zijn Woord niet zouden schamen, die zou Hij ook belijden, en zich niet schamen voor zijn Vader. En onder het voorstellen van de dierbaarheid, beminnelijkheid, schoonheid, gewilligheid, gepastheid en noodzakelijkheid, van met Hem, door het geloof verenigd te worden, of dat wij anders moesten verloren gaan, zo geliefde zich de Heere JEZUS aan mijn ziel, bij Zijn eigen licht, zo te ontdekken, dat ik geen woorden genoeg kon vinden, om Zijn waardigheid, majesteit en heerlijkheid, zo als ik dezelve in Hem zag en ontwaar werd, uit te drukken. Ik gevoelde ook Zijn sterkte en eer.

Hierom nam ik met het gebed mijn afscheid, en ging naar mijn huis. Ik gevoelde zo veel op de weg van mijns Liefstens liefde, waarop ik zo liefelijk leunde, dat ik weer krank van liefde was. Ik zong, uit een sterke begeerte en verlangen, om ontbonden te zijn, een vers uit de 42ste Psalm. En deze gestalte duurde zes uren.

Het gebeurde op een avond, te Zevenhuizen, dat een goddeloos jongeling bij mij kwam, toen ik langs de straat ging, en dat hij des Heeren heilige en ontzaggelijke Naam zo vreselijk misbruikte, dat ik 't niet dan met innige smart mijner ziel, aanhoorde. Want de vreze des Heeren was in mijn hart gewrocht, ik had betamelijke eerbied en hoogachting voor de naam des Heeren, en kon niet verdragen dat dezelve van goddelozen dus gelasterd en doorstoken werd. Hierdoor werd mijn ziel met zulke gevoelige smarten gewond en aangedaan, dat ik onder diepen indruk raakte van Gods lankmoedigheid, verdraagzaamheid en goedertierenheid, in het dragen van de arm en ellendige zondaar. Dit zocht ik hem met veel nadruk op zijn consciëntie te brengen, en hem daarbij staande te houden, wegens de zware straffen die de Heere naar Zijn rechtvaardigheid, over zulken brengen zoude, die Zijn heilige Naam, lichtvaardig kwamen te doorsteken en te lasteren.

Maar het had op die tijd bij hem geen ingang, uithoofde van vijandschap tegen God, gelijk het dus met alle onbekeerde en natuurlijke mensen gesteld is: en ook uit kracht van ongeloof en blindheid. Ik scheidde dan voor die tijd vruchteloos van hem af, en ging naar mijn huis, in het verborgen eenzame, onder indruk van Gods hogen, heiligen

en ontzaglijke Naam. Ik zocht mijn ziel te stellen als Mozes, tussen de Heere en Israël, en terwijl ik bezig was, op mijn knieën tot de Heere te naderen, kwam de Heere mij voor, en ontdekte door zijn licht in mijn ziel, dat Hij een heilig en rechtvaardig God was, die zo rein was van ogen, dat Hij het kwaad niet kon verdragen, ja dat Hij de strafschuldigen zondaar niet onschuldig kon houden. En daarom moest de Heere hem doen ondervinden, de vrucht van de zonden, dat is, de straf des eeuwige vuurs, van het aangezicht des Heeren, en van de heerlijkheid Zijner sterkte. De Heere leidde mij als in de eindeloze, ontzagelijke en onherroepelijke eeuwigheid, daar de vrucht der zonden, naar ziel en lichaam, eeuwig gevoeld worden, als de Heere het vonnis over hen zal uitspreken, en zeggen: *Gaat weg van Mij, gij vervloekten in het eeuwige vuur, dat de duivel en zijn engelen bereid is.* Want de Heere zegt tot Mozes: *Ik zal mij ontfermen, diens Ik Mij ontferme, en zal barmhartig zijn, diens Ik barmhartig ben. Zo is het dan niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.*

De Heere toonde mij, dat Hij zich zo wel verheerlijken wilde, in vaten des toorns; tot het eeuwige verderf toe te bereiden, naar zijn rechtvaardigheid, als in de vaten der barmhartigheid, die Hij ter Zijner heerlijkheid, uit kracht zijner vrijwillige liefde en ontfermende genade, reeds in de eeuwigheid had toebereid. Ik kon de Heere rechtvaardigen en heiligen in Zijn weg, als de soevereine God, die in al Zijn doen doet zien, dat het majesteit en heerlijkheid is.

Maar omdat de Heere Zich ook heeft bekend gemaakt, als genadig en barmhartig, lankmoedig en groot van goedertierenheid en waarheid, om zich dus behoudens Zijn rechtvaardigheid en heiligheid, in Christus Jezus zijn geliefden Zoon, aan uitverkorene zondaren te ontdekken, al was hij met Paulus, de grootste der zondaren, ja zelfs een lasteraar - op die grond werd het mij gegeven om met Mozes te roepen, te worstelen en te bidden voor dit zondig schepsel, indien het met Gods raad kon bestaan, en Hij door vrije genade, er nog door kon verheerlijkt worden. Ik droeg dit voorwerp de Heere voor, in geval hij onder het zegel der verkiezing mocht liggen, en de Heere zich over hem ontfermd had, en hem van eeuwigheid lief gehad, en aan Zijn Zoon, in de eeuwige Vrederaad gegeven had; ja, zo Hij er in de tijd Zijn bloed voor gestort had, om hem te kopen, dat de Heere hem dan ook Zijn Geest geliefde te schenken, die hem overtuigde van zonden, die hem zichzelf recht deed zien, kennen en gevoelen.

Ik bad dat hij mocht zien en geloven, dat hij God ontkend en verloochend had, en in wat staat de zonden hem gebracht, en uit wat een heerlijke staat zij hem had uitgezet, en wat hij verloren had; dat hij van Gods zalige gemeenschap en dienst was afgescheiden; dat hij zichzelf beroofd had van het heerlijke beeld van God, en gebracht was onder vijandschap en toorn, ja onder de vloek van de Wet. Want gezondigd hebbende, derfde hij Gods heerlijkheid, zijnde het beeld van de duivel deelachtig geworden, en onder zijn macht, heerschappij en dienst gebracht, ja neergestort in een dodelijke onmacht, en buiten staat zich uit deze rampzaligen toestand te kunnen verlossen.

O, mocht de Geest het geestelijk leven in zijn ziel werken en ook het geloof der uitverkorenen, dat toch alleen een dierbaar geloof is, opdat hij nog als een arme, ellendige, raad- en reddeloze, als een recht hongerige en dorstige, zich naar de Heere JEZUS mocht wenden, tot Hem zijn toevlucht nemen, Hem omhelzen, zijn sterkte aangrijpen, om dus vrede met God te maken; dat hij zijn hart aan Hem mocht opdragen, Heere als Profeet, Priester en Koning voor hem, door het geloof, erkennen, in ondertrouw gebracht worden, het huwelijk sluiten, en het dus met de dierbaren Heere JEZUS eens worden. En dat Christus door het geloof in zijn hart mocht komen, en hij vrij gemaakt worden van de toorn Gods, de vloek der wet, de heerschappij der zonden, en van de dienst des duivels; om ter zalige dienst van JEZUS over te gaan, en zijn gerechtigheid ten deel te krijgen, om daardoor met al Zijn volk tot God gebracht, en met

Hem verzoend en bevredigd te worden; om ook naar Gods beeld veranderd zijnde in het eeuwig, zalig, onveranderlijk verbond te worden overgebracht, om voor Hem in Christus te leven, en daardoor niet alleen ontslag van al zijn schuld en straf te verkrijgen, maar in Hem een kind Gods, en een erfgenaam des eeuwigen levens te worden.

Op dit bidden en worstelen voor de Heere, werd mijn ziel stil gemaakt, en ik gaf Hem aan des Heeren vrije ontfermende genade over, en wenste te berusten in Zijn eeuwige raad, waarnaar bij alle dingen werkt. De Heere heeft vervolgens doen zien, dat Hij het gebed zijner kinderen hoort, en dat het gebed der rechtvaardigen veel bij Hem vermag, dewijl de Heere Zijn Raad enige jaren hierna, aan hem heeft willen uitvoeren, waaruit openbaar werd, dat Hij hem nog heeft kunnen en willen bekeren; dit bleek uit de brief, welken ik wel tien jaren na dit voorval, van hem ontvangen heb, welken hij uit liefde aan mij geschreven heeft. O, wat is Gods weg in deze toch aanbiddelijk.

6. Beproevingen te Doesburg

Ik zal mij zo veel als mogelijk is, bekorten, en met Paulus zeggen: Zou ik verhalen de wegen die de Heere, na deze vijf jaren met mij gehouden heeft; in welke ik vijf jaren, gedurig heb gewandeld, in het licht van des Heeren aangezicht, terwijl ik in mijn betrekking als een kind Gods gevoelig mocht leven en werken! Ik zeg, zou ik spreken van de overige dertig jaren, wanneer de Heere zijn weg met mij geliefde te veranderen, zodat Hij mij meer door het geloof op de onveranderlijkheid van Gods liefde, verbond en beloften deed leven, als in de gevoelige vrije genadeweg met de Drie-enige God, en door de liefdesuitlatingen en bewerkingen van de Heere JEZUS; de tijd zou mij ook, met Paulus ontbreken. Ik heb ook ondervonden, hetgeen de zalige Ds. Eversdijk te Rotterdam, in mijn eersten tijd, tegen mij zei: De weg die ik ondervond, was de gewone weg niet, welke God met Zijn kinderen gewoon was te houden. Hij zou mogelijk hierna wel een andere weg met mij inslaan; maar ik mocht het goede zo lang genieten ten dage des voorspoeds, maar ik moest leren toezien ten dage des tegenspoeds. Hij zei verder: Gij hebt te doen met een onveranderlijk God, die trouwe houdt tot in eeuwigheid; gelieft de Heere een andere weg met u te houden, Hij blijft de Heere, Hij zal u dan leren, hoe u daarin te gedragen. Ik zou geleid worden naar des Heeren raad.

Andere Godzaligen zeiden en besloten, uit mijn weg, die de Heere met mij hield, "dat ik vroeg naar de hemel zou gaan, of dat er een kruis van de Heere voor mij bereid was." Het laatste is mij ook, naar des Heeren wijzen en over mij bepaalde raad, te beurt gevallen.

Want, nadat de Heere Jezus mij met zijn drie discipelen, Petrus, Jakobus en Johannes op Thabor geleid had, waar ik Zijn heerlijkheid mocht aanschouwen, *heeft het Hem ook goed gedacht, mij de tijd van **dertig jaren** met Zich te nemen in Gethsémané, om aldaar Zijn lijden in kracht gelijkvormig gemaakt te worden, en met en voor JEZUS' Naam, zaak en waarheid te lijden.*

Want zodra als ik uit Holland kwam, begon de Heere mijn weg te veranderen, en ik was in de stad Doesburg, een spot en verachte fakkel, in de ogen dergenen, die gerust waren, zodat ik mijn ziel dagelijks moest kwellen, over de zonde die daar gepleegd werden.

Te die tijd, was ik in deze stad bekend, als zulk een, die vrijmoedig voor des Heeren naam, en de zaak uitkwam: en die zocht te spreken van het bevindelijk werk Gods, omtrent de hartveranderende en vernieuwende genade, die een ziel, door Gods Geest in de wedergeboorte komt te ondervinden, waardoor zij een geheel nieuw schepsel wordt,

in Christus JEZUS herschapen, tot goede werken. Ik zocht de mensen, naar des Heeren woord, hiervan te overtuigen, opdat zij geloven mochten, dat ze zonder zulks, in het koninkrijk Gods niet konden ingaan. Want ik was overtuigd, dat ik bekeerd was, en dat ik ook moest trachten mijn broeders te bekeren en te versterken, onder uitzien en af bidden van de medewerkende genade des Heiligen Geestes. De natuurlijke mens kan toch niet begrijpen de dingen die des Geestes Gods zijn; zij zijn hem dwaasheid, hij kan ze niet verstaan, omdat ze geestelijk onderscheiden moeten worden. Maar velen konden dat overtuigend werken op de consciëntie, door de kracht der waarheid, niet verdragen, omdat hun werken boos waren, en wilden daarom van het licht niet bestraft worden. Maar zij ontdekten hun bitteren haat en vijandschap, al gezet in het paradijs, tussen het zaad der slang de duivel, en zijn zaad, de goddelozen als zijn kinderen, en tussen het vrouwenzaad, welke is Christus met zijn gelovig eigendom als Zijn volk dat Hij door zijn eigen bloed gekocht heeft.

Als ik nu geen gemeenschap kon hebben met hun onvruchtbare werken der duisternis, maar veeleer ze moest bestraffen, zo ontdekten zich ras de haat en vijandschap, die in hun hart was, tegen mij, door uit te roepen: Ik verdoemde en veroordeelde de mensen; waardoor zij mij met scheldwoorden narieten, evenals de jongens van Bethel deden, omtrent Eliza, want zij kwamen bij elkander en zeiden: *Daar komt de fijne kwaker aan, laat ons nu vloeken*. En dit deden zij zo vreselijk, tot spijt van mij en tot smart mijner ziel, want zij lasterden de heiligen, vreselijke en heerlijke Naam Gods. En het was een bewijs van zijn grote goedertierenheid, verdraagzaamheid en lankmoedigheid, dat Hij de aarde niet opende, als ten tijde van Korach, Dathan en Abiram, om hen levendig te verslinden. Zij wierpen mij met stenen na, dat menigmaal gevaarlijk voor mij was, en gehele benden liepen mij na, met vreselijke uitdrukkingen, en lasterende: *Ik wilde wel dat gij door zon en maan geslagen werd*.

Maar de Heere ondersteunde mij, omdat toch Zijn ogen op de rechtvaardigen zijn en Zijn oren tot hun geroep. Hij heeft gezegd: *Die hen aanraakt, die raakt mijn oogappel aan!* en Hij getuigt, wat hun aangaat, Hij werd verheerlijkt. O, wanneer ik in mijn binnenkamer in het verborgen kwam, en mijn knieën boog voor de Heere, dan was mijn gebed en smeking nog voor hen ten goede. Ik bad met de Heere Jezus, en voor Zijn en mijn vijanden: *Vader! vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen!* en dat, zo zij nog onder het zegel der verkiezing lagen, dat hun dan nog de Geest der bekering en genade mocht geschonken worden.

Onder dit alles, deed de Heere mij genoeg staande blijven dewijl ik bewust was, dat ik om de eer van Gods heilige Naam, en de zaak van Christus, de laster, smaadheid, en vervolging moest ondergaan, en zulks uit liefde voor een Drieëenig zalig God.

De Heere heeft mij meer dan eens zijn wonderen doen zien, in het bewaren van Zijn volk, en in het zichtbaar straffen der goddelozen. Hiervan zal ik slechts twee voorbeelden bijbrengen.

Het eerste gebeurde met iemand, die mij beschuldigde, dat ik de mensen zo licht veroordeelde en verdoemde; (dit is toch de gewone laster der blinde natuur, omtrent het getrouw behandelen van 's mensen onsterfelijke ziel) in dat mens wrocht de duivel zo krachtig, als zijnde een kind der ongehoorzaamheid, dat hij voornam, uit haat en vijandschap tegen mij, mijn glazen in te slaan. Maar de Heere, die alle schepselen in Zijn macht en gebied heeft, zo dat zij zich niet tegen Zijn wil roeren noch bewegen kunnen, liet hem met Abimelech, zulks niet toe. Want Hij nam hem 's morgens, op het vreselijkste, door een schielijke dood naar een onherroepelijke eeuwigheid, eer hij zijn kwaad voornemen nog ten uitvoer gebracht had.

Het tweede geval gebeurde met een jongeling, omtrent negentien jaar oud. Het was in de wintertijd, op een avond ten half negen ure, wanneer bij ons de deuren der burgers

reeds gesloten zijn, dat hij mij achter aan kwam, en mij zo vreselijk aanviel met zware verwensingen, vervloekingen en lasteringen, dat mijn ziel daarover smartelijk gevoelig ontsteld werd. Maar ik sprak hem op een vriendelijke wijze aan, want ik had nooit gelegenheid gehad hem te kunnen bestraffen, over zijn zondekwaad, wat hem hier toe mocht bewogen hebben. Hij bleef even verhard, boos en afkerig van mij en van mijn vermaningen en redenen tegen hem, maar de Heere draagt de goddeloze in de wereld, en straft dezelve juist altijd niet op het dadelijk bedrijf der zonden, maar Hij zal ze evenwel straffen, en het hun ordentelijk voor ogen stellen; gelijk de Heere rechtvaardig aan deze jongeling kwam te doen.

Omtrent veertien dagen daarna, op een avond, ontdekte zich door toelating des Heeren, een vreselijk gezicht aan hem, waardoor hij bijna als dood ter aarde viel. Dit toeval ontstelde hem zo zeer, dat hij er de tering van kreeg. Zij namen hem op, en brachten hem in een kamer bij zijn moeder; zijn moeder getuigde, dat het daar zo licht was geweest, alsof de kamer in vuur had gestaan. Hij heeft zijn geest uitgeblazen op zo ontzagelijke wijze, dat hem de strot of keel, en de tong in de hals, is afgerot, waardoor hij gebruld en gehuild heeft, eer hij naar de eeuwigheid ging, en dus de hel reeds gevoelde, als de vrucht der zonden, eer hij er in was, uit kracht van Gods rechtvaardigheid. Zo heeft de Heere mij doen zien, hoe Hij zonden met zonden straft, en mij de wrake mijner vijanden doen aanschouwen.

Overlijden echtgenote

De Heere had mij ook door **Zijn voorzienigheid een vrouw toegevoegd**,² en mij tot een middel tot haar bekering gelieven te gebruiken. Zij vreesde ook de Heere, en wij waren als één hart en één ziel, zowel in huwelijksliefde, als vooral naar de inwendige mens, in de Heere verenigd, om Hem samen in de geest te dienen. Wij zochten de Heere in Zijn weg te volgen, wij hadden ons hart onbepaald, zonder iets te verbergen, vrijwillig aan de Heere overgegeven, om naar Zijn Raad geleid te worden, en genade van Hem te ontvangen, om in het duister of in het licht, in voor- en tegenspoed, te mogen stil gemaakt worden, en zijn weg te volgen, en achter de Heere JEZUS als een discipel van Hem het kruis te dragen.

Acht en twintig jaren heeft de Heere ons doen verenigd zijn, maar veertien jaren heeft Hij met mijn vrouw een rampspoedige weg gehouden. Een smartelijke zenuwziekte, en daarna een pijnlijke en langdurige borstkanker; vervolgens de tering en het water, en vijf weken voor haar dood, een zware beenbreuk; dit was het deel dat haar in dit tranendal te beurt viel. Maar de Heere was haar goed, als een lid zijnde van het ware Israël. Zij is een voorbeeld geweest, (gelijk Godzaligen die haar gekend hebben, nog kunnen getuigen,) in haar weg van lijdzaamheid, gehoorzaamheid, zachtmoedigheid, gemoedigheid, 's Vaders weg aanbiddende en goedkeurende; tot haar einde toe heelt zij daarin volhard, en getrouw zijnde tot de dood heeft zij de kroon ook verkregen. Want weinige dagen voor haar dood, kwam de Heere haar voor onder die belofte: *Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde: Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd, uw muren zijn steeds voor Mij.* Zij werd daarop in het geloof zo werkzaam, dat zij moest zingen met Lodensteyn

*Verblijd, verblijd u, te allen tijd:
Dat is onze eeuwige erven, eeuwige erven,
Getroost, en zonder vrees te zijn,*

² 1727

*In leven en in sterven.
Laat ons vrolijk zijn, vrolijk, vrolijk,
Laat ons vrolijk zijn, vrolijk zijn.*

En daarop zong zij nog voor haar dood, het derde vers uit de 45ste Psalm. Ik zei, wegens hare dodelijke zwakheid: Vrouw! zingt gij nog? Ja, zei zij, gij moet met mij zingen uit de 84ste Psalm, het eerste vers. Ik vroeg haar, hebt gij nu ook met de dood te doen? Neen, zei zij, alle vrees is weg. *Ik weet nu, in wie ik geloofd heb. Ik heb de goeden strijd gestreden. Ik heb de loop geëindigd. Ik heb het geloof behouden; voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in die dag geven zal, en niet alleen aan mij, maar ook aan allen die Zijn verschijning liefgehad hebben.*

Verder zei ze tegen mij: de Heere JEZUS toont mij nu, dat Hij is heengegaan om plaats voor mij te bereiden, in Zijns Vaders huis, opdat ik zou zijn, daar Hij is. De Heere JEZUS was haar nu zo dierbaar, door het geloof. Want zij zei: *Hij is mij als een bundelke mirre, dat tussen mijn borsten vernacht.*

Ik zei tegen haar: vrouw! mocht ik nu meegaan, daar gij nu haast zijn zult, om met u en alle gezaligden, het Lam eer en heerlijkheid te geven.

Zij antwoordde mij: Gij zult mij haast volgen, en gij zult geen gebrek hebben.

Zij was nog al profeterende bij haar uiteinde: want mijn dochter had een zoontje van drie vierendeel jaars oud, dat niet wel werd, en zij zei: Moeder! Jan Harmen is niet wel. Hierop antwoordde mijn vrouw: Het zal sterven en wij zullen tegelijk uitgedragen worden. En dit is ook geschied. Want het kind stierf Donderdags avonds. En Vrijdags avonds stierf mijn vrouw. Nadat zij even te voren tot mij gesproken had, werd tot haar gezegd: "Vrouw Hermesen! gij zult nu haast hier boven zijn." En zij antwoordde: "Ja ik zal nu ras boven wezen;" en zo overeind zittende, boog zij het hoofd, gelijk haar beminnelijke Immanuël en Zielenvriend, de Heere JEZUS, en gaf haar geest in Zijn handen, zij stierf in de Heere en werd zalig gesproken.

Maar wat mijn persoon zelf aanbelangt, ik ben nu nog in dit tranendal, en wens met alle gewilligheid des Heeren raad uit te dienen. Want het heeft Hem behaagd, het zo te schikken in zijn Voorzienigheid, dat Hij voor mij als Zijn kind, Vaderlijk gezorgd heeft. En dat is ook des Heeren gewone handelwijze met Zijn kinderen, welke hun weg op Hem wentelen, en vertrouwen, dat Hij het wel maken zal.

Ik heb daarvan, in de ganse weg van mijn vreemdelingschap naar Sion, zeer vele bevindingen gehad. Want de Heere, als mijn Vader door Christus geworden, heeft altijd getoond, dat Hij mij niet begeven of verlaten zoude, omdat Hij de onveranderlijke God was, die in zijn verbond en belofte getrouw is, en Die trouw houdt tot in eeuwigheid. De Heere heeft altijd aan mij getoond, dat Hij die mij het meeste geschonken heeft, die zijn eigen Zoon niet gespaard, maar Hem voor ons allen overgegeven heeft, ons ook met Hem alle dingen schenken zal; tot hiertoe heeft de Heere mij alle dingen doen medewerken ten goede. En niets zal mij ook, met alle Gods kinderen kunnen scheiden van de liefde Gods, die ik vind in Christus JEZUS onzen Heere. O, wat zal het eens zijn, naar mijns Vaders raad geleid te zijn, en bij Hem opgenomen te worden, om daar met alle volheid Gods, voor eeuwig vervuld te zijn, waarnaar mijn ziel zo menigmaal verlangt, om bij de Heere te wonen, en Hem eeuwig te verheerlijken, en te dienen zonder zonden. Amen.

7. REDDING UIT KRUIS EN ONGESTALTE

Ik ben nu reeds het 67ste jaar mijns levens ingetreden [tijdens dit schrijven] en heb nu al 44 jaren op de weg naar Sion gewandeld, in de staat mijner vreemdelingschap, buiten mijns Vaders huis. Ik bevind nog, dat ik uitwoon van de Heere; terwijl ik meer behagen heb bij de Heere in te wonen, en niet alleen bekleed, maar ook overkleed te mogen worden. Maar ook daarin laat zich de Heere niet onbetuigd, Hij ondersteunt en draagt mij, Hij bestiert en geleidt mij, en Hij redt en verlost mij uit alle mijn noden, gelijk ik dit meermalen ondervonden heb, in verscheidene gevallen en omstandigheden, alzo nu nog inzonderheid hier te Doesburg, en wel op de 24ste Maart 1758.

Ik geraakte onder een gevoelig en drukkend kruis, door veel moeilijke ontmoetingen, en smartelijke omstandigheden naar buiten, samengevoegd en bitterder gemaakt, door harde bestrijdingen van de vorst der duisternis naar binnen. Hij wrocht in mij zulke onbetamelijke en Godonterende gedachten, dat daardoor het ongeloof in mij vermenigvuldigd werd, en deed mij door zijn ziel ontroerende inwerkingen, samen gepaard met mijn ongelovig hart, God als vragen: Waar zijn Uw vorige goedertierenheden? Hebben uw toezeggingen een einde? Of is Uw hand verkort om te kunnen verlossen? Dit ging vergezeld met veel gevoelige smart mijner ziel, omdat ik er het onbetamelijke en God verloocheende, dat er in lag, te zien kreeg. En ofschoon het ongeloof en de satan zeer krachtig samenspande echter vond ik een innige strijd, en aanhoudende worsteling daartegen, uit kracht van het vernieuwde grondbeginsel, dat anders oordeelde, en zich uithoofde van voorgaande bevindingen, van des Heeren hulp en reddingen, uit zulke en dergelijke wegen, tegen deze inwerkingen, verzette.

Het gebeurde daarop, dat de Heere, die zich wendt tot het gebed der ootmoedigen, Zich in zijn eigen licht aan mij ontdekte, en mijn ziel voorkwam (want in Zijn licht ziet de ziel Hem, als dat waarachtig Licht waarin geen duisterheid vallen kan) met zoveel kracht en heerlijkheid, dat ik in nederigheid en ootmoedigheid, met een diepe indruk van mijn eigen onwaardigheid, als wegzonk, uitroepende met Hagar in een heilige verwondering: "Heb ik gans onwaardige ook omgezien naar U, Heere! die mijner gedenkt, daar ik een ontrouwe ben, Uzelf aan mij ontdekkende, in Uw getrouwheid en onveranderlijke liefde, en U als de God des aanzien, aan mij openbarende!"

Want de Heere ontdekte zich aan mij, als de God des verbonds, overeenkomstig zijn verbondsbeloften, die Hij in Christus, ja en amen gemaakt had. Hij deed mij zien, dat Hij mij niet alleen mijn God, maar ook mijn *Vader* in Christus geworden was, en dat Hij een eeuwig verbond met mij in Hem gemaakt had, waarin Hij niet kon veranderen; eer zouden bergen wijken en heuvelen wankelen, eer Hij in zijn goedertierenheid, liefde en trouwe, zou kunnen feilen. En of zulks al mocht geschieden, dan zou Hij evenwel dezelfde zijn, dewijl Hij het zelfs met een eed bevestigd heeft; nu nademaal Hij mij tot het kindschap, in Zijn Zoon, had aangenomen, zo kende Hij mij ook in mijn weg als de weg van een rechtvaardige, en als een, die Hem vreesde, waarover Hij zich als een Vader zou ontfermen. Ja, Hij was de sterke God, de machtige Jacobs, om te kunnen verlossen en uit te helpen, dewijl Hij zelf gezegd heeft: Ik ben het zelf die spreekt, daar is geen God die verlossen kan, dan Ik.

De Heere ontdekte aan mijn ziel, dat Hij aanschouwde de moeite en het verdriet, opdat ik het Hem aanbevelen, en mijn weg op Hem wentelen zou, Hij zou het wel maken, dewijl alle schepselen, die mij verdrukten, in zijn hand en onder zijn macht stonden, en die bij Hem veel minder waren, dan een druppel aan de emmer, en een stofje aan de

weegschaal. Ja, die worden van Hem minder geacht als niets, minder als ijdelheid.

De Heere ontdekte mij, en gaf mij te geloven, dat Hij voor mij was, een Zon tot verlichting, en tot verwarming; een schild, om mij te bewaren, te helpen en te beschermen, Hij zou mij genade, liefde, vertroosting en eer geven, Hij zou mij Zijn goedertierenheid en trouwe niet onttrekken, wanneer ik in waarheid en oprechtheid wandelde voor zijn aangezicht, omdat Hij de Heere is, die trouwe houdt tot in eeuwigheid.

Dit was vergezeld met zoveel geestelijk inzien en kracht des geloofs, dat ik aan de een zijde, met God als mijn Vader en de God der waarheid, kon pleiten, en aan de andere zijde, moest wegzinken in schaamte en verootmoediging, over de onbetamelijke gedachten, welke voorheen omtrent de goddelijke handelwijze, bij mij hadden plaats gehad. Het ongeloof werd veroordeeld en overwonnen, en ik verfoeide mij in stof en as, belijdenis doende over de wangestalte, en het ongelovig wantrouwen mijner ziel aan de Heere. En ik kon de Heere zo heiligen, aanbidden en zijn doen goedkeuren, dat ik met Lodensteyn moest uitroepen:

*Wijsheid zonder einde of paal,
Zijn Gods wegen altemaal:
Zijn ze zuurheid, zijn ze zoetheid,
Laat ons altijd zwijgen stil.,
Want de Vaderlijke goedheid,
Maakt het goed met dat zij wil.*

Mijn ziel werd zo gelovig, en in een opgewekte en verwijde gestalte, dat ik zeer voldaan en wel vergenoegd in Hem kon berusten, en mijn weg gans en geheel aan Hem overlaten en toevertrouwen, als die zijn Vaderlijk welbehagen doen zou, aan degenen die Hem vrezen, en alles uitvoeren op zijn eigen tijd. Hij toch zou over al de Zijnen brengen, dat Hij over hen bescheiden had, en hen geleiden naar Zijn Raad. Maar dat wonder is, en waartoe toch alles zou medewerken, hem eindelijk opnemen in eeuwige heerlijkheid.

Doch niet alleen werd door deze genadige voorkoming, mijn inwendige ongestalte weggenomen, maar het behaagde ook de Heere, niet lang hierna, mij uitkomst te geven, naar het uitwendige. Hij veranderde mijn weeklachten in een rei, en voerde mij in een overvloeiende verversing, mij dadelijk reddende uit mijn tegenspoed en verdrukking. En zo heeft mij de Heere getoond, dat Hij een Waarmaker is van Zijn beloften, welke Hij aan Zijn volk gedaan heeft, namelijk die in Hem geloven en op Hem vertrouwen. Daardoor kwam tevens zo veel rust en vertrouwen in mijn ziel op God, als mijn Vader, dat ik met volle ruimte van mijn hart, des Heeren wijsheid, goedheid, liefde en onveranderlijke getrouwheid, erkennen kon en aan bidden, wensende en innig begerende, om toch in kinderlijke vreze voor zijn aangezicht te mogen wandelen, Hem gelovig aan te kleven, en zo aan Hem te gewennen, dat ik door herhaalde Verbondsvernieuwing met ziel en lichaam, voor tijd en eeuwigheid, tot zijner eer en heerlijkheid mocht leven, en zulks wel uit overtuiging, dat Hij het om Zijn Zelfswil waardig is. O, zijn overklimmende uitnemendheid! Niemand is Hem gelijk! Hij is groot, en zijn grootheid is ondoorgrondelijk!

Deze overdenking deed mijn ziel met een heilig vrezen en diep ontzag voor Zijn aangezicht wandelen, en maakte mij begerig en gewillig, om in de tijd mijner inwoning, tegen al mijn zonden te waken en te strijden, mij gedurig de Heere voor te stellen, en te beproeven, welke zijn goede en welbehaaglijke wil was, om toch der wereld niet gelijkvormig, maar meer hemelsgezind en vernieuwd te worden, naar de inwendige mens. O, hoe dierbaar was de genade, wanneer ik een kinderlijk en goed toevoorzicht

had, op God als mijn Vader in al mijn wegen en ontmoetingen, en door het geloof aan Hem vast mocht houden, als zag ik de Onzienlijke, opdat ik in wegen van kruis, verdrukking, vervolging, hetzij uit- of inwendig, in duisterheid, in strijd met vijanden, in worstelingen met de inwonende kracht der verdorvenheid, verberging van des Heeren aangezicht, onttrekking van licht, vrede en blijdschap des Heiligen Geestes, kracht van ongelooft, vreze en twijfeling, of in wegen van beproevingen, of andere omstandigheden, hoe ze ook zijn mochten, mijn nood aan Hem mocht klagen, mijn ziel in God versterken, en een gezegende uitkomst van Hem mocht tegemoet zien.

Ja, het was mijn hartelijke zucht en begeerte, dat ik door de genade des Heiligen Geestes, voortaan mocht bekrachtigd en staande gehouden worden, om niet te vallen in verzoeking. Maar dat mij in duistere wegen mocht gegeven worden, inzonderheid alsdan, op de Heere te vertrouwen, en in geloof, in stilheid en lijdzaamheid mijn ziel te bezitten, en Gode de eer te geven, zelfs ook alsdan wanneer ik Hem, in zijn vaderlijke betrekking en liefde, bij zijn eigen licht niet zien mocht. Dat ik dan verre van aan het ongelooft gehoor te geven, mij veel meer verlaten mocht op de onveranderlijke trouw van mijn Vader, die gegrond is op de belofte van Zijn liefdeverbond, en dat niets in staat mocht zijn, mij te scheiden, of af te trekken van de liefde tot God mijn Vader. Maar daarentegen, dat alle voor- of tegenspoed, en wat ook mijn hemelse Vader, naar Zijn eeuwig voornemen, over mij bepaald heeft, mocht medewerken ten goede, en dat ik bewaard mocht worden, van nimmer, door zondige twisten en murmuring over zijn heiligen weg, Hem ongerijmdheid toe te schrijven, maar liever een gelovig oog te houden op alle de wegen, welke mijn ontfermende God en Heere, in mijn vreemdelingschap reeds met mij gehouden heeft: en daaruit opmerken, wat Hij mij reeds door bevinding van Hem, heeft leren kennen, hoe Hij mij gered en geholpen heeft uit wegen van kruis, vervolging, verdrukking en tegenspoed, te gelijk wegnemende de ongestalten mijner ziel, die mij daardoor dikwijls waren overkomen: Hoe menigmaal ik ondervonden heb, dat Hij altijd dezelfde blijft, en bij Hem geen verandering of schaduw van omkering plaats heeft. En al is het, dat ik met al des Heeren kinderen ontrouw ben, dat Hij nochtans getrouw is en blijven zal. Want Hij kan zichzelf niet verloocheen, noch in zijn wezen, noch in Zijn liefdeverbond, beloften en eed veranderen, waardoor Hij zich genadig aan Zijn volk verbonden heeft. Voorwaar, daar is toch maar één ogenblik in Zijn toorn, maar een leven in zijn goedertierenheid; voor een korte ogenblik mag Hij zijn aangezicht verbergen voor Zijn Israël, maar met eeuwige goedertierenheid zal Hij hetzelfde wederom aannemen. En dat zal de ziel ondervinden, welke op Hem wacht in zijn weg. O, ik wens dat de Heere mij begenadigen mag, om Hem in geloofsverenigende gemeenschap, als mijn Vader, mijn weg te mogen toevertrouwen op deze grond, en dat Hij mij, naar Zijn Raad geleid hebbende, eindelijk tot Hem zal opnemen in Zijn onmiddellijke nabijheid:

8. ONDERVINDING OP EEN ZONDERLINGE WEG VAN KRUIS EN BEPROEVING.

Terwijl dit mijn werkje nog voortdurend begeerd, en met zegen gebruikt wordt, kon ik niet laten, nu er een **Negende Druk**³ van hetzelfde benodigd was, daarbij te voegen een verhaal, van hetgeen ik ondervonden heb in een zonderlinge weg van kruis en beproeving waarin het de Heere behaagd heeft, mij te brengen, in het 79ste jaar van mijn ouderdom, nadat ik reeds 55 jaren, in het land mijner vreemdelingschap, mijn kruis

³ Ca. 1775

achter mijn Heere en Meester gedragen heb.

Ik heb verscheidene redenen, waarom ik niet zal verhalen, waarin dit mijn kruis in het bijzonder gelegen was, en met welke smartelijke omstandigheden hetzelfde vergezeld was. Het zal genoeg zijn alhier te melden, hoe mijn gemoed daaronder gesteld was; welke ondersteuning ik daarbij van de Heere genoten heb en hoe ik door Zijn Vaderlijke hand en zorg daar gered ben, en welke gezegende vruchtgevolgen, ik daarna in mijn ziel heb ondervonden.

Toen mij dit kruis allereerst overkwam, geraakte ik onder een smartelijk gevoel van hetzelfde; dit bracht mij in het verborgen, en ik boog mijn knieën voor de Heere, onder veel indruk en zuchting tot Hem, gelovende, dat Hij een God is, die het gebed hoort. Ik riep uit de diepte mijner benauwdheid tot de Heere, als de God des verbonds, en als mijn Vader in Christus. Ik maakte Hem mijn nood bekend, en stortte mijn hart uit voor Zijn aangezicht onder vele tranen, en met een gelovig berusten en toevertrouwen van mijn weg aan de Heere, als die beloofd had, dat Hij zijn kinderen niet zou laten verzocht worden boven vermogen, maar dat Hij met de bezoeking uitkomst zonde geven, en al zijn verbonds-beloften, zekerlijk, waarheid zou maken, tot heerlijkheid van Zijn Naam, en tot heiligmaking en eeuwige zaligheid van Zijn volk. Ik zag nu in het geloof op de Heere JEZUS, en werd bijzonder bepaald bij het laatste van zijn lijden. Want nadat Hij zo veel smaad en smarten had doorgestaan, moest Hij nog uitroepen ter vervulling van hetgeen van Hem voorzeggd was: Mij dorst. En daarom boog Hij zijn hoofd, en riep uit. Het is volbracht!

Ik ondervond nu ook, dat er voor mij nog een bittere kelk bereid was, welke ik moest drinken, eer ik de geest gaf, en eer ik bij mijn dierbaren Heere in heerlijkheid zou opgenomen worden.

In deze smartelijke toestand kwam mij de Heere voor, met dit woord: *Roept mij aan in de dag der benauwdheid: Ik zal er u uithelpen en gij zult Mij eren.* En gelijk het nu voor mij een dag van benauwdheid was, zo kon ik ook geloven, dat de Heere dit tot mij zei. Want mijn verstand werd bestraald met zijn eigen licht, waardoor ik Hem aanschouwen kon als soevereine, Almachtige, Getrouwe en Waarachtige God des verbonds. Ik kon verwachten dat Hij zulks was en eeuwig zou blijven, niet alleen voor mij, maar ook voor al Zijn kinderen. En zulks alleen om de eeuwige gerechtigheid van mijn Heere, mijn Goël en de Bruidegom mijner ziel, met wie ik mijn hart door het geloof, in ware liefde verenigd vond.

Ik was nu in het geloof uitziende naar de Heere, en wachtende op de God mijns heils. En terwijl Hij vertoefde, kon ik Hem verbeiden, omdat Hij belooft, dat zij niet zouden beschaamd worden die op Hem wachten.

Hierop kwam mij de Heere voor, met die woorden: *Ik zal zijn, die Ik zijn zal;* dat is: "Ik zal mij verklaren als de Waarmaker van Mijn beloften aan mijn volk gedaan. Want ik de Heere worde niet veranderd. Ik zal Mijn volk niet begeven noch verlaten, ofschoon zij in vele wegen van kruis en tegenspoed mochten geraken, want dit is hun lot en deel in dit tranendal; zij mogen heilig staat maken op deze mijn belofte: In al hun benauwdheden, ben Ik benauwd, en de Engel mijns aangezichts heeft ze behouden; door Zijn liefde en door Zijn genade heeft Hij ze verlost. Hij nam ze op, en Hij droeg ze alle de dagen vanouds."

Hierop was God, als de God mijns verbonds, de enige toevlucht mijner ziel. Want Hij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in zijn hand geve. Ik kon nu pleiten en aanhouden bij de Heere op Zijn eigen woord; daar Hij gezegd heeft: Ik heb nooit gezien de rechtvaardige verlaten, noch zijn zaad zoekende brood. Dus kon ik ook mijn weg op de Heere wentelen, en vertrouwen dat Hij het met mijn kruis wel maken zoude.

Als ik nu zo neerlag op mijn knieën, biddende met tranen, en mijn hart uitstortende voor de Heere, kwam Hij mij voor met deze woorden: *Ziet, de hand des Heeren is niet verkort, dat Hij niet zou kunnen verlossen. En zijn oren zijn niet zwaar geworden, dat zij niet zouden kunnen horen.* Daarop erkende ik de Heere! Ik betuigde voor Hem, en geloofde, dat Hij een God is, die het gebed hoort, en voor wie de verzuchtingen van Zijn volk niet verborgen zijn. Ik zei in mijn hart: Ik weet, dat Gij alles vermoogt, en dat geen van Uw gedachten kan afgesneden worden. Gij doet grote dingen, die men niet doorzoeken, en wonderen die men niet tellen kan. Gij spreekt maar, en het is er; Gij gebiedt, en het staat er.

Ik kon nu vertrouwen dat de Heere mijn weg, als die des rechtvaardigen, kende; dat Hij mijn smekingen hoorde. En mijn tranen, als in zijn flessen vergaderde. Ik zag nu bij des Heeren licht, dat Hij nog dezelfde, onveranderlijke en getrouwe Verbonds-God is van Zijn volk, gelijk Hij zich altijd betoond heeft. Want wanneer zij in wegen van kruis en verdrukking kwamen, en als zij tot de Heere riepen in hun benauwdheid, wierpen zij al hun bekommelingen op Hem, dan maakte Hij wel eens een weg in de zee, en een pad in grote wateren, om Zijn volk te verlossen. Ja Hij deed weleer, door de profeet Elia, het meel in de kruik, en de olie in de fles niet ontbreken, bij de weduwvrouw te Zarphat. En door de profeet Elia deed Hij de olie in de vaten zo zeer vermenigvuldigen, dat de weduwe genoeg had, om haar schuldhoeve te betalen, en nog rijkelijk overhield, om er met hare zoons van te leven. Ik kon nu ook staat maken, dat de Heere het met mij wel zou maken, en dat mij deze smartelijke weg van kruis, zou medewerken ten goede. En ik ondervond nu ook dat mij dezelve dienstig was, tot beproeving mijns geloofs, tot aanwakkering in de liefde, en tot een hartelijk aankleven en overgeven van mijn persoon aan de Heere en zijn dienst.

Vervolgens kwam mij de Heere voor met dit woord: *Waarom zou gij zo groot geschrei maken? Is er geen Koning onder u? Is uw Raadgever vergaan, dat u smart als een barende vrouw, heeft aangegrepen?* Ik werd in deze waarheid zo ingeleid, dat ik moest uitroepen: O, mijn ziel, die koning is uw Heer en God. Hij is het, die u kan, wil en zal helpen, want alles staat onder zijn heerschappij en macht; alle harten zijn in Zijn hand, om die te neigen als waterbeken. *Wat buigt gij u dan neer, o mijn ziel, en wat zijt gij onrustig in mij. Hoop op God, want ik zal Hem nog loven, Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezichts, en mijn God.*

Nu kon ik mijn persoon, en al mijn belangen gelovig aan de Heere toevertrouwen. Ik mocht nu eens terug zien op al dat kruis en lijden, welke ik op de weg mijner vreemdelingschap heb moeten ondergaan, en waarin ik ondersteund en geholpen ben, door Hem die mijn ziel lief heeft. Zodat ik nu gelovig kan zeggen, tot roem zijner Vaderlijke zorg: *Uit zes benauwdheden heeft mij de Heere verlost, en in de zevende zal Hij mij niet verlaten.* O, wat heb ik in deze proefweg veelmalen, met Jabes, de God Israëls aangeropen, biddende dat Hij het met dit kruis zo geliefde te maken, dat het mij niet al te zeer mocht smarten, en gelijk de Heere aan hem liet komen dat hij begeerde, zo heeft Hij ook aan mij geschonken de begeerte van mijn hart. Hij heeft mij niet verzocht boven vermogen, maar met de bezoeken. uitkomst gegeven. Ja, de Heere heeft omtrent mij getoond, dat Hij het welbehagen doet dergenen die Hem vrezen, en dat Hij hun geroep hoort, en hen verlost.

Deze weg van redding, was voor mij in het eerst, zeer duister, zodat ik weleens door ongelooft van mijn hart moest uitroepen: *Mijn weg is voor de Heere verborgen!*

En ik kon wel bemerken dat het mijn vijanden ten kwade gedacht hadden. Maar de Heere heeft het ten goede gedacht, en de harten der mensen zo weten te bewerken, dat alles is uitgelopen tot roem van Gods eeuwige waarheid, Vaderlijke liefde, en

onveranderlijke trouw: ja tot heerlijkheid van Zijn Naam, en tot heil mijner ziel. Want ik moet nu van achteren betuigen, dat al des Heeren wegen liefelijkheid, en dat al Zijn paden vrede zijn; ja, dat mij ook in deze weg, alles heeft moeten medewerken ten goede, terwijl ik God liefheb, en naar zijn voornemen geroepen ben. Ik had te voren wel met het gehoor der oren gehoord, dat de Heere wel eens zulke wegen met Zijn kinderen komt te houden. Maar nu zag ik het met mijn ogen, bij eigene ondervinding, daarom verfoei ik mij voor die hogen, heiligen God, en heb berouw in stof en as.

Mijn hart werd nu verwijld, door de Heere! mijn geloof werd door de liefde tot Hem opgewekt, en mijn mond werd vervuld met des Heeren lof, en de ganse dag met Zijn heerlijkheid, wegens de grote daden, welke de Heere gewrocht heeft, en het grote goed, waarmede Hij mij begunstigd heeft. En als ik in overweging nam, op welk een wijze en door welke middelen Hij dit goede gewrocht had, dan moest ik in heilige verwondering als wegzinken, en uitroepen: *Dit is van de Heere geschied, en het is wonderlijk in mijn ogen.* Want ik was onmachtig om in deze zaak iets te kunnen doen; de Heere zelf moest het voor mij uitwerken en voleinden. En daarom komt Hem alleen toe, alle eer, heerlijkheid en dankzegging, tot in. eeuwigheid. Ik was nu heilig verlegen bij mijzelf, en moest de Heere vragen: *Wat zal ik U vergelden voor alle deze weldaden aan mij bewezen? De Heere had nu mijn zak ontbonden, en mijn weeklagen veranderd in een rei, ja, Hij had mijn ziel met blijdschap omgord.* Ik ondervond nu, dat dit maar uiterste einden zijn van 's Heeren wegen, en een klein stukje der zaak, welke ik heb leren kennen, van zijn wijze, heilige en aanbiddelijke bestiering. Ik kon nu gemoedigd en gelovig nagalmen, hetgeen Asaf getuigt, in de zeven en zeventigste Psalm:

Alle uw paên, o Heer! zijn veilig;

Alle uw wegen recht en heilig.

Wie, wie schenkt ons 't heilrijkst lot?

Wie is God, dan gij, o God!

Mocht dit mijn eenvoudig verhaal nu nog tot zegen zijn voor des Heeren geliefde kinderen, die zich in wegen van kruis en beproeving mochten vinden. O, mijn lieve vrienden! acht het toch niet vreemd, en zijt niet moedeloos, wanneer gij u in enige verdrukkende proefwegen bevindt; tracht toch te geloven, dat de Heere hierdoor Zijn volk wil reinigen, van het schuim der zonden, en louteren, gelijk men het zilver loutert, en gelijk men het goud beproeft, en dat dit alles moet dienen tot zeer gewichtige einden; namelijk, om meer verloochend te worden aan eigen zin en wil, om de oude mens der zonden meer te kruisigen en te doden; om meer los gemaakt te worden van de wereld en deszelfs begeerlijkheden; om meer te reikhalzen en te verlangen naar de hemel, daar het duurzaam en bestendig goed is weggelegd, voor degenen, die de Heere vrezen, en opdat zij dus, hoe langer hoe meer het beeld van Christus hun Heere, mochten gelijkvormig gemaakt worden; verzekerd zijnde, zo wij hier met Hem lijden, dat wij ook eens met Hem zullen verheerlijkt worden.

Laat ons dan gemoedigd voortgaan, op de loopbaan die ons is voorgesteld, ziende op JEZUS, de overste Leidsman en Voleinder onzes geloofs.

Wij zijn nu reeds in hoop zalig, en de zaligheid is ons nu nader, als toen wij eerst geloofd hebben. Nog een weinig tijd, en Hij, die te komen staat, zal komen, en alle tranen van onze ogen afwissen dan zullen wij met de vier dieren en de vier en twintig ouderlingen, Gode en het Lam toebrengen de majesteit, dankzegging, eer en heerlijkheid, tot in eeuwigheid. Amen. De Heere doe also.

9. VERNIEUWDE BEVINDING VAN GODS LIEFDE EN GENADE.

Behalve de meer gewoonlijke toediening van genade, waarmede mijn ontfermende Verbonds-God, mij in mijn weg en omstandigheden beliefdde voor te komen, kan ik niet nalaten ter dezer plaatse, tot eer Zijner goedertierenheid, te verhalen een meer uitstekende genade, welke mij enige jaren na de vorige, te Doesburg in het gasthuis, en wel op de 23ste December 1760, geschonken werd.

Het was op een Dinsdagavond, dat ik mij afzonderde, en mijn knieën voor de Heere boog, wanneer ik een gelovig oog en een opgeklaard gezicht kreeg op de dierbare en waardige Heere JEZUS (die het afschijnsel is van Gods heerlijkheid, en het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid, zijnde God boven al te prijzen in der eeuwigheid; met zoveel licht des Geestes in mijn verstand,) dat ik Hem gelijk Stefanus, hoewel door het geloof, van nabij aanschouwde, en wel met zoveel klaarheid, alsof de hemel geopend, en de Zone Gods op de troon Zijner heerlijkheid, ter rechterhand der majesteit van Zijn Vaders, gezeten was. En inzonderheid, hoe Hij daar als die Goddelijke Hoge priester en enige Voorspraak, op zijn verdiende recht, voor mij bij zijn Vader intrad, om mij daar gedurig vrij te spreken van de aanklacht des satans, als de aanklager der broederen, zowel, alsook van de veroordeling der Wet, welke het recht op mij ontzegd was.

Hij leidde mij in de eeuwige en vrijwillige liefde, waardoor Hij, als mijn Borg volgens de eeuwige raad des Vredes, aan zijns Vaders eis en gerechtigheid had genoeg gedaan, wanneer Hij in de volheid des tijds in de wereld kwam, een menselijke natuur aannam, en dezelve met zijn Goddelijke verenigde om zich zo te stellen onder de Wet, en door Zijn dadelijke en lijdelijke gehoorzaamheid, ten volle te kunnen voldoen. En dat ook voor mij en ter mijner eeuwige bevrijding, geschied was, zodat er nu geen beschuldiging ter verdoemenis, tegen mij kon ingebracht worden, want juist om diens wille, verklaarde mij de Vader rechtvaardig en ontslagen van alle schuld en straft tegelijk mij toewijzende het recht ten eeuwig en zalig leven.

Ik ondervond nu, hetgeen Lodensteyn zegt: dat het geloof in de Heere JEZUS, licht is, en dat zulks ons zelfs de ongeziene dingen der eeuwigheid, openbaart. En met geen minder nadruk het zeggen van de Heere JEZUS, dat een iegelijk die de Zoon aanschouwt, en in Hem gelooft, het eeuwige leven heeft, en Hem eens onmiddellijk zien en aanschouwen zal in zijn eeuwige heerlijkheid. Want de werkzaamheden mijner liefde, werden niet alleen opgewekt vanwege zijn spreken, maar de drift en het verlangen naar Hem, ontstak een vuur van brandende begeerten, om, geheel in liefde met Hem verenigd, en tot het genot zijner onmiddellijke gemeenschap gebracht te worden. O, wat dorstte en verlangde mijn ziel naar Hem, hijgende om eens hierboven, in zijn tegenwoordigheid te verschijnen, en Hem aldaar, zonder smet of rimpel te dienen en te verheerlijken, daar ik volmaakt zou genieten al het goede van Zijn huis, het heilige van Zijn paleis en met zijn goed verzadigd worden tot in alle eeuwigheid.

Deze onbegrijpelijke zaligheid zag ik, o wonder! dat mij toegebracht en voor mij weggelegd was, door de schandelijke en smartelijke verneering van Hem, die, ofschoon Hij het geen roof behoefde te achten, Gode even gelijk te zijn, echter voor een tijd zichzelf verloochend en zijn heerlijkheid onder het deksel van ons broos vlees verborgen had, zich verneerende in de gestalte van een dienstknecht, tot de dood, ja tot de dood des kruizes, opdat Hij mij door zijn eigen bloed zou kopen, en een eeuwige gerechtigheid verdienen, waardoor ik voor God Zijn Vader zou kunnen bestaan, met Hem verzoend en bevredigd zijnde.

Dit had ik van Hem zelf gehoord, en hiertoe had ik de Heere JEZUS zowel tot rechtvaardigmaking als tot heiligmaking aangenomen, waarvan ik nog de kracht bij

vernieuwing gevoelde. Heiligmaking! hoe wonderlijk was het voor mij die ganse weg der verlossing in te zien, en als bij trappen geleid te worden, van Zijn kribbe tot aan Zijn kruis, mitsgaders in al de vruchten van Zijn dood, opstanding, hemelvaart en zitten ter rechterhand der majesteit van Zijn Vader in de hemel, die Hem verhoogd, en een Naam had gegeven boven alle namen, en alle macht in hemel en op aarde, waardoor Hij recht en macht had, mij al de genaden, benevens de zalige heerlijkheid, door zijn Heilige Geest te kunnen deelachtig maken.

O, hoe groot en onuitsprekelijk is het voorrecht, deel en gemeenschap te hebben aan al de zalige goederen van het verbond der genade, en aan al de verbondsbeloften, die de Vader ja en amen gemaakt had, in Christus JEZUS, Hem tot heerlijkheid, en daardoor gesteld te zijn tot een erfgenaam van het eeuwig testament der genade, dat door de dood van mijn dierbare Heere JEZUS, vast en onveranderlijk gemaakt is. Mijn ziel zonk weg in een diep gevoel van mijn eigen nietigheid, geringheid en onwaardigheid, aan mezelf vragende: "Hoe ben ik dus, en wie ben ik Heere, en wat is mijns vaders huis, dat Gij mij deze grote genade hebt doen deelachtig worden, en wel met voorbijgaan van zoveel honderdduizenden, welke Gij aan hun eigen blindheid en dwaasheid hebt overgelaten, daar Gij op mij hebt willen neerzien en een voorwerp van uw eeuwige liefde maken."

O, zulks was een zaak van eerbiedige bewondering, waarbij ik altijd te kort zou schieten mij zelf te voldoen, hoeveel te meer in een beantwoorden, aan het gewicht en de grootheid der zaak zelve. Ik zei ook in diepe verlegenheid een en andermaal: "Wat zal ik de Heere vergelden, voor al het goede aan mij bewezen?"

Al wat ik had of was, was voor Hem, erkentelijk, dat het de hoogste gelukzaligheid was, Hem te mogen dienen. Hij alleen was waardig, dat alle knieën zich voor Hem bogen, en alle tong beleed, dat Hij was de Heere tot heerlijkheid des Vaders, Wie ook alle engelen Gods aanbaden, met zoveel reeds gezaligden voor de troon, door Hem reeds in heerlijkheid ingeleid, met welke mijn ziel zich verenigde, met Hem toe te roepen: *Alle majesteit en dankzegging, eer en heerlijkheid zij het Lam, benevens de Vader en de Heiligen Geest, tot in een eindeloze eeuwigheid.*

Aan deze Goddelijken Zaligmaker, kon ik het belang mijner zaligheid veilig toevertrouwen. Ik berustte in Hem als de eeuwige rotssteen, wiens werk volkomen is, en in wie ik nimmermeer zou beschaamd worden. Hiervan gevoelde ik reeds de sterkste verzekering door het schenken van zulke eerstelingen en vruchten des Geestes, welke mijn ziel vervulden met geloof, liefde, vrede, vergenoeging en blijdschap in de Heilige Geest, zodat ik met mijn ganse hart toestemmende, zei: *Welgelukzalig is hij, die in Hem gelooft en op Hem vertrouwt!*

O, hoe heerlijk en krachtig was het licht, dat mijn ziel bestraalde; alle geestelijke vermogens werden daardoor opgewekt en werkzaam gemaakt. Het verstand was opgeklaard en verlicht in het aanschouwen van Hem, en door een gelovig zien op zijn heerlijkheid, bleek dat alles wat aan Hem was, zeer begeerlijk was: mijn wil was werkzaam in wederliefde en sterke begeerte naar Hem. Ik voelde hoe het toeging, door dezelve gedrongen te worden, daarom verlangde ik te meer, om in zijn zalige nabijheid en liefdesverenigende gemeenschap overgebracht te worden, om Hem, zonder gebrek en zonden volmaakt te dienen, en zo de vrucht te genieten van de geestelijke ondertrouw, waardoor wij samen één geworden zijn, *Hij de mijne en ik de Zijne*. Mijn oordeel was gezuiverd en geheiligd. Het schatte nu de dingen naar hun gewicht en waarde! het zienlijke verloor al zijn schijnschoon en aanlokkelijkheid, maar het geestelijke en onzichtbare alleen was voortreffelijk. Ik kon met Asaf zeggen: *Nevens U lust mij niets meer, noch in de hemel, noch op aarde; met de drie discipelen op Thabor, het is goed hier te zijn, en met Thomas, mijn Heere en mijn God!*

Ik had nu genoeg, ik had alles, en ik zelf was des Heeren; mijn leven was niet te

dierbaar voor Hem, ja al had ik duizend lichamen en zielen gehad, zij allen waren voor Hem. Want door het geloof was Hij mij dierbaar, gelijk ik ook door plechtige geloofs- en verbondsvernieuwing, ziel en lichaam, voor tijd en eeuwigheid, aan Hem opdroeg en overgaf. Ik hield bij Hem aan, dat Hij mij geliefde te bekrachtigen, opdat Zijn leven in mij meer openbaar mocht worden, en ik ter Zijner eer en heerlijkheid leven mocht! Vaststellende dat ik door Zijn genade en kracht, alles zou vermogen. Wat worstelde mijn ziel, met Hem te smeken, om vermeerdering van geloof en van geestelijk licht. Want zijn licht moet toch alleen het verstand bestralen, zal de ziel Hem zien en aanschouwen, als het eeuwige waarachtig Licht; vermeerdering van liefde, die sterker is dan de dood, harder als het graf, vurige kolen, vlammen des Heeren; lijden, kruis, tegenspoed of vervolgingen, kunnen dezelve niet overweldigen: om vermeerdering van heiligende genade, ten einde daardoor Zijn beeld, meer gelijkvormig gemaakt te worden. Want uit Zijn volheid alleen, kunnen wij tot dat einde ontvangen, genade voor genade.

Zulks zag ik ten hoogste nodig te hebben, en zonder dat, zou ik geen voordeel noch overwinning behalen tegen, en nog minder kunnen doden de oude mens met deszelfs vijandige werking, wiens bewegingen nog in mij werkten, tot bitterheid en smarten mijner ziel, hetgeen mij in deze aardse tabernakel nog menigmaal deed zuchten: Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen van het lichaam der zonden, om eens uit te wonen en bij de Heere in te wonen. O, de droevige overblijfselen, maakten een oneindige ongelijkheid tussen mij en de heilige JEZUS. En nochtans verlangde ik, om heilig te zijn, gelijk Hij, die mij tot zijn wonderbaar licht geroepen heeft, heilig is; zodat het, met de zalige Lodensteyn, menigmaal mijn verlangen was:

Heilige Jezus! hemels Voorbeeld!
Der engelen heiligheid,
Wordt als duisternis veroordeeld,
Bij uw zuiverheid.
Heilig mij, heilig mij,
Ik moet Jezus zijn, als Gij.
Heilig mij, heilig mij,
Ik moet heilig zijn, als Gij.

O, het vlees gekruisigd te zien met deszelfs bewegingen, om te meer onverhinderd te mogen leven, tot eer en heerlijkheid van mijn Heer en Koning, dat toch alleen, zou mijn zaligheid uitmaken, hier en hiernamaals. En gelijk Hij daartoe gestorven is, opdat ik voor Hem zou leven. Dus zag ik, dat dit de weg was, om te komen tot zijn onmiddellijke gemeenschap daarboven, daar geen gebrek noch smarten, geen zuchten noch gewezen, maar een volmaakt deugdenleven, met een ongestoord vergenoegen, blijdschap en eeuwige vertroosting plaats zullen hebben. In deze weg wilde ik zijn verschijning verwachten, verzekerd zijnde, dat een zodanig gelovig zien op Hem, een hemels vermogen hebben zou, om, naar zijn beeld veranderd te worden, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als door des Heeren Geest.

In deze werkzaamheden was enige overeenkomst met hetgeen Jakob ondervond, toen hij met de Engel des verbonds, in wiens binnenste Gods Wet was, de dierbaren Heere JEZUS namelijk, worstelde, wanneer hij Hem niet wilde loslaten, voor dat Hij hem gezegend had, ofschoon in deze strijd, zijn heup verwrongen werd. Evenzoo was het met mij gesteld, mijn ziel kleefde Hem aan in sterke worstelingen des geloofs, en wilde Hem niet loslaten, tenzij Hij mij nader gezegend, en bij vernieuwing verzekerd had, dat Hij mijn Uithelper, mijn Vriend en Bewaarder zijn zonde, in al hetgeen, waarin ik zijner nodig had, en zulks was in alles, zonder uitzondering.

In deze werkzaamheden was het geloof zo krachtig, en zo gemeenzaam, en het bracht mij zo nabij Hem, dat het scheen, alsof mijn ziel buiten het lichaam, en enigmate in de gestalte van Paulus, die niet wist, toen hij in de derden hemel opgetrokken werd, of zulks buiten, of in het lichaam geschied was. Ten minste, dit licht der genade, was zo heerlijk, en het veroorzaakte in mij zulke innige, eerbiedige werkzaamheden, dat het ware, alsof ik reeds onder de gezaligden, de verheerlijkte Heiland, gekroond met eer en heerlijkheid aanschouwde, en dat ik met de diepste verwondering Hem aanbad, eer en heerlijkheid toebracht.

Omdat ik nu aan mezelf niet kon voldoen, maar oneindig te kort schoot in hetgeen mijn hart Hem toekende; wilde ik wel alle gezaligden van voor de troon, met alle heilige engelen te hulp roepen, om Hem, die op de troon zit, en het Lam met mij te geven: eer, majesteit en heerlijkheid. Maar in het bijzonder, wilde ik al de heiligen op aarde wel aanmoedigen en opwekken tot de overvloedige lof onzes Konings, en hun toeroepen: *Maakt de Heere met mij groot! en laat ons samen Zijn Naam verhogen, want Hij heeft Zijn goedertierenheid aan ons wonderlijk gemaakt.* Ja, in dit zalig liefdegezicht, stemde ik met de zingende Lodensteyn volkomen in:

*Ach! dat aller mensen tongen,
Aller engelen wakkerheid,
t' Zamen spraken, t' zamen zongen,
JEZUS lof en heerlijkheid.*

Nu verstond ik de waarheid, welke Petrus uitdrukt met deze woorden: Denwelken gij niet gezien hebt, te weten met een lichamelijk oog, maar nochtans liefhebt, in Denwelken gij u nu verheugt (hoewel Hem niet ziende, maar gelovende) met een heerlijke en onuitsprekelijke vreugde.

Zulks nu veroorzaakte een sterke gemoedsbeweging, en voerde de liefde tot zulk een hoogte van begeerte en verlangen naar Hem, dat het scheen, alsof mijn Zielenvriend, de Heere JEZUS, de band van ziel en lichaam stond te ontbinden, en mij tot Hem opnemen zou in zijn heerlijkheid; ten minste ik merkte, dat mijn tegenwoordige gesteldheid, niet machtig was, lang te dragen zulke ontdekkingen zijner heerlijkheid, maar dat het broze vlees daaronder zou bezwijken. En nademaal ik begreep, dat het vooralsnog, des Heeren wil over mij was, mij in het leven te sparen, dewijl mogelijk mijn werk, waarin ik Zijn Raad dienen moest, hier op aarde, nog niet af was, vond ik mij gewillig, Hem ook in deze te volgen, en mijn ziel aan Zijn welbehagen te onderwerpen. Want ofschoon ik voorzeker oordeelde, dat af te scheiden en bij Christus te zijn, verre het beste was, en ofschoon ik daarnaar innig hijgde, zelfs al gebeurde het in datzelfde ogenblik, en wel allermeeest, omdat ik dan op eens bevrijd was van het lastig pak der zonden, hetwelk mij reeds lang had doen zuchten en treuren, en waaraan ik zonder vreze en aandoening, niet kon denken, echter wilde ik zijn oneindige wijsheid hierin erkennen, en geen paal en perk stellen.

Het was reeds bij aanvang iets groots, dat zijn onbegrijpelijke goedertierenheid, dus verre ging van mij in de hoop, zalig te maken, en dat ik mij reeds mocht beroemen en verblijden in de hoop der heerlijkheid, die daarom te aangenamer was, omdat ik mij voorstelde, dat mijn tijd nog maar kort zou zijn, en de aflegging des aardse tabernakels nabij en aanstaande was. Dat het niet lang zou duren, of ik zou ter plaatse zijn, daar mijn ziel naar verlangde, in het huis des Vaders waar vele woningen zijn, en daar mijn dierbare Heere was heengegaan, om voor mij een plaats te bereiden. Daarop wilde ik mijn ogen vestigen, zulks was mijn verlangen, dat ik wilde zoeken alle de dagen mijns levens, totdat ik zou zijn overgebracht, in de tegenwoordigheid van mijn

Zielenbruidegom, waar geen strijd, noch lijden zou gekend worden, maar dat zij allen, welke hier gekleed worden met zijn gerechtigheid en heiligheid, ook zullen overdekt worden met eeuwige heerlijkheid, daar verzadiging van vreugde, en liefelikheden aan Gods rechterhand zijn zullen, eeuwig en altoos.

Zulks bad en begeerde ik van de Heere, opdat ik daardoor in mijn strijd op aarde, en in alles wat mij ontmoette en te doen stond, gesterkt en aangemoedigd mocht worden om mijn loop met blijdschap te volbrengen, de Heere getrouw aan te hangen, en in alles, hetzij uit- hetzij inwonende, Hem welbehaaglijk te zijn.

Na deze, zo ongewone werkzaamheid, bemerkte ik dat mijn lichaam zeer aangedaan en verzwakt was. Ik schikte mij ter ruste, maar het was niet een lichamelijke slaap, maar de aanhoudendheid van dezelfde werkingen des gemoeds en der genade, welke mij aldaar verkwikte. Het scheen alsof de geest een weinig adem geschept had, om zijn vlucht hoger te nemen, zingende in de geest mijns gemoeds, uit Lodensteyn:

Hoog, omhoog, mijn ziel naar boven!

Hier beneden is het niet:

't Rechte leven, lieven, loven,

Is maar, daar men JEZUS ziet.

Daar was mijn schat, en daar vond zich ook mijn hart, dat opening zocht en gedrongen werd Psalmen te zingen, en gedichten uit te spreken van mijn Koning. Mijn hart was verwijd tot zijn lof, om dankbaar te erkennen zijn overgrote genade aan mij bewezen.

Ik zong de Lofzang van Simeon en ieder vers was een afdrukkel en beschrijving van de gestalte van mijn gemoed. Verder de 130ste Psalm, in welken ik een eigenaardige overeenkomst vond, met de gesteldheid mijner ziel; daarop volgden de 116de Psalm, waarvan elk woord, een bijzondere nadruk had, en met hart en ziel beaamd werd; met één woord, ik was der woorden vol, ik kon niet nalaten des Heeren goedertierenheid te loven en te prijzen, die oneindig groot was, en niet als verwondering en aanbidding verwekte; waaraan niet weinig toebracht, de bevinding zijner tegenwoordige liefde aan mij, vervullende nu dat grote woord, hetgeen Zijn gezegende mond gesproken had: *Die Mij lief heeft, zal van mijn Vader geliefd worden, en Ik en mijn Vader zullen bij hem woning maken, en Ik zal Mijzelf aan hem openbaren.*

Deze werkzaamheden, welke een goed deel van de nacht duurden, werden daardoor niet afgebroken, integendeel, toen ik des morgens ontwaakte was mijn hart nog bij de Heere. Een diepe indruk van Gods hoogheid en heerlijkheid, zowel als van zijn alwetendheid en tegenwoordigheid, gepaard met eerbied en kinderlijke vreze, bezielde mij, en deed mij voor Zijn aangezicht wandelen, in alle voorzichtigheid; de bedachtzaamheid liet ik over mijn hart en al mijn verrichtingen de wacht houden, en ik vermocht niet wegens Zijn hoogheid. Hoe gelukzalig achtte ik hen, welke gedurig vrezen. Ik begeerde van de Heere, dat ik in vreze en ootmoed, met een gevoelig besef van mijn eigen geringheid en onwaardigheid mocht heengaan, al de dagen mijns levens; dat mijn ziel zich aan Hem mocht gewennen, Hem achteraan kleven, en in gedurige afhanging, van Zijn licht en genade, beproeven, welke in alles zij, Zijn goede en welbehaaglijke wil, om toch niet te verliezen of te verzondigen deze Zijn gunst en goedertierenheid, welke mij beter was, dan het leven zelf.

En het behaagde de Heere ook genadig, deze zijn gunstrijke ontmoeting te vergezellen met achtervolgende genade, waardoor ik niet alleen enige tijd achtereen, mijn weg met vrede, blijdschap, en in de vertroosting des Heiligen Geestes kon voortzetten, zoekende in al mijn doen God eer en heerlijkheid te geven. Maar ook beliefte het de Heere zich niet lang hierna, bij vernieuwing, door de werking zijns Heiligen Geestes,

aan mij te openbaren, en op de navolgende wijze, de doorgaande genade te bekrachtigen.

10. EEN GELOVIG ZIEN VAN DE AANSTAANDE HEERLIJKHEID.

De Heere deed mij bij een zekere gelegenheid, met zoveel licht en nadruk zien en geloven, dat mijn wandel in de hemel was, en dat ik daaruit mijn God en Zaligmaker te verwachten had, die mijn vernederd lichaam aan de Heere JEZUS gelijkvormig maken zoude: dat Hij mijn ziel terstond na de dood, tot Hem zonde opnemen, en voor zijn Vader stellen, zeggende: Vader! deze was de uwe, maar Gij hebt hem Mij gegeven. Ik heb hem door mijn bloed gekocht, en tot mijn eigendom gemaakt, laat hem in het verderf niet neerdalen. Ik heb het rantsoen opgebracht, en Ik wil, dat, daar Ik ben, ook bij Mij zijn zal, die Gij Mij gegeven hebt. Ik werd op een bijzondere wijze ingeleid, hoe ik in de hemel zijn heerlijkheid van nabij en onmiddellijk zou aanschouwen, en tot in eeuwigheid met Hem, op de aller-zaligste en volmaaktste wijze, in liefde verenigd blijven, wanneer Hij, namelijk in zijn heerlijke komst ten oordeel op de wolken des hemels, bekleed met onuitsprekelijke glans, majesteit en heerlijkheid, omringd van vele duizenden engelen, wonderbaar zijn zonde in allen, die geloven. O, hoe ontzagelijk was dit gezicht, alle mensen door de grote stem van de aartsengel en het geluid der bazuin uit het stof der aarde te zien verrijzen, na hunne, zo merkelijke verschillende uitkomsten, overeenkomstig hun doen, en de bedrijven van dit leven. Maar ook, hoe zalig en troostrijk was het, mij gesteld te vinden onder die van zijn rechterhand, en aan te horen de heilvolle aanspraak:

Komt, gij gezegende des Vaders! beërft dat Koninkrijk van mijn Vader, dat voor u bereid is van voor de grondlegging der wereld, en mij daarop van mijn Verlosser en Zaligmaker, ingeleid te vinden in zijn eeuwige heerlijkheid, volmaakt geheilgd en aan Hem gelijkvormig gemaakt zijnde. O, hoe wonderbaar was het, de genade en heerlijkheid verenigd te zien, daar het onderscheid van de beide was weggenomen, door het onvolmaakte, volmaakt te stellen. En dat dat beginsel des geestelijken levens en heiligmaking, door wedergeboorte, hier genadig geschonken en in vele zwakheid gezaaid, in kracht overgebracht wordt tot de eeuwige gelukzaligheid, en een eindeloos leven: om alzo, uit kracht van de geestelijke ondertrouw, uit eeuwige en vrijwillige liefde met mij aangegaan, wandelingen te hebben met alle de gezaligden, voor de troon verenigd in liefde als een gerechtvaardigde, gekleed zijnde in witte klederen en fijn lijnwaad, om aldaar eeuwig bezig te zijn in datgene, waarnaar mijn ziel zo zeer gehunkerd had, in zijn dienst, namelijk, om mij tot in alle eeuwigheid, eerbiedig voor Hem neer te werpen, Hem toebrengende allen lof, eer en dankzegging, zonder gebrek en stremming, vervuld zijnde met alle volheid Gods! O, dit gezicht was zo heerlijk en verrukkend; deze werkzaamheid zo innig en doordringend, en het geloof bracht mij zo nabij deze heerlijkheid, alsof dezelve reeds tegenwoordig was; ten minste, dit was er de uitwerking van, dat al het zienlijke, als verdween, en ik in een levendige hoop, deze grote zaligheid, tegemoet zag; verlangende en haastende, om mijn groten God en Zaligmaker te zien komen op de wolken des hemels, en mij Hem tegemoet te voeren, om eeuwig te zijn daar Hij is, en Hem eeuwige halleluja's toe te brengen. O, deze gemoedsgestalte, die mij enigen tijd bijbleef, en een gezegende uitwerking had, was overdierbaar, en daaraan met een gelovig hart te gedenken, is en blijft nog steeds mijn begeerte en zaligheid. Hierop leeft en rust mijn ziel, en hiernaar uitziende, zal ik stervende mijn geest geven. De overweging dezer dingen doet mijn ziel menigmaal in een heilig verlangen zuchten, en tevens zingen, met de Godvruchtige dichter:

*O eeuwigheid! kom ras;
 Och, dat ik bij u was;
 Ik wacht u onverdroten.
 Wat is 't, o eeuwigheid!
 Dat gij zo wenselijk zijt,
 Al heb 'k u nooit genoten?*

11. NU NOG EEN BIJZONDERE GENADIGE ONTMOETING.

Terwijl de grote Ontfermer en getrouwe Verbonds-God van Zijn volk, nog niet ophoudt om aan mij geringe en gans onwaardige in mijzelf, in liefde en goedertierenheid gedachtig te wezen, mag ik ook niet vertragen, Zijn lof te vermelden, en te verhalen, wat de Heere nog bij aanhoudendheid aan mij doet. Ik weet niet, hoe weinige mijn dagen nog zijn zullen; mogelijk zal mijn levensglas spoedig afgelopen zijn, eer er nog een negende Druk in het licht zal komen.

Dit heeft mij opgewekt en begerig gemaakt, ook bij deze vernieuwde uitgave, nog een kort verhaal te doen, van een bijzondere genadige ontmoeting, waarmede de ontfermende Jehovah, in die tussentijd mij heeft gelieven voor te komen. En gelijk de Heere het allerwege wel met mij gemaakt, en ten aanzien van dit werkje, mij verre boven mijn bidden en denken gegeven heeft, wens ik niet meer, als dat ik, al stervende, de rijkdom der Goddelijke genade, mag verheffen en vermelden.

Het gebeurde in de maand October, des nachts ten half twee uur dat ik onverwachts ontwaakte, en ik meer dan gemene begeerten en uitgangen mijner liefde tot de dierbare Heere JEZUS en zijn volzalige gemeenschap, in mijn hart bespeurde, weshalve ik in het midden des nachts, mijn stil gebed voor zijn aangezicht uitstortte, pleitende en verzoekende, dat terwijl ik nog was uitwonende van Hem, in een wereld, die vol van verzoeking was, en die niets in zich had, dat mijn begeerte aan zich trekken, en nog minder vergenoegen kon, dat het mij mocht vergund worden, door het geloof een vernieuwd gezicht te ontvangen van zijn heerlijkheid, en dat ik dus mocht gebracht worden nabij Hem, en in zijn tegenwoordigheid, waarin alleen het leven van mijn ziel was.

En het behaagde de grote Ontfermer der zielen, mijn verzoek in te willigen, en het werd mij vergund, van niet alleen iets van zijn heerlijkheid te zien, maar ook bracht datzelfde geloof mij onder het oog, dat vergelegen land, de stad Gods, dat vaderland dat Boven is. O, hoe groot was mijn verwondering! Mij omscheen te zien met het heerlijk licht van deze aanbiddelijke Immanuël. Met hoeveel eerbiedige indrukken werd mijn gemoed vervuld, vanwege de glans zijner heerlijkheid. Ik zag Hem gekroond met luister en majesteit, oefenende alle macht in hemel en op aarde. De ogen van alle gelovigen waren op Hem, en wederom Zijn ogen van zorgen en liefde sloegen hen gade, om hen te leiden en te beveiligen, om hen te verzoenen en te reinigen, en uit zijn volheid toe te reiken, al de nodige genaden en ondersteuning, welke zij nodig hadden, om te komen daar Hij is, en te genieten al de voorraad, voor hen verdiend en weggelegd, gelijk dus in de hoop en vertroosting Israëls.

Alzo zag ik ook aan de andere zijde, hoe verschrikkelijk Hij was en zijn zonde voor alle ongelovigen en zijn vijanden.

O, hoe eerbiedig bogen zich alle engelen, met al de gezaligden voor de troon voor Hem neer! Hoe verheugden zij zich over Zijn heerlijkheid en uitgestrekte macht. Het was het

toppunt hunner zaligheid, Hem als hun Heer en Verlosser te erkennen, te aanbidden en te dienen. Door het geloof werden deze dingen, die anders verborgen zijn voor het oog aller levenden, zo luisterrijk en van zo nabij vertoond, dat ik zeer wel kon begrijpen, wat de zaligheid des hemels was, maar ook, dat een onmiddellijk gezicht daarvan voor onze tegenwoordige gesteldheid, onverdraaglijk zou zijn. Dit goed zag ik, werd bewaard, en was weggelegd, totdat ik met alle de gelovigen, dadelijk zou worden ingeleid in de binnenkamers des bruidegoms, dat Jeruzalem, dat boven is, waarvan te gelijk enige stralen op mij neervielen.

Met hoeveel waarheid bevond ik, dat al het goed dat daar is, en genoten zal worden, dat geen oog gezien, geen oor gehoord, en in geen 's mensen hart opgekomen is. Al wat hier gezien wordt, is vervuld met zoveel luister en heerlijkheid, dat hierin alle onze bevattingen en indrukken, oneindig te kort schieten.

Ik werd ingeleid in hetgeen wij lezen, Openbaring 21. De poorten (twaalf in getal) waren van paarden, de straten van het fijnste goud, het gebouw des muurs was Jaspis; en de ganse stad was met Gods heerlijkheid vervuld. Het licht der zon, noch der maan, werd daar niet meer vereist. Maar het Lam, dat in het midden des troons zat, de Heere JEZUS Christus, verlichtte denzelve door de glans Zijner heerlijkheid en majesteit. O, hoe heerlijk en aanbeddelyk was deze plaats!

Ik aanbad de Heere, en zonk weg in diepe verwondering, dat ik ook deze hoop op God had, door mijn dierbare Zaligmaker, om eens daar te komen, daar Hij was, en dat Hij mij daarvan nog zulke genadige verzekering en een voorsmaak geliefde te geven, in het land mijner vreemdelingschap; mijn ouderdom en grijsheid ondersteunende, terwijl de krachten der natuur bezwaken, en dat Hij dit deed, niettegenstaande de dwaasheid en verkeerdheid, welke mij nog gedurig aankleefden, en het gebrekkige mijner wederliefde voor Hem.

O, hoe hartelijk wenste ik, om eens dadelijk verlost te worden, van de last der inwonende zonden, en het smartte mij, daardoor nog zo gestremd en gehinderd te worden in zijn zaligen dienst.

Maar Hij toonde te gelijk, dat Hij in Zijn liefde over mij wilde zwijgen, en dat Hij Zijn eigen schoonheid in mij, maar niets dat van mij was, beminde, en dat niet mijn verdiensten, maar Zijn genade mij zou behouden. En daarin was ik het volkomen met de Heere eens, mijn ziel verhief de lof des Allerhoogsten, en mijn hart was uitgebreid in dankzeggingen en gevoelige erkentenis voor Hem, en ik wist niet anders te zeggen, dewijl de Heere lust heeft, om zich in deze weg te verheerlijken: *Mij geschiede, o Heere! naar Uw woord: volbreng in mij, al het welbehagen uwer goedheid.* Ik was zo verheugd in mijn binnenste, dat ik niet kon nalaten mijn blijdschap in de Heere, door het zingen lucht te geven.

Ik zong de lofzang van Simeon:

*Laat, laat, o Heer! uw knecht,
Naar 't woord hem toegezegd,
Thans heen gaan in vrede;
Nu hij uw zaligheid,
Zoo lang door hem verbeid,
Gezien heeft, op zijn bed!*

*Een licht, zo groot, zo schoon;
Gedaald van 's hemels troon,
Straalt volk bij volk in de ogen;
Terwijl 't het blind gezicht,*

*Van 't Heidendom verlicht,
En Isrel zal verhogen.⁴*

De Heere gaf mij Psalmen in deze nacht. Ik zong uit Psalm 103, 104, 105 en 116. Ik verbond mij in vernieuwde opdraging en onbepaalde overgave van mezelf met al de weg, die ik nog, naar zijn eeuwige wijsheid, te betreden had. En ik wenste niets meer, als dat Hij mij, alles en alleen genoeg was, en dat Hij zulks in mij dadelijk mocht bekrachtigen, en doen blijken, gelijk ik ook deze verzekering ontving, dat Hij mij leiden en nooit verlaten zonde, dat de tijd nabij was, dat ik van alle vrees en aanvallen mijner vijanden zou verlost en overgebracht worden, tot die plaats waar ik eeuwig gemeenschap zou hebben, met al de gezaligden en verheerlijkten, en Gode en het Lam tot in eindeloze eeuwigheid, eer, majesteit en dankzegging, geven zou.

Dit is hetgeen, hetwelk ik in alle korthed, om de prijs van dit boekje niet te doen vermeerderen, hierbij heb willen voegen, en gelijk deze dierbare ontmoeting van de Heere mij nog al enige tijd bijbleef, en ik daardoor zonderling in Hem bemoedigd en versterkt werd. Zo wens en bid ik van Hem dat zulke genadige bezoeken, dikwijls het deel moge zijn van Zijn gunstgenoten, om met blijdschap hun weg te bevorderen, en Hem eer te geven, terwijl het nog tijd is, en zij nog in het land der levenden zijn, waartoe ik wens dat deze bijvoeging moge gezegend worden, en dat zij met mij gelovig en gemoedigd eens zullen kunnen zeggen:

*Ik vrees niet, neen, schoon ik door duistre dalen,
In doodsgevaar al zwoegende om moet dwalen,
Zijn staf, zijn stok zal mij altoos behoeden:
Hij blijft mij bij in alle tegenspoeden;
Hij troost mijn ziel, en richt naar zijn vermogen,
Mijn tafel aan, voor mijner haat'ren ogen.*

⁴ De Psalmberijming van 1773 kan niet gebruikt zijn in de uitgave van 1757.

2. KORTE BESCHRIJVING VAN DE WONDERBARE LEIDINGEN GODS MET

C. RUESINK

te Varsseveld.

Geboren 20 juli 1799, gehuwd 13 mei 1824 te Wish, Varsseveld.
Overleden 1876

Uitgave Doesburg 1877, 2^e druk

Van hem werd ook: Verzameling van zijn brieven

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018

VOORREDE

't Is thans meer dan veertig jaar geleden, dat ik door enige Godvruchtige vrienden aangezocht werd, de wonderbare leiding Gods met mij gehouden te beschrijven. Om verschillende redenen kon ik daaraan toen geen gehoor geven, ofschoon ik beslist moest toestemmen, dat andere door het lezen van zodanige daden Gods zouden kunnen gered worden. Immers zeer velen zijn op zulk een wijze, en door zulke middelen, op hun zondige weg tot nadenken gebracht en tot God bekeerd.

Dat men mij daartoe wilde noodzaken had zijn wichtige reden, aangezien die vrienden - vroeger openbare spotters met God en Zijn dienst - door middel van mijn persoon voor de eeuwigheid gered werden. Ik zeg dit geenszins tot mijn eer, maar tot roem van de Drie-enige Verbonds-God! Sommige van deze dierbare vrienden juichen nu reeds voor de Troon des Lams, waar ik hen eerlang voor eeuwig verwacht weer te vinden; andere zijn nog met mij in het land der vreemdelingschap, en ik hoop, dat zij door het lezen - van deze regelen bemoedigd worden.

Wat is alles sinds die tijd veranderd! Ik ben nu een oud man, bijna geheel alleen van mijn geslacht overgelaten. Nog enkele ogenblikken, en men zegt, ook van mij "ge-weest". Vrienden, magen, vrouwen, kinderen, dierbare betrekkingen, ach, ik zoek ze te vergeefs nog onder de levenden. Ik sta hier bijna alleen van mijn leeftijd onder een nieuw geslacht. Hoe graag zou ik ook voor deze en voor andere willen ontvouwen de onwankelbare trouwe Gods, die ik tot heden in ruime mate mag ondervinden. De eer Gods, die, in Zijn eeuwige ontfermingen, mij arm zondaar verlost uit het geweld des duivels! De eer Gods alleen is bij het schrijven van zijn leidingen met mij, hoofdzaak, onder biddend opzien tot Hem, dat ieder, die het leest met mij moge verstaan en ervaren:

*"Ik lag gekneld in banden van de dood,
Daar d' angst der hel mij allen troost deed missen.
Ik was benauwd, omringd door droefenissen,
Maar riep de Heer dus aan in al mijn nood:*

*"Och Heer! och, wierd mijn ziel door U gered"!
Toen hoorde God. Hij is mijn liefde waardig;
De Heer is groot, genadig en rechtvaardig,
En onze God ontfermt zich op 't gebed."*

Psalm 116: 2, 4.

Het is mijn innigste begeerte, dat Gods volk, door mijn bekeringsweg moge versterkt en vertroost worden, en de onbekeerde tot ontdekking en bekering gebracht; daartoe schenke ons de Heere Zijn onmisbare zegen, mij in het schrijven en u onder het lezen. Amen.

Ik ben inderdaad overtuigd, dat het gans geen gemakkelijke taak is een bekeringsweg te schrijven, maar kan thans de aandrang mijns harten niet weerstaan.

Gemakkelijk is het niet, als men bij de tachtig jaren telt, alles nog eens geleidelijk na te denken en dan geregeld te beschrijven, wat men in zijn leven ervaren heeft. Immers ook in deze moet alles één geheel vormen, zal mijn schrijven beantwoorden aan het opschrift, dat ik hier boven geplaatst heb.

Niet zonder inspanning voorwaar, zal ik mijn doel bereiken, en onder afwachting van het licht des Heiligen Geestes, hoop ik ingeleid te worden in de jaren, die achter mij liggen, bovenal ingeleid te worden in de bijzondere daden Gods, ten welken opzichte ik

zo kennelijk Zijn genade heb ondervonden.

Ik weet wel, de wereld zal met dit boekje de spot drijven, en mij voor een dweper houden. Daarom zwijg ik echter niet, maar gevoel mij te meer gedrongen van mijn Zaligmaker langs deze weg te getuigen, tegenover een Hem vijandig geslacht.

Of ik mijn schrijven ten einde zal brengen, is mij natuurlijk ten enenmale onbekend, aangezien ik de dag mijns doods niet weet.

Mocht het Gode behagen mij eerder weg te nemen, Zijn wil geschiede. Ik gevoel dat mijn krachten gaandeweg minder worden, en mijn jaren meerder! Door de genade Gods mag ik vrijmoedig geloven: "hetzij dat ik leef. Hetzij dat ik sterf, ik ben des Heeren"! Dat ik na deze korte voorrede mijn verhaal beginne.

't Was op de 2-ste Juli in het jaar 1790 dat ik in de buurtschap Klein Breedenbroek, genreante Gemeente Gendringen, het eerste levenslicht aanschouwde. Mijn ouders waren mensen, die de Gereformeerde leer beleden, en overigens, zoals de wereld dat gewoon is te noemen, brave en fatsoenlijke mensen. Van mijn vader heb ik later de onbedrieglijke kentekenen ontvangen, dat hij inderdaad iemand was, die God kende en diende, zoals hij door een arm zondaar moet gekend en gediend worden. Door zijn invloed in huis en op zijn gezin, als gelovig huisvader, werden wij - ik en mijn beide andere broers en zuster - zeer vroom en gestreng opgevoed.

Een tijdlang ging dat zeer goed, - ofschoon het toen nog alles buiten mijn hart omging, - maar het duurde niet zo bijzonder lang of het begon al anders te worden. Ik wilde als knaap wel vroom zijn, zoals de wereld dat woord gebruikt, maar vroom als mijn vader, dat kon mij toch maar niet bevallen. De Heilige Geest zegt ook: *het gedichtsel van 's mensen hart is ten allen dage boos*. En in het Nieuwe Testament wordt gezegd, dat ons hart jegens de dingen Gods vijandig gezind is. Dat er intussen aan ons, - ook aan mij, - alle moeite besteed werd, om tot bekering te komen, spreekt van zelf.

Mijn vader las geregeld Gods Woord en wees ons dan altijd op het gewicht onzer eeuwige zaligheid. Hij bad vurig om mijn bekering, pleitende op de beloften des Doops, door de Drieëenige Verbonds-God gegeven; vermaande mij zelfs met tranen, om toch vroeg de Heere JEZUS te zoeken, eer het allicht anders te laat kon zijn.

Niets baatte, ik bleef bij en onder alles dezelfde. Ik had volstrekt niet de minste begeerte, om mijn vader gelijkvormig te worden. Ik meende reeds, dat zulk 'n leven het allernaarste ter wereld moest zijn. Het begon mij met de dag meer tegen te staan. Zo nauw als mijn vader het nam, was toch, - dacht ik, - niet nodig.

Wat al gebeden en verzuchtingen, zo openbare als verborgene, zijn voor mij opgezonden. Later, toen God door Zijn Heilige Geest mij de ogen opende, heb ik nog vaak gedacht: "O, wat is de lankmoedigheid Gods toch groot over mij geweest, die zulk een snood en ondankbaar zondaar was, die tegen alle vermaningen en roepstemmen in zich hardnekkig bleef verzetten! O, wat onbegrijpelijke liefde Gods, dat Hij mij toen niet in het eeuwig verderf gestort heeft, dat ik mij dubbel waardig had gemaakt." O, als ik er nog in kom, in de bewaring Gods voor mijn bekering, in die liefderijke bemoeiingen, die ik later leerde inzien ja dan roep ik in verwondering uit: "O Heere, waarom hebt Gij mij juist willen redden; juist mij de ogen openen en mij niet laten verloren gaan?"

Deze toestand duurde voort tot aan mijns vaders dood, in het najaar van **1815**. Ik was toen nauwelijks 16 jaar. Reeds vroeg moest ik Hem missen, die zo vurig voor mij bad; wat zou mijn oude vader verblijd zijn geweest, als hij vóór zijn dood nog had mogen horen, dat zijn gebeden ten mijn opzichte verhoord waren. Bij alle smart en leed, die ik hem had berokkend, kwam nu ook nog dit, dat hij stierf zonder mijn redding gezien te

hebben.

Hij stierf aan 'n beroerte, eensklaps, geheel onverwachts, zóo gezond en zo dood. Onbeschrijfelijk was de indruk welke dit sterven op mijn gemoed maakte. Wel had ik voorheen schrik en vrees voor dood en eeuwigheid, maar nimmer in zulk een hoge mate als op dit ogenblik. Ik beefde over al mijn leden, ontzetting greep mij aan. Alle roepstemmen, vermaningen en gebeden kwamen mij te binnen. Gods rechtvaardigheid, het oordeel, de hel, mijns vaders vermaningen, alles, alles, stond mij in één ogenblik zo levendig voor de geest, dat ik bijna radeloos werd. Och, had mijn vader toen nog voor mij kunnen bidden; och, hoe graag zou ik toen naar hem hebben willen horen. Maar het was nu te laat!

Kinderen, wellicht hebt gij nog een Godvruchtigen vader of moeder; die voor u bidden. O, neemt ze toch ter harte, al die vermaningen, al die gebeden. Eens komt er een tijd, waarin ze niet meer voor u kunnen bidden, en waarin gij het wellicht zo graag zou begeren!

Ouders, o laat toch niet na, uw kinderen aan de Drieëenige Verbonds-God op te dragen; bidt voor uw kinderen, eens komt er een tijd, waarin u niet meer voor hen zult kunnen bidden!

Nog akeliger werd mijn toestand, toen vader in de kist gelegd werd. Nadat dit volgens gebruikelijke manieren geschied was, besloot ik niettegenstaande mijn angst zijn lijk te zien. Ik deed het. Opeens drong zich aan mijn beangst gemoed, de vraag op: "Indien gij hier lag in de plaats van je vader, waar zou dan je ziel zijn?"

Zonder aarzelen moest ik uitroepen: "o, eeuwig in de hel! Verloren! Voor eeuwig verloren! Niets anders!" Toen eerst heb ik ondervonden, wat het betekent zijn eigen doodvonnis te ondertekenen; God te moeten billijken in mijn verderf; Gods rechtvaardigheid te moeten toestemmen, als ik verloren ging. In verlegenheid mijner ziel riep ik uit: "O mijn vader! mijn vader! Gij hebt mij vermaand en gebeden, maar ik heb niet willen horen, ik ben u altijd ongehoorzaam geweest, als u mij naar Jezus wilde leiden! Nimmer krijg ik u terug! Gij, o mijn vader, gij zijt nu in de hemel, en ik ongelukkige en weerspannige zoon ga naar de hel; voor mij is geen genade meer, ik ben reddeloos verloren!"

Ik barstte los in tranen en voor het eerst in mijn leven heb ik toen gebeden. Treffend schouwspel! Een onbekeerde en verloren zoon met de angst voor dood en eeuwigheid, maar nog meer voor een rechtvaardig God in de ziel, bij de lijkst van een zalig ontslapen vader. In zulk een toestand wist ik enigmate, wat het betekent te kunnen bidden. Ik bad, maar mijn gebed scheen niet verhoord, mijn toestand bleef hopeloos. Ik wist vast bij mij zelf, dat ik verloren was, daar was niets aan te doen! Voor mij geen redding! Dit was altijd het laatste. Zeer ongraag was ik in de omgeving van mensen, liefst daar, waar geen sterveling mij bespiedde. Het ging mij als Saulus te Damascus, en ik at en dronk niet in drie dagen. Onbegrijpelijk veel stond ik uit, een lijden waarbij lichaamssmart niet te vergelijken is. Men zegt wel eens krank naar de ziel, dat was ik in de volste zin van het woord.

Intussen naderde de dag, waarop mijn vader zou begraven worden. Reeds vroeg in de morgen van die dag werden daartoe, overeenkomstig plaatselijke gewoonte, voorbereidingen gemaakt. Zorgvuldig paste ik op, dat men mij niet zou zien, want mee te gaan naar de begrafenis, dat kon ik toch niet. Mijn angst en droefheid dreven mij de deur uit. Ons huis, waarin wij toen woonden, was zodanig gebouwd, dat wij een achter- en voortuin hadden. Ik peinsde een ogenblik, waar ik mij verbergen zou, lang dralen kon ik evenwel niet, want daarvoor was hier op het ogenblik geen gelegenheid. Ik begaf mij dan in de achtertuin, veel meer nog gejaagd uit vrees voor een rechtvaardig God, dan voor hen, die mij bewaken moesten. Met angstige blikken zag ik rond, of ook enig

menselijk wezen mij bespeurde. Ik bemerkte niemand. Hier knielde ik neer, en onder een vloed van tranen ontlastte zich mijn beangst hart. Ik zei: "Ach Heere! hier lig ik, arme en verloren zondaar, voor Uw heilig Aangezicht, ik heb niets dan zonde, ik ben verloren, ik ben verloren."

Nauwelijks had ik die woorden geuit, of met kracht en nadruk werd mij herinnerd wat de Heere ergens zegt: "Ik ben gekomen om te zoeken en zalig te maken, dat verloren was," Luc. 19: 10. Jezus Christus wilde zich aan mijn hart openbaren; later heb ik dat beter ingezien, dan toen op dat ogenblik. Toch ondervond ik iets, wat mij nimmer te voren gebeurd was, ik kreeg enige hoop; 't was alsof die angst en vrees mij voor het ogenblik verlieten. Echter ontbrak het mij aan het geloof om op de beloften Gods dadelijk *ja en amen* te zeggen. Ik zou wel graag gewild hebben - maar of het wel zo voor mij was? Of de Heere wel gekomen was om mij zalig te maken. Ik zei: "Heere ik kan het niet geloven, och, geef mij toch 't geloof."

Terwijl dit hier tussen God en mijn ziel voorviel, had men mij in huis vermist, en waar ik was kon niemand met zekerheid zeggen. Mijn moeder, die met mijn toestand goed bekend was, dacht dat ik een einde aan mijn leven had gemaakt. Wat was zij ontsteld en ontroerd, toen zij hoorde, dat ik er niet was. Er ontstond een grote verwarring in huis. De een geloofde dit en een ander weer wat anders. Echter kwam niemand op de gedachte, dat ik mij met God bezig hield. Kortom, waar ik was en wat met mij gebeurde, giste geen mens, want ook de meesten, die op het ogenblik in ons sterfhuus waren, hadden aan deze dingen geen kennis.

Vóórdat echter het bepaalde uur van begrafenis aanbrak, was ik weer terecht. 't Was intussen toch anders met mij geworden. 't Was hier een strijd tussen de Heere JEZUS en de duivel om mijn persoon. De vorst der duisternis spande alle krachten in om mij voor eeuwig ongelukkig te maken; de Heere JEZUS wilde mij redden. Hij wilde mij uit de macht des vijands verlossen. Hij wilde op mij Zijn beloften van toepassing maken; och, had ik mij maar geheel aan Hem overgegeven! En niettegenstaande ik dit niet waagde, kreeg ik toch enige verlichting. Door angst en vrees werd ik derwaarts gejaagd, maar met meer kalmte en rust keerde ik naar huis. Ik had ik nog niet die hoogte bereikt waarvan Joh spreekt: "Ik weet mijn Verlosser leeft", maar leven, leven uit God, 't welk ik tot hiertoe nimmer had gekend, werd sinds die ure in mijn dode ziel ingestort. Enigermate kon ik geloven dat JEZUS mij redden wilde; zelf, had ik ogenblikken, dat ik, geloofde, dat Hij mijn Zaligmaker was. Die eerste ogenblikken, - die tijd der minne, - o, wat smaakt de ziel dan een vreugde, dan een zaligheid. Nooit had ik het kunnen geloven, dat het leven in Gods gemeenschap zo onuitsprekelijk heerlijk is. In die ogenblikken kon ik zingen:

*"Getrouwe God! Gij wilt mijn goed, mijn God,
Mijn erfenis en 't deel mijns bekers wezen;
Gij onderhoudt gestaag het heuglijk lot,
Dat Gij zo mild voor mij hebt uitgelezen.
De schoonste plaats mat Gij met ruime snoeren,
O heerlijk erf! gij kunt mijn ziel vervoeren."*

In zulk een stemming der ziel ging ik, kort vóór het vertrek naar het graf, tot mijn moeder. Zwijgen was mij onmogelijk. Ik moest spreken. "O moeder, zei ik, nu heb ik beter Vader, dan hem die mij nu door de dood ontruikt is. De Heere God is heden door zijn eeuwige ontfermingen mijn Vader in Christus geworden. O moeder, wat gevoel ik mij nu gelukkig, ja onuitsprekelijk gelukkig. Mijn aardse vader is mij door de dood ontnomen, maar de getrouwe Verbonds-God is mij als Vader voor eeuwig

teruggegeven. Moeder, ik was die verloren zoon, maar ik ben gevonden, ik was dood, maar ben nu levend geworden door Hem, naar wie ik niet zocht, maar die naar zijn eeuwige goedertierenheid mijner wilde gedenken en mij redden! O God, wat is Uw liefde jegens mij groot!"

Intussen was alles in gereedheid gebracht om naar het graf te vertrekken. De karren, die bij zulke gelegenheden door de naburen ten dienste werden gesteld, stonden gereed. Voorop een ongedekte, waarop het lijk zou geplaatst worden, en daarachter een stuk of vier, die de naastbestaanden naar de akker des doods moesten voeren. Grotendeels had men mijn woorden gehoord, welke ik tot mijn moeder had gesproken. Men besloot hieruit, dat ik krankzinnig was. Zulk een taal van mij, en dat tot mijn moeder en wel bij zulk een gelegenheid, neen, een verstandig jongeling zou zó niet spreken. Kortom, alsof het door stemmen was uitgemaakt, ik werd eenvoudig voor gek verklaard.

't Zou nu nog te bezien zijn, of ik wel mee op de begrafenis mocht; immers als ik krankzinnig was, dan zou het dwaas zijn dat ik mee ging. Ik echter dacht aan Paulus, toen men tegen hem zei: "Uw grote geleerdheid brengt u tot razernij."

"Vrouw Ruesink", zei de een tegen mijn moeder, "gij kunt er gerust op aan, dat Cornelis het sterven van zijn vader zich zo aantrekt, dat het hem in het hoofd geslagen is."

Een ander bevestigde dit door er bij te voegen: "Ja, hij en zijn beide broers verliezen ook veel in hun vader. Hij was ook altijd even goed voor hen; 't was een beste man.

Op weg naar het graf, - want ik durfde meegaan, - begon ik tegen die mensen te zeggen: "Denkt gij inderdaad nu, dat ik krankzinnig ben? Neen, geloof mij vrij, niets van die aard, ik ben wel bij mijn zinnen."

"Ja, zegt er een, als gij goed bij uw verstand was dan zou gij zo niet doen en spreken, als gij vandaag gedaan hebt, wijze mensen doen zo niet."

"Ja maar," zei ik, "gij moest eens weten hoe een monster van goddeloosheid ik was; tiendubbel had ik het eeuwig verderf verdiend; - en het is een wonder van eeuwige genade dat ik er niet in gestort ben!

"Foei jongen, schaam je over zo'n taal, als de oude mensen, de grote spotters, zó spraken, dat zou nog wat lijken; onze lieve Heere heeft ons immers allen geschapen en wil ons gelukkig maken", zo zei een ander.

Ik antwoordde: "die grote spotter ben ik. Ik ben de grote zondaar en geloof mij, als God mij niet staande had gehouden op mijn zondigen weg, voor eeuwig was ik verloren gegaan. Maar naar Zijn eeuwige ontfermingen heeft Hij mij de ogen geopend, en mij aan mijn zonden ontdekt. Hij heeft er mij iets van laten zien, wie ik was, ja een monster van goddeloosheid. Maar nu! nooit had ik het geloofd, dat Jezus' dienst zo blijde maakt." Vrienden! ik kan er niet van zwijgen. Ik wou wel, dat gij allen die zaligheid maar voor één uur smaakte. Of verstaat gij niet, dat Paulus zegt: "Wij geloven, daarom spreken wij." En ik kan u gerust vertellen, gij moet bekeerd worden, of gij gaat verloren. Gij moet de Heere JEZUS door het geloof aannemen. Hij moet uw Zaligmaker worden, en wanneer dat bij u niet plaats heeft, dan is er in eeuwigheid geen redding voor u!

"Wat vreê heeft elk, die Uwe wet bemint!

Zij zullen aan geen hinderpaal zich stoten."

Zo gingen wij naar het kerkhof. De meesten konden mij niet verdragen. Enkelen trokken de schouders op; andere voegden mij toe: "Cornelis, het is met je niet zo 't behoort, je hoofd is niet goed;" andere hielden vol, dat ik krankzinnig was.

Wij kwamen eindelijk bij het geopende graf. Langzaam en zachtkens werd het dierbare lijk aan de aarde terug gegeven. 't Was de eerste maal in mijn leven dat ik een dode in het graf zag dalen. Zwijgend hoorde ik de aardkluiten op de kist vallen. Twee van de burens namen ieder een schop en bedekten de kist, totdat zij geheel onzichtbaar werd. Er

sprak geen mens. Die stilte hier, o, hoe paste zij op dit gebied des doods waar alles ademloos is, tot de jongste morgen. Ik dacht reeds aan die dag, waarop de graven zich zullen openen en al de doden, als een onoverzienbare schare, voor de Troon des Rechters zullen verschijnen. Ook dit graf, het graf van mijn onvergetelijker vader. Zal eens opengaan en dit lichaam weer met zijn ziel herenigd worden.

Dan zal ik met mijn vader voor eeuwig herenigd worden, om nimmermeer van hem te scheiden. Welgelukzalig hij, die in die geduchte dag in zijn Rechter zijn Redder mag ontmoeten! En van mijn vader had ik de vaste overtuiging, dat zijn ziel geborgen was, al werd ook zijn lichaam aan de verrotting ten prooi. Deze en dergelijke gedachten hielden mij bezig, terwijl wij hij het graf stonden, en werden straks de onderwerpen mijner gesprekken.

*"In 't stille graf zingt niemand 's Heeren lof.
Het zielloos lijf, gedompeld in het stof,
Kan Hem geen glorie geven;
Maar onze tong zingt tot in eeuwigheid,
Des Heeren lof, Zijn' roem en majesteit,
Looft God, de Bron van 't leven!"*

Het duurde maar enige ogenblikken, en het graf was weer gesloten. Een zwart kleed, gedragen door een paar stokken, sloot de open groeve voor ons allen. De mannen ontblootten hun hoofden, en in gelijke orde verlieten wij het toneel des doods. Doordrongen van de gedachte aan dood en eeuwigheid en het laatste oordeel, zei ik tot enigen: "dat wordt ons aller lot, dat is het laatste van de mens. Maar ach, onze onsterfelijke zielen, wanneer wij daarvoor geen Borg en Zaligmaker hebben, dan ziet het er treurig uit, ja, een eeuwig verderf wacht ons. Wij allen zijn zo onrein en zulke grote zondaars voor God, dat niemand onzer voor Zijn Aangezicht bestaan kan, als de Heere ons niet bekeert." Hierop zweeg ik. Niemand antwoordde.

Ik zei: "of gelooft gij wellicht dat ik het mis heb? Zegt mij dan, wat is niet waar?"

Geen antwoord. Eén echter hoorde ik zeggen: "zij mogen hem wel goed oppassen en bewaken, hij kan anders wel zichzelf afmaken. Zijn moeder blijft er ongelukkig mee zitten, 't is wel meer gebeurd, dat zulk soort van mensen, die 't om de godsdienst in het hoofd kregen, in het verbeterhuis te Zutphen zijn terechtgekomen."

"Ach, welk een onkunde, - dacht ik bij mij zelf - beheerst toch die mensen; zij schrijven het werk Gods toe aan krankzinnigheid." En of ik al vol hield, dat dit er verre vandaan was, het baatte niets; ook mijn moeder begon er ten langen leste geloof aan te slaan. Zij praatten zolang en zo mooi: tot ik zou bewaakt worden. Ik kon er niets tegen doen. Ik werd dus bewaakt. Acht weken bracht ik in die toestand door. Echter niet altijd in de vaste overtuiging, dat ik gered was. Integendeel, slechts drie dagen van geestelijk genot had ik maar, en in die dagen was het mij zo goed, dat ik niet in staat ben, dit volledig te beschrijven. O wat ondervond ik toen veel van de liefde van mijn Zaligmaker, wat een vertroosting had ik in Zijn beloften. Ik zou zo wel alles willen verlaten, ook het liefste hier op aarde, om maar bij JEZUS te zijn. Het was alsof alle zielsvijanden voor mij dood waren. En wat mij zo heerlijk toescheen, zo zou het nu altijd wel blijven, dacht ik. Ik zei met Petrus: "Heere! laat ons hier blijven, hier is het goed voor mij."

Ik geloofde, al ware ook de duivel met al zijn helse listen op mij afgekomen, zij zouden mij geen uur aan het wankelen gebracht hebben. Ach, waren er toen van Gods volk, ik zou hun gezegd hebben:

*"Komt luistert toe gij Godgezinden!
Gij, die de Heer van hart vreest!
Hooft, wat mij God deed ondervinden,*

Wat Hij gedaan heeft aan mijn geest!"

Zulke mensen vond ik hier echter niet. In de buurtschap was een dode rechtzinnigheid, zoals die in het begin dezer eeuw, op de meeste plaatsen, heersende was. Waarachtige godsvrucht, - zoals ze vroeger en later gevonden werd, - was in onze omgeving ten enenmale onbekend.

Ik kon dus niemand vinden, aan wie ik mijn geestelijke ervaring kon mededelen, of die mij verstond. Was dit evenwel het geval geweest, - dan zou ik zeker niet voor krankzinnig verklaard zijn geworden; immers deze hadden mij dan kunnen rechtvaardigen voor de andere. Hoe het ook was, ik bleef standvastig door de eeuwige ontfermingen van de Drieëenige Verbonds-God. Ik zong van voller hart:

*"Wat blijdschap smaakt mijn ziel,
Wanneer zij voor U kniel."*

Overal waar ik kwam, gaf ik getuigenis van de wonderbare liefde Gods! Had ik gezwegen, de stenen zouden eerder gesproken hebben.

Ik werd intussen zorgvuldig gadegeslagen; men liep mij overal op een tred of tien achterna.

Alleen laten durfde men mij niet, want ik kon licht een ongeluk krijgen. Men raadpleegde ouderling, of het niet wenselijk was, dat geneeskundige hulp bij mij werd ingeroepen. Ik zei: "dat dit niet nodig was. Mijn geneesheer is Jezus; als mij wat scheelt, zal Hij mij wel helpen. Nu ik gezond ben, zal de dokter lachen, als hij bij mij komt."

De dokter werd gehaald. Hij kwam. Ik zei: "mijnheer, het is mijn schuld niet, dat gij hier gekomen zijt. Ik ben van oordeel, dat ik geen dokter nodig heb, ik ben niet ziek, en nog veel minder, - zoals zij hier zeggen, - krankzinnig. Zij hebben u zeker wel gezegd, dat ik het in het hoofd heb. Nee mijnheer, er is met mij wat anders gebeurd. De Heere God heeft mij opgezocht, Hij heeft mij gered. Ik was verloren. Maar de geneesheer Jezus Christus heeft mij voor goed genezen."

De dokter keek mij zo wonderlijk aan, even als de meeste dokters doen, als men spreekt van Eén, nog kundiger dan zij, die de zielen van verlorene zondaars kan genezen. Ik geloof, dat de man niets van mijn zeggen begreep. Hij nam een stoel, plaatste zich zo ongeveer voor mij, voelde mij aan de pols, bekeek mijn tong en zei: "Gij zijt niet zoals 't behoort, toch is het niet in een erge mate." Hij keek mij nog een paar malen zeer strak aan, en zei toen, dat aderlaten het beste middel tegen mijn kwaal was.

Ik begreep, dat het hier om bloed te doen was, en daar had ik niet veel zin aan. Hij haalde al vast zijn instrument voor de dag. En ik geloof zeker, dat ik toen nog vreemder keek dan hij, toen ik hem vertelde wat God aan mijn ziel gedaan had. De aderlating geschiedde; zij duurde niet lang. Of ik beter werd? . . .

De dokter ging weer weg, en liet de verzekering achter, dat ik wel spoedig weer klaar zou zijn. Gelukkig schreef hij mij geen recept voor. In deze toestand van geestelijke opgewektheid werd ik voor ieder, die ik maar ontmoette, een verkondiger des Evangelies. Ik vertelde de mensen, dat zij een Borg voor hun zielen moesten hebben; ik wees hen op de liefde Gods, en zei hun, wat wonder van genade God aan mine ziel had gedaan; datzelfde moesten ook zij deelachtig worden.

Inzonderheid bemoeide ik mij in deze dagen veel met mijn broeders. O, hoe graag zou ik zien, dat zij ook gered werden.

Ik gevoelde mij hiertoe verplicht; al was ik niet de oudste, ik nam in dit opzicht echter de taak van mijn ontslapen vader over, om hen n.l. voor te gaan met woord en daad.

Niettemin ging het hen, als mij voorheen, zij weigerden. Ik dacht onwillekeurig aan Psalm 69: 4:

"Mijn broed'ren ben ik vreemd, door elk onteerd,

*En onbekend de zonen mijner moeder;
'k Vind onder hen noch schutsheer, noch behoeder,
Want d' ijver van Uw huis heeft mij verteerd.
Ik draag de schimp, de smaad en overlast
Dergenen, die, alziende God! U smaden;
Ik heb geweend, mijn ziel heeft steeds gevast,
Maar 'k word te meer met smaadheid overladen."*

Ik bleef niettemin aanhouden. Ik vermaande hen, dat zij toch het heden der genade zouden leren waarderen. Ik bad voor hen: O Heere! bekeer ook mijn broeders, opdat wij ook nog broeders mogen worden naar de geest." Ik las elke dag - zoals vroeger mijn vader, - de Bijbel. Ik herinnerde hen gedurig aan onze zalige vader, hoe hij niet opgehouden had voor ons te bidden, en ons te waarschuwen. "O! zei ik, wat zou 't een geluk zijn, - als wij eens bij ons sterven - eeuwig bij onze vader thuis kwamen. Ik zei ook, hoe vreselijk het integendeel zou zijn, eeuwig verloren te moeten gaan met zoveel gebeden en vermaningen, als van 's Heeren wegen tot hen kwamen."

Alles bleef te vergeefs! Ik kon niet de minste verandering bij hen bespeuren, noch bekommernis vanwege hun, zonden, noch bekommernis over hun eeuwige behoudenis. Dit deed mij werkelijk verdriet aan, maar het drong mij te meer tot het gebed om hun redding.

Op zekere morgen nam ik het besluit om zo krachtig mogelijk te spreken, en zei: "Lieve broeders, waarom neemt gij toch niet uw toevlucht tot JEZUS, waarom bidt gij toch niet, dat de Heere u aan uw zonden ontdekke, waarom toch niet? Heden indien gij zijn stem hoort, verhardt uw harten niet, misschien is het morgen te laat. En als gij zo komt te sterven is er in eeuwigheid geen hoop voor U."

Nu begon ik te bemerken dat zij niet slechts onverschillig waren voor wat ik zei, maar dat veeleer spotlust en vijandschap zich bij hen openbaarden. Zij zeiden: "Cornelis, als je zo voortgaat ben je onzen dominee spoedig te knap af, je kunt goed preken. 't Was beter, dat je al dat gepraat aan de dominees overliet; bemoei je met dat, wat veel beter voor je is. Je zou ons allemaal op hol brengen, zoals je zelf bent."

Nu had ik het begrepen. Zij oordeelden, even als allen, het zat mij niet goed in het hoofd. Ik was kra...

Beide broeders zijn nu reeds dood. Toch kan ik zeggen, heeft de Heere mijn gebeden niet onverhoord gelaten. Toen later mijn beide broers trouwden, kwam met de jaren ook bedaardheid. Besliste verandering kon ik toen nog bij hen niet bemerken. Lange tijd daarna zag ik tot mijn grote verbazing mijn jongsten broeder **Gradus** in de Kerk bij Ds. W. . . waar ik hem volstrekt niet verwacht had, en waar hij wellicht ook nimmer te voren geweest was. Ik was blijde hem te zien. Ik dacht hem die morgen niet te spreken, maar af te wachten wat dit geven zou. Ik deed ook zo. Maar de volgende Zondagmorgen was hij er weer. Ik was weer van plan hem niet te spreken, maar ditmaal wachtte hij mij reeds bij het uitgaan der Kerk.

Hij deelde mij een en ander mede van zijn toestand. Ik begreep, dat de Heere aan hem werkte, wat zich later duidelijker openbaarde. Hij gaf later openlijke kentekenen, van de Heere gevonden te hebben. O, wat zag ik daar weer klaarblijkelijk gebedsverhoring. Op zijn sterfbed betuigde hij, dat JEZUS zijn eigendom was.

Ik was des Zaterdagavond nog bij hem, toen hij des nachts stierf. Ik verliet hem, omdat mijn huiselijke omstandigheden niet toelieten langer te blijven.

Toen ik 's Zondagsmorgens in de kerk kwam, zei de dominee: "Heden nacht is een broeder juichende de eeuwigheid ingaan. Ik dacht dan is Gradus reeds dood! Hij had zelf nog een vers opgegeven te zingen. Onder het zingen blies hij de laatsten adem uit. Van voller hart geloof ik, dat hij binnen is. Ik hoop hem straks te ontmoeten.

Van mijn oudste broer Jan, kan ik 't niet zo beslist zeggen. Wel was hij altijd stil en bedaard daarna. Hij heeft een smartelijk uiteinde gehad. Aan zijn sterfbed staande spande hij alle krachten in om nog wat tot mij te zeggen. Ik kon er echter niets van verstaan. Hij stierf onder de vreselijkste smarten. Och, mocht ik hem in de hemel wedervinden.

Na zo ongeveer een halve week van geestelijk genot en kinderlijk vertrouwen te hebben doorgebracht, begon het weer geheel anders te worden. Ik had gemeend, dat ik nu wel die sterke held des geloofs zou blijven, dat er nu niets kwam kijken. Ik was zo vervuld van de liefde Gods, - mij dacht daar was nu in mijn hart voor niets meer plaats, dan voor die liefde. Maar ach, wat heb ik mij bedrogen. Ik had mij geveleid met mijn ondervindingen. Op deze had ik gebouwd, daarop steunde in deze tijd mijn ganse hoop. Ik ondervond wat, en daarom genoot ik wat, daar wilde de Heere mij afbrengen.

De duivel kwam op mij af en maakte mij wijs, dat alles hoogmoed en mijn bekering bedrog was. "Ik had mijzelf wat wijs gemaakt, wat ingebeeld. Het sterven van mijn vader had mij doen verschrikken, ik was daarop aan het nadenken geraakt, mijn geweten had gesproken, ik had een paar keren gebeden - en nu meent gij, zo zei de duivel, dat gij ook al bekeerd zijt. Gij hebt er u zelfs voor uitgegeven bij de mensen, gij zijt een bedrieger. Gij hebt u aangesteld, alsof gij verre boven een ander staat."

Ach, ik had niet kunnen denken, dat het nu zo zou gaan. Ik dacht niet aan Ps. 38: 17.

*"Want, o Heer! ik ben aan 't zinken,
En tot hinken,
Ieder ogenblik gereed."*

Mijn vertrouwen week; ongeloof begon te heersen; de liefde verkoelde al meer en meer, en binnen weinige dagen was ik even als voorheen. 't Was mij niet meer aan te zien, dat ik die gelukkige van gisteren was. 'k Had niets meer aan JEZUS dan ieder ander mens, zelfs was ik nog veel ongelukkiger dan vóór dezen, immers ik was een huichelaar. Ik had mij uitgegeven voor een vroom mens, ik had dus God en mens beiden bedrogen, nu was er toch geen hoop meer voor mij. Ik vond niets meer in JEZUS en in Zijn beloften. Geloofde ik dan die beloften niet meer? O ja! Maar alleen zo, dat ze voor Gods volk waren maar geenszins voor mij. Was ik dan niet één van Gods volk? O ja, als ik dat maar had kunnen geloven, maar dat kon ik niet. Integendeel, slechter mens dan ik was, kon er, dacht mij niet zijn, ik had God bedrogen, en dat moest toch wel een onvergeeflijke zonde zijn.

Ik gevoelde niet de minste lust tot JEZUS dienst, alles van die aard begon mij tegen te staan, 't was maar beter, dat ik weer met de wereld meedeed, zoals voorheen. De duivel had nu vrij spel, ik stond geheel onder zijn invloed. Al hadden ook alle mensen van mij gezegd, dat ik vroom was, ik moest hun eenvoudig toevoegen: "Mensen, gij vergist u in mij. Ik heb u bedrogen." Al wat de duivel mij wijsmaakte, geloofde ik.

Op zekeren dag, in deze toestand verkerende, werd mij een bezoek gebracht van Ds. S. Ik kan echter niet zeggen, dat ik op zijn bezoek zo bijzonder gesteld was. Ik had al lang begrepen, dat hij voor mij de rechte man niet was. Hij was een predikant, zoals de

meesten in die dagen, zo tussen beiden in.

Enigermate was hij met mij op de hoogte, want ik ging bij hem op de catechisatie. Hij vroeg mij, wat mij scheelde.

Ik vertelde hem, dat ik voor eeuwig verloren moest gaan, dat er voor mij wel geen redding meer mogelijk was. Ik zei hem ook, dat ik God en mensen beiden had bedrogen, en dat dit al erg genoeg was.

Hij antwoordde: "Er is nog redding voor u, geen zondaar te groot, JEZUS heeft gezegd: "Laat de kinderen tot mij komen." Mij dunkt zulk een woord van de Heiland, moet u toch wel troosten."

Ik antwoordde hem, dat ik wel geloofde, dat JEZUS dit gezegd had, en ook wel dat het waarheid is, maar ik was geen kind, en hierop moest toch, zo het mij voorkwam, de nadruk gelegd worden. Als ik maar zulk een kind was, als JEZUS daar bedoeld heeft, o, dan was ik gered!

Hij vertrok, trouwens dit was mij even welkom als zijn komst, want ik had niet graag, dat iemand kwam om mij op zodanige wijs te troosten, hij heeft mij ook niet weer bezocht.

Lange tijd bleef ik in deze toestand voortleven, zonder de minste hoop. Ik geloofde stellig, dat ik naar de hel ging, voor mij was toch geen genade meer. Iedereen kon gered worden, maar ik niet. En als ik toch verloren moest gaan, - dan hoe eerder maar hoe beter; immers elke dag, die ik hier nog leefde, maakte mij rampzaliger.

Op zekere nacht, - ik kon niet slapen: het verderf wachtte mij reeds, - nam ik het allertozettendst besluit, om mijn rampzaligheid van God af te bidden. Ik volvoerde mijn voornemen. Ik bad: "O Heere God, ik bid U stort mij in het eeuwig verderf, laat mij toch maar verloren gaan, hoe eerder hoe liever!"

O, had de Heere toen mijn gebed verhoord, dan was ik in het eeuwig verderf terecht gekomen. Maar de Heere had in plaats daarvan gedachten des vredes over mij. Hij wilde zich mijner ontfermen. Hij wilde mij in de ruimte stellen, en daarom verhoorde Hij mijn gebed niet. O, wat kan het ongeloof en de duivel de arme zondaar misleiden! Akeliger nacht heb ik nimmer doorworsteld in mijn leven; nooit zal ik die nacht vergeten. 't Ging mij als de dichter Ps. 77: 3, 4.

*"Slaap weêrhieldt Gij van mijn ogen;
'k Was verslagen, neergebogen,
En verstomd door al 't verdriet,
Wars ván mensen, sprak ik niet.
'k Overdacht al d' oude dagen,
Jaren, eeuwen, gunsten, plagen,
En wat immer aan mijn ziel,
Van Gods hand te beurte viel.*

*'k Dacht, hoe 'k God met vreugd voor dezen,
Op mijn snaren had geprezen;
'k Overleidd' in diepe smart,
's Nachts met een mistroostig hart."*

Tot roem van Gods genade ondervond ik echter, dat de Heere het aangevangen werk voortzette en voleindigde. Des avonds is er geweest, maar des morgens gejuich. Terwijl ik aldus bad, om mijn eeuwig verderf, kwam de Heere mij voor met zijn belofte: "Bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen, maar het verbond Mijns vredes zal van u niet wijken."

Deze belofte gaf mij enigen moed. Ik mocht haar gelovig omhelzen; door haar openbaarde zich God op nieuw aan mijn mistroostig hart. Maar wat mij nu begon te kwellen, ik had mijn eeuwig verderf van God gebeden. Ik had God gevraagd om mij in het verderf te storten. Daarmee had ik mij grotelijks bezondigd. Maar ook deze zonde wilde de Heere genadig zijn en van mij afwenden. Hij wilde mij alles vergeven. Het behaagde Hem mij het geloof te schenken, en opnieuw mocht ik Zijn liefde ondervinden. 't Was alsof persoonlijk tot mij gezegd werd: "Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom heb ik u getrokken met koorden der liefde."

O, welk een omkering werd ik gewaar, wat zalige ondervinding! Ik riep met luider stem: "Moeder, ik ben gered! Neem nu rust! Mijn ziel is geborgen! Mijn zaligheid staat vast. Ik geloof dat JEZUS CHRISTUS mijn Zaligmaker is, die mij met Zijn dierbaar bloed gekocht heeft uit het geweld des duivels! Niets kan mij nu meer scheiden van de liefde Gods, die in Christus Jezus is."

Ik geloofde, dat al mijn zonden vergeven waren, en dat ik nu voor tijd en eeuwigheid voor rekening van de Heere Jezus stond.

Ik meende nu ook, dat ik Hem wel geheel volmaakt zou loven. Maar dat ben ik echter later wel anders gewaar geworden; o, wat viel mij dat bitter tegen.

Ik wenste nu op het ogenblik niets vurigers dan onder de leiding van enige beproefde Godvruchtigen te komen, ten einde van deze wat te leren. Hier was echter niemand van die aard te vinden. Ik kende echter nog een jong mens, die met mij op de catechisatie ging; van deze had ik nog enige verwachtingen, dat wij samen des Heeren leidingen zouden kunnen bespreken. Hierin bedroog ik mij echter ook. Hij wist veel op te noemen van voorwerpelijke kennis, maar wat ik verlangde, dat kon hij mij niet vertellen.

Terwijl ik aldus in zulk een ruimte verkeerde, deelde ik mijn kameraden, met wie ik dagelijks omging, mijn ondervindingen mee, en herinnerde hun tevens aan het ontzaglijk gevaar van onbekeerd te sterven. Voor één hunner waren deze en latere gesprekken, die ik met hen over dit hoogst gewichtig onderwerp voerde, niet ongezegend. Die één was: **D. Koops**, die drie jaren na mijn bekering ook tot het geloof in de Heere JEZUS gebracht werd. Later is hij naar Nijkerk op de Veluwe vertrokken. Hij heeft mij naderhand nog meegedeeld, bij gelegenheid dat wij elkaar ontmoetten, dat ik voor hem het middel der bekering was geweest. Zo leerde ik ervaren, dat God mij ook voor anderen als een middel gebruiken wilde.

Ook nu had ik nog wel nieuwe en soms zware aanvallen van de Satan te verduren.

Meer dan eens trachtte hij mij aan het wankelen te brengen. Hij liet niets na om mij van JEZUS af te trekken. Maar telkenmale als hij zijn vurige pijlen op mij afschoot, weerstond ik hem in het aangezicht en zei: "Neen duivel, gij kunt gerust weer heengaan; hebt gij wat tegen mij, dan moet ge bij JEZUS zijn, niet bij mij."

Op een andere tijd wilde hij mij vertellen, dat ik naar de hel ging, omdat ik zo slecht was.

Ik antwoordde: "Ga naar JEZUS, Hij heeft mij uit uw macht verlost, gelukkig ben ik Zijn eigendom, maak het dus maar met Hem af, als ge wat hebt, bij mij kunt gij niet klaar worden." Hoe levend gevoelde ik de waarheid uit Efése 6, als Paulus zegt: "Bovenal aangedaan hebbende het schild des geloofs, met hetwelk gij al de vurige pijlen des bozen zult kunnen uitblussen."

In een bijzondere mate ondervond ik, dat de Heere aan mijn zijde was, ik genoot zeer veel van Hem. Ik weet nog, dat ik zo van voller harte zong het 4de vers uit de honderdachttienden Psalm:

"De Heer is aan de spits getreden

*Dergen en, die mij hulpe biên,
Ik zal gered uit zwarigheden,
Mijn lust aan mijn haat'ren zien.
't Is beter, als w' om redding wensen,
Te vluchten tot des Heeren macht,
Dan dat men ooit vertrouwt op mensen
Of zelfs van prins en hulp verwacht."*

Omstreeks deze tijd ging ik onder halten wonen, waar ik het weven zou leren. Ik geloof niet dat de mensen, bij wie ik kwam God vreesden, maar overigens waren ze zo goed en zo flink, dat ik het nimmer beter begreep. Zij wilden de waarheid graag horen; zij wisten ook wel, wie ik was; zij gaven mij zelfs het voorrecht om hardop te bidden en te danken en geregeld Gods Woord te lezen.

Door middel van de broeder der vrouw, die God vreesde, kwam ik in kennis met de vromen te **Aalten**. Nu kreeg ik het, zoals ik het eigenlijk begeerde, wij hielden vergaderingen, gezelschappen, waarop een ieder, die wat te vertellen had, zijn omstandigheden meedeelde. Een ieder sprak daar zijn ervaringen uit. O, wat heb ik daar gelukkige dagen doorgebracht, waarin ik zo kennelijk de hand mijns Gods ondervond, niet slechts naar de ziel, maar ook naar het lichaam. Ik paste zeer vlijtig op mijn werk, God gaf mij het verstand, dat ik mijn handwerk leerde, en zeer terecht is er ergens gezegd, dat de beste Christen de beste burger is. Mijn huisgenoten waren zeer met mij ingenomen; waar ik kon hielp ik hen, zodat wij ook gelukkige dagen sleten. Maar die goede dagen namen zo spoedig een einde.

Ik was intussen 18 jaar geworden en moest nu loten.⁵ Ik trok No. 6. Mijn oudere broeder had zich vrij geloot, zodat ik in dit opzicht geen vrijstelling van de dienst kreeg, daar mij die in geen enkel opzicht verleend kon worden. Ik zou nu soldaat worden. Mijn moeder echter had daar niet veel zin aan; zij wilde mij veel liever thuis houden; zij wist, hoe dat leven voor een jongmens zeer verleidelijk is. Zij sloeg mij voor een remplaçant te kopen, maar daarin kon ik haar echter geen gehoor geven. Het kwam mij voor, dat de Heere mij hier geroepen had, en dat ook des Christens roeping is zijn Vaderland en zijn Koning te dienen.

Ik vertrok dan, echter niet met tegenzin van mijn moeder. De dienstduurde niet lang, slechts drie maanden, eerst enige tijd te Deventer en daarna te Zwolle. Op beide plaatsen vond ik het in erge mate goddeloos. Ik achtte mij ook hier geroepen van mijn Heer en Meester te getuigen. Het gaat evenwel niet gemakkelijk, als soldaat onder de soldaten een getuigenis van de Heere JEZUS af te leggen met woord en daad. Ik bad, dat de Heere mij voor de verleiding wilde bewaren, en mij verstand en wijsheid geven om te doen, wat Zijn Naam verheerlijken en andere tot zegen zijn kon. Ook hierin ondervond ik de goedheid Gods. Hij gaf mij vrienden, met wie ik vertrouwelijk om kon gaan. Wij hielden eenmaal in de week bidstond, waarop zowel militairen, als burgers tegenwoordig waren.

Eer ik er zelfs aan dacht, waren de drie maanden om. Ik kreeg vergunning om met onbepaald verlof naar huis te gaan. Vele vruchten van onze arbeid hebben wij daar niet gezien; moge eenmaal de eeuwigheid openbaren, dat het velen tot zegen is geweest, o, dan zullen wij Gods heiligen naam eerst recht groot maken!

⁵ Ca. 1817, kort na de Franse tijd

Toen de drie maanden om waren, ging ik weer naar huis en spoedig daarop weer naar mijn kosthuis onder Aalten. Ik begon weer te weven en liet intussen ook niet na de vrome mensen weer op te zoeken, die ik als broeders en zusters in de Heere had verlaten. Menige avond van geestelijk genot hebben wij daar doorgebracht. Kennelijk ondervond ik des Heeren genade aan mijn ziel; telkens behaagde het God mij met nieuwe beloften te vertroosten en te bemoedigen. En verkeerde ik ook somtijds in minder opgewektheid, dan waren de vromen dikwerf in Gods hand het middel om mij met Gods Woord op te beuren.

Huwelijk

Ik bleef hier tot mijn 21ste jaar, kort voordat ik in het huwelijk trad. Die tussentijd bracht ik bij moeder in huis door. Ik kon zeer goed met haar; zij had mij innig lief. Zij sprak echter niet veel, was in alles zeer voorzichtig, ook ten opzichte van mijn huwelijk. Ik was 21 jaar toen ik trouwde met een weduwe met 6 kinderen; zij woonde in hetzelfde huis, waarin ik nu nog hen, en waaruit ik reeds twee vrouwen naar het graf heb zien dragen. Ik was 21 jaar en mijn vrouw was er 40 en dan met 6 kinderen. Vaak heb ik gedacht dat we broedgebrek zouden moeten lijden; maar de Heere gaf altijd uitkomst. Krachtiger gebedsverhoring dan in mijn huwelijksleven, heb ik nimmer ondervonden. Hier kon ik weer uit ervaring spreken als ik zeg: Dat is waarheid:

*"Opent Uw mond,
Eist van mij vrijmoedig,
Op Mijn trouw verbond:
Al wat u ontbreekt,
Schenk Ik zo gij 't smeekt,
Mild en overvloedig."*

Voor zover ik mijn vrouw had leren kennen, meende ik, dat zij inderdaad God vreesde. Ik had voor dit vermoeden naar het mij toescheen enige grond; toch had ik hierin wel wat te voorbarig geoordeeld, en naar de aard der liefde mij te hoge gedachte van haar gevormd. Zij was de waarheid toegedaan en overigens zeer onberispelijk, maar wat ik zeker bij haar dacht te vinden, ervaringen uit het Christelijke leven en een wedergeboren hart, - nee, die vond ik niet.

Toen ik dit ontdekte, gaf het mij een zekere schok in mijn hart, omdat ik mij geveleid had, nu krijg ik een hulp tegenover mij, die met mij in het gebed tot God gaat, van wie ik in dit opzicht nog veel leren kan. Een zekere stoot gaf het mij, want nu stond ik wederom alleen. Maar de Heere God ondersteunde mij hierin bovenmate. Zowel naar lichaam als naar ziel, heb ik zijn bemoeiingen in ruime mate ervaren. Ik bad in stilte, dat het God behagen mocht mijn vrouw te bekeren. En al zag ik niet dadelijk haar bekering, ik bleef aanhouden, want ik wist reeds uit ervaring, dat de Heere een Hoorder en Verhoorder des gebeds is. Ik werd zo vrijmoedig, dat ik hardop in haar tegenwoordigheid bad: "O Heere! bekeer toch mijn vrouw." Dit deed ik niet een of twee malen, maar aanhoudend, totdat het God genadig liefde haar te veranderen. Welk een onuitsprekelijke troost vond ik hierin; 't was mij een klaar bewijs van de waarheid van Jezus woorden: "Bidt en u zal gegeven worden."

Ofschoon ik jong was, gaf de Heere toch moed en kracht om dagelijks met onze kinderen zijn aangezicht te zoeken, opdat we welgemoed onzen levensweg mochten bewandelen. Door mijn godsdienstige invloed op het huisgezin ontstond een zekere eerbied van de kinderen tegenover mij, die anders zo zelden tegenover een tweede vader of moeder gevonden wordt. Zij hebben mij altijd geëerd en in achting gehouden, alsof ik hun eigen vader was. Nooit heb ik de minste reden tot klagen gehad. En hierin merkte

ik zichtbaar de goede hand mijns Gods op. *O, Heere, wat is uw liefde en ontferming groot jegens mij!*

Van drie der kinderen durf ik onbeschroomd zeggen, dat ze ook in waarheid tot God bekeerd zijn; één hunner is reeds ontslapen, de twee andere leven in stil vertrouwen en kinderlijke vreze, en bewandelen met alle stilheid en voorzichtigheid hun levensweg. Niets kan tot hun nadeel gezegd worden; zij komen mij nog onafgebroken opzoeken en geven ook in dit opzicht een navolgenswaardig voorbeeld.

Moord op Hendricus

Het was omstreeks het jaar 1825, dat een nicht, woonachtig te Dinxperlo, graag een onzer kinderen bij zich wenste te hebben, om als tweede knecht bij haar werkzaam te zijn. Ik meende, dat ik dit verzoek niet mocht afslaan, als zijnde zulks in de weg des Heeren. Met een vrij gemoed, en met het oog op de Heere mijn God, stond ik haar onze lieveling Hendricus af, die een leeftijd van ongeveer 14 jaren bereikt had. Hij ging vergezeld met onze en achtervolgd door onze gebeden.

Wat zijn werkzaamheden betrof, daarmee ging het alles naar wens. Hij kon zijn meesteres bijna in alles voldoen. In één woord: hij was er geheel op zijn plaats.

Zeer natuurlijk bezocht hij gedurig de woning zijner ouders. Bij één dezer bezoeken vertelde hij mij, dat hij kennis had gemaakt met een zeker persoon, die in de buurt woonde, waar hij dienstbaar was. Deze persoon haalde hem bijzonder aan, door beloften en toezegging, waaraan hij tot heden nog geen gehoor gegeven had. Aangezien ik die persoon kende als een gevaarlijk sujet, welke die "aanhalingen" met onedele bedoelingen moest doen, zo waarschuwde ik mijn kind zich toch in 't minst niet met die man in te laten en zich vooral te wachten met hem te gaan of zijn woning te betreden. Hendricus beloofde mij, mijn waarschuwing getrouw ter hart te zullen nemen.

Hem opdragende aan mijn God verliet hij ons als naar gewoonte, maar ziet - vreselijke tijding! Enige dagen daarna ontving ik bericht, dat ons kind overleden was en dat ik verzocht werd dadelijk over te komen. Met haast spoedde ik mij naar de plaats der droefenis. Maar o, ontzettend! wat verneem ik! Mijn kind, mijn lieveling, mijn Hendricus geworgd, en wel met een wilgentak onder een wilgenboom? Wie is de dader? Zou hij zelf een einde gemaakt hebben aan zijn pas begonnen leven? Nee, voorwaar! dat kan niet. Geen kind van 14 jaren, met indrukken zo als hij had, is daartoe in staat. Wie is dan de dader van dit gruwelstuk? Men gist, maar zekerheid ontbreekt.

Het gerecht komt ter plaatse des onheils en ook dat kan vooralsnog geen verklaring geven van dit ongelukkig feit.

Het kind haalde een kruiwagen met spurrie uit het veld en bij zijn terugkomst is de moord gepleegd. Ziedaar alles wat voorlopig bewezen is.

Maar zie, wat gebeurt er? De tweede dag na de moord mocht ik mij, met die treurige zaak in 't verborgen begeven. Terwijl ik daar in gemeenschaps-oefening met God verkeerde, vond ik troost in deze uitboezeming van de Psalmist:

"Wien heb ik nevens U omhoog?

Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog" enz.

Dit gaf verlichting aan 't geschokt gemoed. Ik had weer genoeg aan mijn Drieëenige Verbonds-God en kon berusten in zijn wil. Diep bedroefd, maar toch gesterkt, begaf ik mij weer onder de mijnen en, toen de man, voor wie ik mijn Hendricus zo gewaarschuwd had, ten mijn huize kwam tot afhaling van meel, dienstig tot 't bakken van brood voor de begrafenis. Bij die gelegenheid zei de man: "dat het hem speet, dat hij geen uur vroeger bij mijn kind was geweest dan zou het niet gebeurd zijn."

Nu ging mij een licht op. Hij, en niemand anders was de moordenaar van onze

Hendricus, dat stond bij mij vast. Dit mocht ik geloven.

Het scheen ook, dat de rechterlijke macht het oog op dezelfde persoon had geslagen als de dader van het gruwelstuk, aangezien er order werd gegeven, hem te vatten en in verzekerde bewaring te stellen. De booswicht ging echter vluchten en verborg zich in of om zijn woning. Hoe het zij, de politie kon hem niet dadelijk arresteren.

Nu gebeurde het echter, dat op een nachtelijk uur, van Dinxperlo komende, mijn weg door een bos liep. En zie - terwijl ik daar zo eenzaam, in stille overdenking voortging, ontmoet ik de voortvluchtige booswicht. Ik herken hem en spreek hem aan met deze woorden: "gij zijt de moordenaar van mijn kind."

Hierop tast hij in zijn zak en haalt een pistool te voorschijn, dreigende op mij te zullen schieten, als 't gevolg mijner verwijting. Noch voor hem, noch voor zijn pistool had ik enige vrees, wetende, dat de Heere aan de spits was. Hierom zei ik: "ge kunt mij niets doen man, want ik word door God bewaakt en bewaard, maar weet, dat er voor u een dag der vergelding zal aanbreken, en wee dan! indien uw schuld niet verzoend is en gij geen vrede gemaakt hebt met God in en door het dierbaar bloed van Jezus Christus zijn Zoon. Man! val voor God neêr. Nog is het tijd! Nog is het tijd! Nog is het de welaangename tijd. Och! dat ge moogt bedenken, wat tot Uw eeuwige vrede is dienende. De Heere zij u genadig."

Wat dunkt u Lezer, is het hier niet duidelijk bewezen, dat de engelen zijn gediensstige geesten, die worden uitgezonden ten dienste dergenen, die de zaligheid zullen beërven? Geloofst ge niet, dat God mijn beschermengel aan mijn zijde had doen post vatten dat deze op hoger bevel de arm van de booswicht terughield opdat de hand, die het pistool bevatte, als verlamd daar neêr hing? Voorzeker! 't is God die zijn kinderen bewaart, die hen dekt met de vleugelen Zijner almacht, en hen verlost zelfs uit het grootste gevaar. Lezer! tracht u met God te verzoenen. Val neer met al uw zonden en schuld aan de voet van het kruis. Leer daar roepen om genade en geen recht. Dat geve de Heere, of Hij bevestigte het meer en meer aan uw onsterfelijke ziel, ter wille van zijn lieve Zoon Jezus Christus.

Eindelijk is de booswicht door de politie gevat en zeer kort na zijn gevangenneming in de gevangenis overleden, nog vóór dat het rechterlijk onderzoek een aanvang nam. "Mij komt de wraak toe, Ik zal het vergelden," spreekt de Heere.

Ofschoon het een zure taak was, vader te worden van zulk een groot huisgezin. En niet zelden angstige bezorgdheid zich van mij meester maakte, hoe wij aan ons dagelijks brood zouden komen, heeft de Heere altijd zo wonderbaar en krachtdadig geholpen, dat ik dikwijls tot mijn vrouw zei: "hoe is het toch mogelijk, dat het zo kan." Onze tuin bracht niet zelden de helft meer op, dan wij redelijkerwijze verwacht hadden. Eens oogstten wij in een nazomer zoveel aardappels, dat onze ruimte bijna te klein was. Wij hadden gerekend, maar boven bidden en verwachten deed de Heere ons wel, onze berekening werd verre, zeer verre overtroffen. En dat was niet slechts in dit éne, neen! in elk opzicht konden wij zeggen, dat God met een oog van barmhartigheid op ons neerzag, en zichtbaar onze gebeden verhoorde. O, wat wonder van genade doet God soms aan Zijn volk. Dikwijls zongen wij het 10de vers uit Ps. 68:

"Geloofd zij God! met diepst ontzag," enz.

Mijn dagelijks werk was nu ook weer in het weefgetouw. Dat ging van 's morgens vroeg tot des avonds als het donker werd, jaren achtereën. Na mijn werk hield ik mij elke avond een ogenblik alleen, in een bos achter 't huis, om te bidden. Drie jaren achter elkaar hield ik hiermee vol; daar had ik een plekje, waar ik mijn knieën voor God boog,

en niet zelden mijn volle hart uitstortte. Ik kan ook niet ontkennen, dat mijn gebed dikwijls vuriger, hartelijker had moeten zijn. Als ik dit vroeger of later wel eens vertelde en de wereld kwam het te horen, dan lachten zij er om. Ik weet echter wel, dat is ook de Jood een ergernis en de Griek een dwaasheid.

Eens, het was ook weer op een avond, toen ik daar mijn knieën voor God boog, werd ik eensklaps door een gewerschot opgejaagd, of men het op mij had gemunt, dit wil ik hier niet uitmaken, maar ik weet wel, dat het loof rondom mijn hoofd stoof, ik werd echter niet gedeerd. God beschermde mij zichtbaar. Ik dacht dadelijk aan Ps. 91: 4:

"Het dreigend leed vliegt u voorbij;

Alleen zien uw ogen."

Eigenlijk staat er: "alleenlijk zien uw ogen." Ik paste echter deze woorden op mij toe, in deze omstandigheden, en daarom kan ik zeggen: "mijn ogen zagen het, maar God bewaakte mij."

Nadat ik van de eerste schrik bekomen was, dankte ik God voor deze redding, en smeekte zijn bewarende en beschermende hand altijd over mij uittestrekken. Toen ik in huis kwam deelde ik mijn vrouw mede, wat mij wedervaren was. Zij zag hier evenals ik de waarheid van Gods beloften bevestigd.

Tot nu toe had alles een gunstige wending genomen. 't Was met ons zo wel naar lichaam als naar ziel, vooruitgegaan. Wij hadden beiden lichaamsgezondheid genoten en ook beiden geld verdiend. Hierop echter kregen wij met moeilijkheden te worstelen, waarvan het einde niet te overzien was, en waarop we volstrekt niet gerekend hadden. 't Was echter zo gelukkig, dat de duivel er niet de handen tussen kreeg; was dit evenwel gebeurd, dan weet ik niet, waar wij gebleven waren.

Ook in deze gaf de Heere kracht naar kruis, en schonk ons boven mate veel van Zijn trouwe liefde te ondervinden; bevestigde zichtbaar zijn belofte aan ons "Uw brood zal zeker en uw water gewis zijn."

't Was ruim een jaar, nadat wij getrouwd waren, dat mijn vrouw in het kinderbed kwam. Wie had het kunnen vermoeden, dat de nood zo hoog zou klimmen. Daar mijn vrouw zelf vroedvrouw was, en dus ten deze aanzien goed met de zaken bekend was, fluisterde zij, mij in, dat hiermede wellicht haar sterven zou gepaard gaan. Het was alsof ik voor het hoofd geslagen werd! Ik zei: "Geloofst gij werkelijk vrouw, wat gij daar zegt"? Zij antwoordde: "Ja, ik geloof vast, dat wij nu scheiden moeten, ach, nu ga ik sterven; nu ga ik u verlaten; mijn ogenblik nadert vast; deze nacht is de laatste!"

Ik vroeg haar, of hare hoop nog vast stond? Zij zei met de grootste aandoening: "Ja, Heere Jezus! Gij blijft mijn Deel, ook in mijn laatste en bangste ogenblik, ook in mijn stervensuur; al sterf ik ook deze ure, mijn hoop staat vast!"

Ik kon haar niet zien sterven, ik kon haar niet missen. O, als ik toen geen God voor mijn hart had gehad, aan wie ik mij vast kon klemmen, dan geloof ik zeker, dat ik tot wanhoop was overgeslagen! Het werd mij bijna te benauwd in mijn eigen huis. 't Was nacht, maar ook nacht voor mijn ziel. Men raadde mij aan het uiterste te beproeven, en stelde mij voor Doctor Zuink van Bochoolt (Pruisen), drie uren van hier verwijderd, te halen. Ik antwoordde: "ik weet het niet, maar laat ons eerst samen nog bidden." Het was juist Paasfeest. Ik knielde voor het bed van mijn vrouw neer en zei "O getrouwe Heere Jezus! Gij hebt door uw opstanding bewezen de Zoon Gods te zijn; hoeveel kranken hebt Gij in Uw omwandeling op aarde niet genezen; Gij zijt nog dezelfde; och Heere! doe toch hier ook zulk een wonder Uwer eeuwige ontferming."

Eer ik het gebed nog geëindigd had, hoorde ik het kind schreien! Ik zei ogenblikkelijk; "Amen Heere!" Toen heb ik Ondervonden dat de Heere niet te vergeefs zegt: "Roept Mij aan in de dag der benauwdheid, en Ik zal er u uithelpen en gij zult Mij eren." Nooit

heb ik kennelijker en krachtiger gebedsverhoring gehad. Wel heeft de Heere mijn gebeden vroeger en later naar zijn ontfermingen willen verhoren. Maar zo zichtbaar tastelijk en zo opeens, neen, dat nimmer. Ik kon mijn eigen ogen en oren nauwelijks geloven; hier was wezenlijk een wonder geschied, een wonder zoals de Heere er op aarde honderden verricht had, maar waarvan de wereld allicht zeggen zal: "een samenloop van gunstige omstandigheden."

Ik werd bij die gelegenheid zo nadrukkelijk herinnerd- aan het 3de vers van Gezang 28:

*"Vest in bange en droeve dagen,
Al uw hoop op Hem alleen;
Schroom niet Hem om hulp te vragen,
Vest in bange en droeve dagen,
Al uw hoop op Hem alleen
Bij kan helpen, Hij alleen!"*

Ofschoon ik anders geen mens ben, die zo bijzonder veel met de Gezangen opheb, moet ik echter van dit vers zeggen, dat ik er een eigenaardige voorliefde voor heb; de waarheid in dit vers uitgedrukt heb ik hier persoonlijk doorleefd. Het is een mijner lievelingsversjes, dat ik heden nog gedurig in mijn eenzaamheid zing. Op alle wat hierin gezegd is, zeg ik van ganser hart: Amen.

Wij hadden bij deze gelegenheid een vroedvrouw in huis, ter hulp voor mijn vrouw. Er zijn mensen, die ten opzichte van het geestelijke leven zo onkundig zijn, dat zij er niet het minste begrip van kunnen vormen. Zo ging het ook met deze vrouw. Toen ik dan van het gebed opstond, omdat de Heere mij zichtbaar verhoord had zei zij: "Ruesink, hebt gij zo'n boek?" Ik begreep haar eerst niet en daarom vroeg ik haar: "wat boek meent gij?"

"Wel" zei zij: "waardoor uw vrouw heden zo opmerkelijk is verlost." Nu begon ik haar te begrijpen, en ik zei haar: "o, gij meent zeker, dat ik er een toverboek op nahoud! O heilige eenvoudigheid! O heilige eenvoudigheid!"

Ik begon haar nu te vertellen, dat dit ook voor haar te verkrijgen was, ik zei haar, dat het gebed hier door mij bedoeld was. en dat de Schrift zegt: "Bidt en u zal gegeven worden" en dat het dit was, wat ze hier gezien had.

Met mijn vrouw stond alles goed in de beginne. Ik dacht vast, dat wij nu weer uit dit gevaar gered waren. Maar acht dagen daarna viel zij zodanig terug, dat zij buiten kennis geraakte. Lange tijd duurde deze toestand voort en in plaats van te beteren werd het met de dag slechter. Wij kregen een meid in huis, die uitsluitend voor mijn vrouw en kind zou zorgen. Zij was iemand die God vreesde; dikwerf hoorde ik haar met het kind. op de knieën, God bidden, dat Hij Zich over deze kleine ontfermen wilde. Zoveel gebeden en verzuchtingen, als zij voor mijn kind heeft opgezonden, zou ik zelfs van mijn vrouw niet kunnen verwacht hebben. Ik mocht echter mijn kind niet behouden. God nam het tot zich, dit kon ik zeker geloven. 't Was nog geen jaar oud, toen het stierf.

Veertien dagen later werd onzen nier ook ziek. Ik stelde haar voor bij ons in huis te blijven, aangezien ik dacht, dat het wel spoedig weer beter met haar zou worden. Zij echter bewilligde hierin niet, en alsof ze reeds een voorgevoel van haar naderend einde had, zij wenste niets liever dan naar huis te gaan.

"Ik moet naar huis" - zei zij - "want ik heb nog een onbekeerde broeder thuis, en ik zou zo graag zien dat hij ook gered werd.

Zij ging naar huis, sprak met haar genoemde broeder in haar ziekte en bad voor hem, dat het de Heere behagen mocht hem de ogen te openen. Hare begeerte werd vervuld, kort voor haar dood kwam hij tot de volle ruimte des geloofs en leerde JEZUS

omhelzen als zijn Borg en Zaligmaker. Ondertussen genoot zij veel van Gods liefde: ik bezocht haar geregeld, en meer dan eens zei zij mij: "Nog een ogenblik Ruesink, en dan ben ik weer bij uw kind, het is mij slechts een paar dagen voorgegaan, straks haalt de Heere mij ook."

Drie weken nadat mijn kind gestorven was, ontsliep zij zacht en kalm in de hoop des beteren levens. Haar einde was zalig. Verloor ik in haar een dierbare vriendin, God gaf mij in haar broeder een broeder weer. Met deze heb ik menig uur van geestelijk genot doorgebracht. Hij was mij een broeder in de volste zin des woords; echter heb ik zijn tegenwoordigheid niet lang mogen genieten. Hij kreeg een ziekte, aan welker gevolgen hij stierf; in zijn ziekte heb ik veel van God genoten. Dikwerf kwam hij bij mij - toen hem dit nog mogelijk was - om met mij te bidden; veel mochten wij van de liefde Gods genieten; wij konden elkaar zeer goed verstaan. Tot aan zijn laatste uur was hij goed bij zijn verstand. Met stervende lippen zei hij, mij de hand toereikende: "Broeder! tot straks." En naar Boven wijzende voegde hij er bij: "Daar zien wij elkander weer, vaarwel." Hij vouwde zijn handen samen en stamelde zacht: "Nu laat Gij, Heere! Uw dienstknecht gaan in vrede naar Uw Woord;" nog een paar ademhalingen en hij was niet meer. "O! dacht ik, wat is God toch goed over ons, dat we elkaar zo mogen verlaten, maar wat zal het een zalige vreugde zijn daarboven elkander voor eeuwig weer te vinden; dáár is het niet meer waarom, maar daarom."

"Dáár zullen wij de troon omringen;

Waar God zich heerlijk openbaart, Het heilig, heilig, heilig zingen,

Hem, die voor ons eens stierf op aard."

Hoe graag ik hem nog een tijdlang als mijn broeder a in mijn zijde had gehad, kon ik hem echter de hemelvreugde niet misgunnen. Ik staarde hem met blijdschap na, en was welgemoed, toen wij zijn stoffelijk overschot naar het graf brachten. Ik was welgemoed, immers ik geloofde, dat dit lichaam hier niet altijd zou blijven, maar dat het eens weer verheerlijkt op zou staan, teneinde met zijn ziel verenigd te worden. Deze begrafenis was zo goed voor mijn ziel; veel, zeer veel gaf de Heere mij te genieten. Aan de andere kant moest ik echter weer de smartelijke ervaring opdoen, dat men mijn vriend niet begrepen had. De burens hadden hem meer dan eens horen spreken over de grote daden Gods; zij verstonden echter zijn taal niet, en gingen nu het gerucht verspreiden, dat hij aan waanzinnigheid leed en tengevolge daarvan gestorven was. Dit werd veel eerder geloofd, dan het andere; ook in dit opzicht was weer het werk Gods voor de wereld een dwaasheid, zij verstond er niets van.

Intussen was het in ons huis veel aan het beteren. Mijn vrouw kon het bed weer verlaten, en haar werk zo langzamerhand weer waarnemen. Maar nu begon een ander bezwaar te drukken. Tijdens de ziekte mijner vrouw hadden wij niets verdiend en bovendien zeer veel schulden gemaakt, zoals het bij dergelijke omstandigheden gaat. Ik dacht, dat wij dit nimmer te boven zouden komen. Maar wonderbaarlijk heeft God ons gezegend, ja zo gezegend, dat wij in betrekkelijk korte tijd alles betaald hadden; met nadruk voor mijn hart werd mij de belofte herinnerd: "Ik zal u niet begeven noch verlaten."

Ik kon geloven, dat ook deze uitkomst een werk der Goddelijke ontferming was. Zijns is de aarde met alle hare schatten en verborgene krachten, die Hij dikwijls voor zijn arm en behoeftig volk uitsluit. Maar Hij heeft ook het hart des mensen in zijn hand, en Hij neigt het als waterbeken, tot al wat Hij wil. Wat ik nimmer had kunnen verwachten, wij gingen weldra vooruit in de wereld; bovenmate werden wij gezegend. Ik heb toen echter ook de smartelijke ervaring opgedaan, dat tijdelijke voorspoed dikwerf voor de ziel zeer

schadelijk en nadelig is. Het onderscheid tussen voor- en tegenspoed is slechts zeer betrekkelijk. Hoe meer het ons vooruitging naar de wereld, hope dodelijker de toestand mijner ziel werd. "Het zijn sterke benen, die de weelde kunnen verdragen;" zei eens iemand tot mij, en dat heb ik toen ondervonden.

De innige liefde jegens mijn God en Zaligmaker, waarin ik een geruimen tijd had gestaan, begon gaandeweg te verflauwen. Ik gevoelde niet meer die zalige betrekking tussen de Drieëenige Verbonds-God en mijn ziel. Ik bad nog wel, was voor mij zelf ook nog wel godsdienstig. Ik geloofde ook nog wel, dat er een God in de hemel was, maar Hij was voor mij een ledige bron; 't was alsof tussen God en mijn ziel nooit iets had plaats gehad.

Eén goede eigenschap - zou de vrome wereld zeggen - hield ik nog over. Ik bleef aan de mensen vertellen, dat ze bekeerd moesten worden, dat ze anders verloren gingen. 't Hoe weet ik niet, maar zelfs was ik zo dood onder dit alles, dat ik mij zelf een raadsel werd. Andere preken en zelf verloren gaan! Uit deze toestand, die nog al lang voortduurde, ben ik door twee dingen - nauwelijks noemenswaardig - verlost. Eens gebeurde het mij - en dit gaf de eersten stoot - dat mij te binnen kwamen een paar woorden uit het Hooglied; de bruid zegt daar tot de wachters: "Hebt gij hem niet gezien, die mijn ziel liefheeft?" Zodanig was ik, ik miste JEZUS voor mijn ziel, hiervan werd ik op het ogenblik levend overtuigd. Ik raakte weer aan het zoeken, want mijn dode toestand werd mij nu zo klaar als de dag. Ik begon uit deze nood te bidden met de Dichter:

*"Gun leven aan mijn ziel,
Dan looft mijn mond
Uw trouwe hulp; -stier mij in rechte sporen,
Gelijk een schaap heb ik gedwaald in 't rond."*

Dat verloren en afgedwaalde was ik, ik had de herder en opziener mijner ziel uit het oog verloren, en dwaalde dus in een dorre woestijn om!

Op een andere tijd - niet lang daarna - werd mij door iemand een opmerkelijk stukje uit de "Heraut" voorgelezen, aan het slot waarvan de woorden volgden: "Die door de vlakke velden rijdt, Zijn Naam is Heer der Heeren."

Niet zodra had die man het lezen gedaan, of ik haastte mij naar de schuur, viel daar voor God neer en zei: "O Heere! mocht het U behagen U heden aan mijn dode ziel te openbaren; och, maak ook in mijn hart effen en vlakke wegen, waardoor Gij op het Woord Uwer waarheid voorspoedig rijden kunt. Ja Heere! Gij kunt het, want Uw Naam is: "Heere der Heeren."

Menige stille verzuchting heb ik sinds die tijd weer opgezonden; ook wilde de Heere zich mijner bij vernieuwing ontfermen en mij in de ruimte zetten. Toen werd weer het gebed het leven mijner ziel en mijn liefste werk. De Heere vertroostte mij met de belofte van mij te kleden met de klederen des heils en met de mantel der gerechtigheid. Toen mocht ik zeggen: "Heere! in deze dingen leef ik, en hierin is het leven mijner ziel." O, wat is de Heere goed, dat Hij ook het afgedwaalde weer opzoekt. Hij zoekt het eerst, niet wij, Hij heeft ons eerst liefgehad en daarna wij Hem. Als het eerste zoeken ook in mijn dodelijke toestand van mij had moeten uitgaan, o gewis, ik was nimmer weer terecht gekomen. Echter neem ik hierdoor mijn afgedwaalde toestand niet in bescherming; integendeel de Heere zeg er zelf van "uw ongerechtigheden maken een scheiding tussen u en Uw God". Ik erken het met ootmoed, ik bleef niet op mijn plaats, en zodoende gaf ik mijn zielsvijanden gelegenheid, mij te overrompelen. Immers het is de duivel om het even, op welke wijze hij de mens ongelukkig maakt, als hij dit laatste maar kan gedaan krijgen.

Nu ik weer op mijn plaats gebracht werd, mocht ik mijn God danken voor de opzoekende liefde mij bewezen en er ook de stille bede aan toevoegen: "Heere, houd mij op mijn plaats." Ook in deze verhoorde de Heere mijn gebeden, zodat ik gedurende een lange tijd veel van zijn ontdekkende liefde mocht ondervinden en dicht achter Hem mijn weg bewandelen, tot troost voor mij zelf, en tot bemoediging voor bekommerde zielen.

Hoe meer ik echter voor mijn Heer en Heiland uitkwam en getuigenis van Hem begon af te leggen, des te meer openbaarde zich ook de vijandschap tegen Hem in mijn persoon.

Op zekeren Zondag was ik te Varsseveld in de grote Kerk bij Ds. ... ZEW. had de gewoonte bij sommige gelegenheden bij beurten te doen zingen, eerst de mannen, dan de vrouwen en dan weer samen. Dit beviel mij niet, gelijk er meer was, dat mij al lange tijd tegenstond. die Zondagmiddag liep ik de kerk uit, en zoals men mij later zei ging dit met een geweldig smijten der deuren, ofschoon ik dit laatste, als het waar is, niet met opzet heb gedaan. Ik had echter niet kunnen denken, dat dit van zulk een gevolg zou geweest zijn.

Een paar dagen daarna kwam een politie-agent mij de boodschap brengen, dat ik op die en die tijd voor de Burgemeester en Vrederechter en meer andere moest verschijnen, want ik was uit de Kerk gelopen. Ik gaf aan deze oproeping gehoor en verscheen op de bepaalde tijd en plaats, waar ik wezen moest.

De Burgemeester zei: "Zijt gij Ruesink"?

Ik: "Ja mijnheer."

De Burgemeester: "En zijt gij verleden Zondag uit de Kerk gelopen?"

Ik: "Ja mijnheer."

Hij: "En weet gij wel dat gij de openbare godsdienstoefening door uw lopen en smijten der deuren gestoord hebt?"

Ik: "Dat ik gaan lopen ben, is waar mijnheer, maar dat ik de deur met geweld heb toegeslagen is toch niet juist, die deur maakt bij de geringste opening veel leven. Als het de heren goed dunkt, laten wij naar die deur toegaan en onderzoeken."

De Rechter: "Maar weet gij wel, dat gij de ordeningen des Konings niet ongehoorzaam moogt wezen."

Ik: "Mijne heren, ik meende, dat ik in de Roomse Kerk was, daar doen ze ook zo, dan zingen ze in die hoek en dan weer in een andere, ik meende echter dat onze Kerk een Gereformeerde Kerk is, ik ben ten minste in die leer aangenomen en die Kerk behoort aan de Gereformeerden, en daarom behoort de Godsdienstoefening niet naar Roomse wijze te geschieden."

De Burgemeester: "Gij schopt toch hier de boel in de war, gij maakt de mensen hier gek in Varsseveld."

Ik: "O mijnheer, gij bedoelt zeker, dat huisgezin uit Bredenbroek, neen mijnheer, ik heb die mensen niet gek gemaakt en zij zijn ook op verre na niet gek."

Hij: "'t Was toch maar veel beter, dat gij op uw werk bleef, en in uw huis, dan zou er niet zoveel leven door u komen, wat bemoeit gij u met dingen, die niet op uw weg liggen."

Ik: "Mag ik dan niet vrijmoedig voor mijn Heer en Heiland uitkomen, die mij Zelf uit des Satans banden heeft verlost; zou ik dan niet die Heere bij andere aanbevelen, en Hem aangenaam maken bij de gewetens der mensen?"

Burgemeester: "Daar hebt je 't al weer, hij begint al weer te preken. Je kunt naar huis gaan Ruesink."

Ik: "Ja maar mijnheer, ik ben hier ontboden, heb ik nu niets meer te doen? Moet ik dan

zo maar weer heengaan?"

Burgem.: "Ik heb u gezegd, dat gij weer naar huis kunt gaan en wees nu in het vervolg maar wat bedaarder."

Ik: "Mijnheer, ik ben altijd bedaard geweest, maar de eer van Christus gaat mij boven alles."

De Burgemeester tot de politie-agent: "Breng hem de deur uit," en meteen nam hij mij bij de arm.

Ik zei: "mijnheer, ik heb toch geen misdaad gedaan. Ik zal wel gaan," en hiermede liep deze geschiedenis ten einde.

Ik heb later nog veel smaadwoorden van andere moeten horen, omdat ik de Kerk uitgelopen was; zelfs heeft men mij dit op menigerlei gebied laten ondervinden, maar altijd heeft de Heere zo wonderlijk gered, dat ik immer stof tot danken had, ja, mij deswege uit noden gered, wat ik nooit te voren had kunnen denken of verwachten.

En wat nu dat huisgezin betreft, waarvan de Burgemeester gezegd had, dat ik het gek had gemaakt, daarvan kan ik zeggen, dat de Heere er wonderen Zijner genade heeft verricht.

O, ik heb een God in de hemel van wie ik tot op deze ogenblik zoveel goeds heb ondervonden, die mij in nood en dood geholpen heeft, en die mij ook tot mijn laatste ure zal bij blijven, die mij niet begeven en verlaten zal.

En u die dit leest, wil het toch met deze God wagen; geef u maar geheel zoals gij zijt aan Hem over, en gij zult het met mij ervaren, dat dit zo zalig voor het hart is!

[1830] Niet lang nadat ik door God terecht gebracht was, verspreidde zich het gerucht van de Belgische revolutie. Ons ganse land kwam in beweging; overal werden de schutters opgeroepen om in dienst te treden. Ik moest ook opkomen. Ik zag er niets tegen op, want ik was bij mij zelf zo zeker, dat ik er zijn moest, alsof de Heere er mij persoonlijk geroepen had. Ik vertrok met Psalm 91 en wel met deze woorden:

*"Hij, die op Gods bescherming wacht,
Wordt door de hoogsten Koning
Beveiligd in de duist'ren nacht,
Beschaduwd in Gods woning."*

Deze ganse Psalm heeft God voor mij in die tijd, en later toen we op de grenzen lagen, waarheid gemaakt. Ik mocht het kennelijk ondervinden, dat die op de hulp en bijstand van God rekt, ja er staat op maakt, door de hoogste Koning bewaard en beschermd wordt. Welke rampen hem ook schijnen te treffen, hij wordt niet gedeerd, immers hij is gedekt door de bewarende hand Gods, omdat hij dicht bij God is; "beschaduwd in Gods woning" staat er.

Ik vertrok dan van Varsseveld naar Arnhem, waar wij ongeveer een maand bleven. Toen ik hier een klein poosje was geweest, zag ik, of hier geen kans was om een zakbijbeltje te bekomen. Ik liep een winkel, waar Bijbels verkocht werden, in, en zei tegen de juffrouw, dat ik een Bijbeltje wilde kopen. Zij keek mij aan, alsof zij dacht, dat ik haar voor de gek hield.

Zij zei: "dat is, geloof ik, nog nooit gebeurd, dat een militair een Bijbel koopt." Ik zei: "gij hebt toch wel eens in Bunjan's Christenreize gelezen, dat hij zegt, zonder rol niet te kunnen reizen; zulk een rol moet ik ook hebben en dat is voor mij Gods Woord, ik moet een Bijbel bij mij hebben."

Ik vroeg haar vervolgens, of ze geen kans zag mij bij het volk van God te brengen, waarop ze mij naar een gezelschap bracht, waar enige vromen bij elkaar waren. Ik kreeg

hier heel spoedig vertrouwde vrienden, aan wie ik mijn ondervindingen kon meedelen, en aan wie ik naast God veel te danken heb. Onder andere kwam ik op die bijeenkomst in kennis met een zekeren heer v. d. B. die door zijn hoge betrekking, welke hij bekleedde, bij mijn Overheid wist te bewerken, dat ik tot het einde de vergadering mocht bijwonen, dikwijls tot laat in de avond. Ik werd zo vrijgesteld van tien uur binnen te zijn. Hierin merkte ik wederom zichtbaar de goede hand mijns Gods over mij, die mij hier in de vreemde zulke broeders gaf, die voor God en mensen mijn belangen behartigen.

Elke week hadden wij twee à driemaal bidstond; waarop we dan onze persoonlijke belangen aan de Drie-enige Verbonds-God opdroegen, maar ook en vooral de nood van het Vaderland. Ik heb daar voor mijn ziel heugelijke dagen gesleten, in alles was 't mij duidelijk, dat God met ons was. Na zowat een maand of daaromstreeks hier doorgebracht te hebben, kregen wij in last naar Breda te marcheren. Lang en vervelend was voor mij de weg. Toen ik de eerste voet binnen deze sterke vesting zette, kwam mij opeens zo levendig voor de geest: "hier sterf ik niet." Ogenblikkelijk daarop werd ik weer bij Psalm 91 bepaald:

*"Hij zal uit 's vogelvangens net,
U veilig doen ontkomen;
Hij is het, die uw leven redt."*

En met gelovig amen-zeggen op deze woorden gevoelde ik mij met blijdschap en vreugde aangedaan; ik mocht geloven, dat God aan mijn zijde was, en dat we in Breda niet zouden omkomen door de vijand; God zou ons op zijn tijd er uitleiden. Ik had hier weer het voorrecht bekende vrienden te ontmoeten.

Het eerst trof ik de broeder van onzen Dominee Wildenbeest uit Varsseveld die mij meenam naar een bidstond waar velen van Gods volk bijeen waren. Twee maanden ongeveer bleven wij hier, 't was mij goed hier te zijn, ik had wel gewenst, dat wij hier bleven; veel heb ik hier voor mijn ziel genoten, ik mocht ondervinden, dat God ook in deze plaats van Zijn volk had. En ofschoon wij elkander nimmer te voren gezien of gehoord hadden, verstonden wij elkander zo volkomen, alsof we jaren vrienden waren geweest. Wonderlijk zijn de wegen Gods! Hier geheel in de vreemde broeders te mogen vinden, die ik zo schaars in mijn eigen omgeving vond en aan wie ik mij zo innig verbonden gevoelde, - o gewis, ik zag er de ontferming Gods over mij in. Hij wilde mij ook hier geleiden en zo zichtbaar beschermen, dat ik nu nog, na ruim veertig jaren, zeggen moet: "Heere! wat heb ik daar veel van u genoten in dat **Breda**." En niet slechts, dat ik naar de ziel veel goeds ondervond, ook naar het lichaam schonk de Heere mij zoveel zegen, als ik nimmer had durven verwachten.

Een der bedestonden werd altijd bezocht door een Baronnes, nicht van de Commandant der stad, en meer aanzienlijken van die aard, die met ons als schutters, zo verre wij God vreesden, vriendelijk spraken en waarbij het meestal aan raadgeving en vermaning -niet ontbrak.

Eens op een tijd gebeurde het mij, dat ik kwartierziek was. Ik kreeg een bezoek van de Baronnes met nog meer andere, die mij een troostwoord toespraken. De officier, die daarbij tegenwoordig was, vroeg mij, toen de familie weg was, of ik hier in Breda zulk een aanzienlijke familie had. Ik zei hem *ja*; of hij mij wel begrepen had, dat betwijfel ik. Wat ik bovenal niet verwacht had, ook naar het geldelijke, hadden wij veel aan hen te danken.

Eer wij Breda verlieten werden wij door de Baronnes ten haar huize op een kop koffie verzocht. Met sommige burgers en aanzienlijken van de stad maakten wij van dit

vriendelijk verzoek gebruik. In de dubbele zin des woords was deze avond goed voor ons, naar lichaam en naar ziel beide. Wij spraken over de wonderbare leiding Gods met Zijn volk, baden en zongen en verlieten elkaar, ofschoon wij nog zeer graag in elkanders tegenwoordigheid hadden willen blijven.

Van Breda moesten wij bij de boeren in kwartier, zowat drie maanden achtereen, en meestal kwam ik bij Rooms en terecht, wat mij in de beginne zeer tegenstond. Maar ook dit verblijf buiten de stad heeft de Heere voor mij en andere willen zegenen, ja zo willen zegenen, dat er armen en verlorenen zijn terecht gebracht.

't Is inderdaad geen geringe zaak, als de Heere ons als middelen in Zijn hand wil gebruiken tot redding voor andere, opdat ze een even dierbaar geloof met ons zouden deelachtig worden. Dikwijls hielden wij bedestonden, die soms boven mate druk bezocht werden, welke de meesten tijd onder de bloten hemel op de heide plaats vonden.. Tot roem van Gods genade mag ik getuigen, dat er mensen bekeerd zijn.

Ik was te dezer tijd bij Rooms en in kwartier. De man des huizes was stil en eenvoudig, maar Rooms. Gedurig spraken hij en ik over de eeuwige belangen van de zondaar, en wat deze nodig heeft voor de eeuwigheid, zal hij zalig kunnen sterven. In mijn eenzaamheid bad ik: "Och Heere, wil toch deze man eens de ogen openen, ten einde hij moge leren verstaan, dat Jezus alleen hem redden kan."

't Een en ander wilde God dienstbaar maken, zodat **de boer** veranderde. Hij verliet de Roomse Kerk en toonde openlijk, dat hij met hare dwalingen gebroken had, en dat zijn zaligheid uitsluitend door de Heere JEZUS moest bewerkt worden. Dit geval bleef niet op zichzelf staan.

Zijn landheer, die ook tot de Roomse Kerk behoorde, werd zeer verbitterd op hem, en gaf hem in last, die plaats te verlaten; wat echter niet dadelijk maar eerst later plaats had. Toen ik enige tijd later hier weer terug kwam, vroeg ik of die boer hier nog woonde, en ik kreeg ten antwoord, dat die man gek was, en al van de Kerk af was. Later is hij op zijn eigen land bij Oirschot gaan wonen.

Op een andere plaats, - want wij werden gedurig verlegd - kwam ik weer bij Rooms en waar ik een bijzondere ontmoeting met de vrouw des huizes had. Op zekere keer gebeurde het, dat dit mens van de biecht kwam, zo mismoedig en verslagen, dat zij het zeggen moest aan haar huisgenoten. Zij vertelde, dat de pastoor haar niet had willen helpen; waarop ik zei: "mijn lieve mens, die man kan u ook niet helpen, hij moet zelf geholpen worden; daar is maar één, die u helpen kan, en dat is JEZUS Christus, bij Hem alleen kunt gij gered worden, en bij niemand anders."

Later las ik haar wel eens wat voor uit de Bijbel, maar als haar man het kwam te horen, was hij niet best te spreken. Als hij eens toevallig de deur uit was, zei zij,: "Ruesink, lees mij toch nog wat uit den. Bijbel voor."

De verandering, welke bij deze vrouw plaats vond was zo groot, dat ze ons later planken en stoelen hielp beschikken voor onze bidstond. Wij bleven niet lang in deze streek; toen ik dit huis had verlaten, werd ik hier opgevolgd, door een schutter uit Friesland. Tijdens diens verblijf in dit huis, kwam de pastoor, juist, toen de vrouw van het land was; zij zei vrijmoedig tot hem: "Mijnheer! ik heb u niet meer nodig. Ik kan het nu best buiten u stellen, JEZUS Christus is mijn Redder en Zaligmaker."

Toen ik dit later hoorde vertellen, mocht ik God danken, dat mijn verblijf aldaar niet ongezegend was geweest. Ik smaakte wezenlijk blijdschap voor mijn hart en geloofde vast, dat ik nog grotere dingen zou beleven. En inderdaad grotere dingen heb ik gezien, dan die. Nadat wij bij de drie maanden aldus hadden doorgebracht, moesten wij naar het

Kamp van Oirschot. Ik kwam in een tent, waar mijn makkers zo aller-vreselijkst vloekten en schreeuwden, dat het mij werkelijk ondragelijk was. Bij het verlaten der tent hoorde ik hen onder andere het woord *uitverkoren* zingen; wat ze zongen, dat weet ik niet; wel dacht ik: "och, mocht dat voor u waarheid zijn, dat God u inderdaad uitverkoren had."

Op een kleine afstand van de tent, geheel alleen, boog ik hier mijn knieën met de stille verzuchting in mijn hart: "Heere, mijn Verbonds-God, door uw genade mag ik geloven, dat Gij mij uitverkoren hebt. Maar hoe kunt gij zulke goddeloosheid toch dragen?"

En de Heere antwoordde mij: "Ik draag ze om Mijns volks wil, en om de wil van Mijn grote heilige Naam."

Ik zei: "Heere, is hier dan Uw volk, dat volk is mijn volk, bij hen moet ik zijn, met hen wil ik leven en sterven."

Een ogenblik daarna, toen ik herwaarts keerde, zag ik enkelen buiten de tenten met Bijbeltjes in handen. Ik zei tot hen: "gelukkig, ik behoor ook tot ulieden; wij zijn broeders."

Een genoeglijk uur brachten wij samen door, en overlegden vervolgens of er geen mogelijkheid zou zijn, samen bidstond te houden hier buiten. God beschikte het zo wonderbaar: wij hielden niet alleen bidstond, maar vele burgers zelfs uit **de Klundert en de Willemstad** kwamen onze vergaderingen bezoeken, en zoals ze getuigden, met veel zegen voor hun eigen hart. Ja, zo veel had men met deze "Schutters-bijeenkomsten" op, dat eens een gehele wagen vol mensen uit de omstreken van de Klundert 's nachts overbleef, en de ganse dag, - voor zoveel dit mogelijk was, - met ons over hun eeuwige behoudenis spraken.

Grote dingen deed de Heere in ons midden. Het gebeurde niet zelden, dat drie à vier tegelijk bij ons kwamen en ons vertelden, wat de Heere aan hun zielen gedaan had. 't Was hier zichtbaar, de Heere deed dagelijks tot de gemeente, die zalig werden.

Eens op een avond liep ik op een jongmens aan, hij zat in zijn Bijbel te lezen; niet zodra had hij mij gezien of hij stak dadelijk zijn boek onder de jas.

Ik zei hem: "gij zijt niet als Paulus, want deze schaamde zich het Evangelie van Christus niet, maar hij kwam er openlijk voor uit; gij echter stopt uw Bijbel weg."

"Lieve vriend, zei hij, neem het mij niet kwalijk, ik dacht, dat gij een spotter was en dan verberg ik mijn Testamentje liever."

Ik zei hem: "door de genade Gods mag ik geloven, dat JEZUS Christus mijn enige Zaligmaker is, aan wie ik in leven en sterven genoeg heb, en Zijn woord is mijn reisgids op de weg door dit leven." Ik sprak toen en later nog met hem, en heb een goede verwachting aangaande Hem, ten opzichte van Zijn eeuwige zaligheid. O, wat is de Heere goed over de verloren zondaar, dat Hij hem in Zijn eeuwige ontfermingen wil terecht brengen, en dat Hij mij wilde gebruiken a[s] slijk voor de ogen des blinden. Van deze zichtbare daden Gods gaf ik kennis aan **Baas De Goede** te Doesborgh, ik schreef hem het navolgende:

"Waarde Broeder!

Door de genade Gods, kan ik melding maken van de wonderen der hoogste liefde in ons leger. God is in het midden van ons; er zijn minstens wel **15 in ons midden bekeerd**. God is in het leger! Het is geen nieuwerwetse bekering zoals gij, waarde broeder, misschien bij het horen hiervan wel zult denken; o neen, het is een ouderwetse, zoals gij ze bij ervaring kent en zoals ze in Christus Jezus is. Ik slaap nu nog zachter op een handvol stro, dan de beste burger op een donzen bed.

Ik gevoelde mij hier zo op mijn gemak, dat ik voor het ogenblik niet wensen kon, naar elders te gaan. Ik was hier volkomen thuis, en de liefde en genade, welke mijn ziel

ondervond, kan ik niet beschrijven.
 Uw broeder in Christus
 RUESINK."

Nadat het Kamp voor dat jaar was afgelopen, gingen wij weer **bij de boeren in inkwartiering**. Dit was nu voor de tweede maal. Maar ook ditmaal ondervond ik weer nieuwe blijken van Gods genade; andere werden door de Heere op hun zondigen weg stilgehouden, en tot overgave hunner harten aan de enigen Borg en Zaligmaker gebracht. Nieuwe bemoediging en vertroosting genoot ik voor mijn eigene ziel, soms tot overlopend toe; o, wat deed de Heere mij hier veel van Zijn liefde zien! Uit de vele bijzonderheden, wil ik slechts een der belangrijkste meedelen, die ik daar ondervonden heb.

Wij hadden toen een schutter bij ons, die uitmuntte in goddeloosheid en ongerechtigheid, en daarvan proeven gaf in versjes te maken, die onder het marcheren, door andere gezongen werden. Bij gelegenheid van Nieuwjaar had hij als nieuwjaarswens, voor zijn ouders, een heel groot vers gemaakt. Toevallig kwam ik bij die gelegenheid bij hem, hij vroeg mij, of ik zijn nieuwjaarswens eens wilde lezen. Ik gaf hem ten antwoord, dat ik daartoe geen grote lust gevoelde, en het maar laten zou. Hij zei: "Welnu, wat steekt daarin, kom lees 't eens."

Ik zei: "Lees gij zelf maar, ik zal wel luisteren."

Hij las met de nodige begaafdheid, want hij had een goede opvoeding gehad. Toen hij geëindigd had, zei ik: "Goede vriend, wat zult gij het zwaar hebben te verantwoorden in de oordeelsdag; gij hebt zoveel gaven en talenten van de Heere ontvangen, en gij besteedt ze openlijk en uitsluitend in de dienst des duivels; als gij zo voortgaat, gaat gij eeuwig verloren, en dan zullen die gaven en voorrechten uw oordeel vreselijk verzwaren."

Deze en dergelijke gesprekken, die ik later met hem hierover hield, leidden er toe, dat hij tot nadenken gebracht, en over zijn persoonlijke zaligheid ernstig bezorgd werd. Eens zag ik hem, op een bidstond, waarop hij gevraagd had tegenwoordig te mogen zijn. Ik wenste hem toen ook aan het woord te hebben, echter waagde hij 't die avond niet. Later kon hij beslist vertellen, wat God aan zijn ziel gedaan had, en schroomde hij niet meer voor zijn Heer en Zaligmaker uit te komen, die hij eerst miskend en verworpen had. Er was wezenlijk blijdschap in ons midden over zijn bekering, gelijk er ook in de hemel bij de Engelen vreugde was over zijn redding.

Bij zulke omstandigheden verstonden we iets van de gemeenschap der heiligen, en wat zij betekent. Een paar jaar later toen we reeds weer naar onze haardsteden terug gekeerd waren, schreef hij mij te Varsseveld ook een Nieuwjaarswens, maar nu geheel wat anders, dan die van vroeger. Na enkele woorden van persoonlijke ondervindingen gezegd te hebben, vangt hij aldus aan:

*"Alweer een jaar voorbij,
 Genaderd tot de dood;
 Geëindigd tot het graf,
 Mijn waarde reisgenoot!
 Ja, ja, wij zijn op reis,
 Een ieder naar zijn staat;
 Waarheen hij na de dood,
 Voor eeuwig heen gaat.
 Nu ruim twee jaar geleden,
 Dat gij me aanspraak"
 Over deez' gewichtige reden:*

*Dat ik verloren ging,
Zo ik niet werd bekeerd,
Gelijk mij van der jeugd,
Ook altoos werd geleerd."*

Menige ervaring deelde hij mij vroeger en later mee, die tot verkwikking voor mijn ziel was, en mij onwillekeurig terug voerde in het "gelukkige schuttersleven", waarin ik zoveel van Gods wonderbare liefde ondervond.

Eens schreef hij mij, dat men hem tot diaken wilde benoemen in de Christelijke Gereformeerde_Gemeente te Gameren. Hij weigerde, en om dit te ontslaan vertrok hij met zijn schip, - hij was schipper, - naar een andere plaats. Maar de Heere kwam hem tegen. Hij leed schipbreuk en kwam ternauwernood weer in Garneren aan; nu was het beslist hoe de Heere het wilde. "Maar, zegt hij, ik had het nooit kunnen geloven, dat ik in de wijngaard des Heeren werkzaam had moeten zijn. Ik werd Diaken, en zo ik mag geloven, tot veel zegen voor mij zelf en andere."

In Mei 1857 ontving ik nog een brief uit Well waarin een paar woorden over hem gezegd worden; daaruit blijkt, dat hij een innig Christen is, die het wezenlijk om zijn zaligheid en de eer Zijns Heeren te doen is. Sinds die tijd heb ik niets meer van hem gehoord. O! ik geloof zo vast, al zie en hoor ik hierbeneden niets meer van hem, dat ik hem eenmaal daarboven zal zien en horen, om dan, in vereniging met al de verlost en in het Vaderhuis, de driemaal heiligen God groot te maken, Hem eeuwig te dienen en te danken voor Zijn onuitsprekelijke liefde ons hier geschonken.

Omstreeks dezelfde tijd deed zich een soortgelijk geval voor. Eén mijner vrienden was met een ander, die uitspatte in goddeloosheid, in hetzelfde huis in inkwartiering. Eerstgenoemde schreef mij: "ik kan het niet langer bij hem uithouden; 't is mij niet mogelijk die verregaande goddeloosheid langer te ho-

ren, 't is mij ondragelijk hier, ik wenste dat ik hier vandaan kon komen." Ik vraagde toen toestemming van de boer, bij wier hij in huis was, om daar de volgende Zondag onze bidstond te mogen houden. 't Werd ons toegestaan. 's Zondagsmorgens gingen ik en enige andere daarheen. De bedoelde spotter was in huis; zodra hij ons zag, wilde hij het huis verlaten, want hij kende ons en dacht zeker wel, dat wij hem 't een en ander te zeggen hadden. Ik zei: "goede vriend, ga nu niet lopen, blijf met ons, want 't is vandaag Zondag, wij zijn hier gekomen om met elkaar te bidden en Gods Woord te lezen en meteen ook voor u God te vragen, of Hij u bekeren wil, opdat gij het leven der zonden en haar rampzaligen dienst vaarwel moogt zeggen; neem maar plaats in ons midden." Hij bleef, en nam plaats op zijn kist. Nadat allen behoorlijk op hun plaats waren, werd er een vers gezongen, waarna ik in het gebed voorging. Ik bad, dat de Heere hedenmorgen nog eens wonderen Zijner liefde en genade aan ons onwaardigen doen mocht. Daarop las ik de eerste Psalm voor en toonde daaruit aan, voor zover als ik daartoe in staat was, hoe gelukkig de ziel is, die God tot haar deel heeft, die zich voor tijd en eeuwigheid aan de Borg en Zaligmaker heeft overgegeven. Hij is gelijk aan een boom geplant aan waterbeken. Hij groeit voorspoedig op, en al wat hij doet zal wel gelukken. Met de goddelozen daarentegen is het rampzalig gesteld. Zij zijn gelijk kaf dat voor de wind wegstuift, en met vuur verbrand wordt, en in de dag des oordeels zullen zij geenszins bestaan voor Gods gericht.

Deze en meer woorden naar aanleiding van die Psalm, wilde de Heere genadig zegenen. Van onzen spotter, kan ik tot roem van Gods genade zeggen, dat hij krachtadig bekeerd is; reeds die morgen werd hij ernstig bekommerd over zijn zonden en het heil zijner onsterfelijke ziel, en later leerde hij de toevlucht nemen tot de Heere JEZUS, aan

wie hij zich dan ook geheel overgaf, om door het geloof voor Hem te leven. Later is hij nog eens acht dagen bij mij in Varsseveld geweest, toen konden wij als uit één mond spreken: "O allen, gij die God vreest, luistert toe, wat de Heere aan onze zielen heeft gedaan!" zo wonderbaar zegent de Heere, zodat geen zondaar te groot of- te onrein is, om behouden te worden. Nu konden wij samen over de trouwe leiding Gods spreken, en over wat wij van Gods liefde ondervonden aan ons eigen hart.

*"Dit werk is door Gods alvermogen,
Door 's Heeren hand alleen geschied."*

Nadat voor deze winter de inkwartiering bij de boeren weer een einde nam, moesten wij opnieuw kamperen; nu in de nabijheid van Rheën, waar wij evenals vroeger de grote daden Gods voor ons zelf, en ook andere ondervonden. Wat de Heere begonnen heeft, dat voleindigt Hij. Hij laat niet varen de werken Zijner handen; in wie Hij het goede werk begonnen heeft, voleindigt hij het tot op de dag van Jezus Christus. Deze en dergelijke beloften, werden als het anker, waaraan ik mij vastklemde en voor mijn gebeden, en voor de volle ruimte van bekommerde zielen, die nog niet vrijmoedig de enigen Borg hunner zielen durfden omhelzen.

Wij waren nog maar kort in het Kamp geweest, of onze bijeenkomsten vingen weer aan. Steeds kwamen nieuwe bezoekers bij ons waarvan sommigen ons niet verlieten, terwijl andere als tijdgelovigen, of slechts als nieuwsgierigen, daarna weer heengingen. 't Gebeurde niet zelden; dat van de 40 tot de 50 op onze bijeenkomsten tegenwoordig waren. Gewoonlijk zongen we een vers, gingen dan een zegen vragen, waarna we een bepaald hoofdstuk uit de Bijbel, ieder een vers en dan weer op gelijke wijze onze bijeenkomst sloten.

Omstreeks deze tijd had ik zulk een opmerkelijke ontmoeting, dat ik nu nog dikwijls zeg: "o Heere, wat zijt Gij toch goed over Uw arm en ellendig volk, dat Gij het zo genadig beschermt en bewaart en wonderbaar uitredt zodat al Uw gunstgenoten uw grote daden roemen!"

Wel hadden we door onze bidstonden en vergaderingen veel smaad en hoon te verduren, en meestal was het op mij gemunt; in de wandeling werd ik meestal de 'zaligmaker' genoemd, alsof ik 't was die de zondaren aan zichzelf ontdekte, en zulk een beweging in ons volk veroorzaakte. Eens zei men weer: "dat is nu de 'zaligmaker.'" Ik zei: "mens, die kan ik onmogelijk zijn, want deze is te Bethlehem geboren en ik kom onder Genderingen vandaan."

Andere kwamen als spionnen in onze samenkomsten, om dan straks ons te verklagen bij onze Overheid. Eindelijk scheen deze poging van de vijanden te zullen gelukken. Weer waren enkelen bij ons geweest, die straks bij de Oversten gingen vertellen, dat wij schadelijk en verderfelijk waren, en dat wij de manschappen zo moedeloos maakten, dat onze bijeenrottingen zo spoedig mogelijk moesten verboden worden.

Dat men dit van ons gezegd had, werden wij eerst later gewaar, toen de Heere zo kennelijk, onze zaak zich Zijner had aangetrokken.

Op zekere avond, toen wij weer samen waren, kwam onverwachts de Dokter, de Majoor en een paar andere van die hooggeplaatsten onze vergadering binnen, natuurlijk met het doel om ons uiteen te jagen. Ik althans had, toen ik hen zag, geen andere gedachte. Toevallig was er juist veel volk, zeker wel bij de 50 man. En zoveel hadden zij er niet verwacht. Wij boden hun ieder een stoel aan, waarna zij zich bij ons zetten. Ik was een weinig anders geworden. Die avond las ik juist een preek van Ds. Krummacher over de woorden: "Er is als maar één schrede tussen mij en de dood." Wij kozen die avond die preek, omdat er diezelfde dag een plotseling sterven had plaats gehad van de vrouw van de Overste.

Toen zij plaats hadden genomen zei ik: "Mijn heren, wij lezen een preek van Krummacher over bovengenoemde tekst, als de heeren het goedvinden, wil ik weer van voren af aan beginnen."

Zij zeiden, dat 't goed was Toen ik weer een groot gedeelte had gelezen, sloeg de trom voor 't avond appèl voor de militairen.

Ik vroeg of de heren het goed vonden, dat ik de preek zou uitlezen, en anders wenste ik te eindigen, want wij wilden, o zo graag, de gestelde wetten gehoorzamen. Zij stonden toe, dat wij zouden voortgaan met lezen, totdat onze preek uit was. Toen dan de vergadering zou gesloten worden, zou ik de dankzegging doen. Maar toen kwam de duivel op mij af, zodat mij in eens alle vrijmoedigheid benomen werd. Ik gaf Psalm 103: 8 op te zingen, en onder het zingen kreeg de duivel zulk een invloed op mij, dat ik onmogelijk bidden of danken kon. Toen het uit was, deed ik de voorslag, dat wij nog het 9de vers er bij zouden zingen. Wij zongen, ik zong niet, maar zuchtte in stilte: "o God, verlos mij van de boze, en geef mij heden Uw Geest in Christus, opdat ik vrijmoedig getuigenis mag geven van Uw Naam en zaak."

De Heere wilde zo goedgunstig deze mijn zuchting horen en verhoren, dat ik mij zo sterk en machtig in mijn God gevoelde, alsof er geen Dokter, geen Majoor, noch enig ander van die lieden tegenwoordig was. Ik dankte, en bad meteen voor de Koning, voor ieder hooggeplaatste, voor een gunstige wending van de oorlog, en voor het lieve Vaderland, en als ik ooit de ondersteunende genade van de Drie-enige Verbonds-God ondervonden heb, dan is het wel bij die gelegenheid geweest. Ja, het is de gewisse waarheid:

*"Maar 's Heeren gunst zal over die Hem vrezen,
In eeuwigheid altoos dezelfde wezen."*

Enige tijd te voren, was ik alleen aangeklaagd bij de Grootmajoor, als de enige oorzaak van al die beweging onder de schutters. Ik werd voor zo'n soort krijgsraad geroepen, alsof ik een misdaad begaan had. Enige heren zaten daar, bij mijn binnenkomen zetten ze allen hun brillen op, en bezagen mij, alsof ik anders dan ieder mens ware. Het voornemen was, om mij bij de rekruten te zetten, dan zou toch dat "leven" onder de schutters wel ophouden. Dit plan zou echter onder één voorwaarde volvoerd worden, zodra ik n.l. één misgreep deed dan was mijn vonnis getekend.

Hoe gelukkig evenwel, - neen 't was niet toevallig, maar door de liefderijke besturing van de Allerhoogste, - het voornemen der heren werd mij in stilte door een broeder meegedeeld, zodat ik wist, wat mij te doen stond. Ik zei: "Och Heere, Gij weet wat men met mij voor heeft, geef mij toch wijsheid en verstand, opdat ik doe, wat en zoals ik doen moet, en boven dit alles hebt Gij eenmaal Achitofel's raad vernietigd, Gij zijt nog dezelfde, dat vermoegt Gij nu ook nog."

De Heere gaf een gewenste uitkomst, ik kon blijven, waar ik was. Ja, wat meer zegt, wij kregen een uitkomst, die niemand onzer had durven vermoeden: terwijl de andere op het avondappel tegenwoordig moesten zijn, vonden wij, door de genade Gods, zoveel genade in de ogen van onzen Overste, dit de Gereformeerden van het appel werden vrijgesteld. Dat zijn uitkomsten, die geen mensen ons bereiden, maar de Heere alleen.

*"Het is een wonder in onz' pogen,
Wij zien het, maar doorgronden 't niet."*

Zo is het altijd in de leidingen Gods, welke Hij met Zijn volk houdt, zo was 't ook hier. Nimmer had ik gedacht, dat het zo zou gaan; die eerst onze vervolgers, zo 't scheen, zouden worden, werden straks onze verdedigers. Daniël werd in de leeuwenkuil geworpen, maar zijn aanklagers vonden in diezelfde kuil hun dood.

's Zondags gingen wij meestal bij Ds. Scholte te Doeveren naar de Kerk, enigen van onze schutters deden bij hem belijdenis des geloofs; ja, vrijmoedig mag ik zeggen: zij deden belijdenis van hun geloof in de enigen Zaligmaker JEZUS Christus voor God en Zijn heilige gemeente, en bezegelden die belijdenis door hun leven overeenkomstig zijn heiligen wil.

En hierin zag ik iets groots: dat mannen en vaders uit andere oorden des Vaderlands, hier moesten komen tot de zaligheid en overgave des harten aan de Heere Jezus; dat mensen van verschillende rangen en standen in het meest bijgelovige gedeelte van ons land, getuigenis kwamen afleggen van de Heere JEZUS, als de enigen Redder; dat de oorlog met België er toe leiden moest, dat aan het rijk des satans grote afbreuk werd gedaan. Voorwaar! wie het heil der onsterfelijke zielen ter hart gaat, wie zal dan niet blij zijn, ja in dubbele mate blij zijn, als de Heere ons als middelen wil gebruiken, tot bekering van zondaren! De eeuwigheid zal 't eenmaal openbaren, hoeveel verlorenen er hier terecht gebracht zijn, die voor tijd en eeuwigheid hun heil en zaligheid bij JEZUS hebben gevonden.

't Volgende jaar sloegen wij voor 't laatst onze tenten op bij **Oirschot**. Het was 't laatste Kamp, dat wij hadden. O, wat zag ik ditmaal de toestand donker in, want ik was ernstig ziek, en als ik dan nu eens sterven moest, zo ver van mijn dierbare betrekkingen en mijn vrienden. Was ik dan bang voor de dood, die laatsten vijand? Door Gods genade wist ik waar mijn keuze lag. Ik mocht ook geloven, dat de Heere JEZUS mijn Borg en Zaligmakker was, aan wie ik mij voor tijd en eeuwigheid had leren overgeven. Toch wenste ik voor mij zelf graag weer beter te worden en nog eenmaal te huis te komen. 't Is toch een pijnlijke gedachte, geheel in de vreemde als soldaat, van zijn dierbare betrekkingen verwijderd te sterven, en die ons op aarde zo lief zijn, hier nimmer weer te zien. Maar al moest ik dan nu ook sterven, velen van de mijn zou ik boven terug vinden, die mij reeds vooruit gereisd waren, en andere zouden mij straks volgen, die ik dan nu een weinigje voorging. De Heere echter beschikte het in Zijn wijze liefde anders.

Uit mijn ziekenkamer werd ik op een kar naar het Kamp gereden. Onderweg hoorde ik de dokter zeggen: "is die kerel nog niet k" Ik zei: "neen Mijnheer, ik leef nog door Gods genade."

"Zo - zei hij - wij willen je hier anders maar achterlaten, 't ruimt op, dan was er al weer één minder."

Ik antwoordde: "'t Kan best gebeuren Mijnheer, dat ik wel achter moet blijven, misschien sterf ik hier wel, maar één ding staat vast, als ik achterblijf, dan gaat mijn ziel toch naar de hemel, - en waar men dan mijn lichaam laat, dat is mij om 't even, ik weet dat lichaam en ziel eens weer verenigd zullen worden."

Toen de tijd genaderd was om naar **Grave** te vertrekken, dacht men mij hier achter te laten, omdat ik naar het zeggen van sommigen te ziek was voor die reis. Dit leek mij echter niet best toe, want bleef ik hier nu, wanneer zou dan nog mijn tijd komen van vertrekken. Ik smeekte in stilte de Heere, dat Hij toch de bedoeling van die mensen mocht veranderen, opdat zij mij ook toestonden mee op te trekken. Aan de Majoor vraagde ik, of er geen kans was, dat ik mee kwam naar Grave. Hij gaf mij ten antwoord, dat ik dan daar toch weer in het hospitaal moest. Ik kreeg dan ten slotte verlof om mee te gaan, maar het lopen ging niet best, wij waren nog maar een klein eindje op weg, of ik zakte ineen; nu kwam ik weer op de kar, en zo kwamen we in Grave.

Hier werd mij dadelijke en plaats in het hospitaal aangewezen, waar ik zowel naar lichaam als naar ziel Gods goedheid mocht ondervinden. Van de eerste tijd, die ik hier was, weet ik zeer weinig, omdat ik niet bij mijn verstand was toen ik hier kwam. Zodra ik spreken kon, kwam ik allereerst in kennis met onze oppasser, die mij vroeg bij welk

bataljon en welke compagnie ik lag. Toen ik hem hierop antwoordde, dat ik bij het 3e bataljon en de 4e compagnie behoorde, vroeg hij, of ik mensen kende van de 5de compagnie.

Ik zei: "o mijn vriend, hoe zou ik die niet kennen, dat zijn mijn broeders; onder het 5de bataljon heeft God wonderen Zijner genade gedaan, daar zijn verscheidene onder hen bekeerd."

Hij vroeg mij vervolgens: "of ik ook een zekeren Ruesink kende, van wie daar in Grave zoveel gesproken werd."

"O ja, zei ik, hoe zou ik die niet kennen, hij ligt hier voor u." Daarop geraakten wij aan het vertellen, wat de Heere aan onze zielen had gedaan, en hoe Hij Zijn volk bijeen weet te brengen. Hij vertelde mij, dat God hem op de Citadel krachtig bekeerd had, en dat hij zich thans zo onuitsprekelijk gelukkig gevoelde, als nimmer te voren, en dat hij nu vrijmoedig geloven kon, dat JEZUS zijn Redder en Zaligmaker was. Ook kwam ik hier in het hospitaal in kennis met de Majoor, aan wie ik naast God veel te danken had, die mij van alles voorzag, alsof ik zijn zoon was. Toen ik weer een weinig begon te beteren, vroeg hij, waaraan ik wel zin zou hebben, want gij kunt krijgen wat gij wilt, gij hebt het slechts voor het zeggen.

Dat was mij toch te groot; nog nooit had ik hem zo horen spreken tegen de zieke soldaten, als nu tot mij. Ik zei: "o Heere, wat doet Gij mij toch wel, 't is alsof alle mensen mijn dienaren moeten zijn!"

Ik zei daarop tot de Majoor: "als het de Majoor goeddunkt, zou ik wel graag wat rijst willen hebben." Hij zei: "dat had ik juist voor u geschikt gedacht." Toen ik het hospitaal verliet, vroeg ik aan de Majoor en de oppasser, wat ik nu aan hen betalen moest, voor hun getrouwe verzorging. Zij wilden niets hebben, zeggende, dat ze slechts aan een discipel van JEZUS een beker koud water hadden gegeven, en dat ze nog graag meer hadden gedaan, als ze 't slechts gekund hadden. Toen heeft de Heere zichtbaar aan mij bevestigd, wat Hij vroeger beloofd had: "Ik zal u niet begeven noch verlaten", en wat Hij in de negentigste Psalm belooft:

*"Gij zult aan d' een en d' andere hand,
Tien duizenden zien vallen;
Terwijl gij, in gerusten stand,
Bewaakt blijft boven allen."*

Ook dat heeft de Heere aan mij bevestigd, want kort. nadat ik het hospitaal had verlaten, kwam de tijding, dat de oorlog met België een gunstige wending had genomen, en dat wij met onbepaald verlof naar onze haardsteden konden trekken.

Van Grave dan gingen we op reis, een ieder naar zijn eigen land. Menig woord werd als vaarwel gesproken, menige handdruk gegeven, maar ook menige traan gestort, als zoveel bewijzen van broederlijke liefde en toegenegenheid. Aan het scheiden is altijd zo iets weemoedigs verbonden, en vooral dan als wij elkaar verlaten met de gedachte: "misschien zien wij malkander hier beneden niet weer." Maar het wordt ontegenzeggelijk een heugelijk scheiden, als wij de een de ander verlaten met de woorden: "Tot straks, daarboven zien we elkander weer."

Zowel het een als het ander werd hier op het ogenblik waarheid; sommigen van de broeders heb ik later nog weer gezien, in Noord Brabant maar andere, vooral de schutters uit Friesland en Groningen, zal ik aan deze zijde des grafs wel niet weer ontmoeten. Wel heb ik nu soms, - na zo'n lang tijdverloop, - de onweerstaanbare begeerte, nog eens niet hen te mogen spreken; echter zal dit wel niet gebeuren. In trouwe, ik mag geloven, dat ik velen in de hemel weer zal vinden, al zie ik hen hier

beneden ook niet.

Wij gingen darn op reis naar huis, maar vreselijk lang en vervelend was voor mij de weg. Ik was wezenlijk blij, dat ik de toren van Doesburg in het oog kreeg. In Doesburg bleef ik de nacht over bij **Baas de Goede**, een bijzondere goede avond heb ik daar doorgebracht. Nu konden wij mondeling bespreken, wat ik hem vroeger geschreven had over de grote daden Gods aan de schutters gedaan.

Weer thuis en sterven van zijn moeder

De andere dag kwam ik behouden en wel te huis aan, en was verheugd met de mijnen en, dat God ons weer bij elkander bracht. Ofschoon ik van de ziekte weer genadig opgericht was, was ik echter nu ik thuis was, te zwak om mijn zieke moeder te bezoeken. Ik wist wel, dat zij niet goed was, want ik was voor enige tijd voor veertien dagen met verlof om mijn moeder thuis geweest, en toen had ik goede woorden met haar gesproken. Zodra zij mij zag zei zij: "Laat nu, Heere, uw dienstmaagd gaan in vrede naar Uw Woord, want nu heb ik mijn' zoon gezien."

Ik verliet haar, toen niet denkende, dat het voor het allerlaatste was. Mijn vrouw zei dan nu bij mijn thuiskomst ook, dat het met moeder nog al ging. Ik geloofde dat natuurlijk, maar in de daarop volgende nacht van Zaterdag op Zondag, was ik zo ontsteld ten aanzien van het sterven mijner moeder, dat ik volstrekt niet slapen kon. Telkens grepen mij de woorden: "Uw moeder sterft", met een onweerstaanbare kracht aan. Ik deed alle moeite om dit van mij te zetten, maar niets baatte. Ik zei tot mijn vrouw: "vrouw laat ons beproeven naar moeder te gaan, want ik geloof dat ze sterven gaat."

Zij zei: "Morgen gaan we er immers toch heen, laat ons zo lang wachten."

Ik ging daarop het bed uit en bad: "Och Heere! openbaar het mij toch nader, wat hiervan aan is," en telkens kwam het woord in mijn geest: "Haast u!"

Ik zei: "vrouw, wij moeten gaan, want moeder gaat zeker sterven, toe sta op." Zij antwoordde: "ik kan 't niet geloven, want 't was in de laatste dagen nog al tamelijk wel met haar, en als we er toch morgen heengaan, waarom zullen we dan in de nacht er heen lopen." Ik kon haar niet overtuigen, dat we gingen. Ik zei daarop tot een paar van de kinderen: 'Kinderen, gij zult deze vogelkooi met de vogel erbij hebben, als gij zo spoedig mogelijk naar grootmoeder gaat, en ziet hoe het met haar is, en dan ook weer zo spoedig naar huis als gij kunt." Zij gingen. Maar ik wachtte niet zolang, tot ze er weer waren. Toen zij er kwamen zei zij: "Kinderen, zijt gij hier, waar is uw vader, waar is mijn zoon, komt die, niet?"

Toen ik in de verte het ouderlijk huis zag, ontdekte ik spoedig, dat de luiken gesloten waren, iets wat hier bij een sterfgeval immer plaats heeft, dit was mij een klaarblijkelijk bewijs, dat moeder niet meer was. 't Eerste woord bij mijn intreden was: "is moeder dood? ' waarop enige vrouwenstemmen een droevig "ja" lieten volgen. Zij was 's voormiddags te half elf de eeuwige rust ingegaan, dit kan ik zeker geloven. Maar toen mij gezegd werd: "zij heeft zo verlangend naar u uitgezien en gevraagd, of gij er nog niet waart", toen werd het mij bijna te bang bij haar lijk. De Heere had mij de vorige nacht gewaarschuwd, en mij duidelijk genoeg laten verstaan, dat moeder sterven ging en ik was niet gegaan. En zij zelve had verlangend naar mij uitgezien, en mij verwacht, maar ik was niet gekomen! O, dat te laat! misschien had ze nog wat aan mij te zeggen gehad, misschien had ik haar nog enige troostwoorden kunnen toespreken; wellicht had ze stervende nog bevelen gegeven; wellicht had ik door mijn tegenwoordigheid haar het sterven helpen verzachten; misschien . . . Maar het was nu te laat, haar mond was voor altijd gesloten.

Ik stond te wenen over het dierbare lijk ener onvergetelijke moeder, aan wie ik mij zo innig verbonden gevoelde, en zij aan mij. Beter moeder dan de mijne was er niet! Hier

heb ik er iets van verstaan, wat een te laat berouw is, wat het zegt *een weinig te laat*.

Zekerlijk geloofde ik in deze 1 Thess. 3: 13-18. "Doch broeders, "ik wil niet, dat gij onwetende zijt aangaande degenen, die ontslapen zijn, opdat gij niet bedroefd zijt gelijk als de andere, die geen hoop hebben. Want indien wij geloven, dat JEZUS gestorven is en opgestaan, also zal ook God degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederwederbrengen met Hem. Want dat zeggen wij u door het Woord des Heeren, dat wij die levend overblijven zullen tot de toekomst des "Heeren, niet zullen voorkomen degenen, die ontslapen zijn. Want de "Heere zelf zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuin Gods neerdalen van de tremel. En die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan; daarna wij, die levend overgebleven zijn, zullen samen met hen opgenomen worden in de wolken de Heere tegemoet, in de lucht. En also zullen wij altijd met de Heere wezen. Zo dan vertroost elkander met deze woorden."

Alles wat hier gezegd wordt van de in Christus ontslapenen, kon ik op mijn moeder toepassen, want zij had gedurende haar leven, duidelijk geopenbaard, dat Christus haar eigendom was, en zij de Zijne; daaraan twijfelde ik geen ogenblik.

Maar ik was evenwel niet getroost, als de apostolische woorden daartoe strekken moeten. Ik had naar mijn moeder moeten gaan, waaraan ik geen gehoor had gegeven; de duivel kreeg hierdoor vat op mij en maakte mij in deze droevige toestand, alles wijs. De mensen lazen uit mijn gelaat, dat ik een grote zonde had gedaan, en dat ik daarom nu, inwendig gestraft werd, evenals men, volgens Joh. 9, de Heere, naar aanleiding van de blindgeborene vroeg: "wie heeft gezondigd, deze of zijn ouders, dat hij blind geboren is?"

Ik vroeg de Heere, of hij mij uit deze akelige toestand wilde verlossen, en mij weer in de ruimte zetten, mij troostende door zijn beloften in Christus. Onder alles bleef ik gelovig zeggen:

*"Wien heb ik nevens U omhoog?
Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog,
Op aarde nevens U toch lusten?
Niets is er, waar ik in kan rusten.
Bezwijkt dan ooit, in bitt're smart,
Of bangen nood, mijn vlees en hart:
Zo zult Gij zijn voor mijn gemoed
Mijn Rots, mijn Deel, mijn eeuwig goed!"*

En ook door dit vers wilde de Heere mij enigmatische opbeuren en vertroosten. Maar ik was nog niet los van moeder. Onder al het genot, dat ik in de dienst des Heeren overigens smaakte, werd voortdurend het haastige sterven mijner moeder een verdriet, dat mijn vreugde stoorde. Ik zou zeker nu een gelukkig leven hebben gehad, als mijn moeders dood er maar niet tussen beiden was gekomen, maar zo gaat het altijd. Lange tijd heb ik daarmee' getobd, eer ik los van haar was.

Een geruime tijd na haar dood, ging ik op reis naar Noord-Brabant om enige vrienden op te zoeken, teneinde met hen vertroost te worden door het onderlinge geloof zowel het hun als het onze, maar vooral ook om wat opgemoeidigd te worden uit mijn nare toestand. Ik bezocht de streken in de nabijheid van Bommel en Tiel, omdat ik uit die streken, tijdens de "Schuttersdagen", vele vrienden en broeders had leren kennen.

In **Veen** - ik meen tenminste dat het in Veen was - had ik een zonderlinge ontmoeting. Ik was daar tehuis bij Godvrezende mensen, die mij vertelden, dat ze daar een buitengewoon beste Dominee hadden, en dat wij minstens een half uur vóór de tijd in de Kerk moesten zijn, aangezien wij anders geen plaats konden krijgen. 's Zondagsmorgens

gingen wij dan ook zeer vroeg naar de Kerk; de Dominee preekte over 2 Cor. 12: 7-9. "De scherpe doorn in het vlees enz." en "Mijn genade is U genoeg." Die preek had een ontzaglijken invloed op mij; alles wat de Dominee zei kon ik op mij toepassen. Een scherpe doorn in het vlees, een Engel des Satans, die mij met vuisten sloeg, maar ook de algenoegzaamheid van Gods genade ondervond ik. Zowat in het midden van de godsdienstoefening, kreeg ik het voor het eerst in mijn leven op de zenuwen. Ik geraakte in een onbewuste toestand, en toen ik enige tijd later weer tot mij zelf kwam, lag ik te bed bij zeer aanzienlijke mensen. Zij gaven mij een glas met koud water, dat wilde ik echter niet aannemen zeggende, dat ik dit onwaardig was.

Ik bleef die Zondag bij hen, en voor zover dit mogelijk, was bespraken wij het onderwerp van die dag, waarin het vooral aankwam op de grote daden Gods. Des namiddags ging ik naar de Dominee. Hij vroeg mij, of ik gisteren onder zijn preken getroffen en tot overtuiging van zonden was gekomen?

Ik antwoordde hem, dat ik door Gods genade mij als een arm zondaar had leren kennen, die in JEZUS Christus zijn verlossing had gevonden, maar dat het sterven mijner moeder zulk een scherpe doorn in mijn vlees was, dat mij alle levensvreugde benomen werd. Maar in uw preek van gistermorgen, heeft de Heere mij losgemaakt van mijn moeder. Hij gaf mij te zien, dat ik mijn moeder zo lang had mogen bezitten, dat zij zeker naar de hemel was, en dat zij op aarde haar taak had volbracht. Hierdoor kreeg ik zeker een overspanning op de zenuwen, waardoor ik in die toestand geraakte. En nu ben ik voor mijzelf veel opgeruimder.

De Dominee zei daarop, dat Gods weg wonderlijk was, met Zijn volk, en merkte voorts op, dat ik geheel in de vreemde, door middel van zijn preek, tot berusting in 's Heeren weg was gekomen.

Wij bespraken nog 't een en ander en baden samen, waarop ik vertrok naar een zekeren heer v. W. Deze mijnheer was rijk zowel naar 't lichaam als de ziel. Hij verzorgde mij van het nodige. Ik was hier als kind tehuis en toen ik wegging kreeg ik ruimschoots reisvergoeding, zodat ik in deze Gods goedheid ondervond. Twee of driemaal hebben wij tijdens mijn kort verblijf hier bedestonden gehad, waarop het duidelijk kenbaar werd, dat in deze plaats veel van Gods volk woonde. Van V . . . werd ik door de heer Van W. naar Wehl gebracht; 't was juist in de dagen van de scheiding; 't eerst kwam ik hier in huis bij de heer A. d. B., die mij bijzonder veel van Gods grote daden, aan hemzelf geschied, meedeelde, en mij in kennis bracht met een zekere broeder L., die wat later openbaarde een besliste voorstander van de **Afscheiding**⁶ was.

Enige tijd daarna, toen ik reeds weer thuis was, ontving ik van hem een brief waarin hij vooral van mij wilde weten, hoe ik over de afscheiding dacht en te die aanzien enige raadgeving verlangde. Ik was toen nog niet zo beslist op dat punt als hij; echter hield ik mij terug om hem te schrijven, noch voor, noch tegen: ik schreef in 't geheel niet, hoe dat zo was, weet ik ook niet.

Er verliep een geruime tijd eer ik weer aan die brief dacht, en toen ik dan eindelijk wat wilde schrijven, kwam mij voor: "'t is niet nodig, één naar de hemel en twee in de plaats."

Wat dat betekenen moest daar begreep ik niets van, één in de hemel en er twee voor in de plaats, neen, dat kan toch niet. Maar ik kreeg er toch zo veel mee te doen, dat ik niet dadelijk aan hem schreef. Ik dacht, misschien is broeder v. L. reeds dood, maar dan dacht ik ook alweer: "dat zal toch ook wel niet waar zijn dan zou ik toch wel iets er van gehoord hebben van zijn ouders", en al was het soms ook waar, dan kan ik toch dat

⁶ Ca. 1834

andere volstrekt niet verklaren: "er twee voor in de plaats", wat meer kinderen Gods had ik toch in dat huisgezin niet ontdekt, dan de beide ouders en de bewuste zoon v. L. Van de andere had ik niets bemerkt, die er meer in huis waren, dan dat zij zeer bescheiden en vriendelijk waren.

Ik schreef daarop aan de heer A. d. B: of hij mij enige inlichtingen wilde geven aangaande onzen broeder v. L., omdat ik niet wist, hoe ik het daarmee had, en ingeval hij dood was, dan verzocht ik hem vriendelijk eens nauwkeurig acht te slaan, op de andere leden Van het huisgezin, want de Heere heeft tot mij gezegd: "één in de hemel en twee in de plaats."

Als antwoord op mijn schrijven zei bovengenoemde broeder: "de jonge heer v. L. is niet meer, hij is naar huis, en de jongste dochter is ook bekeerd, en kort daarop schreef hij mij: "nu is de" oudste dochter ook tot de Heere JEZUS gebracht, beide zusters zijn nu gered, o, wat is er nu een blijdschap in dat huis." En dat er blijdschap in dat huis was, wie zou dat niet geloven, die het ernst is met het heil der onsterfelijke zielen.

Van W. reisde ik naar een ander plaatsje; er liggen daar namelijk twee kleine dorpjes, die toen ter tijd door één predikant bediend werden, en misschien nu nog wel. Ik kwam daar in een van die dorpen bij een ouderling van de Grote kerk, maar een man die God vreesde, en die het met zijn Dominee soms "niet best treffen kon", zoals hij zich uitliet, dat mij uit beider handelingen welhaast duidelijk werd. Ik bleef hier enige dagen over, bezocht het volk van God, en wij hielden nu en dan openbare samenkomsten of bidstonden. Dit scheen ook ter oren van de Dominee te komen, hoewel hij in het andere dorp woonde, maar de man was door onze "vergaderingen" en "opwindingen" niet bijzonder gesticht, maar aller-vreselijkst uit zijn humeur. Hij was zo ontstemd, dat zijn "preek maken" er onder leed en zo hoog lagen wij in zijn hart, dat wij er op de preekstoel uit moesten. En opmerkelijk, 't was weer op mij gemunt...

Had de man nu maar niets anders gedaan dan "uit zijn hart doen" en ons voorts maar laten liggen, neen, ik werd onderhanden genomen of liever hij nam mij in handen, en stelde mij der gemeente voor als een oproermaker, die in Gelderland de mensen hier in hun rust kwam storen, en hij waarschuwde allen voor mijn verkeerden invloed. Zo ver gaat het, dat Gods huizen en de predikstoelen gebruikt worden om tegen Gods volk te waarschuwen, alsof ze aller-verderfelijkt zijn.

Zover is de Hervormde Kerk van haar oorsprong afgeweken, zo diep gezonken, dat men daar openlijk tegen het volk van God en Zijn dienst waarschuwt.

Dezelfde week hadden wij weer samenkomst, met zeer veel mensen. Op een dier avonden werden wij verrast door de komst van de Dominee; nadat hij behoorlijk plaats had genomen, werd hem verzocht of hij de vergadering wilde openen, waarvoor hij echter beleefdelijk bedankte. Hij zei, dat hij alleen was komen luisteren. Ik opende dan de vergadering met gebed, en vroegde: of iemand ook iets bijzonders had mee te delen deze avond; niemand sprak. Ik zei: of we dan enige verzen uit de Bijbel wilden lezen, waarop de Dominee zei, dat hij zich verwonderde hier zoveel mensen samen te zien, en of deze en soortgelijke vergaderingen soms ook schadelijk en nadelig konden wezen voor het gemeentelijke leven?

Ik zei: "Dominee, er staat in de Bijbel: "zaait aan alle wateren", waar het hoge grond is, daar komt geen water, men kan daar wel zaaien, maar het zaad gaat niet op, het verdort. Maar het schijnt wel, ja, het is zeker, dat hier water is; hier is behoefte aan de Heere Jezus, het is hier de zaaitijd, zaait- aan alle wateren, en hier in dit dorp is water, en of dit zaaien nu in deze kamer of in de Kerk geschiedt, dat is hetzelfde, er moet gezaaid worden. Dominee, als ik die tekst nu niet goed verklaard heb, dan zou ik en de vrienden graag zien, dat Dominee ons beter inlichtte."

De Dominee zei niets, alleenlijk zuchtte hij een paar malen, of beter nog, hij haalde een zware zucht, kuchte nog eens en zei toen: "Ja goede vriend, die tekst staat in de Bijbel, maar niet allen verklaren hem gelijk, maar ik ben hier eigenlijk gekomen om wat te horen en niet om te spreken."

De ouderling zei ook nog een paar woorden, waarna wij naar gewoonte de vergadering voortzetten, de Dominee bleef ook. Zolang als de samenkomst duurde. Toen dan de vergadering geëindigd was, zouden wij zo graag willen weten, hoe 't de Dominee hier bevalen was, maar niemand waagde het hem te vragen.

Om van deze plaats, waar de vergadering gehouden werd, thuis te komen, moest de Dominee over een water gezet worden, en de veerman daar ter plaatse was iemand die God vreesde. Hem werd gezegd, dat Dominee in de vergadering was, en hij hem straks bij het overzetten vragen moest, hoe hem die vergadering bevalen was.

De veerman vroeg, waarop de Dominee hem antwoordde, dat het hem bij uitstek best bevalen was. Of hij dit antwoord gaf uit wezenlijke overtuiging of uit een zekere vrees voor de veerman, die hij zeer goed kende, is niet voldoende gebleken. En of deze Dominee later ook nog anders is geworden is mij niet bekend, wel weet ik, dat er voor hem gebeden is.

Van N. H. ging ik naar B., een dorp niet ver van daar. Ik vond hier maar één huis, waar ik uit ervaring spreken kon met mensen, die dit ook konden. De man des huizes was onder de Schutters krachtdadig bekeerd. Enige goede ogenblikken heb ik hier doorgebracht in zijn huis; zij spraken over de wonderbare liefde des Heeren, die Hij nog voortdurend aan Zijn arm en behoeftig volk bewijst, en hoe de Heere soms Zijn volk op wonderbare wegen leidt, waarvan het begin dikwijls donker en raadselachtig, maar waarvan de uitkomst altijd Godverheerlijkend en voor Zijn volk zo goed is.

Van B. werd ik naar Z. gebracht, waar ik bij vernieuwing zeer vele vrienden ontmoette. Ik vond hier oude en nieuwe broeders op de bidstonden en in de huizen. Op een der samenkomsten te Z. werd ik aangesproken door een jong mens, wie ik nimmer gezien had, maar die mij kende van horen zeggen, en die mij vriendelijk verzocht of ik straks, na de vergadering, met hem naar zijn huis ging. Toen ik op reis was gegaan voor twee weken had de duivel mij wijs gemaakt; dat ik veel beter deed, als ik thuis bleef, want het was niets dan hoogmoed en zelfverheffing, al dat reizen en al dat praten met mensen. Ik verbeuzelde zodoende de kostbare tijd, en ik maakte de mensen maar wat wijs.

Dit had enige invloed op mij, ik ging er een gehelen tijd onder gebukt, maar ik zuchtte steeds tot God. Hij wist toch dat ik met gans andere bedoelingen was gegaan. Hiervan wilde de Heere mij dan ook weer genadig verlossen en bevrijden. Hij kwam mij voor met het woord: "Ik zal u tonen met welk einde".

Tot nog toe had ik op mijn gehele reis van dat woord geen vervulling gezien, wij hadden, o ja, dit is waar, wel genoeglijke en zalige uren gehad, wanneer wij bij elkaar waren, maar van krachtdadige bekeringen of iets van die aard had ik nog niet gehoord, en zo ook nog niet kennelijk ervaren, wat de Heere mij beloofd had.

Aan het verzoek dan van onze jongen broeder voldeed ik, ik ging met hem naar zijn huis. Toen we ongeveer bij zijn huis waren, zei hij: "nu moet gij zo aanstonds niet verschrikt worden, want ik heb een vijandige vrouw thuis, misschien kan ze wel eens een weinig kwaad zijn." Op zo'n onverwachter aanval had ik op het ogenblik allerm minst gerekend, want ik meende, dat dit jonge mens nog ongetrouwd was, en dat ik in deze avond nog met vijanden te doen zou krijgen, daaraan had ik niet gedacht. Ik zei hem: "o neen, ik zal er op rekenen, verschrikt maken zal ze mij zekerlijk wel niet; 't is niet de

eerste maal dat ik met de zodanigen in aanraking kom. Ik wenste wel dat God dan heden avond uw vrouw de vijandschap afnam en haar in een Maria veranderde."

Wij kwamen binnen en het bleek al dadelijk, dat ze niet zo bijzonder op mijn komst gesteld was. Zij gaf mij een stoel met een vreselijk lang gezicht er bij; zij smeed en gooide en liep en draafde en dacht zeker, dat ik vannacht daar zou blijven slapen. Ik ging zitten en zuchtte. Zij zal wel gedacht hebben, dat is ook al een van die z... . en f.... Ik zuchtte en zei: "och Heere, wil deze vrouw redden." Als ze het gehoord had, zou ze wellicht gezegd hebben: "ik dank je hartelijk voor zo'n bekering."

Nadat ook haar man plaats had genomen, begonnen hij en ik te spreken met ons beiden over de vergadering van straks, in verband met Gods genade, hoe Hij een arm en verloren zondaar wil opzoeken en redden, en bij voortduring door liefdesopenbaringen aan Zich en Zijn zalige dienst wil verbinden, en met de aller-heerlijkste beloften wil vertroosten en bemoedigen, in de strijd des levens tegen zonde, duivel en eigen hart.

Ik vroeg haar, of zij ook kennis aan deze dingen had; zij zei: "neen!!!"

Ik zei: "als uw man nu heden nacht eens stierf, waar zou hij dan heen gaan, denkt gij?"

Zij antwoordde: "naar de hemel."

Ik: "zo, zou ge geloven, dat hij naar de hemel ging als hij stierf, maar als gij nu aan deze dingen geen kennis hebt en dus niet zo zijt als uw man, waar zou gij zelf dan wel heengaan?"

Zij zweeg. Ik zei: "vrouw, vergun mij dat ik u zeg, dat uw naam in de Bijbel staat te lezen, zo duidelijk als gij ooit begeren kunt, en in diezelfde Bijbel staat ook waar gij heengaat; als gij hem maar leest, dan zult gij 't vinden. Daar staat geschreven: "er zullen twee op een bed zijn, de een zal aangenomen en de andere zal verlaten worden, en als nu uw man naar de hemel gaat, dan gaat gij naar de hel, dan wordt bij aangenomen en gij verlaten."

Zij zei weer niets, maar keek voor zich en hield een ogenblik op met breien. Ik zei: "Vrouw, als gij het goedvindt willen wij met ons drieën hier samen bidden"; wij baden, zij knielde ook, ofschoon 't wel wat langzaam ging. Ik vertoefde nog een paar ogenblikken en toen ging ik weg naar mijn tijdelijk kosthuis.

Nog dikwijls heeft mij die vrouw voor de geest gestaan en niet zelden was dan mijn stille bede: "Och Heere, bekeer die vrouw in Noord-Brabant:" Ik had volstrekt voor mijzelf geen persoonlijke overtuiging, dat zij nog eens tot het geloof in de Heere JEZUS zou gebracht worden; met geen enkele belofte kwam de Heere mij voor ten haar opzichte.

Ongeveer een jaar later kwam ik weer in dezelfde plaats, ik ontmoette een vrouw, die mij vroeg: "zijt gij Ruesink van Varsseveld, waarop ik natuurlijk een bevestigend antwoord gaf, ofschoon ik niet wist of zij mij bedoelde, want hier zijn wel meer van die naam en zij noemde alleen "Ruesink."

Zij vroeg mij of ik haar niet kende, waarop ik antwoorden moest van neen, en dat ik mij niet herinneren kon haar ooit gezien, althans met kennis gezien te hebben. Dit kwam haar wel vreemd voor, "gij zijt toch al eens bij ons in huis geweest," zei zij.

Ik zei: "vrouw, 't kan best zijn, maar ik ken u toch niet." Daarop ging zij voort en zei: "ik ben die vrouw voor wie gij vóór een jaar gebeden hebt in haar huis, en die toen zo nors was tegen u, maar kom nu eens mee, dan zal ik u vertellen wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft. Hij heeft mij nu ook bekeerd, ik heb door Gods genade nu ook kennis aan die dingen, waarvan gij toen met mijn man sprak."

Ik ging natuurlijk met haar, maar o, wat een verandering in dat jaar. Met beslistheid kon zij spreken van het werk Gods aan haar geschied, en van de hoop, die zij bezat, maar ook van de blijdschap, die haar eigendom was geworden in de dienst van Koning JEZUS.

Dezelfde avond was er ook bidstond, waarop zij nu ook tegenwoordig was, en niet slechts om daar stil te zitten of slechts te luisteren. O nee, niemand sprak bijna, dan zij alleen, zij had die avond het woord; niet in de zin om voor te gaan, maar om te vertellen, wat de Heere aan haar ziel gedaan had. Allen werden er door haar op gewezen hoe heerlijk en zalig JEZUS' dienst maakt. Ik wist nu eenmaal dat zij die vrouw van vóór een jaar was, maar 't was bijna ongelooflijk om zulk een omkering te denken; trouwens, zondaren, geheel onwaardige zondaren, en dikwijls nog wel in ons oog de grootste, worden door de Drie-enige Verbonds-God behouden, en uit vrije en soevereine genade voor de eeuwigheid gered.

De vrouw was verheugd over haar gevonden schat en geen wonder, maar geen minder vreugde genoot ik zelf, toen zij zei: "ik ben die vrouw van vóór een jaar." O, wat liefderijke en zalige ondervinding geniet het volk van God, als het zien en ondervinden mag, dat de Heere God zulke ellendigen en hulpbehoevenden, als zij zijn, nog wil gebruiken om andere te redden van het eeuwig verderf. Duidelijk was het mij nu, dat mijn reis niet tevergeefs derwaarts was geweest.

Nadat ik hier nog een paar dagen tot vreugde voor mijn ziel had doorgebracht, ging ik een of twee dorpen verder. In een dezer plaatsen had ik wederom zulk een opmerkelijke ontmoeting, dat ik deer naam mijns Verbonds-Gods niet genoeg kan roemen, van wege de krachtige daden die hij verrichtte. Ik kwam dan in één van die dorpen in huis bij mensen, van wie de beide ouders God vreesden, terwijl hun enigste zoon, ofschoon goed en deugdzaam, onbekeerd was. Een Godvrezend ouderpaar met een enige zoon, en deze dan onbekeerd, dat laat zich veel gemakkelijker gevoelen dan bespreken. Dat zij intussen alle moeite aan hun zoon besteedden laat zich verstaan en begrijpen; zij zouden hem ook zo graag behouden zien, en overgebracht in het Koninkrijk van de Zoon van Gods liefde. Ik sprak die eerste dag niet veel met de bovengenoemde zoon, alleen een paar woorden over zijn voorrecht zulke ouders te hebben, die zovelen, helaas, niet bezitten. Het werd met zijn vader en moeder afgesproken, dat ik die nacht bij hem slapen zou, dan kwam ik toch ongezoekt in de gelegenheid om een woord of wat met hem te spreken over zijn hoogste belangen, waartoe ik anders niet zo'n goede gelegenheid had.

Toen we ons dan des avonds met ons beiden in de slaapkamer bevonden, achtte ik het geschikte ogenblik gekomen, om hem kort en eenvoudig op het heil zijner onsterfelijke ziel te wijzen. 't Was alsof hij 't bespeurde; in een ommezien had hij zich ontkleed om naar bed te gaan. Ik zeide: "Mijn jongen, bidt je eerst niet, als je 's avonds naar bed gaat?"

Hij antwoordde: "Neen! dat doe 'k niet, want dan moet ik zo leven, en daar heb ik geen zin in."

Ik: "Zo, dan weet je wel dat je anders leven moet?"

Hij: "Ja, dat kan ik wel aan vader en moeder zien."

Ik: "Maar leven die dan anders?"

Hij: "Ja, die durven geen pleziertje maken, die noemen alles haast zonde en zo kan ik niet; een jong mens moet toch wat hebben."

Ik: "Maar leeft gij dan nu zeer gelukkig?"

Hij: "Dat ik zo heel gelukkig leef, dat kan ik nu niet zeggen, maar" . . .

Ik: "Maar weet gij wel, hoe dat komt, dat gij niet "heel gelukkig" zijt, gij zijt nog niet met God verzoend, jij dient de zonde nog, en je bent nog zonder en buiten JEZUS. Gij maakt u zelf voor eeuwig ongelukkig, en doet daarmee uw ouders zo veel verdriet aan. Je vader en moeder zijn zo gelukkig voor tijd en eeuwigheid, en zij zouden u ook zo graag voor eeuwig gelukkig zien, maar zolang als je zo blijft voortleven, kan 't nooit

goed met u gaan. Als je JEZUS gaat dienen, dan verliest je al die ondegelijke vrienden en kameraden, en misschien hebt gij er wel een groten hoop, maar dat handjevol, dat gij dan weer krijgt, daar kunt je op rekenen, daar hebt je wat aan. Mij dunkt, eer we ons ter ruste begeven, zullen wij eerst bidden, dat God zich over u en mij erbarmen mag."

Wij knielden beiden neer. Ik bad en zei: "O Heere, Gij ziet ons hier geknield voor Uw heilig Aangezicht; hier is een jongeling, die anders 's avonds niet bidt, en die zegt, dat hij dan anders leven moet. Ja Heere, hij moet anders leven, volgens Uw eigen verklaring. Maar Gij zijt nog de machtige, Gij kunt ook deze jongeling bekeren, Gij kunt hem redden. En zijn ouders zouden het zo graag zien en horen, dat deze hun dode zoon levend mocht worden."

Na het gebed begaven we ons ter ruste. Ik sliep de eerste paar uren nog niet, want ik was zo verlangend, welke uitwerking dit bij hem hebben zou. Ik hield mij echter alsof ik sliep, maar gedurig hoorde ik hem een diepe zucht ophalen, zodat ik genoegzaam bemerken kon, dat 't met hem even was als bij mij. Ik bad nog in mijn hart: "O Heere, open door Uw Heilige Geest hem zijn ogen en ontdek hem aan zichzelf."

Toen ik 's morgens opstond, was hij er al een paar uren of een uur uit geweest. Ik vroeg hem of hij goed geslapen had; eigenlijk had ik dit niet behoeven te doen, want ik wist het wel. Hij zei, dat het nog al gegaan had.

Naderhand kwam ik weer in diezelfde plaats. Ik werd van Garneren [?] afgehaald door een jong mens, die dat volstrekt wilde doen. Ik kende hem niet, maar hij maakte zich aan mij openbaar, dat hij die persoon was bij wie ik eens geslapen had.

Ik ontdekte, dat hij nog niet in de volle ruimte verkeerde; 's avonds op het gezelschap hoorde ik de mensen zeggen: "hij is er toch. Hij is er ook, hij durft het toch wagen enz."

Ik wist in de beginne niet, wat dit moest beduiden. Maar het werd mij alras klaar, dat men hem bedoelde; de vromen in die plaats sloegen hem gade, en merkten nauwkeurig op zijn handelingen. Later ben ik gewaar geworden, dat hij tot volle ruimte des geloofs is gekomen, en tot de overgave des harten aan de Heere JEZUS.

Het is dikwijls gezegd, en ik geloof van zeer terecht, dat de meeste mensen, die bekeerd worden, dit in hun jeugd worden. Deze leeftijd ook is verre weg de beste; zij, die altijd de bekering uitstellen tot morgen, helaas, van de zodanigen komen zo weinigen terecht. O, het is ook zo gevaarlijk en dwaas tevens om zijn eigen geluk tegen te houden, zichzelf met de dag al dieper in het verderf te storten. Jeugdige lezers en lezeressen, onderzoekt toch u zelf eens nauw, hoe het met u staat voor de eeuwigheid, of gij reeds met God verzoend zijt, en of reeds de zaligheid in JEZUS Christus uw deel is geworden. Misschien behoort gij ook wel tot die ongelukkigen, die maar altijd hun bekering uitstellen en zeggen: "morgen." De Heere wil u heden redden, laat u dan door Hem behouden, als een gans verloren en vloekwaardige zondaar. Zegt niet langer: "morgen," opdat de dood niet zegge "heden" en een einde make aan uw leven en daar- meê aan de dag der genade, die gij zo verbeuzelt en in de dienst der rampzalige zonden hebt doorgebracht. De Heere zegt zo welmenend: "Wendt u naar mij toe en wordt behouden." Het zal vreselijk zijn te vallen in de handen des levenden Gods, die voor de boetvaardigen zo goed, maar voor de wederspannigen een verterend Vuur is.

Wonderlijk uitgeholpen

Omdat ik nog altijd aan de Hervormde Kerk behoorde, ging ik geregeld bij **Ds. D. te H.** naar de kerk, waarvan heinde en verre de mensen heen gingen, zelfs uit Doesburg en andere plaatsen. H. ligt ruim drie uren van Varsseveld, en niet zelden moest ik 's avonds laat die eenzamen en vervelende weg lopen, altijd echter met de vertroosting mijns Gods, op het goede, dat ik dan des Zondags genoten had. Eens - het was op een dag in de week, toen ik mijn geld in H. ontvangen had voor geleverde turf ongeveer zestig

gulden, kwam ik in een aller-akeligste toestand. Ik had die avond hij Ds. D. wat lang gepraat, en het was duistere maan; ZEw. bracht mij op een klein half uur buiten H. en wees mij vervolgens - voor zover dit mogelijk was - de beste en veiligste weg. De ganse vlakte is enkel heide, hier en daar slechts een enkele armoedige hut, welker bewoners niet zelden onmeedogend genoeg zijn, tot allerlei zonde en kwaad.

Ik verliet de Ds., maar niet lang daarna bemerkte ik, dat ik door onbekendheid met de weg en door de duisternis op het dwaalspoor was. Gelukkig hoorde ik de avondklok van H. luiden, en maakte dadelijk rechtsomkeer weer terug naar H.

Kort voor H. bemerkte ik de rechte weg weer en begon op nieuw te lopen in de richting naar Varsseveld. Op zekere afstand van H. is een weg, die mij goed bekend was, en ik dacht als ik daar maar was, dan zou ik wel thuis komen. 't Was mijn gedurige bede: "Och Heere, breng mij toch behouden thuis bij de mijnen."

Ik liep al, maar ik was niet verzekerd, dat mijn pad op de weg uitliep. Hier in de nabijheid was een hut, maar- . . .

Ik nam het besluit om te kloppen, maar op mijn vraag of ze mij niet op die weg konden brengen, gaf de vrouw ten antwoord: "Wij staan niet op!"

Ik hield zolang aan dat zij het bed uitkwamen, en dat ik binnen kwam. Was de man dan niet thuis, daar de vrouw antwoord gaf? Ja wel, hij was wel thuis. Toen ik binnen was, deed hij de voorslag om mij op een strobos die nacht bij het vuur te houden, dan kon ik des morgens mijn weg vervolgen. Dit leek mij niet goed toe, want ik vertrouwde die man in het geheel niet. Ik had zoveel van die boel daar gehoord, zodat ik hem dadelijk zei: "O neen., dat kan ik niet, ik ben gans bezweet. Ik moet stil aan het lopen blijven, en bovendien ik word stellig thuis verwacht."

Ik had hier volstrekt niet willen blijven, want wie weet of ik des nachts geen kind des doods was geworden, immers de man had kennis van mijn geld gekregen. Ik kreeg hem zo ver, dat hij mij op de rechten weg zou helpen. Hij sloeg zijn kiel om de hals en wij gingen. Toen ik zover was, dat ik de bekende weg onder de voeten had, verliet hij mij en wenste mij vervolgens goede reis.

Nadat ik zowat tien minuten of een kwartier van hem af was, stond op eens in het stinkdonker van de nacht een man voor mij. Ik zei "goe'n avond," maar kreeg geen antwoord, nog eens: "goe'n avond;" weer geen antwoord, en steeds drong de man nader op mij aan. Ik trok intussen aan mijn jas, alsof ik een pistool voor de dag wilde halen, maar moest ook al met mijn paraplu de man, zo goed of kwaad als ik kon, van het lijf keren. Ik zei: man, wat wilt gij toch; als gij mij aanroert, dan gaat het u nooit goed, waag het maar, maar wees verzekerd, dat gij er niet best afkomt, ik hen volstrekt niet bang voor u."

Maar wat zou ik hier beginnen. Ik geloof niet, dat ik tegen de man opgewassen was. Ik had niets bij mij dan de paraplu. Zo stond ik dan daar, wat zou er nu van mij worden! Had ik dan niets? O ja! daarboven achter het donkere wolkengordijn, daar had ik een God voor mijn hart, en voor mijn leven beide. Hij wist in welk een nood ik ogenblikkelijk verkeerde. Hij kende mijn behoefte; 't behoefde Hem slechts maar één woord te kosten, en ik was verlost. "Heere, zei ik, deze man wil mij kwaad doen, maar wil Gij 't hem beletten."

Ik bleef nog een ogenblik voortstompelen met de man naast mij. Ik vroeg weer en dreigde dan weer, maar hij zei geen enkel woord. Eindelijk, toen we een groot eind zo voortgelopen hadden, verdween hij evenals hij gekomen was, maar of ik ook blij was. Ik werd zo klaar bepaald bij het 5de vers uit Ps. 118:

*"Toen ik de heid'nen aan zag rukken,
Heb ik in 's Heeren kracht gestreên!*

*Ik hieuw z' in 's Heeren naam aan stukken
 Vertrouwend op die Naam alleen.
 Ik kon noch voor- noch rugwaarts keren,
 Omringd, ja gans omringd ter dood.
 Ik sloeg hen in de Naam des Heeren,
 Die mij goedgunstig bijstand bood."*

En wie was nu die man?

Ik weet het niet, maar hij had ook, voor zover ik dit bemerken kon, een kiel om de hals geslagen, en ik meende dat mij enige minuten tevoren een zeker wezen was voorbij gegaan. Wie of hij was, ben ik nimmer met zekerheid gewaar geworden; wel weet ik met besliste zekerheid te zeggen, dat God mij krachtdadig bewaard heeft, en wonderlijk uitgeholpen. O, met die God vermag men alle dingen, Hij kan helpen daar en wanneer geen menselijke hulp onder ons bereik is, of niet meer baten kan. O, wat is het volk van God driewerf gelukkig, als het zulk een Jakobs-God aan zijn zijde heeft. En dat volk gaat het evenals David: "hij sterkte zich in de Heere zijn God." zo gaat het ook met hen. Het water komt tot *aan* de lippen maar er niet over.

Lezers, is die God reeds de uwe geworden; wat zijt gij dan onuitsprekelijk gelukkig. Hem, die over hemel en aarde te gebieden heeft, tot uw persoonlijk deel te hebben, dat is het grootste voorrecht en de uitnemendste eer, die immer de zondaar ten deel kan vallen. Mist gij Hem nog, ach, dan zijt gij nog diep te beklagen, ook bij al uw aardse schatten en rijkdommen; deze zullen u eens verlaten in Uw jongste nood bij uw sterven; o, dan die God te missen, het zal ontzaggelijk zijn. Zegt nu nog: "Heere, maak mij de Uwe door het geloof in de Zoon Uws welbehagens."

Bij de Afscheidenen

Korte tijd na deze gebeurtenis, kwam er een wending in mijn kerkelijk leven. Ik had al lang geen behagen meer in het Hervormd Kerkgenootschap, maar ik kon ook nog niet beslist tot de Afscheidenen overgaan. Ik vergaderde wel met hen, eigenlijk behoorde ik bij hen, maar mijn acte moest nog getekend worden. Mij voorgoed bij hen aan te sluiten, zie, hierin werd ik vooral teruggehouden door mijn vrouw, die maar volstrekt niet daarvan weten wilde.

Eindelijk nam ik, - bewust dat ik in Gods weg was, - het besluit om "over te gaan", maar wat een tegenstand, van vrienden en vijanden beide, en ook vooral van mijn vrouw. Zij zei maar beslist: "Ruesink, als je Afscheiden wordt, dan scheid ik mij van jou af".

Dat was onverschrokken taal. Wonderlijk zijn Gods wegen, en de Heere weet duizendvoudige omstandigheden en zaken zo te leiden, dat Zijn volk bemoedigd, vertroost en opgebeurd wordt.

In deze "beruchte dagen der scheiding", werd mij een bezoek door een schoolmeester uit G . . . gebracht, die, omdat hij niet langer Gezangen wilde zingen, in zijn ambt geschorst werd. Hij sprak met mij over het onderwerp des tijds: "de scheiding", en daar hij wist, in welke omstandigheden ik verkeerde, richtte- hij vooral zijn woord tot mijn vrouw, en bad persoonlijk met haar, dat God haar ook in deze veranderen wilde. Veel sterkte en bemoediging mocht ik hierin ervaren. Maar mijn vrouw was nog altijd dezelfde. Zij meende wezenlijk, als ik Afscheiden werd, dat dan de kerkmeesters ons verjagen zouden van onze woonplaats, want ons huis staat op kerkgrond.

Ik zei wel: "vrouw, als God vóór ons is, wie zal dan tegen ons zijn". Maar niets baatte, 'zij weigerde mijn overgang te billijken.

Door het lezen van Romeinen 8 kwam ik tot het besluit mij bij de Afscheiden

broeders aan te sluiten. Het kostte dan wat het wilde, ik werd "Afgescheiden.

Maar nu begonnen de vijanden en ook mijn eigen vrouw. Op zekeren morgen zei. Ze: "Nu ga ik weg, want ik kan het niet langer uithouden". Zij had intussen haar klederen aangetrokken, en stond gereed om te vertrekken.

Ik zei: "Vrouw, eer je gaat, zullen wij dan bidden en dan kun je gaan."

Ik bad: "Heere, nu wil mijn vrouw over Uw erfdeel heersen, maar Gij kunt dat veranderen, leg haar een haak in de neus; ach Heere, verander toch ook deze mijn vrouw".

Nadat ik van het gebed was opgestaan, trok zij zich weer uit en bleef thuis.

Naarmate dat het in huis wat rustiger begon te worden, kwam de vijandschap meer van buiten; veel hadden wij te lijden om de Naam van Christus. Niet zelden werden wij, gelijk op andere plaatsen, door de politie uit elkander gejaagd, maar hoe meer verdrukt, hoe meer gesterkt. Eens waren wij weer zo samen en thans weer met het doel om ouderlingen te benoemen voor onze nieuwe gemeente.

Het gerucht daarvan had zich als lopend vuur door geheel Varsseveld verspreid, en was ook ter ore gekomen van het gemeentebestuur te T Met de Burgemeester aan het hoofd kwam de bevoegde macht om ons naar behoren op onze plaats te zetten. De vergadering, welke ditmaal even buiten Varsseveld werd gehouden, werd geleid. door de vroeger gemelde D. Coops.

Zodra de heren binnen waren, plaatsten zij zich naast de voorganger, grepen hem bij de arm, alsof ze zeggen wilden: "wilt ge 't nog niet geloven" en vroegen hem vervolgens naar Zijn Naam. Nu begon de wanorde; een voor een werden wij bij de arm genomen en op straat gezet; de beurt kwam ook aan mij. Ik bad in stilte: "Och Heere, geef mij heden een mond om te spreken om voor Uw zaak uit te komen".

Ik werd ook bij de arm genomen, maar ik zei, dat men mij van 't lijf moest blijven. Ik begeerde niet als een misdadiger op straat gezet te worden. Mijn heren! ik heb zo vaak de Koning onder de ogen gezien, getuigt toch tegen ons, wat hebben we nu misdaan; alleenlijk wensen wij God te dienen met een vrij geweten, overeenkomstig Zijn woord. Als ik gaan moet, dan zal ik gaan, maar eenmaal zullen wij samen voor Gods rechterstoel verschijnen, om ook van deze morgen rekenschap te geven, wij allen tezamen, ik zowel als de Heeren". Wij gingen echter in de beste orde weg, en verzamelden ons nu ogenblikkelijk daarop in een ander huis, niet ver van daar, waar wij ons plan volvoerden.

Enigen tijd later kwam ik door het huwelijk van een onzer kinderen persoonlijk bij de Burgemeester te T. Hij had uitdrukkelijk bevolen, dat ik vooral mee moest komen, aan welk verzoek ik natuurlijk gehoor gaf. Toen de trouwplechtigheid geëindigd was, zei ZEA. dat hij begeerde, dat ik met hem meeding, waaraan ik evenzeer voldeed. Hij vroeg mij, of die "Afgescheidenen" allen waren als ik? Waarop ik ten antwoord gaf: "Mijnheer, zij hebben hun ouderdom, u kan 't hun zelf best vragen en dan zullen zij u wel op de hoogte helpen. Maar geloof mij intussen, wij doen, zoals, wij doen; niet om dit of dat, maar uit heilige overtuiging, wetende wat God in Zijn woord van ons vraagt. En ik denk niet, stat iemand iets terug zal nemen van hetgeen geschied is. Mijnheer, geloof mij: eenmaal zal God rechtvaardig oordelen, en wee dien, die niet in JEZUS bloed gewassen en gereinigd is en met God verzoend."

Of de Heere God deze en meer woorden, die tussen ons gewisseld zijn heeft willen zegenen, dit weet ik niet. Wel dat de Burgemeester later niet meer meegekomen is om tegen ons te getuigen. Zo dikwijls als men ZEA. daartoe wilde roepen, was hij of niet thuis, óf hij werd door omstandigheden verhinderd. Zo weet de Heere het hart te neigen als waterbeken, zelfs dat van vorsten, koningen en burgemeesters tot al wat Hij wil. Hij draagt Zijn volk en beschermt het; zelfs moeten de groten der aarde dikwijls hun

dienaren zijn, gelijk de Engelen in Gods hand hen op al hun wegen bewaren, zie Hebr. 1. Zo rijk en gelukkig als Gods volk is, is er geen volk op aarde.

Men heeft de Afscheiding beoordeeld, veroordeeld en gelaakt, ja zelfs van de allerongunstigste zijde aan de kaak gesteld, en haar niet zelden gelijkgesteld met oproermakerij. De Heere weet het, voor hoevelen zij het middel tot eeuwige redding is geweest, en hoeveel arme zielen in haar takken een schaduw hebben gevonden.

Ondertussen deed God weer wonderen Zijner genade in Varsseveld.

In zeker huisgezin werden twee zonen krachtadig aan zichzelf ontdekt en tot schuldbelijdenis gebracht. Zo erg kregen ze het met zichzelf te doen, dat ze bijna radeloos werden; zij konden niet slapen noch werken. En in plaats van door de ouders opgebeurd en bemoedigd te worden, door hen op de enige Borg en Zaligmaker te wijzen, stopten zij de Bijbel voor hen weg, zelfs behandelden zij hen zeer nors en onvriendelijk. In die toestand kwamen zij mij opzoeken, mij verzoekende, of ik niet eens bij hen aan huis wilde komen, daar zij het niet konden uithouden, onder de ondragelijke last hunner zonden en de boosheid hunner ouders.

Zo ligt toch, volgens de onbedrieglijke verklaring van Gods Woord, de weg naar de hemel. Eerst ellende en dan verlossing; die gezond zijn hebben de medicijnmeester niet nodig, maar die ziek zijn. Duidelijk zegt de Heere JEZUS: "Komt tot Mij, die vermoeid en belast zijt en Ik zal u roste geven," en op een andere plaats: "Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaren tot bekering." En wederom zegt de Heere in Jesaja: "O, alle gij dorstigen, komt tot de wateren en gij die geen geld hebt," enz. Dit is ook de ervaring van al Gods kinderen in dezen, hierin stemmen zij allen volkomen overeen, hoeveel zij overigens ook verschillen mogen. Paulus, eindigt er bijna (Hoofdstuk 7 uit de Rom.) mede, als hij zegt: "Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen". Maar onmiddellijk laat hij er op volgen: "Ik dank God door JEZUS Christus."

Daar hebt gij Lezer, in een kort bestek ellende, verlossing en dankbaarheid. En hoe is het nu ten deze met u? Hebt gij uzelf als een doodschuldige voor God de rechtvaardige leren kennen? Hebt gij reeds met de dichter leren verstaan: "mijn zonden maken mij het voorwerp van Uw toorn?" Of met Ezra: "onze schuld reikt tot den hemel" en ook, dat het bloed van JEZUS Christus, Gods Zoon van alle zonden reinigt? Inderdaad geen zondaar te groot! Al had gij ook met Methusalems jaren, met Jobs geduld, met Simsons krachten, en met Salomo's wijsheid de zonde gediend; als gij een inzicht in uw verloren toestand hebt gekregen, o, ga dan gerust naar de enigen Borg en Zaligmaker,- die ook nog ter elfder ure u redden wil en zal.

Ik ging dan op gelegen tijd naar bedoeld huis, om mocht het de Heere behagen - een woord van vertroosting en bemoediging te spreken. Ik werd echter allesbehalve vriendelijk ontvangen; de vrouw-was zeer slecht te spreken en zeer boos. "Ja, zegt ze, niets doen past u wel, maar ons niet, wij moeten hier werken of wij hebben niet te eten, en als de jongens zulke malle kuren beginnen, dan moeten wij allicht spoedig vertrekken ook; de jongens moeten maar aan het werk, dan zal dat wel weer beteren."

Ik zei: "Moeder, vergun mij ook een woord, gij zegt zoveel, of al uw praten echter de waarheid is, dat betwijfel ik, of meent gij dat uw jongens met werken beter zullen worden, o, neen. God is hier aan het werk, en als Hij roert wie zal dan stillen, en als Hij stilt, wie zal dan roeren. Al kwam ook hier uw gehele familie, met de buurtschap; al dreigde ook uw landheer, nee moeder, God is hier werkende, 't zal u niets baten. En wees verzekerd, als God werkt, dat gij 't niet keren kunt met al uw woorden. Onderzoek, of u misschien ook met de boze joden in Gamaliëls dagen bevonden wordt tegen God te

strijden, voor de zodanigen staat het slecht."

Door deze en meer andere woorden kwam zij een weinig tot rust, zodat ik in staat was met de beide zoons een weinig te spreken. Ik kon niets doen dan hen op de volle rijkdom van genade te wijzen, en hun JEZUS als hun enige en veilige toevlucht voorstellen, met de bede, dat de Heere 't aan hun harten wilde zegenen. En dit beliefte de Heere genadig te doen. Beiden werden tot de volle kennis der waarheid gebracht en tot de omhelzing van JEZUS Christus. Ja, de Heere wilde nog meer doen. Hij wilde ook de ouders trekken en zo veranderen, dat ze beslist de zijde van het volk des Heeren kozen; zij hadden zelfs de moed om **Ds. Brummelkamp** in huis te laten preken, met opoffering van proces op proceskosten en geldboeten.

En dit vraagt de Heere toch, om openlijk voor Zijn Naam en zaak uit te komen: Hem te belijden voor de mensen, en zich Zijner niet te schamen. Paulus zegt ook: "ik schaam mij het Evangelie van Christus niet." O, mocht het volk des Heeren in deze steeds getrouw zijn, en met Paulus géén uur wijken van zijn plaats.

Mochten onder de Lezers nog bekommerde zielen gevonden worden, o, weest niet bevreesd, de Heere zegt: "vreest niet, maar geloof alleenlijk; geeft u aan Hem over, of bidt: "Heere, neem mij en ik geef mij; Heere, geef U en ik neem U." De Heere toch, al verbeidt Hij, Hij komt eens te Zijner tijd om zich aan bekommerde zielen te openbaren.

Ook in Varsseveld wilde God ook nog wonderen Zijner genade verrichten.

Ik kreeg kennis aan **een jongen**, die zich altijd onderscheidde in huis en op straat, en immer even stil en zacht was. Hij had drie broers. Hij evenwel, het voornoemde jongsten, onderscheidde zich kennelijk. Wanneer zijn broeders daar met de andere **Varsseveldse jeugd** spelende was en in alles betoonden, dat ze, zoals de wereld zegt, flinke jongens waren, dan stond onze "Jozef", als ik hem zo noemen mag, als een stille toeschouwer daar bij. Neen, hij had geen genoegen in datgene, wat voor de jeugd zo aantrekkelijk is. In zichzelf gekeerd scheen meer ernstige gedachten zijn ziel bezig te houden. Hij, de zoon van H. werd ongesteld en bedlegerig. Aan dit ziekbed liet hij mij roepen Die roepstem, och, wat was ze als een lieflijke muziek in mijn oren. Biddende ging ik tot hem. Och, dat de Heere zich in de behoudenis van dit kind eens mocht verheerlijken, ziedaar, mijn innige begeerte. En terwijl ik zuchtende tot hem ging, mocht ik al geloven, dat God, om JEZUS wil, mijn gebed verhoord had.

Aan zijn ziekbed komende, stond ik verwonderd over de goedertierenheden des Heeren. Hoe dikwijls ik Hem voor de Troon gebracht had, kan ik niet meer zeggen, maar wel, dat, na onze eerste kennismaking, hij immer een dergenen was, die een plaats in mijn gebeden innam.

"Ruesink," zei hij, bij mijn komst, "Ruesink, ik ben verloren, want o, ik ben zo'n groot zondaar. Naar de jongens op straat geluisterd hebbende, sta ik ook schuldig aan hun uitspattingen. Voor mij is er geen redding! O, Ruesink! bid voor mij, wie weet de Heere mocht zich nog ontfermen."

Ik zag en voelde, dat God mijn gebeden verhoord had. Hij was reeds behouden, hoewel hij meende verloren te zijn. De Heere werkte krachtadig door. Hij kreeg een gezicht in de weg van verlossing, maar toch die holligheid in zijn ziel bleef bestaan. Gedurig bezocht ik hem op zijn ziekbed en ondervond, dat hij al meer en meer rustende was op het offer des Lams.

Op eens kreeg ik een boodschap om spoedig bij hem te komen. Ik ging met haast, maar kwam te laat. Zijn ziel was reeds verhuisd naar betere gewesten, en juichte al voor de Troon. Dit mocht ik niet alleen geloven, maar werd daarin bevestigd door de boodschap die hij voor mij achterliet. "Zeg aan Ruesink," had hij gezegd, "dat ik JEZUS voor mijn eeuwig Deel heb," waarna hij de laatsten adem had uitgeblazen.

De drie broeders van deze overleden jongeling, gingen in de vreemde. Een van hen werd kleermaker en was in Holland werkzaam. Bij gelegenheid dat hij zijn geboorteplaats Varsseveld eens bezocht, bracht hij mij een bezoek. Tijdens dat bezoek zei hij mij, dat zijn baas gezegd had, "dat hij half bekeerd was" en vroeg mij te dien opzichte opheldering.

Ik maakte hem duidelijk, dat het niet genoeg was van de ondeugd tot de deugd bekeerd te zijn, maar dat wij ons moesten leren kennen als een verloren zondaar, aangezien "JEZUS niet gekomen is om te roepen rechtvaardigen, maar zondaren tot bekering." Hiermede kreeg hij werk en wel zo, dat ik geloven mag, dat God zijn genade aan hem verheerlijkt heeft.

Voor beiden wilde de Heere mij dus als middel gebruiken tot behoud. "Mijn ziele, maakt groot de Heere!"

Jeugdige lezers! stelt uw bekering niet uit tot morgen. "Heden terwijl gij Zijn stem hoort, verhardt uw harten niet, maar laat u leiden." Hoe jong ook, gij weet de dag uws doods niet. De Heere zij u genadig.

"Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven." Dit, lieve lezer, heb ik gedurig bevestigd gezien, maar nimmer krachtiger en duidelijker aanschouwd, dan aan het sterfbed van mijn waarde broeder in Christus **H...n**, alhier in de buurt woonachtig.

Zijn vrouw bevallen zijnde, liet hij mij roepen. Van hart verheugde ik mij in het voorrecht hem te beurt gevallen, en wenste hem en zijn lieve vrouw geluk met de geboorte der kleine, hopende, dat het een gekende des Heeren mocht zijn.

"Ruesink", zei hij, "het past ons 's Heeren naam te loven en groot te maken; daaraan heb ik behoefte, kom, ga ons voor in het gebed." Wij verenigden ons samen in den gebede en mochten ons verootmoedigen voor God. En heb ik ooit ondervonden, dat ook het gebed een gave Gods is, dan was het toen, maar ook, als Hij geeft te bidden, dat dan ons hart overloopt (bij gezicht van schuld) van dankbaarheid jegens de Gever alles goeds. – Kort hierop werd mijn vriend en broeder W...H n ziek. Hij, de vraagbaak voor zo menig Christen en trooster der zoekende zielen, werd bedlegerig. Hij, die in waarheid een wachter op Sions muren heten mocht, zou afgelost worden van zijn post. De ziekte werd erger, en het lichaam gesloopt.

Ruesink, zijn broeder, moest tot hem komen. Ik liet mij dan ook niet lang wachten. O, treffend gezicht! De vader, daar nog gezeten op een stoel, en de zijnen rond hem geschaard. Daar is hij nog werkzaam in de dienst van zijn God. Met al wat in hem is bepaalde hij de zijnen bij dood en eeuwigheid, terwijl voor hem de prikkel des (loods reeds is weggenomen.

"Ruesink, mijn broeder," zo zegt hij, "zijt ge daar? Ruesink, wij gaan scheiden. De Heere JEZUS is daar om mij te leiden over dood en graf. Nu ondervind ik, dat Hij is de Overste Leidsman en Voleinder des geloofs. Ruesink, hoe graag ik ook uitwoon uit- dit lichaam om bij de Heere in te wonen, toch smart mij de scheiding van u. Van u, die in 's Heeren hand het middel waart, dat ik mocht bedenken, wat tot mijn eeuwige vrede was dienende. Van u, die mij zo menigmaal waart tot troost en raadsman op de weg des levens. Maar, broeder, ik ben u maar een beetje vooruit. Nog een korten tijd en ook gij zijt bij mij daarboven in die zalige gewesten. O, Ruesink! wie kan de zaligheid uitspreken, die ik thans geniet en die aan ons zal geopenbaard worden!" - Hoewel ik voor mij niet dadelijk kon geloven, dat hij zo spoedig zou heengaan, werd ik toch onder het gebed, waarvoor hij mij de onderwerpen opgaf, daartoe gebracht. Die onderwerpen waren: 1e: dat de Heere niet met Zijn Geest van de zijnen mocht wijken; 2e: dat de Heere Ruesink stellen wilde om als raadsman zijn vrouw bij te staan; 3e: dat hij, gelovende dat zijn huis nog een verzamelplaats van vromen zou worden, wenste, dat

ook daarvoor gebeden werd.

De Heere heeft mijn gebed kennelijk in alles verhoord. Ja, terwijl wij daar samen rond die vader geknield lagen, kon ik zulks ook ten volle geloven. Na dit gebed legde ik hem op zijn legerstede. "Wil ik broeders roepen?" vroeg ik hem.

"Nee", zei hij, "zeg ze allen goeden dag, ik verwacht ze in de hemel. Hij stak de handen omhoog en stierf zingende (hoewel gebroken.)

Voor die ontslapene had de Heere mij als middel willen gebruiken, toen ik een zieken broeder van hem bezocht.

Wat dunkt u, lezer! wordt ge niet jaloers op zulk sterven? Voor u is er ook nog kans, als ge nog voor eigen rekening staat. Val neer met al uw zonden en "zoek de Heere, terwijl Hij te vinden is, roep Hem aan, terwijl Hij nabij is."

Sterven zijn zijn vrouw

Om deze tijd ongeveer, kwam mij een **afgezette schoolmeester**, die verwaardigd werd om de naam van de Heere JEZUS smaadheid te lijden, een bezoek brengen.

"Zijt herbergzaam, want hierdoor hebben sommigen Engelen geherbergd", zegt de Apostel. Het was en is nog mijn lust, kinderen Gods herberg te verlenen. Zo ook was mij de komst van die onderwijzer aangenaam en gaf hem plaats onder mijn dak.

Op zekeren dag zat hij met mijn vrouw bij het vuur, en trachtte door schikking der turven het branden te bevorderen. Mijn vrouw scheen dit niet te bevallen, ten minste zij kregen daarover een klein verschil. Dit luttele verschil leidde tot een gesprek op godsdienstig terrein, waarop de onderwijzer aan mijn vrouw vroeg, of zij bekeerd was? Het antwoord was ontkennend. De onderwijzer ging in het gebed, hetwelk ik met aandacht volgde en waaronder ik zuchtende mocht verkeren. "Och, dat de Heere verhoring gaf, niet om iets dat in ons is, maar alleen om de volwichtige kruis- en zoenverdiensten van JEZUS Christus zijn Zoon!"

Ik voor mij mocht geloven, dat mijn vrouw niet genadeloos was, hoewel zij gezegd had, "niet bekeerd te zijn." Na het gebed verklaarde mij de onderwijzer, dat hij zoveel voor mijn vrouw had te bidden, dat hij met mij geloofde, dat zij werk met zichzelf had. De Heere bezocht haar met een ziekte, welke ziekte tot de dood is geweest. Lang, zeer lang was zij aan haar leger gebonden. Maar wat een voorbeeld van geduld en lijdzaamheid in haar beproevingen!

Tijdens haar ziek zijn, kreeg ik een bezoek van een vreemde geneesheer, die van ons huisgezin gehoord hebbende, zich geroepen gevoelde ons een visite te maken. Hij onderzocht mijn vrouw. Op haar vraag: "of het lang kon duren voor dat haar einde hier was," gaf hij ten antwoord: "nog wel een jaar."

"Och Heere!" zuchtte zij, en het "kom Heere Jezus! kom haastiglijk!" ontgleed haar lippen.

"Zijt ge zeker van uw staat voor de eeuwigheid?" vroeg de Dokter. En de zalige uitdrukking op haar gelaat met die smachtende blik waren mij, bij het vaste geloof aan haar behoud, een zo duidelijk antwoord dat ik onwillekeurig moest zeggen: "Ik dank u Heere, Drieëenige Verbonds-God, dat Ge mij hiervan getuige doet zijn."

Langzamerhand werd het huis van haar aardse tabernakels verbroken, totdat zij stil uitging en ik geloven mag, dat zij ontvangen heeft een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen. Eenmaal verwacht ik haar weer te zien, daarboven aan de bruiloft des Lams.

Lezer! zult ook gij daar met ons aanzitten? Vóór uw dood zult ge dit weten moeten, zult ge daarna geen eeuwige wroeging hebben.

Het leven alleen, voor hen, die een beminde gade ten grave brachten, heeft zo iets

onvolledigs, dat zij, die in dit mijn lot hebben gedeeld, begrijpen zullen, dat mijn gedachten er eindelijk toe leidden, dat ik, onder hoger en biddend opzien, andermaal uitzag naar een gezellin des levens. Dit werd mij een zaak des gebeds. Ik mocht geloven, de Heere zou het voorzien.

Tweede huwelijk

Op weg naar de kerk werd ik gewezen op een vrouw mijner jaren, woonachtig onder Dinxperloo. Zeker, zij die toonde, door haar opgang onder de zuivere prediking des Woords, wat haar lust was, kon, onder hogeren zegen, voor mij een gezellige reisgenote worden naar het graf, wat zeg ik? Neen; naar het hemelse Jeruzalem daarboven.

Spoedig werd het openbaar, dat ik mijn gedachten over voornoemde vrouw liet gaan.

Een broeder in de Heere zei mij: "gij krijgt haar niet."

"Ja wel," was mijn antwoord, "want ik heb haar van God begeerd."

Kort daarop maakte ik een visite ten haar woonhuize. Het was avond. Zij zat aan de andere zijde der tafel, terwijl de lamp haar aangezicht voor mij verborg. Ik nam de lamp en schoof die op zijde. O, ze lacht nog.

"Neen, Satan," dacht ik, "ge zult haar mij niet onthouden, al gebruikt ge ook een kind des Heeren om mij van haar te verwijderen. Dit deed ge ook, toen ge Petrus gebruikte met de woorden: "dit zal u geenszins geschieden Heere!" Met mijn Heiland zeg ik: "ga achter mij Satanas!"

Bij mijn vertrek nodigde ik haar om mij uitgeleide te doen. Dit gebeurde en het gevolg onzer gesprekken was, dat wij enige tijd daarna in 't huwelijk traden. De Heere JEZUS was de Derde in ons verbond en heb ik ooit verstaan wat het woord betekent: "een driedigvoudig snoer wordt niet haast verbroken," dan was het in dit tweede huwelijk. Met haar was ik één in de Heiland, totdat ook zij van mijn zijde werd weggenomen, hetgeen ik u straks hoop te verhalen.

Aangezien het mij steeds behoefte was, zielen te, winnen voor Koning JEZUS, bleef ik steeds biddend werkzaam en trachtte zoveel mogelijk toegang te krijgen tot huisgezinnen, waarin de Heere Jezus een vreemdeling was. Ook nam ik mij daarom voor de Heere te vragen, dat Hij mij gebruiken wilde om het huisgezin B. voor Hem en Zijn zaak te winnen. Biddende mocht ik hieronder verkeren en ging dan ook, aangedaan zijnde met de volle wapenrusting Gods, er heen. Vriendelijk ontvangen wordende, vond ik er spoedig een aandachtig gehoor. Wij mochten knielende bidden, terwijl ik onder het gebed (waarin ik voorging) al geloofde, dat God zich, om JEZUS wil, over dit huisgezin ontfermen zou. Afgesproken hebbende, mijn bezoek spoedig te zullen hervatten, ging ik heen. Maar toch niet verder dan in een kort daarbij gelegen bos. Daar was het, dat ik bij vernieuwing mijn knieën moest buigen, om het Aangezicht des Heeren te zoeken voor dat huisgezin. "Heere, bad ik, Heere er is gezaaid, och, dat het U behaagde de wasdom te geven." Overtuigd zijnde, dat ik het maar aan het oor kon brengen, maar God de Heilige Geest het aan het hart moest toepassen, kon ik het werk der bekering daar zo geheel overgeven aan Hem, die gezegd heeft: "niet door kracht of geweld, maar door Mijn Woord en Geest zal het geschieden."

Mijn bidden vond dan ook spoedig verhoring, aangezien een zoon in dat huisgezin aan zichzelf ontdekt werd, en kort daarna opening kreeg in de weg der verlossing. Een dochter kreeg ook werk met zichzelf. Maar dat scheen langzaam te verdoven. Dit meisje kwam van tijd tot tijd bij mij. Ik dacht zo bij mij zelf, dat mag zo niet langer, wie weet of de Heere dit niet zegenen wil. Ziehier mijn plan, dat ik ten uitvoer bracht.

Eens, toen zij mij bezocht, zei ik opeens tot haar: "Zeg eens, ik weet een goede vrijer voor u." "Voor mij?" vroeg zij. "Ja voor u en wel een heel besten." Och, wat werd ze

nieuwsgierig. Met geweld wilde ze weten, wie of hij was, te meer daar zij wel wist, dat ik haar geen verkeerden man zou aanraden.

"Neen, zei ik, dat zeg ik u nu nog niet." Hier hield ik mij bij, hoe zij ook trachtte het te mogen weten. Als vanzelf werden haar bezoeken nu vermenigvuldigd. Maar zij moest telkens even onkundig huiswaarts.

Eindelijk zei ik haar Zijn Naam en die was: (lezer, raadt gij het reeds?) JEZUS.

Zie, ik vind geen woorden om uit te drukken, welke invloed dit op haar gemoed maakte. Maar genoeg, zij raakte in zichzelf gekeerd en kwam spoedig tot het volle geloof in haar Heiland; daar zij nu, als de Bruid in het Hooglied, haar Bruidegom vinden mocht en omhelzen.

Kort hierop kwam zij met alle benodigdheden ten mijn huize, om met mij de Geestelijke bruiloft te vieren. De overige huisgenoten, daarvan mag ik ook het goede geloven, daar allen van toen af bliken gaven, dat het hun lust was de Heere te dienen.

Kinderen Gods! als ge bidt: "Uw Koninkrijk kome", werkt ge dan ook om de komst en uitbreiding van dat Koninkrijk te bevorderen? Zo niet, weet dan, dat uw gebed geen lieflijke reuk is de Heere, Uw God. Haast u in Uw arbeid! Rust niet alvorens ge weet, dat ge een nuttige dienstknecht zijt in de wijngaard des Heeren. Zodra ge dat weet, zal die wetenschap u aansporen, om meer en meer zielen te winnen voor Koning JEZUS. Ziet, hoe de Heere mijn zwakke arbeid heeft gezegend en waarom dan de uwe niet? De Heere onze God verheerlijke Zijn kracht in uw zwakheid en stelle u, van heden af, nog tot een ruime zegen voor andere.

Verlies van tweede vrouw

Ons huiselijk leven kenmerkte zich door liefde en eendracht tussen mij en mijn lieve vrouw. Hierin betoonde zich mijn Drieëenige Verbonds-God in volle waarheid de. Getrouwe. Van Hem had ik mijn tweede vrouw begeerd. Van Hem had ik haar ontvangen. Van Hem was dan ook al onze verwachting. Waarlijk, Hij beschaamde ons niet.

Dit aangename leven zou echter gestoord worden, wat ons vlees aangaat. Ik zeg "vlees", want hoe smartelijk mij het hier volgende ook aandeed, toch gaf de Heere zo dikwijls een zoete teug uit die bitteren lijdenskelk.

Hoewel Varseveld, door zijn ligging, zeer zelden last heeft van overtollig water, toch kunnen er tijden komen, dat de waterstand zeer nadelig voor de bewoners wordt. Zulk een watervloed overstroomde dan ook voor enige jaren deze streek. Ook mijn woning raakte daardoor niet alleen omringd met water, maar het stond ook in onze vertrekken. De koude en vocht, die dit medebracht, werkte zeer nadelig op de gezondheidstoestand mijner echtgenote. Kort daarna openbaarde zich zulks op een schrikbarende wijze. Zij werd ziek. Allengs nam haar ziekte een meer onrustbarend karakter aan, zodat zij, na bijna een half jaar, onder geduldig lijden en veeltijds met een dankbaar gemoed (voor de vele voorrechten en zegeningen), geleden te hebben, begon te geloven dat haar Verlosser haar verlossen zou van het lichaam dezes doods. Ook ik geloofde van tijd tot tijd, dat het uur van haar verscheiden naderde, maar och, de banden des vleses zijn zo nauw, zodat ik haar zo moeilijk missen kon. Langzamerhand werd ik echter losser gemaakt.

Drie dagen vóór haar dood zat ik op een afstand van haar bed, en hoorde haar toen het volgende voor mij bidden: "Och Heere, kom in zijn kamer en troost hem, wat zeg ik? Och, kom ook in zijn bedstede, wat zeg ik? Och, kom ook in zijn hart. Gij in hem hij in U, dan draagt hij veel vrucht." Zo vergat ze eigen lijden, om mij nog op te dragen aan Hem, de Trooster Zijns volks. O, hoe werd ik gesteld, wat mocht ik roemen, bij al de

droefheid, in 's Heeren genade.

Eén uur voor haar dood, werd ze, o zo benauwd en riep klagende uit: "o Heere! wat moet ik toch doen?" Ik stond bij haar bed en mocht haar het volgende, hetgeen mij zo helder voorkwam, tot troost toevoegen:

*"Als wij de doodsvallei betreên,
Laat ons elk aardse vriend alleen:
Maar Hij, de beste vriend in nood,
Verzelt ons over graf en dood.
Komt! treên wij dan gemoedigd voort,
In vast vertrouwen op Zijn Woord;
Hoe moeilijk ons de weg ook schijn',
Het eind zal zeker zalig zijn."*

Dit gaf haar enige inwendige verlichting. Maar toch haar smarten namen toe. Zie, ik wierp mij in het stof der aarde en onder bidden en smeken werd ik als een vlak veld voor de Heere mijn God. "Och Heere! bad ik, verlos haar uit haar smarten. Haal haar nu maar met een Elia's-wagen ten Hemel".

Onder dit gebed stierf zij en werd haar ziel gedragen in Abrahams schoot. Maar och, wat kreeg ik op dit laatste gebed een bestrijding. De Satan zei mij: "ik had om de dood van mijn vrouw gebeden".

Het ging zo ver, dat ik het op een nacht niet meer in huis kon uithouden, maar naar de doden-akker heen moest. Daar op het graf mijner dierbare afgestorvene, raakte ik biddende, en ondervond de gemeenschaps-oefening des Heeren weer aan mijn ziel. Mijn Drieëenige Verbonds-God verlost mij uit de banden des Satans, met deze woorden uit de 77ste Psalm, die door Zijn Geest weerklink vonden in mijn hart:

*"Zou God Zijn gená vergeten?
Nooit meer van ontferming weten?
Heeft Hij Zijn barmhartigheên
Door Zijn gramschap afgesneên?
'k Zei daarna: "dit krenkt mij 't leven,
Maar God zal verandering geven;
"d' Allerhoogste maakt het goed;
Na het zure geeft hij 't zoet."*

Nu was ik weer eenswillend met God en kon mijn ganse weg en toestand weer overgeven in de handen van Hem die zegt: "werp al uw bekommernissen op Mij, Ik zal het maken".

Twee jaren zijn nu na de dood van mijn Gade verlopen. Ik zit nu alleen in mijn huis. Maar ook nu wil de Heere mij nog vertroosten, in mijn grijzen ouderdom. Wel mocht de Dichter zeggen Psalm 92 8:

*"In hun grijze dagen,
Blijft hun vreugd gewis;
Zij zullen groen en fris,
Gewenste vruchten dragen,
Om, met verheugde monden,
Te roemen 't recht mijns Gods.
In Hem, mijn vaste rots,
Is 't onrecht nooit gevonden."*

SLOTWOORD.

Lezer! In het begin schreef ik: "of ik mijn schrijven ten einde zal brengen, is mij natuurlijk ten enenmale onbekend, aangezien ik de dag mijns doods niet weet".

Het bevreemde u dan niet, dat ik aan het einde van mijn werk behoefte heb, met de Psalmist, uit het diepst mijns harten te betuigen:

*"Loof, loof de Heer mijn ziel! met alle krachten
Verhef Zijn' naam, zo groot, zo heilig t' achten.
Och, of nu al, wat in mij is, Hem preez!
Loof, loof mijn ziel, de Hoorder der gebeden,
Vergeet nooit één van Zijn weldadigheden!
Vergeet ze niet; 't is God, die z' u bewees!"*

Ook zei ik vooraf: "Ik weet wel, de wereld zal met dit boekje de spot drijven en mij voor een dweper houden." Dit zeg ik ook nu nog, na het volbrengen van mijn arbeid. Maar geen nood! "De wereld gaat voorbij met al haar begeerlijkheden, maar die de wille Gods doet blijft in eeuwigheid." Dit is mijn troost.

Ontvang dan dit boekje van hem, die gekomen is aan de avond van zijn leven, met de bede tot God, dat Hij het onder Zijn onmisbare zegen, dienstbaar make tot ontdekking van verloren zondaren, tot vertroosting van zoekende zielen en tot heil van alle kinderen Gods, die het lezen gillen.

Ja, broeders en zusters in onze Heiland!! ik leef nog. God spaarde mij tot heden, en wil dat mogelijk doen, nog enkele dagen, maanden of jaren. Hoe lang? Ik weet het niet. Maar dit weet ik, dat ik nu, door Gods genade, met Simeon zeggen mag: *"Nu laat gij Heere Uw dienstknecht gaan in vrede naar Uw Woord."*

Zal ik van deze of genen, die kennis maakte met deze wonderbare leidingen Gods," enig bericht ontvangen, dat de Heere de lezing zegende aan het hart? Het is mij onbekend. Behaagde het God die zegen te schenken, zo zou mijn ziel zich verheugen, niet om daarmee tot hoogmoed vervoerd te worden, daarvoor beware mij de Heere. Maar om Hem, de God mijns levens, door genade te mogen toebrengen lof, eer en dankzegging tot in eeuwigheid.

En nu lezer, ik neem afscheid van u met de bede dat ik u, en allen die dit lazten, eenmaal zal mogen aantreffen daarboven voor de Troon, opdat wij, met al de gezaligden, daar zullen kunnen aanheffen die Hallels, die daar eeuwig zullen klinken tot eer en roem van Hem die op die Troon zit en het Lam, dat geslacht is. Daar zullen wij zeggen: "Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed."

Hier moet en wens ik te eindigen met:

*"Gij toch, Gij zijt de roem, de kracht van hunne kracht.
Uw vrije gunst alleen wordt d'eere toegebracht!
Wij steken 't hoofd omhoog, en zullen d'eerkroon dragen
Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen;
Want God is ons ten schild in 't strijdperk van dit leven,
En onze Koning is van Israels God gegeven."*

Alsmede met dat heerlijke 11e vers van Psalm 72:

*"Zijn Naam moet eeuwig' eer ontvangen:
Men loov' Hem vroeg en spa:
De wereld hoor' en volg' mijn zangen
Met Amen, Amen, na."*

VARSSEVELD, 1876.

C. RUESINK

**3. LEVENSBESCHRIJVING
EN
BRIEVEN**

DOOR

OTTO BOUMAN

MET EEN VOORWOORD VAN L. KIEBOOM

Uitgave: W.H. Hazejager.

Reformatorische Boekhandel, Puttershoek.

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

GENEALOGIE

De grootvader van Otto Bouman was **Antonie Bouman** geb. 8-3-1811, overl. 25 dec. 1861

Getrouwd met **Adriana de Helt**, geb. 14 mei 1812.

Een zoon was **Hendrik Bouman**.

Hendrik Bouman, geb. 19-19-1841, overl. 13-12-1898 te Wijk bij Aalburg

Gehuwd met: **Amarentia van Andel**, geboren 13 maart 1846 te Andel

Uit dit huwelijk werden 7 kinderen geboren, waarvan er 5 jong gestorven zijn.

Een dochter was Anthonia geb. 12-12-1870. Overl. 1944

De jongste zoon was: **Otto Bouman**, werd geboren 6 nov. 1877 te Andel.

Otto Bouman trouwde 18 mei 1898 met **Hendrika van de Weert**, geb. 22-3-1875 te Rijswijk

11 kinderen:

1. Hendrik geb. 19-1-1899, overl. 1-4-1962
2. Jacomijntje 11-9-1900; 8 -5-1990
3. Herman, 27-10-1902; 16-2-1976
4. Amerentia H., 16-11-1904; ?
5. Antonie M. 10-6-1909- 9-2-1931
6. Dingena 25-8-1911; ?
7. Otto 4-3-1913- 27-6-1963
8. NN 29-4-1914; ?
9. Neeltje 5-9-1915; 27-6-1963
10. Cornelis 11-2-1918; 29-4-1971
11. Jan Hendrikus 19-1-1921; 18-3-1971

VOORWOORD.

Wij lezen in des Heeren heilig en dierbaar Woord, Psalm 111: 2: *de werken des Heeren zijn groot, zij worden gezocht van allen, die er lust in hebben.*

O, mijn geliefde vrienden en kennissen, en mede-reizigers naar de eeuwigheid, indien het de Heere belieft en behaagt dat volk, waar Hij zijn grote werken bij aan- en voortgang in en aan heeft komen te verheerlijken door bekerende genade, bij tijden en ogenblikken daarvan wat te doen zien door het oog des geloofs, zo roepen zij met eerbied en diep ontzag in aanbidding en verwondering, met Maria de moeder des Heeren, uit: want grote dingen heeft aan mij gedaan Hij, Die machtig is, en heilig is Zijn Naam, Lukas 1: 49.

Ja, het is alleen dat volk, 't welk de Heere uit vrije en ongehouden liefde en genade van dood levendig, van doof horende, en van blind ziende komt te maken, die de grote werken Gods, door des Heeren Geest gewerkt in hun harten, krijgen te kennen, proeven en smaken, daar dezulken door overtuiging en ontdekking, door des Heeren Geest hebben leren kennen hoe groot hun zonden en ellenden zijn, hetwelk de eerste noodzakelijkheid is voor een arm verloren Adamskind. Gelijk die lieve leraren en opstellers van onzen Heidelbergse Catechismus in Zondag 1 Vraag 2 nog spreken nadat ze gestorven zijn. En het dat volk ook wordt bekend gemaakt in welke grote nood en dood wij allen met Adams nakroost gevallen liggen, vrij- en moedwillig!

O, mijn geliefden! deze breuk is onpeilbaar diep en door al het geschapene niet te helen, zijnde alle ware kennis kwijt geworden van God onzen Schepper, alsook van onszelf, niet wetende dat wij zijn ellendig, en jammerlijk, en arm, en blind, en naakt, Openb. 3: 17. En wanneer het de Heere behaagt onszelf alzo te leren kennen bij en in het licht des Heiligen Geestes, en ons met Asaf in Zijn Heiligdom belieft in te leiden, o dan worden wij een groot beest bij God, Ps. 73: 22: *Toen was ik onvernunftig en wist niets, ik was een groot beest bij U.*

O mijn geliefde lezers en lezeressen, wat had de Heere mijn oprechte en geliefde nu zalige vriend hiervan een hartgrondige en beschamende kennis geschonken, die ons in elkanders tegenwoordigheid, alsook in ons afwezen, veel tranen heeft doen schreien, welke kennis en schaamte voor een zondaar onmisbaar nodig is.

Wat heeft de Heere mijn lieve zielsvriend veel verwaardigd om met zichzelf een lage plaats te mogen innemen, met Efraïm uitroepende: *Zekerlijk, nadat ik bekeerd ben, heb ik berouw gehad, en nadat ik mijzelf ben bekend gemaakt, heb ik op de heup geklopt. Ik ben beschaamd, ja ook schaamrood geworden, omdat ik de smaadheid mijner jeugd gedragen heb,* Jeremia 31: 19.

De Heere, Wiens werken groot zijn, heeft zijn grote liefde en genade in onzen Heere Jezus Christus ook aan hem betoond, zodat hij door het waar zalmakend geloof mocht getuigen: *Hij heeft mij uit een ruisenden kuil, uit modderig slijk opgehaald, en heeft mijn voeten op een Rotssteen gesteld. Hij heeft mijn gangen vast gemaakt,* Psalm 40: 3.

O eeuwig wonder, zulk een, die met de Apostel Paulus van zichzelf getuigen moest: Mij, de grootste der zondaren en de minste der heiligen, mocht door de hand des geloofs Jezus Christus aannemen, hem van de Vader gegeven. Die dierbare Borg, Die door zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid voor hem en voor allen, die Hem van de Vader gegeven zijn, een eeuwige verlossing heeft teweeg gebracht, heeft onze zielsvriend gesteld in de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods door de verzegeling des Heiligen Geestes, en hem in- en opgenomen in dat Verbond, hetwelk een Drieëenig genadig God van eeuwigheid gemaakt en beraamd heeft in en met Zichzelf.

En hoewel hij met David door genade weten mocht dat ook zijn huis niet was bij God, nochtans tot ere van zijn Verbonds-God mocht hij getuigen: *Hij heeft mij een eeuwig*

Verbond gesteld, dat in alles wel-geordineerd en bewaard is, voorzeker is daarin al mijn heil en al mijn lust, 2 Sam. 23: 5.

O mijn geliefde mede-reizigers naar de alles beslissende eeuwigheid! moge de Heere ons aller ziel genadig bewerken tot dat grote werk van waarachtige bekering en herschepping naar Zijn beeld, om niet meer onszelf te leven, maar Dien, Die voor ons gekruist, gestorven en opgestaan is, opgevaren ten Hemel, zittende aan de rechterhand Zijns Vaders, en altijd leeft om voor ons te bidden.

O geliefd en uitverkoren volk ten eeuwige leven! hebben wij niet alle reden ter ere des Drieëenigen Gods met diepe schaamte, aanbidding en verwondering te getuigen: *de werken des Heeren zijn groot!*

En geliefden, deze grote werken, ja wonderwerken, heeft de Heere willen verheerlijken aan mijn nu zalige vriend, genaamd Otto Bouman, geboren 6 November 1877 te Andel (N.-Br.), en aldaar overleden op 25 Maart 1927 in de ouderdom van ruim 49 1/5 jaar.

Op 2 November 1907 werden zijn grote zonden hem vergeven, en was er ootmoedig zielsgejuich in de tenten der rechtvaardigen.

De Heere heeft hem na deze grote weldaad nog bijna 20 jaren gespaard en rijkelijk bedeeld met Zijn genadige inwoning des Heiligen Geestes in het hart, waardoor hij bewerkt en gesterkt werd.

Het tweede gedeelte van onze inleidende woorden luidt: "Zij worden gezocht van allen, die er lust in hebben."

O mijn geliefde vrienden en vriendinnen, die deze brieven, waarbij gevoegd een kort verhaal van het ziek- en sterfbed van onzen vriend, zult willen lezen, ik mag en wil u betuigen, dat ik 26 jaren met hem in liefde en gemeenschap heb mogen leven als diepschuldige en zondige mensen voor het heilige en vlekkeloze Wezen, nochtans op elkander acht hebbende tot opscherping der liefde en der goede werken.

Het mocht veel zijn zielsvermaak en lust zijn de werken des Heeren te zoeken, te onderzoeken en doorzoeken, en daarvan met lust en liefde, tot ere van zijn groten Koning, en tot stichting en onderwijzing van des Heeren erfdeel lieflijk getuigen. Ook mocht hij dikwijls, gedrongen door de liefde zijns harten, spreken tot arme zondaren en zondaressen van de noodzakelijkheid der bekering tot God, en van het geloof in onzen Heere Jezus Christus. Zijn lust was in des Heeren Wet, en hij overdacht zijn Wet dag en nacht, Psalm 1: 2. Het was zijn lust des Heeren werken der liefde en genade, betoond aan zondaren, te onderzoeken, en hen te vermanen en op te wekken, dat ze met hem door des Heeren kracht en tot Zijn ere mochten strijden voor het geloof dat eenmaal de heiligen overgeleverd is, Judas 1: 3.

De Heere had hem genadig bedeeld met een geheiligde kennis van aller schepselen onvermogen, krachten machteloosheid naar des Heeren Woord, 2 Cor. 3: 5: *Niet dat wij van onszelf bekwaam zijn iets te denken uit ons zelf, maar onze bekwaamheid is uit God.*

O mijn geliefden, moge de Heere onze harten bij aan- en voortgang veel daartoe bewerken, dat het onze lust moge' zijn te doorzoeken de werken des Heeren, waarin zo heerlijk uitblinken de grootheid, majesteit en aanbiddelijkheid van zijn volmaaktheid in al Zijn eeuwige deugden en eigenschappen. Wat zouden wij laag in het stof bukken en getuigen: *God is groot en wij begrijpen het niet.*

Gelukkig en duur gekocht volk des Heeren, het is alleen u gegeven de Heere uw God te aanbidden en te bewonderen. O, dan klimt Zijn ere uit het stof en mogen wij er een weinigje van verstaan met een Abraham, als hij zegt: *ziet toch, ik heb mij onderwonden te spreken tot de Heere, hoewel ik stof en as ben, Genesis 18: 27.*

Geliefden! het was de zielelust van mijn nu zalige vriend, Gods grootheid in Zijn grote wonderwerken te aanbidden, ook in het werk der schepping van het Heelal. Ge zult daarvan in zijn brieven vermeld vinden.

Geliefden, wat was het zijn lust in en bij het licht des Heiligen Geestes te mogen zien en geloven, dat een Drieëenig God het heelal schiep in dat woord: *laat Ons*. Ook alzo in het werk der herschepping, waarin een Drieëenig, volzalig en aanbiddelijk Opperwezen arme zondaren komt te wederbaren, die met gans Adams nakroost Gods Beeld zijn kwijtgeworden door de zondenval, vrijen moedwillig, en het beeld des duivels hebben aangedaan.

O geliefden, een Drieëenig God is er van node, om door herscheppende, wederbarende, reinigende en heiligende genade ons den Beelde Zijns Zoons gelijkvormig te maken.

Het was de lust van onzen nu zalige vriend, om ook Christus in zijn dierbaarheid, schoonheid en beminnelijkheid aan arme, verloren zondaren voor te stellen en aan te prijzen, Die van Zichzelf getuigt: Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven.

Geliefde lezer of lezeres, wilt in dit voorwoord mijn fouten en feilen overzien. Gods Woord alleen is volmaakt en onfeilbaar.

Moge de Heere Zijn Woord genadig en krachtdadig aan ons aller hart heiligen en zegenen, en ons bij aan- of voortgang, tot ere van de Drieëenige en volzalige God, Vader, Zoon en Heiligen Geest, in onze harten schenken: *de werken des Heeren zijn groot. Zij worden gezocht van allen, die er lust in hebben.*

Dat is mijn wens en bede.

L. KIEBOOM.

Levensbeschrijving

Korte levensbeschrijving over onze geliefde vader, overleden 25 maart 1927.

Psalm 78 vers 3 t/m 7:

vers 3 Die wij gehoord hebben en weten ze en onze vader ons verteld hebben.

vers 4 Wij zullen het niet verbergen voor haar kinderen, voor het navolgende geslacht vertellende de loflijkheden des Heeren en zijn sterkheid en Zijn wonderen die Hij gedaan heeft.

vers 5 Want Hij heeft een getuigenis opgericht in Jakob en een wet in Israël, die Hij onze Vaders geboden heeft, dat ze haar kinderen zou bekend maken.

vers 6 Opdat het navolgende geslacht die weten zouden, de kinderen die geboren zouden worden en zouden opstaan, en vertellen ze haar kinderen.

vers 7 En dat ze haar hoop op God zou stellen en Gods daden niet vergeten, maar Zijn geboden zouden bewaren.

Daar het reeds lange tijd in mijn gedachten was enkele regeltjes te schrijven over het leven en de afkomst van onze zo zeer geliefde Godzalige (overleden) vader, wil ik nu proberen dit op papier te stellen, hoewel ik mijn grote onbekwaamheid tot zulk een gewichtig werk (naar ik hoop) bewust ben. Want dit is dan ook de reden, dat het steeds door mij uitgesteld is. Maar daar mijn jaren vermeederen, en ik de dag van mijn dood niet weet en de jongste van onze broers en zusters (en ook de kleinkinderen) daar niet veel van weten, daar ze zeer jong reeds hun ouders moesten missen. En nu zou het kunnen wezen (och mocht het zijn) dat er nog in onze familie van kinderen of kleinkinderen zouden zijn, die er belang in stelden, zo durf ik het niet langer uitstellen. Mocht het de Heere believe aan mij onwaardige, alles goeds verbeurdhebbende, mijn pen en gedachten te besturen, daar we toch in alles zo afhankelijk zijn, om het zo goed mogelijk daar te stellen. De Heere is toch alleen de Machtige om ook in deze zaak, Zijn besturing te schenken, hoewel het voor mij een zeer zware zaak is daar ik onbekwaam ben om het in goede orde daar te stellen. Maar ik hoop dat de fouten overzien zullen worden, en het mij vergunt mag worden het zo duidelijk mogelijk te doen. Het ene gedeelte heb ik door overlevering, maar ook verschillende zaken zelf meegemaakt.

Onze geliefde vader **Otto Bouman**, werd geboren 6 november 1877. Zijn vader was **Hendrik Bouman** te Wijk bij Aalburg. Zijn moeder **Amarentia van Andel**, geboren 13 maart 1846 te Andel. Zijn moeder was een bekommerde vrouw, die de Heere vreesde.

Daar het reeds lange tijd in mijn gedachten was enkele regeltjes te schrijven over het leven en de afkomst van onze zo zeer geliefde Godzalige (overleden) vader, wil ik nu proberen dit op papier te stellen, hoewel ik mijn grote onbekwaamheid tot zulk een gewichtig werk (naar ik hoop) bewust ben. Want dit is dan ook de reden, dat het steeds door mij uitgesteld is. Maar daar mijn jaren vermeederen, en ik de dag van mijn dood niet weet en de jongste van onze broers en zusters (en ook de kleinkinderen) daar niet veel van weten, daar ze zeer jong reeds hun ouders moesten missen. En nu zou het kunnen wezen (och mocht het zijn) dat er nog in onze familie van kinderen of kleinkinderen zouden zijn, die er belang in stelden, zo durf ik het niet langer uitstellen.

Mocht het de Heere believe aan mij onwaardige, alles goeds verbeurdhebbende, mijn pen en gedachten te besturen, daar we toch in alles zo afhankelijk zijn, om het zo goed mogelijk daar te stellen. De Heere is toch alleen de Machtige om ook in deze zaak, Zijn besturing te schenken, hoewel het voor mij een zeer zware zaak is daar ik onbekwaam ben om het in goede orde daar te stellen. Maar ik hoop dat de fouten overzien zullen

worden, en het mij vergunt mag worden het zo duidelijk mogelijk te doen. Het ene gedeelte heb ik door overlevering, maar ook verschillende zaken zelf meegemaakt.

Onze geliefde vader **Otto Bouman**, werd geboren 6 nov. 1877. Zijn vader was **Hendrik Bouman** te Wijk bij Aalburg. Zijn moeder **Amarentia van Andel**, geboren 13 maart 1846 te Andel. Zijn moeder was een bekommerde vrouw, die de Heere vreesde.

Uit dit huwelijk werden 7 kinderen geboren, waarvan er 5 jong gestorven zijn. Onze gel. vader was het 7e of laatste kind. Reeds voor zijn geboorte was hij gelijk Samuël van de Heere afgebeden. Hij was een zwak kind, had zwakke nieren. Hij kon op school buitengewoon goed leren, zodat hij 2 keer 2 klassen per jaar doorlopen had. Toen hij 13 jaar oud was, heeft hij Psalm 119 helemaal uit zijn hoofd geleerd en opgezegd, waarvoor hij een horloge kreeg. Dat had hij nog in gebruik toen wij jong waren. Hij was een zeer nette oppassende jongen. Hij zei zelf later, ik was alleszins godsdienstiger. Ik sprak kort geleden (1966-67) nog iemand die hem in zijn jongelingsjaren goed gekend had, en die zei, verandering in leven was na zijn verandering niet zo zichtbaar door zijn nette uitleving. Daar zijn moeder zwak was en vader verkering had, hadden zijn ouders graag dat hij zou trouwen, en bij hun bleef inwonen. Zodoende is hij op ruim 20 jarige leeftijd in het huwelijk getreden.

(Otto was landbouwer/molenaar van beroep)

Onze geliefde moeder was **Hendrika van de Wetering**, geboren 22 maart 1873 te Rijswijk. Hetzelfde jaar 12 december 1898, heeft zijn vader door een ongeluk het leven verloren. Vader vertelde ons dat grootvader een grote verandering in zijn leven ondervonden had, maar zover hij bezien kon, van de kroeg tot de kerk en daar was het bij gebleven. O, onze geliefde vader zei altijd: Verandering alleen is niet genoeg, maar het zal noodzakelijke vernieuwing des harten moeten wezen.

Op 12 december zei grootvader 's morgens, nu is het vandaag de laatste 14 dag dat ik in Giessen (bij zijn schoonzoon en dochter) ga werken, daarna blijf ik thuis, daar ik zelf zo veel werk heb. Nu zou hij daar met paard en wagen hout rijden. De knecht gaf het paard een klap waardoor het van schrik van de dijk raakte. Grootvader sprong van de wagen en kwam daar onder terecht en riep: dat is mijn dood. Zo werd hij thuis gebracht en heeft nog enkele uren, ik meen haast een dag geleefd. Zijn halswervel was gebroken, maar hij was toch bij gewustzijn en gevoelde dat het sterven werd.

Dit heeft de Heere als een middel believe te gebruiken, om onze geliefde vader aan zijn ongelukkige en gevaarlijke staat voor de eeuwigheid te ontdekken, en hoe hij nu met al zijn godsdienst zonder God in de wereld was. Die toestand heeft hem zo aangegrepen, dat hij niet eens besepte, dat zijn Vader begraven werd. Die vreselijke bange toestand heeft geduurd tot tussen Kerstmis en Nieuwjaar.

Toen behaagde het de Heere dat hij hoop en moed mocht scheppen in de mogelijkheid om nog geholpen te kunnen worden, daar de Heere hem voorkwam, met die woorden uit Psalm 32: 8: *Ik zal u onderwijzen en u leren van de weg, die gij gaan zult: Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn.* O, dat was zo groot voor hem, dan zei hij wel eens: O ja, die woordjes Ik en gij, daar komt het maar op aan.

Hij was opgevoed in de Hervormde Kerk, maar toen de Heere hem kwam te onderwijzen en te leren, en hij zijn gemis kwam in te leven, gevoelde hij zo'n groot tekort in het onderwijs. In die jaren stond ds. Doornveld hier in Andel. Die kwam ook wel bij ons aan huis, maar dan zei hij, Bouman heeft nu aan mij niets meer. Toch ging

vader toen nog bij hem te kerk. Er werd wel gezegd, dat die dominee een andere man was, maar vader liet dat liggen. Vader heeft alle kerken die er toen waren (dit weet ik nog) opgezocht en nagelopen, maar kon niet vinden, waar zijn ziel behoefte aan had. Toen heeft het de Heere behaagd, hem onder het oude volk (Gods volk) te brengen, en is hij een thuis zittend mens geworden en het heeft de Heere belieft menigmaal, ja heel veel de Godzalige oudvaders te gebruiken tot onderwijs en ondersteuning, en heeft hij die (naast Gods Woord) tot het einde van zijn leven als voedsel voor zijn ziel mogen gebruiken. Veel heeft hij ook onder het lezen der predicatiën der Erskine's (vroegere uitgave) mogen hebben, zodat hij wel eens zei: Als ik in de hemel kom zal ik de Erskine's kennen.

Zoals ik schreef beliefde het de Heere in 1898 zijn zielsogen te openen en heeft hij enkele jaren tussen hoop en vrees geleefd. O, ik herinner me nog, hoe hij ook eens zo bekommerd was over zijn weg en staat voor de eeuwigheid, dat de Heere hem voorkwam tot zijn bemoediging uit Psalm 68 vers 6 (laatste gedeelte) "Al laagst gij, o Israël als weleer, gebukt bij tichelstenen neer enz. Maar o, dat laatste: *Uw heilzon is aan 't dagen*.

O, die hoop en geloof, die hij bij vernieuwing weer mocht ontvangen, dat de Heere het op Zijn tijd zeker zou vervullen. Eens had hij zo'n makkelijke toestand ondervonden, zodat hij dacht dat zijn ziel gered was. Toen hij dat aan een Godzalige vriend vertelde, zei die tegen hem: *Nu hoor ik wens je armoë*. Vader dacht, die man heeft het zeker niet verstaan. Die vriend heeft daarna niet lang meer geleefd. O, daar heeft hij zoveel aan gemist, vooral toen hij weer in zijn gemis terecht kwam gevoelde hij wat die vriend voor hem tot onderwijs geweest was (Zijn Naam was G. Bovenkamp, en woonde hier in Andel).

De **20e november 1905** is zijn zo geliefde **moeder** na een kort ziekbed op ruim **59-jarige leeftijd overleden**. Maar de Heere heeft haar die genade geschonken, dat ze op haar ziekbed nog tot ruimte mocht komen. Ze was meest erg stil en sprak weinig. Maar toen de Heere tot haar overkwam sprak ze o zo vrijmoedig tot al degenen die bij haar kwamen, en was ze zeer ernstig in het vermanen en aanspreken, wat er zo onmisbaar nodig was en vertelde ze wat de Heere aan haar ziel gedaan had. Ik was toen nog heel jong, maar herinner me er toch nog het een en ander van. Ook dat vader bij haar bed zat en dat grootmoeder zei: toe jongen doet het maar. Ik begreep niet wat ze bedoelde, maar daarop ging vader hardop in het gebed. Of vader dat toen voor het eerst deed, weet ik niet meer, maar wel dacht ik, nu leest vader zonder boek, met zijn ogen dicht. O, als ik aan alles terug denk, dat grote voorrecht, dat de Heere grootmoeder nog op haar sterfbed geschonken heeft. Ze is maar een paar dagen ziek geweest. Vader zei altijd: *Toen ze stierf was de vrede in huis*.

Onze geliefde vader was toen 28 jaar oud, hoewel voor vader de weg en het middel al ontsloten was, en hij bij tijden veel van de Heere mocht genieten, stond hij (tenminste voor zijn eigen gevoel) nog voor eigen rekening. In die jaren had hij ook omgang met een Godvrezende vrouw in Woudrichem. Ja, laat ik haar naam hier ook nog in gedachten brengen (vrouw **De Jode**). In het begin van het jaar 1907 had de Heere haar ziel gered, en als vader dan uit zijn bekommerde staat en over de wegen en gangen sprak tot haar die de Heere met hem hield, dacht ze dat de Heere hem spoedig uit zou helpen. O, kon ik het alles eens in goede orde daar stellen, daar ik zo mijn tekort gevoel, het duidelijk daar te stellen. Toen vader weer eens bij haar kwam en ze zo de diepte gevoelde, waarin hij verkeerde, zei ze: O, Ot de Heere kon je wel eens spoedig uithelpen. Waarop hij zei: O Nel, het is er voor mijn gevoel nog nooit zo ver vandaan

geweest. Hij kreeg die woorden bij zich: *Spreek niet meer tot mij van deze zaken.* Ach het is alles zo maar een stipje er van.

Zo werd het zaterdag 2 november 1907. Vader kwam van zijn werk en ging dadelijk naar bed. (Daar hij in die jaren veel pijn aan de nieren had gebeurde dat wel meer). Onze geliefde moeder wist dat niet. Ik denk dat ze juist terug kwam van melken en zou eerst een raampje boven dicht gaan doen voor ze binnenkwam. Zoals ze op de trap naar boven was, kwamen haar deze woorden voor: *Heden is deze huize zaligheid geschied.* Ze loopt zo naar beneden naar vader (dit weet ik alles nog) en op datzelfde ogenblik had de Heere als die dierbare Borg en Middelaar zijn ziel gered. Die het boekje met gedrukte brieven heeft daar staat een brief in geschreven 26 juni 1919 die hij aan een vriend schrijft waarin hij (in 't kort) iets over de toestand van 1907 schrijft. Ach woorden zijn te arm het gevoel uit te drukken, wat dat mee bracht. Wij waren toen met vier kinderen en zaten te schreien aan de tafel. Wij beseften niet wat het was, maar wel dat het iets bijzonders was. Onze geliefde oudste broer is ook al overleden, en de andere waren erg jong (Herman en Nens) en weten dat zo niet meer. Nu had vader een Godvrezende tante die kort bij ons woonde. Toen zei vader tegen onze oudste broer Hendrik, ga nu Leentje-meu eens roepen (Hendrik was toen bijna 9 jaar oud) die kwam toen dadelijk naar hier, naar vader, toen hadden ze zalige gemeenschap met elkander. De Heere had onze geliefde vader veel genade geschonken, maar daarbij mocht hij grote gaven en kennis van de Heere ontvangen. Hij heeft veel gezelschappen en begrafenissen geleid. En vele van Gods volk mee helpen begraven.

De Heere had het die zaterdag vrouw De Jode bekend gemaakt. Ze had veel voor hem mogen zuchten, maar toen die zaterdag zei ze: *Heere wat is dit nu, nu ben ik hem kwijt,* waarop ze die woordjes ontving: *Sion heeft weeën gekregen en heeft zonen gebaard,* en een poosje later diezelfde avond bracht haar iemand de boodschap, dat de Heere zijn ziel gered had.

De volgende dag (zondag) zijn er verschillende vrienden en vriendinnen gekomen, die wel 1 a 1 1/2 uur moesten lopen. Dat was toen ter tijd niet zo erg. Toen was er vreugde en blijdschap in onze woning over het grote wonder dat de Heere gedaan had. Zo is het misschien niet goed uitgedrukt.

Ik herinner me ook nog dat er 's avonds van zijn werk iemand, die in de grienden werkte (ik meen dat hij in Hardinxveld woonde) en die 1 of 2 uur hier vandaan werkte, bij ons kwam en onder zijn werk die woorden had gekregen: De poorten doet open dat het volk daar in kan gaan, en hij vroeg: *Heere waar hebt u er weer eentje toegebracht?* en hoorde toen hetgeen de Heere vader geschonken had. Ik meen dat die man **Janus van Loon** heette.

O, onze geliefde vader heeft in zijn leven in handel en wandel betoond, Wiens eigendom hij had mogen worden.

Die het boekje met gedrukte brieven heeft, kan lezen de laatste <weldaad, die de Heere hem geschonken heeft, hoe hij met een Drieëenige God verzoend en bevredigd is geworden (aug. 1920).

O, die tijden zijn in mijn gedachten gegrift. Wonderlijke uitreddingen heeft hij mogen hebben naar ziel en lichaam. Hij had erge zwakke nieren, waarmee hij toen wij nog jong waren erg gesukkeld heeft en zijn werk haast niet kon doen, veel gedokterd, maar weinig of geen baat.

Toen hij op een keer raad kreeg (ik meen) om naar Oudewater te gaan. 's Avonds van tevoren had hij in zijn gedachten de reis al klaar gemaakt, om de volgende dag daar heen te gaan, en was hij in gedachten al beter. Maar onder die bedenkingen kwam de Heere hem met kracht voor. Is het om dat er geen God in Israël is, dat gij gaat, om Baäl

Zebub, de God van Ekron te vragen. En zo werd hij in de schuld geplaatst en zei: Heere dan zal ik niet gaan. (Niet dat hij niet gezucht had, of het in de weg mocht zijn) maar omdat hij kreeg te zien, dat hij zijn hoop en vertrouwen te veel op de mens stelde. De gehele nacht heeft hij onder schuldgevoel doorgebracht, maar 's morgens kwam de Heere hem voor met deze woorden: Ik zal u de gezondheid doen rijzen, als in het eerst. Toen kreeg hij te geloven, dat hij beter zou worden, zonder dokter, maar er wel wat van over zou houden, daar hij van klein kind af aan zwakke nieren had. En dat is ook kennelijk gebeurd.

Later heeft hij eens een erge breuk gehad, hij was toen niet thuis, en heeft daar toen nog een dokter gehad die aanraadde te opereren. Maar kon daar toen zo niet toe overgaan. Toen weer raad een breukband dragen, maar dat benauwde hem zo, dat hij dat niet vol kon houden. Toen kreeg hij te geloven dat de Heere machtig was hem te helpen zonder band te dragen. Maar zei hij, dat ligt niet zo, als dat vaste geloof in die toestand met mijn nieren. Dit was nu meer een uitzien en wachten, wat de Heere in Zijn Almacht zou doen. Nu dat heeft de Heere wel gemaakt en tot het einde van zijn leven heeft hij er geen hinder meer van gekregen.

De laatste avond voor zijn ziek zijn, heeft hij dat nog aan een vriend (die hij in geen jaren ontmoet had) verteld. Het onderscheid in die twee toestanden. Het ene een vast geloof, dat de Heere het zou doen, en het andere geloof, dat de Heere machtig was het te doen. Hij mocht in zijn dagelijkse leven, met lust zijn werk doen. Hij zei wel eens mijn werk is ook godsdienst.

Het is wel eens gebeurd (niet zo veel) dat we hem in de *maaldery* hoorden zingen, boven het geluid van het malen. Maar hij heeft ook tijden gehad, dat de wereld helemaal bijzaak was en het dan toch goed uitkwam, wat hij deed. Menige wonderlijke uitreddingen heeft hij ook in tijdelijke omstandigheden mogen hebben. Het is ook gebeurd, dat hij op reis was en hem iemand een brief gaf en zei, die moet je thuis maar eens lezen. Toen hij die thuis open maakte, was er een briefje in van 20 of 30 gulden, dat weet ik niet zo precies meer, maar wel dat het net zo veel was als er bij nodig was om een pacht te betalen. O, ja, dan mocht hij daar zoveel van hebben, die trouwe zorg des Heeren, daar hij niemand zijn nood bekend maakte.

Wij hebben nooit gebrek aan eten gehad, maar daar vader veel niet goed was, en de verdienste weinig, konden onze geliefde ouders niet altijd kopen wat er in ons gezin nodig was. Het is ook eens gebeurd, daar we 's nachts nog al eens volk hadden, we erg om een bed verlegen waren. Ik herinner het me nog, dat er zaterdags 's morgens een pakje bezorgd werd en daar ook f. 10,- in was. Waarop vader en moeder tegen elkaar zeiden, weet je waar dat voor is, waarop beiden zeiden voor een bed, en toen werd er precies voor f. 10,- een kapokken bed gekocht. Later is het ook gebeurd in jan. 1914, dat het erg koud was.

's Morgens ontvingen we een kaart waarop stond om 's middags een pakje van de boot te halen. Maar toen bleek het een heel groot pak te zijn. Bij het uitpakken bleek wat er in zat, 3 beste wollen dekens en een vloerkleed met twee kleine kleedjes er in (alles nieuw), wat hadden onze geliefde ouders daar veel van. Toen zei vader, ga nu eens vragen of de buurvrouw even komt. Toen kwam ook de buurman mee. Toen heeft vader hun toegesproken, en zei hun dat ze nu eens zien konden, dat hij niet met een dode, maar met een levende God te doen had, Die in Zijn Woord zegt: *Eer ze roepen zal Ik antwoorden.*

Waarop de buurman zei: O ja, maar dat heb ik altijd wel geweten. Daarop vertelde vader, hoe ze 's avonds van tevoren er samen (met moeder) over gesproken hadden, dat het zo koud was en de kinderen wel dekens, maar geen wollen dekens op bed hadden,

maar er geen geld was om die te kopen en het bleek dat ze toen al gekocht waren, en door een persoon die nooit bij ons geweest was, die in Rotterdam voorbij een winkel kwam. En die vertelde later, het was net of tegen hem gezegd werd, dat hij daar binnen moest gaan, maar hij wist niet waarvoor. Maar toen hij binnen was, was het of hij erop gewezen werd wat in ons gezin nodig was. De Heere heeft menigmaal onze geliefde ouders wonderlijk uitgered.

't Is ook eens gebeurd dat één onzer 's morgens tegen moeder zei, de kussenslopen zijn zo versleten, waarop moeder zei, dat weet ik wel. Diezelfde morgen ontvingen we bericht een pak van de boot te halen, en o, daar was een best verenbed met toebehoren en ook lakens en 10 kussenslopen in.

De laatste jaren van hun leven hadden we ruimschoots genoeg voor ons **gezin (12 personen)** daar de oudste kinderen ook al meewerkten.

Onze geliefde vader zag de toestand van land, volk en kerk zeer donker in, en daar hij zoveel jonger was als zijn vrienden, zei hij wel eens, als ik ze allemaal mee begraven zal hebben, is er misschien niemand meer om mij te begraven, maar dan breng je me maar stilletjes weg. O, hoe anders heeft het de Heere beschikt. Zijn vrienden hebben hem allen mee helpen begraven, daar hij zo jong op ruim 49 jarige leeftijd, na een kort zalig ziekbed is weggenomen om voor altijd bij de Heere te wezen, waar hij zo verlangend naar uitzag. Die het boekje met gedrukte brieven heeft, kan daarin iets van zijn ziek- en sterfbed lezen.

Op één na de laatste zondag voor hij ziek werd (27 febr. 1927) heeft hij een predicaatie gelezen van die Godzalige Love. Ik meen, of ja zo is het, over Psalm 42: *O, mijn ziel, wat buigt g 'u neer.*

Toen hij geëindigd had zei hij, nu heb ik nog lust om te zingen het laatste vers van Psalm 138 (oude rijm):

*Als ik door angst en tegenspoed,
Ben in kleinmoed,
Gij mij verkwikket,
Ook tegen mijn wreedsten vijand
Uw rechterhand
Mij hulp toeschikket.*

(En toen vooral die laatste regeltjes met zo'n bijzonder gevoel)

*Gij zult mijn kruis eindigen hier,
Want goedertier',
Zijt Gij o Heer' gestadig,
Het werk Uwer handen zult Gij Volvoeren vrij,
O Heer' genadig.*

O, hadden wij toen meer opmerkzaam geweest, dan hadden wij het wel kunnen gevoelen en begrijpen, dat wij onze geliefde vader niet lang meer bij ons zouden hebben. Ook nog heel kort voor zijn ziek zijn, vertelde hij tegen een vriend, dat hij zo makkelijk gesteld was geweest, en het net was of de Heere tot hem zei: *Begeer maar wat je wilt, al wat gij begeren zult in Mijn Naam, zal Ik u geven.*

Dit alles is gebrekvol opgeschreven. En zal ik het hier bij laten, alles vermelden is niet mogelijk. Het is overal maar een klein stipje van. Mocht er door of onder het lezen nog een begeerte geboren worden, om die voetstappen van zulk een Godvrezende, Godvruchtige vader en grootvader na te mogen volgen, om in alle weg en pad de Heere nodig te hebben.

Ps. 37: 7 *Let op de vromen, en zie naar de oprechten, want het einde van die man zal vrede zijn.*

Ps. 22: 5 *Op U hebben onze vaders vertrouwd. Zij hebben vertrouwd en Gij hebt ze uitgeholpen.* vers 6. *Tot U hebben zij geroepen, en zijn uitgered. Op U hebben zij vertrouwd, en zijn niet beschaamd geworden.*

Beschrijving ziek- en sterfbed

Enige aantekeningen over het ziek- en sterfbed van onze geliefde vader, overgeschreven uit gedrukt boekje.

Maandag 7 maart 1927 was vader nog voor zaken naar Rotterdam geweest. Bij zijn thuiskomst zei hij zich gedurig benauwd op de borst te gevoelen, maar zei hij, ik gevoel me niet ziek. Dinsdagsmorgens moest hij weer weg voor zaken. Hij ontmoette toen een vriend wie hij vertelde soms zo aangevallen te worden, dat hij een benauwd ziek- en sterfbed zou hebben. 's Middags bij zijn thuiskomst werden de benauwdheden steeds erger, zodat hij (hoewel er enkele vrienden bij ons waren) toch een paar keer een poosje naar bed moest. 's Avonds gevoelde hij zich weer wat beter en bleef heel de avond op, en heeft nog makkelijk gesproken.

's Woensdagsmorgens heeft hij nog even een' boodschap in het dorp gedaan, waarop hij bij zijn thuiskomst zei: nu kan ik niet meer, waarop hij zomaar met zijn kleren aan op bed neerviel. De dokter zei, dat hij maar een paar dagen rustig moest blijven liggen, waarop vader zei: als het beter wordt kan ik het niet in bed houden. (Hij zei ook tegen de dokter, ik heb het vroeger veel aan mijn hart gehad, maar dat is het nu niet).

Donderdagsmorgens zei hij, op onze vraag hoe het ging, 't gaat nog al, ik heb wat geslapen, maar houd het gevoel of er een steen op mijn borst drukt. Even later kreeg hij zulke vreselijke pijnen en benauwdheden, dat het niet was om aan te zien en te horen. Zijn eerste woorden tegen ons waren: nu zullen jullie je vadertje niet lang meer hebben.

We zeiden: o vader daar geloven we niets van. Waarop hij zei: nu dan zullen jullie het wel zien. De dokters, die even later kwamen, zeiden: het is ernstig, het zijn hartkrampen, het hart is helemaal op, het kan ieder ogenblik aflopen.

O, wij waren bijna radeloos. Vader zelf bleef erg rustig. Hij zei het is zo stil bij me, er is geen storm. 's Middags met het eten heeft hij nog hardop gebeden en ons met al onze noden opgedragen. O, als we er nog aan denken, hoe hij overal inkwam, ook als het de Heere beliefde hem weg te nemen, of de Heere ons dan een matige droefheid mocht geven. Hij vroeg te lezen Hebreëën 11. Later vroeg hij of we zijn vrienden tijding zouden zenden. Wij zouden nergens om gedacht hebben, maar zelf had vader overal erg in. Die dag zijn er ook nog vrienden geweest. O, zei hij, ik ben er zo kort bij geweest, maar ik heb er niets op tegen.

Vrijdags zijn er veel vrienden geweest. 's Avonds werd hij weer veel minder, zodat wij 's nachts allen dachten dat het af zou lopen. Ook de dokters die 's nachts nog geweest waren, zeiden op mijn vraag of het nodig was onze zuster een boodschap te sturen (daar ik dat beloofd had als het nodig was) ze dit zeker nodig achten. Maar vader hoorde dat en zei, dat nog niet te doen.

Vriend L. Kieboom was 's morgens ook gekomen en bij ons gebleven. Die nacht vroegde vader hem wel drie keer: O, Leen wil je naar mijn schapen kijken, als ik er niet meer ben, en vroegde hem ook voor zijn stof te willen zorgen met begraven.

O, toen is hij beginnen te spreken. Iemand die het niet gezien heeft kan het bijna niet geloven, hoe vader gesteld was. Zaterdag morgen vroeg hij Psalm 23 voor hem te lezen. Die dag zijn er veel mensen uit het dorp geweest. Burgemeester, secretaris enz. ieder

wilde hem nog even zien. Iedereen sprak hij aan.

Iemand vroeg hem, wat denk je er van? Waarop vader zei: Ik denk dat ik ga verhuizen naar dat huis, dat van eeuwigheid voor me bestemd is. Toen sprak hij over dat geluk en wat dat was. O riep hij uit: *Ik voel dat ze er in de hemel al weet van hebben dat ik kom.* Heel die dag heeft hij gesproken. Een poosje voor de middag zei hij: O nu gevoel ik dat de hemel bestormd wordt om me hier te houden, maar we zullen maar zien wie het wint. Vroeg hem iemand wat hij wenste, dan zei hij: Zo de Heere doet is goed, maar liever wil ik heengaan.

Zijn beide oudste vrienden F. v. Tricht en L. Kieboom waren die dag beiden ook bij hem. Hij werd gewaar (of hoorde) wat ze in hun verzuchtingen uitdrukten: *Heere U bent toch nog dezelfde als U was in Uw omwandeling op aarde enz., mocht U dit ook nog betonen.* Toen zei hij: Jullie zijn het niet met me eens.

Op hun vraag waarom niet zei hij: Jullie willen me hier houden en ik wil liever weg. Toen hij later hoorde dat ze om onderwerping vroegen als het de Heere beliefte hem weg te nemen zei hij: Nu zijn we het weer eens, zo is het goed.

De volgende dag, zondag, is een dag geweest om nooit te vergeten. O riep hij maar: Ik heb altijd maar gezien, door een spiegel in een duistere rede, maar nu zal ik Hem zien, van aangezicht tot aangezicht. O, dat zal wat zijn. Mijn ogen zullen geen vreemde aanschouwen. En dan weer: O, ik heb een verlangen om ontbonden te worden en met Christus te zijn, want dat is mij zeer verre het beste. En ook: ik heb mijn loop geëindigd, voorts is mij weggelegd de kroon. O, wat zal dat makkelijk gaan, om die kroon voor de voeten van dat Lam neer te leggen.

En zo heeft hij maar gesproken, en een ieder vermaand, en ook om naar hem te zien, wat de Heere voor hem geweest was en nu voor hem was.

's Middags zei hij: Nu heb ik lust om te zingen: Psalm 118: 4 (oude rijm):

*God is met mij die ik betrouwe
Met allen die mij gunstig zijn,
Dies zal ik mijn lust nog schouwen,
Aan alle de vijanden mijn,
Het is beter op God te hopen,
Dan op mensen die haast vergaan,
Veel beter is 't tot God te lopen,
In nood dan op prinsen te staan.*

Daarna zei hij nu het laatste vers:

*Gij zijt mijn God, die ik doe ere,
Met lofzangen van zoeten toon,
U alleen aanbid ik o Heere,
En prijs U steeds, met Psalmen schoon,
Dankt de Heer' zeer hoog geprezen,
Want groot is Zijn vriendelijkheid,
Zijn goedertierenheid zal wezen,
Bestendig in der eeuwigheid.*

Daarna zei L. Kieboom nog te zingen Psalm 84: 4:

*Zij zullen gaan van deugd tot deugd
Totdat z' in Sion al met vreugd,
Komen en daar de Heer' aanschouwen,*

*O Heer' der heirkrachten zeer schoon,
 Uit de hogen hemelsen troon,
 Hoort mijn gebed in dit benauwen,
 Gij Jakobs God mij maar verhoort
 Verneem mijn smeken naar Uw woord.*

Daarna zei vader: Nu nog het laatste vers:

*Want ons God is vriendelijk en goed,
 Een zon en schild tot ons behoed,
 Die ons geeft eer ende genade,
 Die de vromen in genen nood
 Verlaten zal tot in de dood,
 Geen ding ontbreekt hem vroeg nog spade,
 Zalig is hij die op Hem bouwt,
 En Hem van hart gans vertrouwd.*

Hoewel vader zo zwak was, zong hij nooit met helderder stem als toen. Daarna ging hij hardop in het gebed en droeg ons nogmaals aan de Heere op en smeekte of de Heere voor ons een vader mocht wezen. En zo makkelijk als hij het had?. O, zei hij, nu voel ik iets van dat geloof, waar de martelaren mee de brandstapel opgingen! Even later zei hij: *O Heere is dat nu sterven. O, wat gaat dat makkelijk.*

's Avonds vroeg de dokter of hij wilde beloven niet meer te spreken, maar vader zei: Ik wil beloven als de Heere mij geeft te zwijgen, dan zal ik zwijgen, maar als de Heere mij geeft te spreken, dan moet ik spreken.

Alle andere dingen die de dokter zei, dat voor zijn beterschap konden dienstig zijn, deed hij precies. Als wij zijn medicijnen vergaten, dacht vader er zelf altijd om, want zei hij, hoewel ik verlang weg te gaan, moet ik nochtans de middelen waarnemen voor mijn lichaam.

Als wij tegen hem zeiden: O vader, we kunnen je niet missen. Dan zei hij: Dat is maar goed ook, dat zou te vroeg zijn, want je hebt me nog. O, voor het minste dat we voor hem deden, was het maar: dank je hoor. En dan zeiden we: Ach vader, zegt dat toch niet iedere keer, we doen het zo graag. En dan zei hij: dat weet ik wel, maar ik ben het niet waard.

Hij heeft veel geleden, en was zeer vermagerd. Als men dan zei: OOt, wat moet je veel lijden, dan zei hij: Welnee, de Heere maakt het goed. Die weet precies wat ik hebben kan.

Dinsdag daarop, 's morgens zei hij: *nu voel ik dat ze er in de hemel weet van hebben dat ik kom.* Toen zei hij waar hij begraven wilde worden, daar zijn moeder begraven was en hoe hij alles graag had. O, het is niet om te zeggen welk een zorg hij over ons had, ook tijdens zijn ziekte. Als wij 's morgens bij hem kwamen en vroegen hoe het was, luidde meest zijn antwoord: goed hoor en nu hebben jullie je vader nog al.

Als het 's morgens mooi weer was zei hij: Kijk eens, de Heere geeft zulk mooi weer, nu kan een ieder die zin heeft komen kijken. En zo heeft hij ongeveer twee weken gelegen. Toen die vriend bij hem kwam, waar hij tegen gesproken had, over een benauwd ziekbed, zei hij: Kijk nu eens hoe ik hier lig, er is zelfs niet een ritseling in mijn hart geweest. Later zei hij nog eens: vannacht kwamen ze nog even bij me kijken, dat het nog geen sterven was maar hij zei: De Heere zal het maken.

Soms hoopten we daar het nog al lang duurde, misschien betert vader wel, maar zagen

we op het verlangen dat al maar bleef, dan vreesden we.

Donderdagsmorgens 24 maart zei hij: O ik ben er weer zo kort bij geweest. Er komt weer kans. Wil al de vrienden die nog komen als ik er niet meer ben de groeten van mij doen. Maar als we dan zagen hoe helder hij was in alles, dan konden we niet geloven, dat het werkelijk zo erg kort bij was. Die dag zijn er nog veel vrienden geweest. Vrijdag dachten we dat vader iets beter was: hij gevoelde geen pijn meer en we dachten er komt kans dat vader nog wat blijft.

Het bleef goed gaan tot 's avonds, toen werd hij even uit bed gedragen, om zijn bed wat op te maken. Hij zei: leg me er maar weer gauw in, het is niets meer als een hoopje. Een neef zou waken, daar de jongens het niet vol konden houden, zei vader.

Hendrik was net nog thuis geweest. Vader zei zelf nog: ga nu naar huis om wat te rusten, daar hij om een uur of twee weer zou komen om te waken. En tot ons zei vader, ga nu allemaal naar bed, dan wordt het rustig, ik ben zo moe.

We waren bang dat hij weer een inzinking zou krijgen. Ik vroeg nog: Vader, heb je nog ergens trek in? Waarop hij antwoordde: een paar stukjes sinaasappel. Die heb ik hem nog gegeven. Toen zei vader nog: dat is net genoeg. Of hij het toen zelf voelde (dat het sterven werd) weet ik niet, maar toen ik hem daarop welterusten zei sloeg hij zijn armen om mijn hals en hield me even vast. Ik vroeg niets meer, dat kon ik niet. Ik was nog geen minuut bij hem vandaan toen degenen die waken zou zei: het gaat niet goed. De ademhaling begon gejaagd te worden. Zijn aangezicht veranderde. 't Is nooit om te zeggen, er kwam zulk een glans van blijdschap op, hij stak beide armen omhoog. We geloofden niet anders, of vader zag de hemel geopend. Nog een snik, en vader was niet meer.

O, we konden het niet geloven, dat we geen vader meer hadden. O, zijn leven was Christus en zijn sterven gewin.

Woensdag 30 maart is hij begraven. Zijn oudste vriend L. Kieboom heeft op zijn graf gesproken over die woorden uit 1 Sam. 25: 1: "En Samuël stierf en gans Israël bedreef rouw over hem." Bijna driehonderd mensen waren op de begrafenis.

Vader was geboren 6 november 1877 te Andel (N.B.) Overleden 25 maart 1927

P.S. Deze aantekeningen werden geschreven door één der oudste kinderen van mijn nu zalige vriend. Waar ik zelf bijna bij alles tegenwoordig was, zo kon ik betuigen dat alles naar waarheid is opgetekend. Ik was toen mijn geliefde vriend van ons heenging 63 jaren oud, maar had nooit een zondig mens op zijn ziek- en sterfbed zulk een heerlijk getuigenis en verlangen der ziel horen uitspreken.

Geve Gode de eer, de dankzegging en de aanbidding.

L. Kieboom.

Enkele opgeluisterde woorden gesproken bij de **teraardebesteding op het graf** van onze geliefde vader Otto Bouman, door zijn geliefde vriend L. Kieboom op 30 maart 1927.

Wij lezen in de Waarheid: En Samuël was gestorven en gans Israël verzamelde zich en bedreef rouw over hem. Was Samuël dan zo'n bijzonder mens? Ja wij allen zijn even diep in Adam gevallen, maar toch zijn er bijzondere mensen op de wereld. Dat zijn zij, die door genade weer in de staat, waar zij uitgevallen zijn hersteld zijn. Zulk een was Samuël. Hij was van de Heere afgebeden. In de tijd aan de Heere weergegeven en door de Heere gebruikt om het volk de weg der zaligheid bekend te maken en de oordelen van land en volk af te bidden. En nu was deze onze vriend (wel niet in die mate van Samuël) ook voor zijn geboorte al op de Heere geworpen en in de tijd, door de genade

van de Heere aangenomen en is (daarvan ben ik getuige) van de Heere gebruikt om de oordelen van land en volk af te bidden.

Nu is van elk mens bepaald de plaats waar en de tijd, wanneer hij geboren zal worden, en leven zal. Zo heeft Otto Bouman hier ruim 49 jaren onder u geleefd. En in handel en wandel betoond, Wiens eigendom hij was. En heeft hij bij tijden en gelegenheden onder u betuigd en u de weg aangewezen, om welgetroost te kunnen leven en sterven. Nu ligt het voor uw rekening. Indien je er geen winst mee doet, zal het tegen u getuigen. *Want wee Ariël, wee Ariël, de stad in welke David gelegerd heeft.*

Wee Andel, wee Andel, de plaats waarin Otto Bouman gewoond heeft. Maar nu staat de Heere nog als met uitgestrekte armen en roept allen nog toe (want er is bij de Heere geen onderscheid nog aanzien des persoons): *Wendt u naar Mij toe en wordt behouden.* O, vraag toch om uit Sodom uitgeleid te worden, en niet alleen uit Sodom uitgeleid, maar in Zoar binnen gebracht. Want op elke mijlpaal tussen Sodom en Zoar staat: vlucht, vlucht!

En gij volk des Heeren onder ons. Wij mochten wel rouwklagen, dat de rechtvaardige omkomt, en daar is niemand die het ter hart neemt, en de weldadige lieden worden weggeraapt zonder dat er iemand op let.

Mochten wij het eens ter hart nemen, dat de stutten weggenomen worden. Zolang er een Lot in Sodom was, kon Sodom niet vergaan. Maar toen Lot uit Sodom was, regende het vuur en zwavel. En nu staat de Heere als op de drempel om van ons weg te gaan. Hij zegt: *Ik zal zien, of ze het alleruiterste gedaan hebben.* O, mochten wij toch niet lauw daar heen gaan, maar het alleruiterste beproeven. De Gadarenen baden, dat de Heere uit hun landpalen wilde vertrekken. Laten wij toch de Heere vragen, om niet van ons weg te gaan. Dat wij het toch niet zo gemakkelijk zonder de Heere kunnen stellen. Hij is toch barmhartig en genadig.

Ik las nog met opmerking de spijziging van de vijf duizend mannen (de discipelen wat toch ook bekeerde mensen waren) hadden ze nuchteren van zich laten gaan. Zij zeiden, *wat zijn deze vijf broden en twee vissen?* Maar Jezus zei: *Doet ze neerzitten bij waardsappen. En voor Hij het brood brak, zag Hij op naar de hemel.* O, mochten wij verwaardigd worden, om bij alles wat wij ook doen eerst onze ogen op te heffen naar de hemel en vandaar onze hulp en verwachting hebben.

En nu heeft onze vriend achtergelaten **een bedroefde weduwe en tien kinderen**. Nu is uw vader van u weggenomen. *Alle kastijding als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn. Maar daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid, dengenen die door dezelve geoefend worden.* Moge dat ook uw deel worden.

Uw vader is er u in voorgegaan en heeft u de weg ter zaligheid gewezen. Doet als de Rechabieten: gaat geen goddeloze wereld, noch valse godsdiensten na. Maar zegt: Onze vader Jonadab, onze vader Otto Bouman, sprak en deed also. En vraagt naar die God, Die naar uw vader heeft omgezien, en van uw vader is gevonden.

Nu staan wij gereed, om deze plaats te verlaten. Zo dank ik u allen, familie en vrienden en omstanders voor alles wat ze aan deze mijn vriend gedaan hebben. Want zelfs een beker koud water zal vergolden worden.

BRIEVEN

1. Andel, 11 september 1908.⁷

Geliefde vriend, vriendin en kinderen!

Zo mag ik u dan nogmaals melden, dat wij ons door 's Heeren, gans verbeurde goedheid, nog in redelijke welstand mogen bevinden, hetwelk wij tot onze blijdschap ook van ulieden mochten vernemen. Ach vriend, moge de Heere uit Zijn vrije goedheid, ons bij aan of voortgang verwaardigen om een levendig besef om te mogen dragen, vanwaar al die bemoeienissen haar oorsprong nemen. Ze zijn toch alle vloeiende uit die alles besproeiende Heilfontein, waaruit wij allen het leven en het aanzien ontvangen hebben en nog ontvangen. Maar o, vriend, ik moet tot mijn schaamte bekennen dat ik er zo weinig van beoefen en dat is toch eigen schuld en zonde, waardoor wij dat beeld Gods, waarnaar wij geschapen zijn, kwijt geraakt zijn, en waarin wij de Heere kenden, aan de wind des daags. En nu merken of kennen wij van nature (en die nature blijven wij omdragen) de Heere niet nog in zegeningen nog in oordelen. En daarom hebben wij bij aanvang en bij voortgang zo nodig dat, dat lieve Wezen ons met Zijn goddelijk licht des Geestes komt te bestralen, waardoor wij van die glans blind worden, en dwaas en ellendig in ons zelf, en dat zijn we wel, maar wij zien het niet, zonder dat alles doordringend Licht. In die Weg toch alleen krijgt de ongelukkige mens behoefte, om door die Balsem van Giléad bestreken te worden, en die is toch alleen maar vloeiende uit de wonden en striemen van dat dierbare Godslam. En daarom getuigd de Kerke Gods in Jesaja 3: "Door Zijn striemen is ons genezing geworden". Moge de Heere u en de uwen, door dat Licht, maar recht beschijnen om daardoor verbeurdhebbend behoeftig gemaakt te mogen worden. Want o geliefde, het zal toch wat te zeggen zijn, om onder al die zegeningen en weldaden, die de Heere aan een iegelijk mensenkind komt te betonen, verloren te moeten gaan, dan zullen toch al die bemoeienissen die de Heere uit pure liefde en mensenmin aan een iegelijk komt ten koste te leggen, als kolen vuur op de ziel branden, en dan zal er geen helen nog genezen meer aan zijn. O, moge de Heere u tezamen verwaardigen, door ontdekkende genade, het nog op Hem aan te leren wenden, om nog gered en geholpen te mogen worden, ter bekwamer tijd.

Want het is toch niet uit te drukken, wat er in Hem is aan te treffen, voor gans ellendigen, en die geen helper hebben, en die door genade verwaardigd worden, het nergens in te kunnen vinden en daarom uitziende en wachtende worden gemaakt. Daar getuigt toch de profeet van, dat het van ouds niet is gehoord, en in geen mensenhart is op geklommen, wat Hij doen zal, die die op Hem wachten.

O, vriend, daar zal de Heere op Zijn tijd wat nieuws scheppen, namelijk dat nieuws: dat de vrouw de man zal omvangen. En dat zal de Heere gewisselijk doen, als onze eerste man, waaraan wij door de zondeval getrouwd zijn, en aan verbonden liggen, om die te gehoorzamen, maar is gestorven en wij met hem, en wij met de apostel Paulus door dat dierbare geloof mogen getuigen: Ik ben door de wet der wet gestorven, opdat ik Gode leven zou. O, vriend, en die tweede man is geen eisende Man, maar een vervullende Man, die in alles opkomt voor Zijn wettige vrouw en haar in alle rijkdommen en schatten, die Hij bezit doet delen. Maar die ook van zijn wettige vrouw komt te eisen, onverdeelde liefde tot Hem en Die geen mededingers kan nog zal gedogen, waarom Hij dan ook Zijn liefde komt in te houden, en Zijn schatten komt te sluiten voor die tijd, zodat het Manna spaarzaam regent, waardoor de ziel vermagert en uitteert. Waarom David, en al die in die oefeningen gebracht worden, moeten getuigen: *Ik ben uitgeteerd, ik brul van het geruis mijns harten*, en waardoor hij weer uitgedreven werd, om tot de

⁷ In het gedrukt boek zijn de brieven niet genummerd. Een selectie ervan zijn in dit document opgenomen.

Heere te zeggen: Voor U is al mijn begeerte. En wanneer dan die ongedeelde Liefde weer in het hart levendig mag worden, dan zet die alles overklimmende goedheid Zijn schuren weer open, om also die hongerige en dorstige te voeden, met dat brood en dat water des Levens, dat Hij door Zijn verzoenend lijden en sterven heeft teweeggebracht. Maar o vriend, ik moet zo van mezelf getuigen, dat ik zo in mijn eigen ondervind, dat ik zo slecht en nietshebber wil zijn en daarom ook zo weinig een allesbezitter ben in Hem. Maar als de Heere mij bij ogenblikjes eens uit mijzelf uit komt te zetten, o ja vriend, dan is Hij, die Eén uit duizend mij alles waard, en dan geeft Hij ook Zichzelf nog wel eens te genieten voor mijn ziel, en dan wil ik o zo graag een nietshebber zijn in mijzelf, om maar alles in Hem te hebben. Nu vriend, ik ga eindigen en schenke de Heere ons samen Zijn onmisbare Geest, om daardoor maar recht aan onze allesbehoeftheid ontdekt te worden en dat die Geest ons verlichte om alles in Hem te mogen zoeken en vinden, die van Zichzelf getuigd heeft te zijn: Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven, en schenke Hij ons genade, om het maar niet buiten die Man te kunnen vinden die bevonden is te zijn en is een verberging tegen de wind, en een schuilplaats tegen de vloed. Want het is toch ook nergens anders in, hoe de mens zich ook zoekt te vleien, met al zijn vermeende kennis en inbeelding, die toch ieder diepgevalen schepsel bezit, en die hem hier of hiernamaals zeker zullen ontvallen, om voor de mollen en vleermuizen geworpen te worden.

Nu vriend, de Heere zij u en de Uw genadig nabij en Hij zegene uw uiten uw ingang. En wees verder van ons allen gegroet, die zich noemt,

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

P.S. Doe s.v.p. ook de groeten van ons allen die te groeten zijn.

2. Andel, 11 januari 1909.

Geliefde vriend en vriendin!

Zo hebben wij dan uw briefkaart in redelijke welstand mogen ontvangen, en daaruit vernomen dat het de Heere van leven en dood heeft behaagd uw kindje van u te nemen, dat Hij u om niet geschonken had, en daarom ook naar recht kan terugnemen, want Hij doet met het heil des hemels en de inwoners der aarde naar Zijn welbehagen. En of wij uit ons vlees al zeggen: Heere wat doet Gij, daar kan dat lieve Wezen krachtens Zijn deugden en eigenschappen geen rekening mee houden. Zijn Raad zal bestaan, en Hij zal al Zijn welbehagen doen.

O geliefde vriend en vriendin moge de Heere ulieden uit genade leren bij aan- of voortgang, dat wij uit kracht van onze diepe val nooit met Zijn doen kunnen verenigen, en dat die schuld bij ons ligt. En make Hij uit eeuwige liefde ons een onderwerp onder Hem, om met Zijn doen door Hem verenigd te mogen worden met Hem.

O, geliefde, want Zijn doen is toch enkel wijsheid maar omdat wij enkel dwaasheid zijn, kunnen wij het uit onszelf niet naspeuren. Maar moge Hij u verwaardigen om Hem, die alle wijsheid bezit, en om niet wil schenken aan alle onderwerpen van Zijn eeuwige liefde om in Hem alles te mogen zoeken en vinden wat we tot het leven en de Godzaligheid van node hebben. O, vriend, Hij is het toch eeuwig waardig om in alles gekend en erkend te worden, want van Hem is toch alles afvloeiende, en in Hem dat dierbare Godslam ligt toch alles wat wij nodig hebben opgesloten. O, moge het Hem behagen ons maar van alles af te doen zien, wat uit en van het schepsel is, opdat wij Hem geheel nodig mochten hebben. Schenke Hij ons uit vrije liefde armmakende genade, opdat Hij aan ons Zijn rijkdommen van genade mocht kunnen kwijtraken. Na u in liefde te hebben gegroet ook van mijn vrouw noem ik mij uw

Liefhebbende vriend,
O. Bouman.

3. Andel, 30 september 1909.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen,

Zo hebben wij dan door 's Heeren onbegrijpelijke goedheid uw briefje in redelijke welstand mogen ontvangen, zulks ook van ulieden vernemende. Wij waren blijde eens iets van u te horen, daar wij allang eens uitgezien hebben, of u niet eens kwam of schreef. Wij hadden juist van de week nog tegen elkaar gezegd dat het zowat een jaar geleden was, dat je bij ons bent geweest. Dat u zo schreef geliefde vriend, onbekwaam te zijn, 't is waar, (hoewel tot onze schande) dat zijn we allen geworden, en zullen we in onszelf blijven ook. Want die Godsman Paulus moest het toch getuigen (die een toonbeeld was van Gods eeuwige soevereine vrije Goddelijke liefde) dat in hem geen goed woonde, en wat zullen wij nietige stofjes, dan ook niet onbekwaam zijn, daar we toch allen uit dezelfde leem zijn gehouwen en geformeerd. Maar dat we samen verwaardigd mochten worden, om die Goddelijke wijsheid die van boven is, maar recht nodig te hebben, tot onze besturing en onderwijzing. Om zo maar rechte dwaze en blinde weetnieten in onszelf gemaakt te mogen worden, door de bedeling der volheid Zijner genade die af- en uitvloeiende is uit die gezegende Bron en Fontein en Springader des levens Jezus Christus. Want Die is toch alleen alle licht en leven aanbrengende en inbrengende in de harten van zijn arme volk en kinderen. En nu kon de staf van de Godsman die Gehazi op het kind lag, geen leven geven, en de dode kon die ook niet gewaar worden, maar toch was die staf een aankondiging van Zijn komst. En daarom zal dan ook bij ogenblikken, die stok en die staf, een hoop en vernieuwde verwachting geven in de harten van al die levend gemaakte, die kermende en treurende en hongerende en dorstende zijn, en wiens ogen bij ogenblikjes geslagen zijn naar Hem die ze met die geestelijke ogenzalf heeft bestreken en ziende gemaakt heeft. Wiens lippen druipen van honingzeem, en Wiens genadestem de ziel doet smelten als was voor het vuur.

O, geliefde die stok en staf daar getuigde die Godsman David van *die vertroosten mij*, en als die gezien wordt dat geeft de ziel verwachting en hoop op Zijn gezegende en allesvervullende komst. Och vriend, wat is het toch een voorrecht om maar recht dood te mogen zijn, in waarheid in zichzelf. Maar ik moet tot mijn schaamte en schande bekennen, dat ik nog maar zo veel leef, en daarom leeft die Levensvorst zo weinig in mij, onze tegenstribbelingen en redematies, die zijn toch allen leven uit ons nietwaar?

Och, dat wij verwaardigd mochten worden, om door die gezegende Fontein besproeid te mogen worden, om ons vlees te leren kruisigen met al zijn begeerlijkheden, om naar Zijn wil te leren leven en onszelf also maar gestadig te leren verliezen en uit Hem, die put der levendige wateren te leren putten, om door en uit Zijn kracht te leren leven, dat is toch ook maar alleen tot ere van dat aanbiddelijke Wezen, want daartoe is Hij van de Vader gegeven en daartoe komt Hij dan ook Zichzelf te openbaren en uit Hem ontvangen dan ook al diegenen genade voor genade.

O vriend, hale Hij onze zielen maar uit en trekke Hij ons maar door Zijn Goddelijke liefdekraft om zo bij aan- als bij voortgang maar aan Zijn gezegende voeten te mogen sterven aan onszelf, om Hem te leven, hier bij aanvang en eeuwig volkomen. Dat al onze verwachtingen maar afgesneden mochten worden en wij door dat dierbaar geloof dat de wereld overwint, onze hoop en verwachting van Hem mogen hebben, die de overwinning Israëls is. Moge het eens in 's Heeren gunst en weg zijn, om elkander eens te mogen ontmoeten.

Na hartelijke groeten ook van mijn vrouw noem ik mij uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

4. Andel, 27 okt. 1910.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen,

Door 's Heeren goedheid, die van onze zijde diep verbeurd en verzondigd is, zijn wij nog redelijk wel en mag ook mijn lichaam bijzonder goed zijn, zodat ik mijn bezigheden nog mag verrichten. Dat is een groot voorrecht, maar wat een oneindig voorrecht zou het niet zijn, om gezond in het geloof te mogen wezen, want daardoor zouden wij ook lichaams gezondheid op de rechte wijze kunnen besteden. Maar och geliefde, ik voor mij moet tot mijn schande en schade bekennen, dat het alleen een vrije gift van Hem is, die de Gever aller goed is, indien mijn ziel die vrede en dat dierbare geloof weer mag deelachtig worden.

O, geliefde, wat zijn wij toch ellendige schepselen, één ogenblikje aan onszelf overgelaten, en we komen het voor die goede en alleswaardige Heere te bederven. En om als een vruchtgevolg van eigen zonde, moeten wij daardoor in 't duister ronddolen, en als blinden naar de wand tasten. O, welk een ellende brengen de zonden toch mede, en wat zijn ze tot oneer van Hem, Die te rein van ogen is, om het kwade te kunnen aanschouwen, en Die daarom rechtvaardig is, als Hij toorn over ons brengt.

Maar ach geliefden, mocht die waarheid nog eens waarheid worden in mijn ziel. Ik heb wel een ogenblikje gehad dat mijn ziel Zijn doen kreeg goed te keuren en er Zijn goedheid in zag doorstralen, maar ben niet met Hem door dat dierbare geloof verenigd, welk geloof de ziel reinigt van alle besmetting der zonde, en des vleses.

Och, mocht de Heere in Zijn neerbuigende goedheid zich nog over mijn ziel ontfermen en mij genadig zijn. Om alzo Zijn bediening nog te verheerlijken in het zaligen van zondaren. En lere Hij mij, Hem te vrezen met een kinderlijke vreze en diep ontzag, om af te wijken van het kwade, en het pad Zijner geboden te mogen lopen met een volvaardig hart. De Heere zij ulieden nabij en lere en bekere ons tezamen tot Zijn eer en onze nutte uit genade om Zijns zelfs wille. Ontvang de hartelijke groeten van ons en van mij die niet waardig ben een vriend genaamd te worden, en u nochtans liefheeft.

Als het niet te veel gevergd is, schrijf dan nog eens hoe het met ulieden gaat, nogmaals gegroet

Uw vriend O. Bouman.

5. Andel, 26 september 1911.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen!

Wij mogen ons door 's Heeren goedheid nog in het land der levenden bevinden en in redelijke welstand verkeren, hetwelk wij tot onze blijdschap ook van ulieden mochten vernemen. Och, geliefde het is zoals ge schreef, het oog om te zien en het hart om op te merken wordt gemist. En zelfs als de Heere dat gemis niet openbaart, is het nog niet eens een gemis. Wij zijn en blijven toch van onze kant totaal overal dood voor, en levend om het kwade te doen. O, welk een kracht bruist er niet in het hart, en al de leden des vleses kunnen noch willen niet anders dan zondigen. En nu kan er een overreding in de ziel zijn, tegen de zonde en daardoor strijd gevoerd worden. Maar och, wat wordt het niet bevonden, dat zonden met zonden en de kracht des vleses niet gedood noch ten onder gebracht kunnen worden. En om er mede in de handen des 's Heeren te vallen en er Hem toe nodig te hebben, o dat is en blijft een vrucht van gegeven genade, die van onze zijde verbeurd is en blijft. Nooit of nimmer zullen wij naar Hem uit de ware bron des harten zoeken, noch vragen, want o wat is het zoeken en vragen als de mens het

eens mag krijgen te bezien, het is toch als doorweven van het eigen ik, en als het in stukken gedrukt wordt, barst er een adder uit. Die webben deugen toch niet tot kleding, ze kunnen voor de Heere toch niet bestaan.

O, vriend ik moet bekennen er mijn ziel niet mee te kunnen dekken, en bij alle woelen en tobben, en met alle zegeningen die de Heere nog toedient en schenkt, geen verzadiging te kunnen vinden voor mijn ziel. O, dat de Heere Zelf in Zijn oneindige goedheid en vrije zondaarsliefde nog op ons mocht neerzien. Van die kant kan het nog weer op zijn plaats komen, en daar heeft bij ogenblikken mijn ziel weer zin in.

Ik mocht verleden zondag er iets van gevoelen wie ik toch geworden ben, waardoor een wenen in mijn ziel ontstond tot de Heere en had voor dat ogenblikje met het volk samen de zonden wel willen gaan zitten betreuren. En o vriend, er mocht weer enige betrekking vallen op Hem, Die enige en Algenoegzame. Wat ik voor een ogenblikje in Hem zag, kan ik niet uitdrukken. Maar ach vriend, het is nu weer weg, evenwel zou ik niet durven ontkennen, dat er wat achter gebleven is. Och, mocht het de Heere zelf brandende maken om toch niet van Hem af te kunnen blijven.

O, vriend, daar ligt toch het leven van mijn ziel in hoor, ik kan toch in de zonde geen thuis meer vinden. O mijn ziel verlangt bij ogenblikken naar Zijn komst, die kan toch alleen ons heil volmaken, en door Hem kunnen wij alleen maar vruchten van waarachtige bekering voortbrengen en dragen. O, mocht het eens wezen Zijn lieve Naam zou er toch de eer van krijgen en onze ziel de vruchten om gedood te worden aan al het eigen, het goddeloze en ongerechte.

Dat Zijn trekkende liefde ons toch maar uit mocht trekken, en tot Hem brengen bij wie alles te vinden is. Gedenk mijner bij de Heere en zijt samen van ons hartelijk gegroet en ook die nog gegroet willen zijn.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

6. Andel, 17 november 1911.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen!

Door des Heeren goedheid hebben wij mogen vernemen dat uw vrouw in welstand is bevallen, en dat vrouw en kind tot op heden wel mogen zijn. Ook hebben wij gisteren het postwissel en heden het briefje mogen ontvangen.

Och geliefde vriend, dat de Heere Zijn zorgdragende goedheid nog betoond en nog harten ontsluit om ons te gedenken in de drukkende omstandigheden, daar mag bij ogenblikjes mijn ziel wel eens beschaamd en verlegen onder worden en mijn hart wel eens onder breken. Want er zijn toch geen reden voor in ons te vinden. O ja, dan had de Heere reden genoeg om alles toe te sluiten. Het is toch alleen een vrucht van Hem die het zelf verdiend en aangebracht heeft. Ziet vriend, dat is mijn ziel wel bewust, maar om er nu als een arm diep verslagen ellendig zondaar mee in Hem te vallen. O, mocht de Heere mijn ziel daartoe nog gedenken en genadig zijn. Och vriend, dit word ik zo gewaar (niet om de Heere te beschuldigen hoor), maar dat het geheel Zijn werk is en dat wij die liefde niet op kunnen wekken, noch wakker maken, totdat het dezelve lustte. Door Zijn overkomst worden wij toch op het plaatsje gebracht waar wij behoren te zijn en blijven.

Mocht het nog eens wezen, dat Hij zelf om Zijns Zelfswil beide het willen en het werken in onze ziel mocht werken, naar Zijn welbehagen. Dat Hij uw ziel mocht gedenken en genadig zijn, om ook ons bij Hem te mogen gedenken en schenke Hij u en de Uw een hart om Hem te kennen en te erkennen, daar Hij u nog ten goede nabij is geweest in de toestand van uw vrouw. En mocht het onze behoefte zijn om door Hem

geleerd en bekeerd te mogen worden, opdat wij de zonde, onszelf en alles buiten Hem als schade en drek mogen leren rekenen, om de uitnemendheid der Godzaligheid die in Hem verborgen is.

Wat mijn vrouw betreft, die is weer aan het beteren, maar erg zwak, zodat ze nog maar een paar keer per dag een poosje opkomt.

Wij hebben veel hulp van vriendin N. mogen hebben, maar die gaat vanmiddag weer naar huis, want haar man hoopt morgen thuis te komen. Je hebt van haar de hartelijke groeten. Wij betuigen u en diegenen die u het ene gedeelte ter hand gesteld heeft, naast de Heere onze dank. En mocht Hij uw ziel verwaardigen Hem te mogen erkennen bij aan als voortgang, die u in de gelegenheid gesteld heeft om in staat te zijn andere te mogen gedenken. Want toch zijn is het goud en het zilver en het vee op duizend bergen. Doe van ons de groeten aan de vrienden die te groeten zijn en ontvang tezamen met de uw de groeten van ons allen.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

De kinderen en ook ik mogen weer in redelijke welstand verkeren, mijn ene vinger is evenwel altijd nog zwerende.

Nogmaals gegroet O.B.

7. Andel, 4 oktober 1912.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen!

Wij mogen ons door de vrije ontfermende goedheid des Heeren nog in redelijke welstand bevinden en mochten dit ook uit uw briefje van u en de Uw vernemen. Och geliefde, alleen op die ogenblikjes en alleen naar en om de vrije wil des Heeren worden toch alle weldaden en zegeningen recht opgemerkt en gewaardeerd, en o wat doet dat de ziel toch in diepe schaamte en ootmoed wegzinken voor Hem, Die de Bron en Fontein is, Die alleen de pers getreden heeft, en niemand van de volkeren was met Hem. Ach, mocht de Heere onze harten uit en door Zijn ontfermende zondaarsliefde, ons daar zo bij aan- als voortgang toe bewerken. Want vanwege en door Zijn goedheid vernederd en verootmoedigd te mogen worden, brengt toch als een eigenschapje daar uitvloeiende mede een dadelijke afkeer van alle zonden en een zuchten en jagen naar ware heiligheid, niet als een vrucht van de werkzaamheid des mensen, maar uitziende naar en op Hem die alleen door Zijn lieve Geest, onze ziel naar Zijn beeld kan herscheppen en formeren. O vriend, mocht de Heere ons tezamen daartoe bewerken, opdat wij als een vrucht daarvan de Heere mochten achteraan kleven, en alzo een goede reuke Christi zijn enz.

Maar ach, ik voor mij moet bekennen met de dichter: *Hoe kleeft mijn ziel aan 't stof*. En o wat zijn het ogenblikjes, dat daar recht last en smart van gevoeld en gedragen wordt, en wat geven wij door onze zonden van en in allerlei, de Heere toch redenen, om ons met Zijn oordelen te bezoeken, en wat roept de Heere toch door Zijn oordelen in storm en ziekte onder vee tot ware boete en bekering.

O vriend, wij lazen zondag voor acht dagen van Van der Groe, hoe hij van 's Heeren wege de vloek op land en volk legt: *Ogen om niet te zien* enz. En wat wij daar van gevoelden, o dat deed onze ziel voor de Heere nog bukken en buigen, en ons onszelf nog met alle ellende aan Hem opdragen en mochten nog gewaar worden dat des Heeren oor nog niet zwaar geworden is, om te kunnen horen, en Zijn hand nog niet verkort is om te kunnen verlossen. Ja, dat deed mijn ziel in diepe verneering en schaamte wegzinken, en nog aan Hem kleven, en dat gaf een hoop op en in Hem, *die nooit gezegd heeft, tot de huize Jacobs zoekt mij tevergeefs, maar die al Zijn Raad volbrengt en al*

Zijn welbehagen doet. O, mocht Hij onze ziel uit het stof en de drek ophalen. Om te doen zitten bij de prinsen Zijns volks, opdat Zijn Naam die alle eer en aanbidding waardig is, nog moge verheerlijkt worden en wij maar laag en in diepe verneering maar met een oog des waren geloofs op en in Hem mochten zien, die in alles verzocht is geweest, maar zonder zonden. En die een medelijdende Hogepriester is om medelijden te betonen met al onze zwakheden. O, geve Hij ons maar recht behoefte aan Zijn onderwijzingen en bedieningen des Geestes. Hij kan, toch alleen onze voeten voor struikelen bewaren en ons geven hierbij aanvang en eenmaal volkomen ene ruime ingang in Zijn Koninkrijk.

O, dat Hij maar in Zijn kracht in ons moge wonen, opdat die oude mens der zonde, maar gekruist en gedood moge worden, en die nieuwe mens in ons moge leven, die naar God geschapen is, opdat de nacht der ziel maar voorbij moge gaan en de dag aan mocht lichten, en de schaduwen mogen vlieden, opdat door Zijn liefde onze harten mochten branden tot opscherping voor en onder elkander. Hij is alleen de Machtige. O binde Hij onze zielen aan Hem, met een levendig besef en indruk van de noodzakelijkheid en onmisbaarheid, om tot Zijn eer te leven en te verkeren bij Hem en voor elkander, opdat die band der liefde ons binde aan Hem en aan elkander en als een vanzelfsheid ons los maken van alles wat geen wezen is en heeft. De groeten van allen aan allen.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

8. Andel, 3 juni 1915.

Geliefde vriend met de uwen!

Wij hebben door 's Heeren goedheid uw briefje in welstand ontvangen en daar ook tot onze blijdschap de lichamelijke welstand van u en de Uw uit mogen vernemen.

U schrijft zo vriend, dat ge denkt dat ik 1.1. beschuldigd heb van onverschilligheid en liefdeloosheid. Ach, vriend ik denk nog al eens over u en dan gevoel ik wel eens hetgeen u schrijft. O, de liefde is zo verkoud en ach, wat moet men niet ondervinden, dat het zondige vlees met al zijn begeerlijkheden ons ter zijde afleid. En o, vriend dan leert de ondervinding zo, dat er altijd iets in ons hart blijft liggen dat toch nooit met de zonde verenigen kan. En vandaar dan ook altijd min of meer een zuchtende ziel. Maar o, het kan soms zo ver gaan, dat wij het zelf niet meer waar kunnen nemen, of wij haters zijn van de zonde. Ja, dat men gaat besluiten, ziende in zichzelf, dat men de zonde liefheeft en verbergt als een zoete bete onder de tong, en dan vreest men, er nog geheel in weggevoerd te worden. En denkt dan aan die waarheid, en het laatste van die man zal erger zijn dan Zijn eerste. Maar o vriend, als die Wijsheid in ons hart zal gekomen zijn, dan zal de bedachtzaamheid over ons de wacht houden. O, de Heere kan soms uit kracht van onze verlatingen, zulke diepe wegen met ons ingaan.

En ach, mijn ziel mag en moet getuigen tot eer van Zijn eeuwigwaardige Naam, dat al Zijn wegen met ons, wegen van liefde zijn. Want, o wij hebben zo nodig om het lage plekje in te nemen, zodat de Heere ons doet ondervinden, de diepe rampzaligheid en verdorvenheid van onszelf, o wat een stroom van ongerechtigheid die door ons nooit is te stuiten en die zal ook hier beneden nooit ophouden. Maar o gezegend voorrecht in de Heere, de Heere is gerechtigheid en sterkte, tot Hem zal men komen. En ach nu kan het ons menigmaal toeschijnen of de Heere voor eeuwig afscheid heeft genomen. En o, wie zal Hem dan aanschouwen. Maar o geliefde, daar is hulp besteld bij die Held, Hij heeft overwonnen en is overwinnende en Hij zal het betonen, op Zijn eigen tijd, en in Zijn eigen weg, dat Hij Zijn arme ellendige heeft liefgehad met een eeuwige liefde en daarom zal Hij ze trekken met koorden van goedertierenheid.

O, ziet toch op Hem die uw ziel lief heeft gekregen. In Hem is kracht en macht genoeg om alle boeien en banden te verbreken. En ach, Hij is wachtende om genadig te zijn. O ja, Hij zal Zijn volk niet eindeloos kastijden, nog eeuwig Zijn gramschap ons doen lijden. O, wij willen nog zo licht iets uit onszelf, al is het maar o ja, konden we dan nog maar onze zonden belijden en bewenen, maar gelukkig niet hoor! Hij brengt alles mede als Hij komt. O, wat zouden we toch bevoorrecht zijn, om dat te mogen beleven bij de gedurigheid, want dan zou die lieve Zaligmaker aan Zijn eer komen, om ons zalig te maken, o make Hij ons maar het niet, opdat Hij het al moge zijn in ons.

Nu vriend, de Heere geve ons tezamen bekerende genade tot eer van Zijn Naam.

O vriend, ik begin gewaar te worden dat de bekering een oefenschool is tot de dood toe, want dan zal de verdorvenheid pas ophouden. Ontvang tezamen de hartelijke groeten van ons allen.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

9. Andel, 3 september 1917.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen!

Wij hebben uw briefkaartje ontvangen en daar ulieder welstand uit mogen vernemen, nu wij mogen door 's Heeren goedheid allen ook nog welzijn, alhoewel ik de laatste tijd veel last heb aan mijn hart. Verders vriend, wat uw schrijven betreft over aardappelen, die zullen we wel hebben, we hopen nog deze week te beginnen met delven, maar om ze met de kar te brengen, dat zal niet gaan, daar wij ze niet mogen vervoeren, maar als je ze zelf hier wilt halen, dat kan nog wel. Mocht u soms betere gelegenheid hebben, om ze te bekomen, dan moet ge maar zien. Wij zullen bij leven en welzijn zo spoedig mogelijk als wij er wat thuis hebben tijding doen. Ontvang verder met al de vrienden van ons allen de hartelijke groeten,

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

10. Andel, 7 februari 1918.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen!

Zo wens ik mij dan even in de weg te stellen enige letteren aan ulieden te schrijven. Moge de Heere van wie alle goede gaven en volmaakte giften zijn af- en neerdalende, mijn hart vervullen en mijn pen besturen, opdat er nog iets in mocht wezen tot eer Zijns Naams en tot nuttigheid voor onze zielen. Wij hebben gehoord van onze dochter die verleden week bij ulieden is geweest, dat ge zo de Heere wil en ulieden het leven gespaard wordt, a.s. Zaterdag hoopt te herdenken, dat ge door de huwelijksband aan elkander zijt verbonden. Nu vriend en vriendin, wij wensen u van hart toe dat het de Heere moge behagen, ulieden daar een hart voor te schenken, want ach, wat zullen wij toch anders beginnen. Dat Zijn lieve Geest u indachtig moge maken, hoe die lange reeks van jaren doorgebracht zijn, en ach vriend en vriendin, dan zal schaamte uw aangezichten bedekken, en ware verootmoediging uw hart vervullen, want ach onze ganse levenstijd is toch niet anders, als een aaneenschakeling van zonde en ongerechtigheid. En als wij dit nu in waarheid moge beleven voor de Heere, o dan zullen wij met die Godsknecht moeten *getuigen: Wie ben ik Heere en wat is mijn huis, dat Gij mij tot hiertoe gebracht hebt*. Alleen door een waar gezicht van onze zondigheid, en schuldigheid voor de Heere, kunnen wij maar vatbaar gemaakt worden, om Zijn goedheid en goedertierenheid recht te beseffen.

Want ach, geliefden, het zijn toch enkel de goedertierenheden des Heeren, waardoor ge deze 25 jaren zijt gedragen en gespaard en daaruit is al het goede, maar ook al het drukkende voor ons voortgekomen en dat alles opdat wij zouden leren het in Zijn hand te geven. O, dat ge in bedaardheid der ziel eens na moogt gaan, wat een arbeid van oneindige liefde de Heere al ten koste heeft gelegd en uit welke oorzaak. Krachtens Zijn rechtvaardigheid en heiligheid kan Hij het niet doen, maar o, dat aanbiddelijke Gods, om nu een andere weg uit te denken en daar te stellen. O geliefde, het Woord is vlees geworden, en heeft onder ons gewoond, en wij hebben Zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als des Eniggeborene van de Vader ook van genade en waarheid. O, Hij is alleen de Fontein, waaruit alles is vloeiende. En wanneer het de Heere uit enkele liefde behaagt ons daar te brengen en te houden. O, wat werkt dit niet nederige en aanbiddende zielen, en daaruit en in een blijdschap met ootmoed, die de wereld niet kent en dat voor de wijzen en verstandigen verborgen is, maar die de Heere komt te schenken en te openbaren aan Zijn kinderen.

O, dat de Heere ulieden en uw kinderen en allen die deze dag met ulieden wensen door te brengen, de noodzakelijkheid hiervan zo bij de aanvang of voortgang op het hart te mogen binden, opdat ge zo tezamen in de ware behoeften des harten moogt verkeren om door Hem, die alleen de Heere is, en in en van alles alleen de eer toekomt, bewerkt te worden. Zijn eer te zoeken en te bedoelen. Dat de Heere indien het ulieden vergund mag worden, nog wat levens van Hem te mogen ontvangen. Uw harten moge bewerken door Zijn lieve Geest, om voor uzelf en voor uw arm zaad van niets anders te willen weten, dan van Jezus Christus en die gekruist. Want daar is toch onder de hemel geen andere Naam gegeven. Maar Hij is ook een volkomen Zaligmaker, voor al degenen, die door Hem tot God gaan. Nu geliefde, de Heere zij met u en de Uw en ontvang tezamen met de verdere vrienden en kennissen, onze hartelijke groeten,

Uw vriend O. Bouman.

Andel, 3 januari 1919.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen!

Hiermede mag ik ulieden melden, dat wij heden morgen uw briefje hebben mogen ontvangen. Ik was blij nog eens iets van u te mogen horen, en ook hoe het met de huisgenoten zo al gaat. Ach vriend, wat zullen wij zeggen? Het komt zo in alles openbaar dat wij niet wat, maar alles verloren zijn, door onze diepe zondenval. Wat dit behelst daar zullen wij wel heel ons leven voor nodig hebben, om een klein weinige van te leren kennen en beleven, en o vriend, wanneer wij door de ontdekkende genade des Heiligen Geestes ontdekt worden aan onszelf en hoe onze gesteldheid tegenover die God, die wij beledigd hebben door onze zonden, o dan is er een hartelijk leedwezen en berouw over onze zonden, en een oprechte bekering van dezelve, namelijk een belijden en laten van die zonden, die ons ontdekt en bekend gemaakt worden. Maar ach, geliefde vriend, de breuk is zo groot en wijd, o dit is nooit te beschrijven, nochtans behaagt het de Heere, ons hiermede naar Zijn Goddelijke wijsheid en goedheid, die kennis te vermeerderen, opdat wij hierdoor vatbaar gemaakt zouden worden, voor de noodzakelijkheid en gepastheid van Hem, die goddelijke Heere Jezus Christus.

En o vriend, nu denken wij zo menigmaal, wanneer wij door schuldverslagenheid naar Hem komen te vragen en uit te zien (naar de mate Hij aan ons is ontdekt geworden) dat wij Hem als zodanig komen te erkennen als die zijnde, die ons nodig is, en ons alleen kan zalig maken. En komen dan soms onszelf als zodanig aan Hem voor te stellen, als zondaars zijnde, die Hij alleen van de vloek en de toorn Gods, die ons drukt, verlossen kan, en door Zijn Middelaarsbediening, die scheiding kan weg nemen, die er tussen ons en het goddelijke Wezen ligt. En o, die hebbelijke genade, die er dan soms in dat gelovig zien op Hem in onze ziel vloeit, doet ons dan onszelf aan Hem overgeven, en

ons soms verlustigen in en over zulk een uitnemende liefde, om zo laag te bukken om de gestaltenis van een dienstknecht aan te nemen enz. Ja, om aan alle gerechtigheid genoeg te doen. O het is grote liefde, ja eeuwige liefde. O, als de ziel dan in komt te zien, wat het die dierbare Heere Jezus Christus, die waarachtige God en mens gekost heeft, o wat komen ons de zonden dan te verneeren, voor het aangezicht van Hem. Maar genoeg hiervan.

Maar ach, wij hebben zo nodig tot 's Heeren eer en om de waarde van de vrije genade een klein weinigje te leren beleven en te beoefenen, om van deze hebbelijke genadens, die nochtans groot zijn, onttrokken te worden, en ach mijn vriend, als dit geschied, o dit is een gevoelige pijn der ziel, en zolang als het dit is, dan ligt hier zonder dat wij dit zelf merken, noch een zoete vrucht in voor onze zielen, in het aankleven en zoeken naar de Heere.

Maar Hij komt naar de grootheid Zijner genade ons nog dieper af te doen steken in de kennis van onszelf, en van Hem die alleen de Heere is. O, dan te moeten beleven de kracht der zonde in onze leden, een vloed die niet te stuiten is, en daar gewaar te moeten worden, geen begeerten, geen ware hoogachting, ja vijandschap enz. O, hierbij nog te moeten erkennen, Zijn menigvuldige arbeid door Hem aan ons ten koste gelegd, en daar dan geen gebruik van gemaakt hebbende, o deze schuld wordt de grootste van allen voor de ziel, en dan is het ons of er niemand zo zwaar overtreden heeft als wij.

O, dan worden wij in en bij onszelf, niet alleen zondaars, maar goddelozen voor de Heere. Onder de ware beleving hiervan, worden wij ingewonnen voor het heilig rechtvaardig oordeel des Heeren. Dan komen wij er iets van te verstaan, dat de Heere Jezus zo zegt: De Vader oordeelt niemand, maar heeft al het oordeel de Zoon overgegeven, opdat zij allen de Zoon eren, gelijk zij de Vader eren. Want waarlijk vriend, wij kunnen nooit door Hem vrij gemaakt worden, als wij ook niet recht schuldig voor Hem worden, en aan die gezegende onderwerpen komt Hij ook alleen zichzelf te openbaren en schenken, als Die zijnde, die door voldoening en gerechtigheid, de toorn Gods voor Zijn Kerk heeft gesteld en weggenomen. O ja, Hij heeft het recht verworven om goddelozen te rechtvaardigen om niet, en ze die vrede Gods te schenken, die alle verstand te boven gaat. Ja, waarin onze ziel door dat dierbare geloof komt weg te zinken in aanbidding en verwondering. O hier wijdt dan mijn ziel met een verwonderd oog. O liefde zonder eind noch paal, eeuwige liefde van eeuwigheid tot in alle eeuwigheid. Maar ook eeuwige wijsheid in de bekendmaking en schenking aan onze zielen, en dat dit nu door een weg geleerd moet worden, die wij nooit als van achteren kunnen bezien en goedkeuren, als de goede en de ware weg mijn vriend. O, dat dit uw ziel moge bewaren voor moedeloosheid. Ach Hij is het die de dode levend maakt en de dingen roept die niet zijn alsof ze waren. En waarom? om er ons maar geheel met onszelf buiten te zetten, en ach dit belijden wij wel in oprechtheid, maar o 't is zo pijnlijk als het beoefend moet worden. Maar gelukkig vriend, de heerschappij is op Zijn gezegende schouder. Hij heeft het gans en al voor Zijn Kerk getorst, niet een vruchtje of plichtje van ons erbij.

O, vriend, 't gebeurt me niet veel, maar toch mag ik me er nog wel eens in verblijden en Zijn liefde opmerken, om langs zo'n diepe weg aan onze kant, Zijn genade te verheerlijken. O, dan dat oprecht beleven voor Hem, dat uit Hem, en door Hem, en tot Hem alle dingen zijn. O, hier krijgt de Heere alleen de eer, en komen onze zielen zich in God te verblijden, met ootmoed. Ach, was ik er maar meer, ja altijd. Want bij deze dingen leeft men, en in alle deze is het leven mijns geestes. Maar om de Heere te leren kennen, en vervolgen te kennen, o, dan blijft het altijd maar nodig, om in de diepte van onze ellendestaat ingebracht te worden, opdat de noodzakelijkheid van die dierbare bediening van Hem door ons beleefd moge worden. Het blijft voor ons altijd een

ongekende weg, die wij in moeten, maar gelukkig vriend, dat de Kerke Gods in Zijn handpalmen gegraveerd is, en dat niemand die uit Zijn hand kan rukken. Het geloof hiervan, doet onze ziel zich aan Hem toevertrouwen en op Hem verlaten en dat geloof reinigt ook ons hart van de kwade consciëntie enz.

Ik moet eindigen, 't valt me nog mee dat mijn ziel nog een weinigje opgewekt werd u een lettertje te schrijven, moge de Heere het nog in Zijn lieve hand believen te gebruiken: tot dat einde dat Hij alleen weet dat nodig is, tot de eer van Zijn Naam en de zaligheid uwer ziel. Ook uw vrienden en kinderen wens ik dit van hart toe, want ach wat zou het een mens baten, al gewon hij de gehele wereld en leed schade aan zijn ziel. Moge ook uw lichamelijke ellenden in Zijn hand nog dienstbaar daartoe gemaakt worden.

Verder doet onze groeten aan degenen die het leven niet bij haarzelf kunnen vinden, maar zoeken in Hem, die alleen de Opstanding en het Leven is en ontvang ook allen tezamen onze hartelijke groeten.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

Wij zijn ook allen min of meer ziek geweest, maar gelukkig weer beter, behalve H. die is nog niet beter.

11. Andel, 20 februari 1919.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen!

Hiermede mag ik u melden dat wij door 's Heeren goedheid nog in het land der levendigen mogen verkeren en in welstand des lichaams, ook mijn zoontje Toon is weer aardig aan het opknappen.

Ge vraagt mij vriend, enige inlichtingen omtrent het sterven van onze geliefde vriend Koos,⁸ ach vr. dat is een toestand geweest. Zoals u bekend is zouden wij met ons drieën een daagje naar V.d. H. te K. a/d L. gaan, en dit is dan ook gebeurd. Wij waren daar erg makkelijk geweest. En vriend K. had daar vooral 's avonds veel gesproken en had soms zulke optrekkingen in zijn ziel, dat hij zei, het zal toch wat wezen, o dat eeuwig amen, o dat eeuwig wegzinken in aanbidding enz. Wij gingen om 1 uur naar bed en hadden toen nog wel een uur met elkander liggen spreken en gevoelden ons zo verenigd met elkander. Ach dit kan beter beleefd als beschreven worden.

's Morgens werd ik wakker en ben er toen even uit geweest, om te zien hoe laat het was, en toen ik weer in bed kwam, werd vr. K. ook wakker en vroeg mij hoe laat het was.

Ik zei dat het half zeven was. Hij zei: dan zullen we er uit moeten hé. Omdat wij om acht uur met de boot weg zouden gaan. Ik stapte er uit en kleepte mij aan en toen kwam juist vr. V.d. H. met een kopje thee en een beschuitje, hetwelk vr. K. toen nog op bed gebruikte. Daarna kwam hij op en toen hoorde ik, dat hij in eens kort begon te ademen en kreeg daar een indruk van, dat hij sterven zou en zei: *Koos je bent niet goed.*

Hij: o Ot, ik krijg het zo benauwd op mijn hart. Ik hielp hem nog te bed en riep S. Wij gaven hem nog wat te drinken en hij sloeg de ene arm om mijn hals en de andere om die van S. en blies zo de laatste adem uit.

O, ik gevoel dat mijn hart weer vol wordt onder dit mijn schrijven. O, die toestand vergeet ik nooit, wat wij daar door gemaakt hebben, ik kan van alles zo maar iets aanstippen, dat kan u wel begrijpen.

En toen zijn vrouw daarna kwam met zijn zoon, 't was hartverscheurend, en die mensen daar wij waren, o die waren toch ook zo bedroefd en geen wonder. Maar om verder te

⁸ Koos Vrolijk, overl. Krimpen a/d Lek, 27 februari 1919

gaan, ze hebben de volgende dag 's namiddags zijn stoffelijk overschot met de lijkkoets naar Bolnes gebracht en zo ge weet is hij maandag begraven. Ik ben 's morgens met het spoor naar Rotterdam gegaan en vandaar met de boot naar B.

Maar o vriend, toen ik op de boot kwam en al dat volk zag voor de begrafenis van mijn lieve vriend, ach toen kon ik het niet meer houden en ben zo maar voorover op de tafel gaan liggen wenen. O, wat gevoelde ik toch wat wij in hem verliezen. En toen kwam iemand bij me zitten, waar ik toen aangenaam mee gesproken heb. Op de begrafenis was het erg makkelijk, veel volk, en de Heere was in ons midden, 't welk wel het grootste is. Ik heb nooit zo'n lijkstoet gezien. Zes en twintig koetsen en dan nog zeker 50 mensen er achter, behalve al het volk uit de omstreken, want de bazen van de fabrieken en werven hadden al haar volk vrij gegeven met behoud van loon, om te gaan kijken en luisteren, zodat het graf te Ridderkerk vol mensen was. En ach vriend, toen heeft de Heere mij onwaardige verwaardigd om op het graf van mijn zo lieve vriend een woordje te mogen spreken uit Prediker 3: *Alles heeft een bestemde tijd, en alle voornemen heeft een bestemde tijd. Daar is een tijd om geboren te worden en daar is een tijd om te sterven*, en werd hieronder liefelijk van de Heere ondersteund. Na die zijn wij ook nog makkelijk bij elkaar geweest.

Nu vriend, heb ik u een en ander hiervan geschreven. Als de Heere ons het leven belooft te sparen hoop ik het u nog wel eens nader te vertellen.

Dit ene nog o mijn vriend. Ik ben makkelijk met mijn vriend K. in gemeenschap geweest. Hij spreekt ook nog gedurig in mijn hart, met deze woorden: *Zijt dan standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig in het werk des Heeren*. Ontvang verder met de Uw onze hartelijke groeten.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

Aantekening:

Ongeveer 4 weken voor het sterven van Vrolijk op de begrafenis van G. v. Halem, zei Van de Hoog tegen Vrolijk: Gerrit heeft maar een wit kistje; waarop hij tegen Vrolijk zei: als jij eer sterft als ik, krijg je van mij een eikenkist. Ruim 4 weken later sterft Vrolijk ten huize van Van de Hoog, die ook zijn belofte vervulde.

12. Andel, 21 maart 1919.

Geliefde vriend, vriendin en kinderen!

Zoëven is door ons uw briefje ontvangen, en wij waren blij weer eens iets van u te horen, wat ons aangaat mag ik u melden, dat wij allen door 's Heeren goedheid nog in welstand des lichaams mogen verkeren. Hoewel ik moet bekennen mij aan nalatigheid schuldig gemaakt te hebben, voreerst om niet te antwoorden op het doodsbericht van uw vader en ook dat ik niet geschreven heb aan de kinderen van vr. v. W. Wat de laatste evenwel aangaat, lag ik wel enigszins in de betrekking om zijn stoffelijk overschot mede aan de door de Heere bestemde plaats te brengen en heb dit ook afgewacht tot de laatste dag toe, maar de drukke werkzaamheden verhinderen mij dit te doen, evenwel ligt het in mijn voornemen, om als de Heere mij het leven spaart, en er gelegenheid toe is, de familie van onze overleden vriend te bezoeken (wil dit a.u.b. hen bekend maken). Wat vriend v. W. aangaat, ik was blij nog uit uw schrijven te mogen vernemen, dat de Heere hem die gunst nog heeft willen bewijzen, dat hij nog met een uitziend oog op de Heere is mogen sterven (want dit is toch altijd een hopen uitzien). 't Had toch ook anders kunnen wezen, en dan had dit wat mij aangaat, toch geen twijfel teweeg gebracht, en de Heere is en blijft toch in al Zijn bedelingen in en aan Zijn volk een

soeverein Wezen, nochtans is het voor hem en ons een voorrecht, als het de Heere behagen mag, hetzij in betrekking of in dadelijk geloofsvertrouwen, onze ziel in te nemen.

O vr. wat neemt de Heere toch veel van Zijn lieve volk weg in deze dagen, wat kort het ook bij u aan de dijk hard in, en ach wie weet of het niet welhaast onze beurt zal worden. O, dat de Heere ons maar moge bewerken, om ons door Zijn genade te benaastigen, onze roeping en verkiezing vast te maken, opdat die dag ons niet onverziens overvalle. Want ach, de ondervinding leert zo, dat wij met alle kennis en belijdenis van onszelf en van de Heere, geen haarbreed verder kunnen komen, en nu mogen wij onze belijdenis niet wegwerpen, maar o, bevoorrecht, als de Heere mag komen vragen, zoals Hij bij en aan Job kwam te doen. O, dan is er een vernederd worden, dan verfoeien in stof en as, en een bekentenis, dat wij woorden verhaald hebben zonder wetenschap.

O, gezegende bediening van en door die oneindige liefde, uitvloeiende uit die Fontein, die er geopend is voor het huis Davids en de inwoners van Jeruzalem onze Heere Jezus Christus, o dat Hij maar een gestalte in ons moge verkrijgen, opdat wij Hem maar waarlijk nodig mogen hebben voor ziel en lichaam, ja in en tot alles.

De Heere gedenke ulieden en ons en wees verder hartelijk gegroet met de vrienden van ons allen.

Uw liefhebbende vriend,
O. Bouman.

13. Andel, 3 oktober 1919.

Geliefde vriend en vriendin!

Uw briefkaart is door ons ontvangen, wij hebben daaruit uw aller welstand mogen vernemen, wat ons aangaat, wij mogen allen door 's Heeren goedheid ook nog wel zijn naar het lichaam, en mogen nog allen genieten wat wij tot het leven nodig hebben, moge de Heere ons maar vervaardigen, om zo bij aanals voortgang te beleven, dat wij het alles verbeurd hebben, en ook dat wij voor alle weldaden niets in erkentenis kunnen brengen, opdat wij maar vatbaar mogen zijn of worden voor die genadige bediening van Hem die om onzen 't wille arm is geworden, daar Hij rijk was, opdat wij door Zijn armoede zouden rijk worden. O, onbegrijpelijke liefde, maar ook onverschoonlijke liefde, als wij die komen te verachten en te versmaden tot het einde toe. De Heere zelf make u en ons vatbaar voor die genade.

Verders vriend meld ik dat ik geen aardappelen meer heb, had ik het eerder geweten had dit wel gegaan, maar nu zijn ze reeds verkocht. Ontvang onze aller groeten aan allen.

Uw liefhebbende vriend,
O. Bouman.

14. Andel, 7 juni 1916.

Vriend v. D.

Hiermede mag ik u melden, dat wij uw briefje hebben mogen ontvangen en daar je welstand des lichaams uit hebben mogen vernemen. Nu wij mogen allen door 's Heeren goedheid ook nog wel zijn, hetwelk toch een diep verbeurde weldaad is, en ook een uitvloeisel uit die eeuwige verdienste van de Zoon van Gods eeuwig welbehagen. Maar ach vriend, dit weten vele mensen en uit die wetenschap wordt dit veel beleden. Maar o, wij hebben toch zo onmisbaar nodig om van deze en alle andere weldaden een recht gebruik te maken dat wij verlicht worden met het Licht der levendigen, namelijk om wederom geboren te worden, want anders kunnen wij het Koninkrijk Gods niet zien.

Indien wij hierin Gods Woord inzien, o dan kunnen wij daar in vinden, dat een mens veel zien kan, zelfs schone en heerlijke gaven kan ontvangen. We zien dit in Biléam, o wat zag die al niet van het geluk van Gods volk. Ja, had de Geest der profetie, om de komst van Christus te voorzeggen. Leest eens met aandacht Numeri 24, dan een Nebukadnezar, die werd zelfs vernederd, om tot bekentenis gebracht te worden, dat de hemel heerst enz. Ja, waar zullen wij eindigen, maar genoeg zijn deze voorbeelden, om aan te tonen wat men al zien en hebben kan en toch met alles onwedergeboren te blijven. En daarom die grote noodzakelijkheid, om hiertoe gebracht te worden, want door die Geest der wedergeboorte krijgen wij onszelf recht te kennen in onze vloek en doemwaardigheid, en worden daardoor deelachtig gemaakt die droefheid naar God, die een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt. En dan getuigt de Heere daarvan: Als zij zichzelf zullen schuldig kennen, dan zal ik aan Mijn verbond gedenken. O, dat kan niet achterblijven daar de Heere ons recht schuldig maakt, o daar openbaart Hij op Zijn tijd, ook een weg voor zo een schuldige, en dat in onze Heere Jezus Christus, die de enige Weg en Naam is, die onder de hemel gegeven is om zalig te worden. En waar Hij geopenbaard is, o daar kan een ziel het buiten en zonder Hem niet meer stellen, maar daar wordt het getuigenis van Petrus geboren: *Tot wie zullen wij heen gaan, Gij hebt de woorden des eeuwige levens.* Ach vr. en dan hier op lettende, o, dan moeten wij wel zeggen, wat is er dan in onze dagen toch weinig rechte bekommernis over dat ene ding, dat nodig is, dat Maria had leren kiezen.

Het is een voorrecht, als wij enig besef mogen krijgen, om daardoor ons leven niet in de ijdelheid door te brengen. Het is een voorrecht als wij leren zien, dat er een gelukkig volk op aarde is die door 's Heeren liefde in Zijn liefde zijn open aangenomen. Het is een voorrecht als wij ons zoeken te begeven, onder hun gezelschap en om raad en bestuur van hen te mogen ontvangen, maar o, dit is alles te kort voor de eeuwigheid, en daarom vriend, moge de Heere u door Zijn lieve Geest bewerken om uw diepe dood en jammerstaat hartgrondig te mogen leren kennen, om alsoo vatbaar gemaakt te worden, voor de bedelingen Zijner genade.

Ge wordt nog door Hem genodigd, om zonder geld en zonder prijs van Hem te kopen, wijn en melk. Ja, in Hem is een volheid, die nooit vermindert en Hij wacht nog om genadig te zijn. Ontvang onzer allen groeten ook aan de bekenden.

Uw vriend, O. Bouman.

15. Andel, 22 aug. 1916.

Geachte vriend en verdere familie!

Heden morgen ontvingen wij het bericht van het overlijden uwer moeder. We kunnen ons voorstellen dat dit een ingrijpende toestand is, daar we deze dingen zelf doorleefd hebben en een moeder toch o, zo na aan het hart ligt van een kind, en dit om vele redenen, die je zelf wel zult weten, en daarom zullen wij hier niet verder ingaan. Maar geachte fam. hier is meer als vlees en bloed, o de Heere zegt zo in Zijn dierbaar woord: *Het is de mens gezet eenmaal te sterven en daarna het oordeel.*

O, sta eens even stil, het is voor de grote eeuwigheid, want in de plaats daar de boom valt daar zal hij wezen. En nu heb ik uw moeder niet gekend, en daar wil ik ook niet over schrijven, maar o, het is ons beeld. Ook wij zullen eenmaal en wie weet hoe spoedig het tijdelijke met het eeuwige verwisselen en wat zal dan ons lot en plaats wezen? Ernstige vraag en toch noodzakelijk. Want waarlijk wij liggen toch allen, uit kracht van onze zondeval en dadelijke overtredingen besloten onder Gods rechtvaardige vloek, zowel tijdelijk als eeuwig. En o, dit is wat, o die dit door genade mag leren zien, die weet daar een stipje van. Het zal wat wezen om voor eeuwig onder het ongenoegen

Gods te verkeren, *want Hij zal met vlamvend vuur wrake doen, over al degenen die Hem niet kennen, en die het Evangelie ongehoorzaam zijn geweest.*

En daar liggen we nu allen van nature onder besloten, of wij rijk of arm, jong of oud zijn, ja of wij soms ook al (en dit is uiterlijk een voorrecht) netjes mogen leven, daar is niets uitgezonderd, als alleen de waarachtige bekering, en die is een vrucht en werking des Heiligen Geestes, in al de harten van Zijn volk en kinderen. Daarom is het dan ook zo onmisbaar nodig om de Heere in die weg te mogen leren kennen, om namelijk door Zijn Geest overtuigd te mogen worden van zonde, gerechtigheid en oordeel. Opdat wij door schuldverslagenheid voor Hem mogen leren buigen, en mogen leren vragen, wat moet ik doen, opdat ik zalig worde. En die dan alzo tot Hem mogen komen, die zal Hij geenszins uitwerpen. Want Hij heeft geen lust in de dood des zondaars, maar in Zijn bekering en leven.

Ja, daar is nog een weg, om die welverdiende straf te ontgaan, en wederom tot genade te komen, namelijk in Hem, die dierbare Heere Jezus Christus, Die alles wat wij verloren hebben en verbeurd, volkomen heeft weer gebracht, en Hij biedt zich nog aan, Hij nodigt nog en roept nog: *Och, of ge nog ook in deze Uw dag bekende, wat tot uw vrede is dienende.* Maar o, bedenk toch, eenmaal zal die tijd uit zijn, en dan voor eeuwig te laat, te laat. O, buig nog uw knieën voor Hem en vraag Hem nog of Hij ook u nog wil bekeren.

O, indien u dit mocht gebeuren, dan zou er blijdschap zijn in de hemel, en vreugde onder Zijn volk. Ja, dan zou ge het ondervinden welk een voorrecht dit is voor de eeuwigheid. Maar ook voor de tijd. Want dan hebben wij een toevlucht en een schuilplaats ten allen tijden en in alle gevallen, en ook in dit geval, bij het verlies van uw moeder. O, de Heere kan alles vergoeden, ja alles goed maken en Hij kan troosten, zo het geen mens ooit vermag. Want mensen, och het kan soms eens even schijnen, maar die zijn maar moeilijke vertroosters en daarom, o leert het toch bij de Heere zoeken, en ken Hem in al uw wegen en Hij zal uw paden recht maken. Ontvang verder onze deelnemende groeten

Uw vriend O. Bouman en echtgenote.

Andel, 27 juni 1918.

16. Vriend v. D.

Met deze mag ik u melden, dat wij ons door 's Heeren goedheid nog in welstand des lichaams mogen bevinden, hopende dat gij alzo ook deze letteren moogt ontvangen.

Wij hebben het door u gezonden mandje met heerlijke kersen in goede orde mogen ontvangen, we waren er erg blij mee en hebben er allen lekker van gesmuld, en zeggen u naast de Heere er dank voor. Ach vriend, wij mogen wel betuigen, met die man naar Gods hart: Wie ben ik, en wat is mijn huis, dat ge ons tot hiertoe gebracht hebt. Ja, wat is het nog een wonder van vrije ontfermende goedheid, dat de Heere onzer nog komt te gedenken, en zo alles nog komt te schenken wat wij nodig hebben, en dat in een tijd van diepe en grote ellende. Ja een tijd waarin Gods rechtvaardig oordeel zo merkbaar is en Zijn gerichten op de aarde zijn, en ach wie leert er gerechtigheid uit?

Hierin wordt 's Heeren Woord vervuld: *Al wie oprecht is van gemoed, die merkt het op en keurt het goed.* Wanneer wij op dit alles komen te zien, wat is het dan nog een wonder, dat het nog is zoals het is. Want, ach dan zou de Heere, ziende op onze zonde, alles wel kunnen wegrapen, en dat de Heere nu nog in het midden des toorns des ontfermens komt te gedenken, ach, dat is nog een vrucht, van en uit Zijn eeuwig onveranderlijk verbond, in en door en met onze Heere Jezus Christus. En daarop ziende en hierin door genade opgenomen zijnde, dat geeft ons ware vrijmoedigheid, om tot God te naderen in de diepste ellende. En in Hem die enige Middelaar Gods en der

mensen, is de Heere een hoorder des gebeds en daarom zal alle vlees tot Hem komen. Daar mocht ik verleden nog wat van hebben vanwege het droge weer, en toen ik daarmee tot de Heere mocht komen, wel verbeurd en verzondigd van onze kant en dat de Heere het rechtvaardig in kon houden, kwam deze waarheid in mijn hart: *Gij hoort het gebed, tot U zal alle vlees komen*. En 's morgens regende het.

O, dat de Heere nog des ontfermens gedenkt, ja, dat de hemel de aarde nog komt te verhoren, ach wat een oneindige liefde. Ja wat een oneindig voorrecht ligt er toch in opgesloten om een toevlucht tot en in de Heere te mogen hebben en vinden. O, dat de Heere de ware noodzakelijkheid hiervan op uw hart moge drukken, dat Hij door Zijn lieve Geest u nog moge ontdekken aan uw gans verloren staat en toestand voor Hem, opdat ge daardoor het oordeel waaronder wij van nature liggen, mocht krijgen te zien en bekennen. Want de Rechter staat voor de deur en het kan elk ogenblik het laatste zijn, en wat zal het dan wezen, als wij moeten vallen in de handen van een levende God, Die met vlammend vuur wrake doen zal enz. Opdat er nog een vragen en zoeken naar de Heere geboren mocht worden, opdat Hij Zichzelf mocht kunnen openbaren, in die weg waarin de Heere bevonden wordt te zijn, een genadig, barmhartig en vergevend God, namelijk in de weg, van die enige aangebrachte gerechtigheid, van de Zoon Zijner eeuwige liefde en welbehagen. Want in Hem is de toorn Gods gestild, en door Hem is een eeuwige gerechtigheid aangebracht. En wanneer dat bloed op onze conciëntie gesprengd mag worden, o dat reinigt ons van alle zonde enz.

De Heere gedenke u nog tot die einde om Zijns Naams wil. De groeten van ons allen.

Uw vriend, O. Bouman.

17. Andel, 19 oktober 1921.

Vriend d. D.

Heden ontvingen wij uw schrijven, waaruit wij de lichamelijke welstand voor u en uw vrouw mochten vernemen. Wat ons aangaat, wij mogen door 's Heeren goedheid ook allen nog wel zijn, hetwelk een voorrecht is dat wij van nature nooit zullen nog kunnen beleven, daar wij in onze afval van dat dierbare goddelijke Wezen alle eigenschappen ten goede verloren hebben, ja zelfs vijanden van God geworden zijn, en ook nooit anders doen zullen als roken aan ons eigen garen, daarom is het ook zo onmisbaar nodig wat de Heere Jezus tot Nicodemus zegt in Joh. 3: "Voorwaar, voorwaar zeg ik u, tenzij iemand wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien. Ach, dat wij dit toch ter hart mochten nemen. Dat ook gijlieden de Heere maar moogt benodigen om u door Zijn lieve Geest te overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel. Want waarlijk, dit hebben wij zo nodig. Opdat wij daardoor onze ware toestand mogen leren kennen en langs die weg vatbaar mochten worden voor

Zijn Woord: Als zij zichzelf zullen schuldig kennen, dan zal Ik aan Mijn verbond gedenken enz. Vriend, de Heere gedenke u te samen naar ziel en lichaam en ontvang de groeten van ons,

Uw vriend O. Bouman.

Hierbij de vier door u bestelde boekjes. Moge de Heere dezelve nog dienstbaar maken voor de lezers der zelve.

18. Andel, 18 mei 1922.

Vriend v. D.

Wij hebben uw briefkaartje ontvangen en daaruit vernomen de geboorte van uw kind. Nu wij feliciteren u daarmede en moge de Heere met die kleine zijn en ook met ulieden.

Er rust op ieder mens een grote verantwoordelijkheid, en die is ook in deze voor ulieden weer groter geworden. Moge de Heere geven, dat ge dit moogt beseffen en geloven dat gij voor een taak staat, waar ge gans onbekwaam toe zijt en dat ge dit voor de Heere moogt leren beleven, ja dat ge Hem nodig moogt hebben, daar Hij zegt in Zijn Woord: Zo iemand wijsheid nodig heeft, dat Hij ze van God begere, die mildelijk geeft en niet verwijt. Nu de Heere zij met ulieden,
de groeten van ons, uw vriend
O. Bouman.

19. Andel, 26 jan. 1915.

Geliefde vriend,

Door de onbegrijpelijke goedheid des Heeren mogen wij nog in redelijke welstand des lichaams verkeren hoewel mijn vrouw nog al eens klagende is. Wij waren blij uw briefje te mogen ontvangen, maar teleurgesteld met het lezen dat ge niet naar ons kunt komen. Maar ach, de ondervinding mag ons zo leren dat 's Heeren tijd de beste is. En van achteren leert men in dit alles dat de Heere juist weet, wat wij nodig hebben. En o, als dan de ziel daar iets van mag beleven, dan zingt zijn ziel wel eens met de dichter: *Heilig zijn o God Uw wegen* enz. Want ach, wij denken zo menigmaal met Jakob: Al deze dingen zijn tegen mij. En o, dan die aanslagen des satans, die listen en strikken, die dan menigmaal daar op uitgezet worden. En dan schijnt het ons toe of de Heere alles uit Zijn gramschap ons tegen doet komen. O, dan denkt men menigmaal dat er geen zijn die dat zo beleven, en dat maakt dan de ziel wel eens moedeloos, en ook zet het wel eens zijn gehele vlees in vijandschap. Maar waar zal men in deze eindigen, daar toch de diepte van onze ellendestaat in al deze en andere omstandigheden niet is te doorgronden. Maar o eeuwig onbegrijpelijk, alleen aanbiddenswaardig voorrecht dat alle dingen mede moeten werken ten goede voor diegenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn, en uit die sterke rechterhand des Heeren zijn ze niet uit te rukken, want Hij heeft hen lief met een eeuwige liefde, en dat van eeuwigheid. En dat heeft Hij betoond in de tijd, want als dezelve geëist werd, toen werd Hij verdrukt en deed Zijn mond niet open. O vriend, *Hij de eeuwige God het afschijnsel van 's Vaders heerlijkheid*, enz.

Hij heeft Zichzelf in die weg geopenbaard uit eeuwige liefde, want om de arbeid Zijner ziel zou Hij het zien enz.

Ach, wie zal het peilen. O, dat is een verdwijnen in liefde. Hij ging het land door goeddoende. Hij opende de blindgeborene zijn ogen, waardoor hij zulk een getuigenis gaf, dat dit van alle eeuw niet was gehoord, en waardoor hij reeds liefde openbaarde, hoewel hij Hem niet kende in Zijn eeuwige liefde. Maar o wat een wonder van liefde, de Heere Jezus liet hem niet los, maar kwam hem vragende bij zijn gemis te brengen, en dat deed hem weer vragen. Ach wat een onbegrijpelijke liefde. Hij komt Zijn arme blinde volk zelf ziende te maken, om er zichzelf aan te openbaren. Want ach, wij zullen Hem in Zijn eeuwige waarde nooit kennen, indien Hij Zichzelf niet komt te openbaren. En nu zullen alleen die Hem van de Vader gegeven zijn tot Hem komen en die tot Hem komt zal hij geenszins uitwerpen.

O neen, dat kan Hij noch wil Hij niet, want ze zijn Zijn arbeidsloon dat voor Zijn aangezicht is, en die zal Hij niet begeven nog verlaten, en die worden in Zijn kracht bewaard tot die zaligheid die Hij bereid heeft, en die zo groot is, dat het geen oor heeft gehoord en in des mensen hart niet is opgeklommen enz. O, dat de Heere onze ziel maar door Zijn liefde moge innemen en vervullen, om maar niets lief te hebben boven Hem, want die zijn Zijns niet waardig. Als wij daar een indruk van mogen hebben, dan zullen

wij rechte onwaardige verbeurdhebbende, en nochtans Hem liefhebbende en aanklevende mensen zijn, die het tot Zijn eer zullen ondervinden: Ik ben wel ellendig en nooddruftig, maar de Heere denkt aan mij.

Nu ik ga eindigen, overziet het gebrekkige, je weet wie ik ben, en wees verders tezamen hartelijk gegroet van ons allen.

Uw liefhebbende vriend,
O. Bouman.

20. Andel, 6 april 1915.

Geliefde vrienden!

Hiermede mag ik u melden, dat wij ons door 's Heeren goedheid, nog in redelijke welstand des lichaams mogen bevinden en ook dat mijn vrouw gisteren voorspoedig is bevallen, van een welgeschapen *dochtertje*.

Ach vriend, het is een voorrecht welgeschapen naar het lichaam, maar ach de ziel is door onze zonden wanschapen en in zonden ontvangen en geboren. O, ik dacht gisteren zo, ach Heere mocht het nog eens een zaadje zijn, dat de Heere gezegend heeft. Want, ach tijdelijke zegeningen kunnen groot zijn, en zijn groot in zover als wij er mee tot de Heere mogen gebracht worden, maar geestelijke zegeningen zijn eeuwigdurend. En ach, wat is toch het leven, als we anders niet hebben, als het leven dat in ons is. Dan is toch dit leven al een dood, daar wij toch van nature dood zijn in de misdaden en de zonden. En o wat wordt die dood, toch een echte en een rechte dood voor een ziel, die de zonde krijgt te kennen uit kracht van ontdekking des Heiligen Geestes. Want zo een ziel krijgt een besef dat een dode niet leeft, maar al stinkerder wordt. Want o, met al het geroep en getob uit zichzelf of hoe dan ook, wordt hij niet levendig.

Maar ach vriend, wij willen er maar niet aan, al beseffen wij er al wat van dat die dood ons rechtvaardig toekomt, omdat wij ons vrijen moedwillig los gescheurd hebben, van dat lieve Wezen en daarenboven ons niet hebben willen laten zaligen door Hem, Die getuigt: *De dode zullen horen de stem des Zoons Gods, en die ze gehoord zullen hebben zullen leven*. O, wat een onbegrijpelijk voorrecht en gunst is het als wij verwaardigd mogen worden om niet te willen sterven, om te leven, maar om het met 's Heeren doen eens te mogen worden: De ziel die zondigt die zal sterven. O, daar kan de Heere Zichzelf verheerlijken als Diegene, Die geen lust heeft in de dood des zondaars, maar in zijn bekering en leven. Want hij betoont aan al diegene die Hem van de Vader gegeven zijn, en die Hij als Zijn eigendom verworven heeft, door Zijn dierbaar bloed, dat Hij ze liefheeft met een eeuwige liefde, en daarom trekt Hij ze dan ook met koorden van goedertierenheid en waarheid.

En ach vriend, hoe meer de Heere ons aan dat koord trekt, hoe meer wij de pijn gevoelen, dat wij in de aarde vast zitten en hoemeer de Heere ons naar zich toetrekt, hoe meer wij in Zijn heiligheid en rechtvaardigheid krijgen in te zien, waardoor wij hoe langer hoe verfoeilijker en walgelijker onszelf krijgen te kennen en uitroepen: onrein, onrein, verloren, verloren. En daarom kan het dan ook niet anders, als is het dat de Heere Jezus Christus ons dierbaar en noodzakelijk geworden is. O, wij kunnen door ons ongeloof geen gebruik van Hem maken, want ach de ondervinding leert zo dat Hij is het afschijnsel van 's Vaders heerlijkheid en het uitgedrukte beeld van Zijn zelfstandigheid.

O vriendin, vroeger dacht ge wellicht daar anders over. O, als de ziel eerst een oog op Hem mag krijgen, o dan omhelst hij Hem en neemt die dierbare Enige, die schoonste aller mensenkinderen, in zijn genegenheden aan. Maar ach, de ondervinding leert wat anders, de Schrift zegt zo: "Die in Christus Jezus is, die is een nieuw schepsel." En nu,

dan wordt de ziel haar scheiding gewaar. En o, dan gaat hij zuchten, ach hoe kom ik nog tot de Heere bekeerd. Maar gelukkig als hij maar uitgeput mag raken, en maar de schuldige mag worden. Want ach, de arme mens, hij kijkt het maar uit, zo lang hij kan, hij roept en bid om Jezus en wil in de grond der zaak niets van Hem hebben of weten. Maar gelukkig, dat de Heere betoont, raad en het wezen zijn Mijne. En o wonder daar de ziel de dood mag ingaan met zichzelf, daar openbaart die grote Levensvorst zich als diegene, die de dood verslonden heeft tot overwinning. Ja, daar krijgt die ziel het leven van en in Hem, die alleen het leven is. En daar krijgt hij (de mens) uit Hem zijn gerechtigheid weder, en die gerechtigheid redt van de dood. Ja, daarom getuigt de Vader van Zijn Zoon: *Deze is Mijn geliefde Zoon, hoort Hem!*

O, dat onze ziel Zijn stem niet langer mocht verachten, maar dat wij zo bij aan-als voortgang, ons door Hem mochten laten leiden, Die overste Leidsman en Voleinder des geloofs is. O, Hij is dat Lam, dat geslacht is voor alle hongerigen en dorstigen, en die mogen dan ondervinden dat Zijn vlees waarlijk spijs is, en Zijn bloed waarlijk drank. Ach, vr. mocht ik er maar meer wat van beleven, maar ach, 't zijn zulke goede ogenblikjes, dat ik mij mag verlustigen in de Almachtige. En ach, dat ligt niet aan de Heere hoor, o neen maar aan mij, die zo gedurig van Hem afhoereer. Ach, mocht ik maar veel beschaamd zijn met mijzelf en gelovig op Hem, Die dierbare Immanuël, in wie al onze hoop en sterkte is.

Nu vr. de Heere gedenke u, Hij behoeft u, en beware u, en doe Zijn aanschijn over u lichten. Je bent toch niet boos hoop ik, dat ik wat lang gewacht heb met schrijven? Of ben je soms geplaagd te slecht geschreven te hebben. Nu het kon, er soms in die tijd te samen wel geweest zijn. Maar het ligt bij mij hoor. Ik ben zo weinig verloochend om het op de Heere te wagen, hoe die het maakt moest ons altijd goed zijn. Maar och, och.

Ontvang tesamen de hartelijke groeten, ook van mijn vrouw,

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

21. Andel, 25 juni 1915.

Geliefde vr.

Wij mogen door 's Heeren vrije goedheid allen nog in redelijke welstand verkeren, en waren blij een briefje van u te mogen ontvangen, en hebben daaruit vernomen dat u na ongesteld geweest te zijn, weer op mag sterken.

O, vr. wat maakt de Heere toch veel bemoeienissen met zondig stof en as. O, dat mogen wij tot hertoe ook nog ondervinden, daar de oordelen groot en vele zijn op aarde. O, daar komt de Heere om Zijns lieve Zoons wille, Zijn goedheid en liefde aan ons en de onzen des te groter te maken, en dat doet mijn ziel eens laag voor Hem bukken en buigen. Want ach vr. ik bevind zo, dat het van mijn kant hoe langer hoe onwaardiger wordt, en daarom wordt het mij bij ogenblikjes hoe langer hoe wonderbaarlijker, want de Heere komt Zijn eigen Woord te vervullen. Ik doe het niet om uwentwil, maar om Mijns groten Naams wille. En dat maakt ons dan ook zo klein in onszelf, en verbindt ons ook zo nauw aan de Heere. En hoe nauwer wij aan Hem verbonden worden, hoe armer wij in onszelf zullen worden. Want dat openbaart een betrekking om Zijn heiligheid deelachtig gemaakt te worden. En in die betrekking komt juist onze onheiligheid openbaar. En o, dat doet ons zuchten en vluchten tot Hem, die om onzen 't wille is arm geworden, daar Hij rijk was, opdat Hij onze armoede vervullen zou. Ik mocht verleden week eens een indruk hebben van deze waarheid. En al die het van de Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij.

O, vr. dat voorrecht, en hoe dat het nu juist hierin openbaar wordt, want al wat de Vader

Hem geeft, zal tot Hem komen. En o, daarom mocht ik zo geloven voor mijzelf en voor de ganse Kerk, de onwederstandelijke genade Gods, die zal tot *Mij komen en die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen*. En nu kan dat die ziel zelf niet vatten of begrijpen, daar hij zichzelf hoe langer hoe schuldiger gevoeld, dat dit nu een weg zou kunnen zijn om tot Hem te komen. Maar, de Heere is geen God, dat Hij liegen zou, of een mensenkind, dat Hem iets berouwen zou. O, de Heere zal ze voeren met smeking en geweën.

Hoe schuldiger wij worden, en hoe meer tekort wij in onszelf vinden, hoe meer noodzakelijkheid, gepastheid en dierbaarheid wij in Hem krijgen te zien, in wie des Vaders welbehagen is wonende. O, de wet kan noch zal ons ooit verlossen, en ook heeft het oog der kraai, die weg nooit gezien nog gekend. Want Hij heeft het voor de wijzen en verstandigen verborgen, en Zijn kinderzens geopenbaard. En nu kan het ons wel toeschijnen, of onze weg een heel andere is, en onze zonden veel groter, ja onze toestand onverklaarbaar, en daarom besluit, het zal met mij verkeerd aflopen. En dat zou ook zeker zijn vr. als dat dierbare Godslam, die eeuwige, en enige Middelaar Gods en der mensen, het niet voorzien had. Maar Hij heeft het handschrift dat tegen ons was uitgewist, en heeft de liefde des Vaders voor ons verworven, en daarom kan een onheilige, een goddeloze, een zondaar, die liefde deelachtig worden en ontvangen. O, onbegrijpelijke liefde, o aanbidswaardig wonder, daar wij voor eeuwig verstoten hadden moeten worden, en eeuwig Zijn gramschap hadden moeten dragen; *o daar heeft Hij al onze ongerechtigheden op die Geliefde doen aanlopen*. En dat met Zijn eigen volkomen wil, want Hij zegt: *Ziet Ik kome, o God om Uw wil te doen* enz. Hij onschuldig, de schuldige, en wij schuldig, de onschuldige. O wonder van genade. En daarom zal dan ook de ganse Kerk Hem, hier bij aanvang, en eenmaal volkomen toebidden: *Gij zijt waardig te ontvangen alle eer*, enz.

O, geliefde vr. Zoek het toch maar bij Hem waarop uw ogen bij ogenblikjes geslagen zijn. Hij is een Held, en bij Hem is verlossing te vinden. O, bevoorrechte zielen, die op dat veld van die geestelijke Boaz mogen komen, want Zijn oog is op hen, en Hij zal voor hen zorgen, en zal ook niet toelaten, dat de maaiers of de jongens ze aanroeren ten kwade. Maar doet hen als Hij op het veld komt, Zijn liefde al ondervinden, en dan verwonderen zij zich, dat Hij een vreemde kent. O, om door en uit liefde een zondaar voor de Heere te mogen zijn of worden, dat is een voorrecht, want daar stoot ons de zonde, noch de schuld der zonde, niet af, maar verbind ons aan Hem die gekomen is, om zondaren zalig te maken. En nu kunnen wij daar niet doorheen zien, uit onszelf, en toch is er dan bij ogenblikken een hoop, dat Hij het zal maken. Maar o, dat is gewoonlijk zo kort van duur, want de ondervinding leert zo, dat als de wet weer in komt, dan wordt de zonde meerder en levendig, en dat alles om ons vatbaar te maken, opdat de genade overvloediger zou worden, en de doden die zullen horen de stem des Zoons Gods, en die ze gehoord zullen hebben, die zullen leven.

O, moge de Heere u en ons die genade' schenken, die Hij alleen weet, dat wij nodig hebben, tot Zijn eer en tot zaligheid onzer ziel. Nu vr. wij hopen u te verwachten en luister maar niet naar die leugenaar van de beginne, die mensenmoorder. Maar luister veel meer naar Hem, die u nodigt en die spreekt in Psalm 32: "Komt al tot Mij, Ik wil u onderwijzen".

Ontvang onzer aller hartelijke groeten,

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

Groet ook die waarlijk kreupel en verminkt zijn.

22. Andel, 29 juli 1915.

Geliefde vr.

Hiermede mag ik u in kennis stellen, dat wij allen door 's Heeren goedheid nog in welstand des lichaams mogen verkeren, hopende zulks ook van ulieden. Ik dacht zo, ik zal het eerst maar eens wagen om een lettertje te schrijven, misschien word je wel een beetje geplaagd, en het is vooral ook wel door de drukke bezigheden, dat ik het niet eerder gedaan heb, maar terzake. U schreef zo dat het goed uitkwam toen ge thuis kwam, daar was ik blij mee. Nu ik mag niet ontkennen, of ik ben met je gereisd in mijn hart, en heb er geen onvrede over gevoeld.

En ach vr. dat de wij smakers er bij u al zo gauw bij waren, die leugenaar en mensenmoorder zit altijd maar op de loer, en die zal nooit rusten totdat het vlees rust in het stof der aarde. Ach, het zijn hier maar ogenblikjes, en het is hier het land der ruste niet. Maar o, gezegend voorrecht voor Zijn ganse Kerk heeft die dierbare Heere Jezus Christus hem overwonnen en heeft het handschrift dat tegen ons was uitgewist, en nu kan de poort der hel Zijn gemeente niet overweldigen. Maar o zult ge zeggen, dat geloof ik nu wel, maar het komt er voor mij maar op aan, en dat is ook zo vr.

O, dat de Heere maar veel ware noodzakelijkheid in uw ziel moge schenken, want ach wat wordt dit in onze dagen toch weinig gevonden. O, wat een rust, daar geen rust kan noch mag wezen. En wat een belijden van zondaars te zijn, en toch Zijn bloed onrein achten en zichzelf pleisteren met loze kalk. Ach, wat een kommervolle tijd beleven wij toch niet, waar? O, mocht de Heere ons maar genade schenken, om het te mogen beleven, opdat wij Hem toch maar recht nodig mogen hebben in en tot alles.

O, vr. de Heere vergunde mij onwaardige, alles verbeurd hebbende, 's zondags nadat u bij ons was geweest om nog een geopende toegang te mogen vinden, tot de troon der genade. En ach, vr. daar had ik nog een weinigje werkzaamheden met diegenen die gebonden zitten in haarzelf met die Waarheid. De kinderen zijn gekomen tot aan de geboorte en daar is geen kracht om te baren. En ach, daar werd dit in mijn ziel zo aangebonden. O, dat de Heere nog eens kracht mocht geven om te baren, en men nog eens mocht horen, die en die is daarin geboren. O, dat zal de Heere wezen, tot een Naam, en een eeuwig teken, dat niet uitgeroeid zal worden. O, dat Israëls God nog wonderen mocht doen, opdat door dat dierbare geloof getuigd mocht worden: Een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven. Want waarlijk in Hem is toch alles te vinden, wat een arm ellendig zondaar nodig heeft, beide in leven en sterven. Hij is die Fontein, die geopend is tegen de zonde en onreinigheid, en in Hem en door Hem krijgen wij vrede met God, en ook alzo rust voor onze ziel.

Gel. vr., o dat de Heere onze ziel maar moge bewerken, om Hem nodig te hebben in alles. Hij kent al onze krankheden, en Hij kan en wi/ze genezen, want Hij heeft ze allen op Hem genomen, en onze smarten die heeft Hij gedragen. O, daar behoeft niets gedaan te worden, als los te laten en dan zullen wij los gelaten worden, en dat wil Hij ons ook leren. Want hij werkt beide het willen en het werken.

De Heere gedenke u naar ziel en lichaam. Ontvang onzer aller hartelijke groeten, ook van mijn vrouw en doe ook de groeten aan diegene die waarlijk vrienden zijn..

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

23. Andel, 10 dec. 1915.

Geliefde vr.

Wij hebben heden morgen uw briefje ontvangen, en waren blij te mogen vernemen, dat gijlieden het nog wel maakt naar het lichaam en dat onze geliefde vr. K. weer op begint

te knappen, daar was ik erg belangstellend naar. Ach vr. ik heb wel eens een ogenblikje dat ik daar opziende wel eens gewaar werd, wat de Heere zegt: *De getrouwen zijn weinig geworden*, enz. en daar is het mij wel eens een behoefte voor de Heere.

Want o vr. wij kunnen het nooit genoeg waarderen, als de Heere het ons vergunt, om er nog te mogen hebben, die waarlijk betonen, dat ze onze ziel liefhebben en die onze belangen op het hart dragen. O, als we dat eens mogen zien en geloven, o dat maakt ons zo klein, en verbindt ons zo aan de Heere, en dat lieve volk en doet ons onder deze betuiging in verneering wegsmelten: *Ik ben geringer dan al deze weldadigheden en trouw*, enz. Ik dacht zo geliefde vr. onder het lezen van uw briefje, dat de Heere zegt: *Ik dank U Vader, dat Gij dit voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt en Uw kinderen geopenbaard*. Want ach, ons verstand kan het maar niet vatten, dat dit de weg kan zijn, tot eer van de Heere en heil en zaligheid voor onze ziel en toch leert de Heere aan al Zijn arme volk, dat onze wegen niet Zijn wegen zijn. En o vr., dat is toch zo gelukkig ook, hoe meer wij maar in de war lopen met onszelf, hoe beter. Want het behaagt Hem, door wie alle dingen zijn, om ons daardoor vatbaar te maken voor de dingen van het Koninkrijk Gods. In onszelf te bevinden, dat wij vijanden en haters Gods zijn, en in ons te bevinden, op andere tijden, dat ons hart tot Hem uitgaat, Die schoonste aller mensenkinderen, en dan in dat liefhebben gewaar te worden, heen uit heen uit tot alles wat buiten Hem is.

O, dat wordt dan van achteren weer een raadsel, als we weer in onszelf openbaar worden. En o dan kunnen op de makkelijkste ogenblikjes, soms de zwaarste bestrijdingen volgen en waarom dit alles? Ach, dit leert de Heere Zijn arme volk van achteren om ons al meer vatbaar te maken voor onze gehele doodstaat en vloekwaardigheid, en ons in te winnen voor Hem die een vloek geworden is voor ons, namelijk die het gegeven is, om in Zijn Naam te geloven, en daarom vr. wens ik u toe, dat het de Heere moge behagen, om u maar hoe langer hoe meer te doen ondervinden, dat er niets geheel aan ons is, en dat we vol wonden, striemen en etterbuilen zijn, die niet uitgedrukt noch verbonden zijn, en geen derzelve is met olie verzacht. Opdat ge maar hoe langer hoe meer, een uitgang der ziel moogt krijgen tot Hem, die om onze overtredingen verwond is geworden enz. O, in Hem is balsem voor alle wonden, en Hij roept (maar trekt ook al degene) die de dood in haarzelf vinden, en gewaar worden kinderen des toorns te zijn, en slaven des duivels om tot Hem te komen, die zegt: *Ik ben dood geweest (om onzentwille) en ziet ik leve in alle eeuwigheid*. En nu zullen de doden Zijn stem horen en die ze gehoord hebben zullen leven.

Nu geliefde vr. de hartelijke groeten van ons allen, ook van mij die zich noemt

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

24. Andel, 13 april 1916.

Geliefde vr.

Wij hebben uw briefje door 's Heeren goedheid mogen ontvangen, en daaruit ook vernomen, dat ge weer sukkelende geweest zijt naar het lichaam, maar nu toch weer beterende bent, ook met uw broer valt het tot heden toe nog mee, dat hij nog leven mag, 't had toch ook anders kunnen wezen, niet waar? Wat onze lichamelijke toestand aangaat, mag ik u melden, dat wij allen nog gezond mogen zijn, en dat de Heere in alles nog voor ons zorgt en ons behoed enz. Je schreef zo, vr. dat ge vroeger zo graag schreef, en dat het nu zo'n zwaar werk voor u is toen was vier of vijf brieven niets, maar nu?

Ik zou zeggen (al duurt het na de betrekking wel wat lang) dat ik er dan toch maar liever één van je krijg, als zulke vier of vijf. Want ach vr., dan hebben en weten wij zoveel, dat

er geen doen aan is en nu komen wij zoveel tekort, dat er van onze kant geen doen aan is. Maar armen zal Hij op Zijn tijd met goederen vervullen en rijken ledig wegzenden. Waar zou het toch heen gaan, als het naar onze zin en gedachten moest gaan? O, dan was het zeker mis en verloren. En als een mens in zo'n toestand verkeerd, waar je van schreef, o dan weet hij niet, waar hij thuis hoort in de begeerte bij het volkje, en dan gaat zijn hart, wel bij tijden en ogenblikken naar de Heere uit en dan vindt hij die dierbare Heere Jezus Christus, o zo gepast, noodzakelijk en dierbaar, maar ach hoe zal dat ooit gebeuren? Ik had voor een poosje nog een lering in dezen. En wel omtrent die melaatse mannen, die bij de belegering van Samaria waren. O, die melaatse mannen, die hoorden in de stad niet thuis (vanwege hun kwaal), en die hadden anders niet te doen op het naderen van een mens, als te roepen: onrein, onrein. Dus verstoten uit de stad en dan de vijand om de stad, dus ingesloten van de ene zijde door de vijanden en aan de andere zijde uitgesloten. Dus dit is een enge weg en daarom zeggen ze dan ook, indien we in de stad blijven, zullen wij van honger sterven. En daarom besloten ze om maar in de handen van de vijanden te vallen enz. En o dat viel alles mee, de vijanden gevloden, en alles wat ze nodig hadden was daar te vinden. Ja veel meer nog en daarom zeiden ze: Deze dag is een dag van goede boodschap en wij zwijgen stil. Neen dat kon niet.

En o vr. Zo gaat het ook met dit arme volk. O, de Heere is door onze zonden door ons vertoornd geworden. En daarom die belegering, in de stad de honger en buiten de vijand. Maar o gezegend voorrecht, die also maar in die handen mag vallen. O, die vindt in plaats van de dood het leven, ja het eeuwige leven, en ook alles wat wij nodig hebben voor dit leven. En daarom wordt die dag dan ook een dag van blijde boodschap enz. En vr. dat waren nu melaatsen, geen mensen van naam of eer, maar uitgestoten. Ja, Hij heeft ellendigen dat land, bereid door zijn sterke hand. O, daarom was het zo'n voorrecht, toen de scheepslieden op het schip van Paulus (waar u ook van schrijft, na veel storm en onweder land zagen en daar het schip op aanstuurden en dat dit misliep, en ze met hun schip niet aan land konden komen, maar dat dit vast liep en brak, want anders hadden ze toen ze aan land kwamen, de reis ook weer met dat schip gaan doen, en nu moesten ze wachten op een ander enz.

Nu vr. de Heere gedenke u en ons, en Hij zal wel voor het zijn zorgen, o dat wij het maar aan Hem moge toebetrouwen. Ontvang onzer aller groeten

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

Je vroeg me of ik M. v.d. Hoven⁹ ontmoet had, nu dit is zo en niet tot mijn spijt, hij is door Gods genade een bekeerd mens, en sprak ook met ere van Gods lieve volk.

Ik heb ook J. Vis ontmoet maar kan niet alles schrijven, als het de Heere vergunt, hoop ik het wel eens mee te delen.

Nogmaals gegroet.

25. Andel, 31 oktober 1916.

Geliefde vr.

Hiermede mag ik u melden dat wij uw briefje hebben mogen ontvangen, en daar de welstand van ulieden uit vernomen. Nu wij door 's Heeren goedheid ook nog lichamelijk wel zijn, behalve mijn vrouw, die is al een dag of wat ziek, maar begint nu weer wat op te knappen, ze heeft influenza, en heeft al een poosje geklaagd over pijn in de buik, en nu zei de dokter, dat ze daarvoor een band moet dragen, en die zal de dokter morgen

⁹ Levensschets en brieven van Manus van de Hoven, zie www.theologienet.nl

brengen. En zo komt het in alles openbaar, dat wij om der zonden wil alle ellenden onderworpen zijn. En als wij dit nu maar mogen beleven, dan zullen wij het wel mede getuigen: Gewis Hij legt de mens niet te veel op. O neen, dat mag men van achteren wel eens zien, dat dit de liefdehand des Heeren is. En o, dat doet ons dan zo laag bukken, want ach wat onderscheid ons, dat dat lieve Wezen, met ons nog bemoeienissen wil houden. O, dat is alleen een uitvloeisel uit die enige bron en fontein Jezus Christus, die om onzen 't wille in alles verzocht is geweest, maar zonder zonde. Hij is die verse en levendige weg, en in en door Hem, kunnen en mogen wij proeven en smaken, dat de Heere goed en goeddoende is. Als ik daar iets van gewaar mag worden, o dat nauwe toeverzicht in alles in alle wegen en omstandigheden, en dan aan zulke, die al meer gewaar worden, niet anders te zijn voor de Heere, als stof en stank onrein. Ach wat een neerbuigende liefde. En als ik dan eens een ogenblikje na mag gaan, hoe menigmaal ik gedacht heb, dat alles tegen mij was, en dat ik nooit Hem (die toch onder alles mijn ziel liefhad) zou deelachtig worden, en hoe ik dan geslingerd werd, dat er nooit een zaligmakend werk des Geestes, in mij begonnen was. Want al had ik dan soms een ogenblikje hoop, o als de kracht der zonde weer begon te werken, o dan zei ik tegen mijn eigen, dat is zo niet bij diegene, en dan had ik geen noodzakelijkheid genoeg en dan weer geen ware noodzakelijkheid enz. Maar nu kan ik bij ogenblikjes de liefde Gods niet genoeg bewonderen, om mij alzo te bewaren en vatbaar te maken, voor die dierbare Waarheid. Uit genade zijt gij zalig geworden, en dat niet uit u, het is Gods gave. Wij zijn bevoorrecht, als wij maar gedurig met alles, weer in de war mogen lopen, want dan komt er behoefte en een uitzien naar Hem, bij wie alle dingen mogelijk zijn.

Ach vr. hoevelen zijn er niet in onze dagen, die dit voorrecht missen, en die alzo met de rijke dwaas zeggen: *Ziel gij hebt vele goederen*, enz. Het zal toch wat wezen gemeend te hebben in te gaan, en niet te kunnen en wat een meevaller is het dan niet voor hen, die er buiten gezet worden, om binnen gelaten te worden.

Maar ik moet hier afstappen, en nog enige vragen beantwoorden.

Voreerst over de begrafenis, of ik er nog over nagedacht heb, dan moet ik zeggen ja, en veel ook, en had daar soms zoete overdenkingen van. Ik had toen ik de tijding kreeg van het sterven van uw broer, betrekking om te gaan, en wel inzonderheid hierin, dat ik gewaar werd, hoe je daar zat uw br. kwijt en verder precies zo je schreef, ja ik gevoelde voor een ogenblikje, dat u een vr. waart, en geen vreemde, en kreeg gemeenschap met je banden, en zo'n overbuiging in mijn hart, dat ik dadelijk besloot om te gaan, en de Heere heeft het wel gemaakt, nietwaar?

Wat O. betreft, ik vond ook dat die ontmoeting eigenschappelijk was, mocht het nog verders in de vruchten openbaar worden, opdat er 's Heeren eer uit voort mocht spruiten. Wat dat gaan met Manus naar die vrouw De Ouden betreft, daar weet ik niets van, maar ik denk dat dit verkeerd begrepen is, dat zal A. Br. de zwager van F. v. H. wel zijn, want daar is M. altijd thuis.

Ons komen naar u, je begrijpt uit dit schrijven nu wel, dat dit voreerst wel uitgesteld is, maar als het nog eens wezen mag, zou ik het wel graag eens willen doen. Mocht er bij u betrekking en gelegenheid wezen, je weet, wij hebben het graag.

Mijn verdere reis heeft de Heere bijzonder, goed gemaakt. Ik heb nog een oude vrouw ontmoet in Wageningen, een aangenaam mens, ik was er zo eigen mee, of ik ze altijd gekend heb, en ben er wenende vandaan gegaan.

U hebt de groeten van die soldaten, die maken het nog al wel.

Ontvang de hartelijke groeten van ons allen.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

Nog even een lettertje, wij zeggen u naast de Heere, dank voor het ingeslotene. Zo je merkt in de brief, komt het niet te onpas, want morgen brengt de dokter die band, en die is nog al duur, en nu lag mijn vrouw daar erg mee te tobben, en ziet de Heere zorgt al weer. O, wat hebben wij toch met een trouwe God te doen. Ach vr. wie moest ik toch niet wezen en wat wil ik (tot mijn schande) nog veel zelf uitkijken, en dan komt er niets van gelukkig, en daarom eindig ik met het 8e vers van Ps. 89: *Zo wij sterk zijn daarvan hebt Gij alleen de eer*, enz.
Nogmaals gegroet.

26. Andel, 10 juli 1918.

Geliefde vr.

Hiermede mag ik u in kennis stellen, dat wij ons door 's Heeren goedheid nog in welstand des lichaams mogen bevinden, hopende zulks ook van ulieden. Ja vr. de Heere betoont het nog dat Zijn barmhartigheden groot en vele zijn, temidden van de oordelen, die zich steeds komen te vermenigvuldigen. Ach dat nauwe toe- en opzicht dat het lieve Wezen in en onder alles komt te houden. O, daar mochten wij weer bij vernieuwing de ondervinding van hebben. Je weet dat Hendrik en Herman altijd inde hoepelmakerij werkzaam zijn, en hun baas had me zelf gezegd, dat er ook voor de zomer weer werk genoeg was. En nu kregen wij zaterdag voor acht dagen bericht, dat ze geen hout meer kregen, niet wetende uit welke oorzaak. Ge kunt wel begrijpen, hoe of dit viel, vooral mijn vrouw was zo teleurgesteld, dat ze niets deed dan wenen. Maar de Heere vergunde het mij onwaardige, die ik ben in mijzelf, dat het mij aan de Heere kwam te verbinden, als Die zijnde, die van Zichzelf getuigt: Raad en het Wezen zijn Mijne. Zodat ik bewaard mocht blijven voor op en tegenstand, en alzo aan mijn vrouw moest vragen: Wat gelooft ge van de voorzienigheid Gods. O, wat hebben wij toch nodig, om maar gedurig uit onze verwachtingen buiten de Heere uitgezet te worden, opdat wij onze hoop in alles op de Heere zouden stellen. En ach, geliefde vr. toen kwam de Heere mij de volgende morgen zo in te nemen, onder deze Waarheid. Want de grimmigheid des mensen zal u loflijk maken, en het overblijfsel der grimmigheden zult Gij opbinden. O, dat goedkeuren, ja dat omhelzen, ja dat geloven, dat Hij het in alles zou voorzien en maken. O, dat rusten dat mijn ziel mocht doen in Hem, die de eeuwige Getrouwe is. Hij is alleen de Heere, de Alwijze, de Almachtige, de Onveranderlijke, voor wie allen en alles moet buigen, in wiens hand de diepste plaatsen der aarde zijn, en de hoogte der bergen zijn Zijne, enz. O, hierin ligt toch ons voorrecht, dat die God in Christus Jezus onzen Heere, voor ons een God van liefde is al kunnen wij dit menigmaal vanwege de donkere bedelingen, uiten inwendig niet zien en geloven. Ach wij zien, maar zoveel op het veranderen veranderlijke, maar als de Heere Zich openbaart dan wordt vervuld: Ik de Heere worde niet verandert, daarom zijt gij, o kinderen Jakobs niet verteerd.

O, wat een aanbiddenswaardige liefde, aan goddeloze afwijkers, murmureerders enz. Ach wie zal dat ooit naar waarde kunnen schatten, hier wijkt alles wat van de mens is, en doet ons voor Hem buigen in het stof met het getuigenis: *Gij zijt waardig te ontvangen* enz.

Maar ik zal nog even terug keren. Daarna sprak ik de baas, en die zei dat hij het hout verkocht had, omdat hij er dan 10 cent per bos meer voor maakte, als dat hij er hoepels van laat maken, hij was grimmig, dat het niet goed ging met de handel der hoepels, en laat dit nu Zijn volk die altijd voor hem werken, maar boeten. Ach de barmhartigheden der goddelozen zijn wreed. Gelukkig maar die een schuilplaatsje mag zoeken en vinden, bij der Allerhoogste, daar is het toch alleen maar veilig niet waar? Nu de Heere heeft het wel gemaakt. Hendrik had voor alleen nog drie weken werk met het hout dat nog bij ons

is en Herman is bij mijn buurman aan het werk, en zo betoont de Heere alle harten in Zijn hand te hebben en ons te willen leren onze verwachting niet op de mens, noch op onszelf, maar op Hem te leren stellen, die alleen God is en niemand meer.

Ontvang onzer aller hartelijke groeten,

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

27. Giessen, 13 december 1918.

Geliefde vr.

Zo zal ik dan langs deze weg trachten aan ulieder verzoek te voldoen, om u enige letteren te schrijven. Wat mijn reis betreft mag ik melden dat ik door 's Heeren goedheid in welstand aan mijn plaats mocht komen, en ze daar samen nog in het land der levendigen heb mogen vinden, hoewel in mijn afwezigheid, de kleine Cees en Toon weer niet goed geworden zijn, maar tot heden nog al niet zo heel ernstig. Hoewel Toon toch de gehele tijd het bed houdt en weinig eetlust heeft. U zult wel erg verlangende zijn geworden, naar de toestand van **Manus van de Hoven** denk ik. Want je hebt zeker die briefkaart ontvangen die Hendrik dienaangaande naar ons geschreven had. Nu ik ben vandaag eens gauw bij hem wezen kijken, maar daar is gelukkig een verandering ten goede gekomen met zijn lichaam. Hij had een erge hartaandoening gekregen en daar bij die ziekte. Ze hebben twee nachten bij hem gewaakt, en kreeg zware koorts, zodat hij gedurig zijn verstand kwijt was, maar nu gaat het weer tamelijk wel, de dokter zei, dat het met het hart weer goed bij begon te komen, en hij begint weer trek in eten te krijgen, dus dat zal naar het schijnt nogal mee vallen. Hij denkt zelf ook dat hij nog wat blijven zal. Ach, wat hebben de zonden toch een ellende in de wereld gebracht nietwaar? Nu zit ik hier weer te waken, bij een zwager van mij, die heeft een hevige longontsteking gekregen en daaruit hoge koorts en is al zo zwak dat er veel gevaar bij is. En dan liggen er hier nog 5 ziek, en Mijn zuster klaagt ook al erg. Ach vr., de mens is tot moeite geboren, maar wat zijn ze toch bevoorrecht, die hier in de tijd maar voorbereid mogen worden, eer die grote eeuwigheid voordoet, waar geen bekering meer plaats kan hebben, en alzo de deur voor eeuwig gesloten is. En nu leeft de mens van nature, daar maar heen, en bekommert er zich niet over, hoe hij het zal maken als die dag aanbreekt. O, wat is het toch een voorrecht dat de Heere Zelf gedachten des vredes gehad heeft van eeuwigheid, en een weg uitgevonden en daar gesteld, in en waardoor Hij behoudens Zijn deugden en eigenschappen, om nog naar een zo diep gezonken en van Hem vervreemde zondaar, om te zien en hem nog in kennis te stellen met zijn ellendige toestand, waarin hij verkeert en daardoor een ware belangstelling in zijn ziel te werken, om nog met de Heere verzoend en bevredigd te worden, en geen rust meer te kunnen vinden, in en bij zichzelf, maar uitziende en verlangende te wezen, naar de komst van Hem, Die alleen zijn heil volmaken kan, om dan op Zijn eigen tijd dezulken te schenken hetgeen, waar naar Hij ze zelf begerig komt te maken. Opdat Hij langs die weg Zijn volk zou leren betuigen: Het is God, Die in ons werkt, beide het willen en het werken naar Zijn welbehagen. Moge de Heere ons in die weg maar leren en onderwijzen, opdat wij in de beoefening der ziel mogen beleven: Hij het al en wij het niet. Ontvang met vr. B. de groeten van mij en mijn gezin

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

Overziet maar het gebrekkige en moge jullie ons en inzonderheid mij gedenken bij de Heere.

28. Andel, 26 dec. 1918.

Geliefden vriend en vriendin,

Door deze mag ik u melden, dat wij allen te samen door 's Heeren goedheid in 't land der levenden mogen verkeren. Wij zijn allen wat ziek geweest, maar op 't ogenblik weer ten naasten bij gezond. Ook hebben wij de ziekte van mond en klauwzeer onder het vee, maar tot op heden met een heel gunstig verloop, zodat in al de wederwaardigheden, die ons getroffen hebben en treffen, de grote goedertierenheid des Heeren nog op te merken is.

Want ach hoevelen om ons heen, zijn er niet weggenomen, of liggen nog in pijnen en smarten neer. En o, het is toch geen vrucht uit ons, o neen, we hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods enz. En als een vrucht van onze zonden, komen toch allerlei ellende over ons. Maar o, wat een onbegrijpelijk, aanbiddenswaardig voorrecht, die hier uit genade, de God Jacobs tot zijn hulp mag hebben, want die moeten alle dingen mede werken ten goede. *Want zo God voor ons is, wie zal dan tegen ons zijn*, en dat alles enkel en alleen, omdat ons een Kind geboren is, en een Zoon gegeven is, en omdat de Heerschappij op zijn schouder is enz. In en door Hem, is al het onmogelijke en onoverkomelijke, mogelijk en overkomelijk geworden, en daarom gelukkig, die er hier in de tijd, door bevinding iets van mag komen te leren, om als een gans machten hulpeloze, de toevlucht tot Hem mag leren nemen.

O al is dit menigmaal door diepe en moeilijke wegen heen (omdat het altijd tegen vlees en bloed ingaat) die en die alleen zullen het leren verstaan, dat bij de Heere, de Heere alleen uitkomsten zijn, zelfs tegen de dood. En o, wat werkt deze bevinding niet een dadelijke nederige verbinding en hoogachting aan en voor Hem, Die het geen roof behoefde te achten Gode even gelijk te zijn. Maar Die uit eeuwige Liefde, een weinig minder is geworden, dan de engelen enz. Ja, die moest getuigen: De vossen hebben hollen, en de vogelen des hemels nesten, maar de Zoon des mensen heeft niets waarop Hij het hoofd neerleggen. O, hier is een kom, en ziet Hem, die Man van smarte, in al Zijn lijden, van Zijn krib af tot Zijn kruis toe. En dat alles voor dezulken, die dood en doemschuldig waren en zijn in haarzelf. O, oneindige liefde, eeuwige liefde alleen kon dit doen en te weeg brengen. O ja, Hij had het op Zich genomen, om voor

voldoening te zorgen en om de arbeid Zijner ziel zou Hij het zien enz. Ach, daarom is het ook alleen tot Zijn eer, en ook alleen maar tot onze zaligheid, om Hem die zichzelf gegeven heeft, tot een verzoening voor de zonden van Zijn arme volk in zichzelf, uit een ware noodzakelijkheid nodig te krijgen en te hebben. En hierin ligt dan ook een zuiver kenmerk, want alle diegenen, die het van de Vader komen te horen en te leren, die komen tot Hem. En die tot Hem komen zal Hij geenszins uitwerpen. En ach nu kan zo een ziel dit voor zichzelf niet eigenen, voordat het de Heere behaagt, dat ze door een oprecht geloof, Hem ingeplant worden. Maar dit ligt er dan toch, als de Heere komt vragen: Wilt gijlieden ook niet weggaan? Dan antwoord zo een ziel: *Tot wie zullen wij anders heengaan, Gij hebt de Woorden des eeuwige levens.*

Gelukkig maar die hier maar gebonden mag worden. O, die wordt in de kracht Gods bewaard enz. om niet weg en meegevoerd te worden met die stroom, die er uitgegaan is, en die alles schijnt te overstromen. Maar gelukkig dat alle diegenen die in Zijn eeuwige handpalmen zijn gegraveerd en dat ze niemand uit die almachtige Hand zal rukken. Hem alleen zal dan ook de eer hier bij aanvang, en in de dag der eeuwigheid volkomen toegebracht worden.

Ontvang samen met onze gel. vr. V. de hartelijke groeten,

Uw vriend O. Bouman.

29. Andel, 20 febr. 1919.

Geliefde vriend en vriendin!

Het is mij een behoefte des harten een lettertje te schrijven en ik denk dat het u wel is, iets van ons te horen. Nu, ik mag u melden, dat wij ons door 's Heeren goedheid in welstand des lichaams mogen bevinden. Ook ons zoontje Toon begint aardig op te knappen, zodat het de Heere in alles nog belieft, te maken en te voorzien. Maar ach vr. het gebeurt mij nog al eens dat ik zomaar begin te wenen, als ik aan onze lieve vr. denk. O, wat zijn wij toch in hem verloren. Hij blijft nog maar gedurig in mij spreken en vermanen: Zijt standvastig onbeweeglijk, altijd overvloedig in het werk des Heeren enz. O, het bind mij nog veel aan de Heere in de behoefte des harten om er door Hemzelf maar bekwaam toe gemaakt te mogen worden. O ik spreek gedurig in mijn hart met je vr. O, dat wij toch maar veel op onze voorganger mogen zien, die ons het Woord Gods verkondigd heeft, en nu verlost is van een lichaam der zonde en des doods. Want o vr., daar zal geen inwoner meer zeggen: *Ik ben ziek, want dat volk zal vergeving van zonden hebben* enz. O, dat wij maar veel heilig jaloers mogen wezen, dat maakt ons los, van alles buiten de Heere.

O vr. 't is maar voor een poosje een klein ogenblik dat we hem kwijt zijn. En, o dan zullen we hem weer ontmoeten, en zo in vereniging met hem, dat dierbare Lam dat geslacht is, van voor de grondlegging der wereld, eeuwig de eer te geven en toe te brengen. O vr. Zijn stem zal niet de minste wezen, me dunkt ik hoor hem soms haast boven allen uit: Het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen, de kracht, de rijkdom, de eer enz. Ik geloof waarlijk dat mijn stem wel klein zal zijn, maar o, dat ze zich toch eenmaal met hem, en alle gezaligden zal verenigen. O, hoe lang nog, hoe lang nog?

Ach mijn ziel is soms zo begerig, dat kan ik zo niet zeggen. Maar wij zullen Zijn lieve raad, hier uit moeten dienen. Maar als wij dan hier maar kort bij de Heere mogen leven, opdat door Zijn genade het vlees met zijn bewegingen en begeerlijkheden, maar gedood mogen worden, opdat het Gode leven geopenbaard en beleefd mag worden. Hoe maakt u het toch vr. Ik ben al weer verlangend iets van u te horen, dat kan ik zo niet schrijven, en ik twijfel dan ook niet, of ge zult mijn verlangen niet beschamen.

Verders wil ik u melden dat wij indien het de Heere ons vergunt, ons het leven en de gezondheid te schenken, mijn vrouw en ik, in de loop der volgende week eens naar u toe te komen, voor een daagje. Ik hoop dan altijd nog wel een briefkaartje te zenden, welke dag, en zal dan ook aan M.M. vragen of die ook zin heeft dit ook te doen.

Vr. ik ga eindigen, de Heere zij met u. Hij gedenke u naar ziel en lichaam. O dat onze ogen, toch maar op Hem mogen zijn. In Hem is een volheid van onbegrijpelijke liefde en genade, en Hij maakt alle bergen vlak en alle zeeën droog. Al het onmogelijke bij ons is door Hem mogelijk gemaakt, want Hij heeft alle macht, in de hemel en op de aarde, en Hij zal Zijn volk niet begeven noch verlaten in eeuwigheid.

Ontvang samen de hartelijke groeten,

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

Andel, 18 maart 1919.

Geliefde vriend en vriendin!

Wij hebben uw briefje mogen ontvangen, en wij waren blijde weer iets van ulieden te horen, vreemd was het mij evenwel niet, ik had vooral die dag dat ge geschreven hebt, veel over je gedacht, ja ik was zo in de betrekking als het de gelegenheid had toe gelaten, dan had ik wel weer eens een daagje bij u willen wezen. Ook zou ik niet durven

ontkennen, of ik word bij ogenblikken in mijn hart, voor de Heere je toestand gewaar, uiten inwendig.

Ik dacht zo vr. onder het lezen van uw briefje (dat je zo schrijft, over het gemis van onze geliefde vriend, dat je gelooft dat ge hem het meest mist en over Joab enz.) om een toestand, die ik vroeger ook eens door gemaakt heb, met het verlies van een geliefde vriend. O, toen was het mij, of heel de wereld leeg was, ik had waarlijk in mijn gevoel, naast de Heere niets meer over, en ja laat ik het eens uitdrukken (want je zult mij er wel in verstaan) het was net in mijn gevoel, of er nu geen bekeerde mensen meer waren. O vr. als ik daar nog over denk, en dat aankleven aan de Heere (want het was net of ik nu mijn leven kwijt was) want waarlijk wij hebben toch ook in hen en met hen leven enz. Ik zeg, o die aanbidding aan de Heere, o dat Hij mij nog mocht bekeren en nog weer andere in de plaats mocht stellen. Want och, als ons gemis waarlijk een gemis is, o wat verbindt dit toch, en die verbinding geeft altijd een verborgen ondersteuning, al kunnen wij dit voor onszelf altijd niet gewaar worden. Want ach, wij kunnen daar voor ons zelf, de hand des Heeren ten goede pas van achteren in zien.

Maar o vr. het zijn de onveranderlijke beloften, in en door Christus dat voor die arme ellendigen (die dikwijls zeggen alle dingen zijn tegen mij) alle dingen mede moeten werken ten goede en daar hoort ook het leven met onze gel. vriend bij en ook zijn voor ons zo smartelijk sterven niet minder. O, als de Heere ons maar vatbaar maakt voor Zijn alwijze wegen en bedoelingen. Maar ach, Zijn genade en niets minder, kan ons daar brengen, want Zijn pad is veel voor ons in de zee en dan worden Zijn voetstappen niet bekend.

Maar o vr. de ondervinding voor de Kerk leert zo, ja bij mijn eigen vandaan, dat al Zijn wegen, wegen van lieflijkheid zijn, en dan van achteren, o dan is het mij wel geweest, of juist in de diepste wegen, de meeste liefde van de Heere tot ons is geweest. En daarom gel. vr. ach zoek toch je troost en sterkte maar bij de Heere, gewisselijk, Hij zal niet laten verzocht worden, boven vermogen, want het is Israëls God wiens de sterkte is, en Hij geeft de moede kracht, en vermenigvuldigt de sterkte dien, die geen krachten heeft. O, ik wens U toe, dat Hij op wie u ziel verliefd is geworden, namelijk onze Heere Jezus Christus, die Vriend zonder weerga, de ledige plaats eens mag komen innemen.

Ik moet eindigen, doet de groeten als je soms vrienden ontmoet, en wees zelf hartelijk van ons allen gegroet.

Uw toegenegen heilzoekende vriend,

O. Bouman.

30. Andel, 28 maart 1919.

Geliefde vriend en vriendin!

Zo even is uw briefje door ons ontvangen, en wij waren blijde weer eens iets van u te mogen horen. Wat ons aangaat, wij mogen allen door 's Heeren goedheid nog in welstand des lichaams verkeren, hetwelk toch ook een verbeurde weldaad is, en o als wij maar op ons plaatsje mogen wezen, waar wij behoren te zijn, dan is alles groot en alles goed. Maar ach, ach, wat zijn wij toch uit en van onszelf onopmerkbare onverenigde vijandige enz. schepselen. Ja, die altijd maar wat anders willen en willen zijn, als de Heere doet, en ons doet zijn. Maar gelukkig, dat de Heere weet, wat van Zijn maaksel zij te wachten, en dat niet alleen, maar dat er hulp besteld is, bij die Held onze Heere Jezus Christus. Want waarlijk Hij kan en wil medelijden hebben, met al onze zwakheden, ja die in alles verzocht is geweest gelijk als wij, maar zonder zonde, opdat Hij ons in alles te hulp zou kunnen komen. En om ons, daarvoor vatbaar te maken, moeten wij altijd in een voor ons onbegrijpelijke en onmogelijke weg komen, en

daarom hoe helderder het licht des Geestes ons beschijnt, hoe meer wij onze duisternis enz. komen te zien en te kennen, en hoe meer noodzakelijkheid wij komen te beleven, om in Hem gevonden te mogen worden, niet hebbende onze gerechtigheid die uit de wet is, maar die eeuwig geldende gerechtigheid van onze gezegende Borg en Middelaar.

Maar o, geliefde vr. dit kan soms zo aandringen in onze ziel, dat er buiten Hem geen leven meer voor ons over is, en toch, als die hebbelijke genade doorgegaan is, o dan kan het zo ver af zijn, naar onze gedachten, dat het net is, of er nooit iets van komen kan, of zal. Maar gelukkig vr. het welbehagen des Heeren zal door Zijn hand gelukkig voortgaan. Ja, die Man, die zal niet rusten enz. En daarom moge de Heere u maar begunstigen met een heilig werkzaam wachten, en uitzien naar en op de Heere. Dat ge veel om onze gel. vriend denkt, kan ik mij heel goed voorstellen. Ik hoop maar dat de Heere u maar veel verwaardigen mag om op voorrechten te mogen zien, dat wij hem tot een vriend hebben mogen hebben, en dat wij in hem gehad hebben, want wie zijn wij, dat hij juist onze vriend bij uitnemendheid mocht zijn. Het is toch niet om ons, o neen ganselijk niet.

O vr., zo vrij als we hem van de Heere gekregen hebben, zo vrij heeft hem de Heere ook weer genomen, maar waarlijk de gedachten des rechtvaardigen zal tot zegening zijn enz. Wij zijn verblijd met uw voornemen, om zo de Heere wil en wij leven a.s. dinsdag naar ons te komen. Ontvang samen onze hartelijke groeten,

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

31. Andel, 7 april 1919.

Geliefde vriend en vriendin!

Hiermede mag ik u melden, dat wij ons door 's Heeren goedheid nog in welstand des lichaams mogen bevinden, hopen de van ulieden hetzelfde. Ge zult wellicht wel verlangende zijn, om iets te horen, hoe het met de begrafenis van ons nichtje is afgelopen. Nu ik hoop u daar iets van mede te delen. Toen wij daar kwamen was de familie al bij elkaar, en de Heere vergunde mij om een woordje te mogen spreken. Toen ik een wijltje gesproken had, kwam daar een zogenaamde dominee, die nam dadelijk de Bijbel en begon te lezen, een gedeelte van 1 Cor. 15 en begon daarna de fam. aan te spreken, dat wij heden nabij het Paasfeest waren, en had daarom gedacht de familie te vertroosten, met de opstanding van Jezus Christus uit de doden enz. en toen hij aan die woorden kwam, dat de apostel zegt: *Broeders ik zegge u een verborgenheid, wij zullen wel niet allen ontslapen* enz. Zei hij: dat had de apostel mis, gelijk als op meer andere plaatsen. Toen kon ik niet meer zwijgen en zei toen: Dus u veronderstelt dat de apostel abuis heeft gehad, en ik bewees hem op grond van 's Heeren Woord, dat dit niet waar was.

Toen werd de man zo boos, sloeg de Bijbel dicht en zei: Ik had gedacht dat ik hier alleen het woord zou hebben, maar nu dit niet zo is, zal ik er uitscheiden.

Ik zei toen, dat dit erg nodig was, daar hij niets deed, dan spotten met God en Zijn Woord. Maar mijn zwager zei, dat hij weer moest beginnen, en toen ben ik weggegaan en zei, dat ik dat gespot niet aan kon horen. Maar op aanhouden van mijn vrouw ben ik dan achter blijven zitten, en ben toen dan nog maar meegegaan naar het graf, maar ach, ach, daar sprak die man, de vader aan dat zijn dochter hem toeriep: *De drinkbeker die de Vader mij gegeven heeft om te drinken, zal ik die niet drinken?* enz.

O vr. ik kan niet beschrijven wat ik er van gevoelde. En toen wij terug kwamen van het graf, heb ik ze allen nog gewaarschuwd voor het diep treurige van dit alles maar ook inzonderheid mijn zwager die zo'n verderfelijke leer plaats gaf en wat die opstanding

van Jezus Christus uit de doden en Zijn wederkomst zijn zal, als wij onbekeerd komen te sterven enz.

Ik hoop u als de Heere ons het leven spaart daar nog wel verder van mee te delen. Want ach, ons leven is toch zo kort en vergankelijk, dat hebben wij gezien in onze gel. vriend, en ook nu heeft de Heere weer zo een geliefde vr. weggenomen, namelijk de vrouw van L. Baks, daar wij verleden woensdag nog geweest zijn. Ze was wat ziek geworden zaterdag en nu vanmorgen vond hij zijn vrouw dood. Ik heb vanavond bij hem geweest. Ik heb medelijden met die oude vriend, maar de Heere maakt het goed met hem, hij is nog al niet in opstand. Ze wordt a.s. donderdag begraven. Mocht ge soms gelegenheid en genegenheid hebben, kom dan maar gerust, dan maar met het vroege spoor en om 9 uur uit W. met de boot en dan naar P. dan kun je meerijden.

Hartelijk gegroet,

Uw liefhebbende vriend, O. Bouman.

32. Andel, 28 april 1919.

Geliefde vriend en vriendin!

Door deze mag ik u melden, dat wij ons door 's Heeren goedheid nog in welstand des lichaams mogen bevinden, hopende dit ook van ulieden. Ik heb al lang uitgezien naar enig bericht, maar steeds te vergeefs.

Ik zou zelf wel eerder geschreven hebben, maar je zult wel gemerkt hebben, uit het doodsbericht van mijn neef, dat wij hierdoor alweer in droevige omstandigheden gekomen zijn. Daar heb ik nog al eens geweest om te waken enz. Ach vr. het is een droevig einde geweest. Een paar uur voor zijn dood, werd hij gewaar, dat hij ging sterven, en zei tegen mij: *Ik denk oom dat ik ga sterven*; en dan o vr. die angst greep hem aan, waardoor hij nog ging roepen. Ach, ach wat is toch de mens, als hij zonder de Heere de eeuwigheid aan moet doen. Maar o vr. vijf minuten voor zijn dood begon hij zo vreselijk te gillen en dat benauwde gelaat, het was niet om aan te horen en te zien. O zijn ouders vluchtten weg vanwege het benauwde. O, ik geloof dat hij de eeuwigheid geopend zag, ach wat zal het toch ontzettend zijn te vallen in de handen van een levendig God.

Toen dat gillen gedaan was, ging hij in een paar minuten de ontzettende eeuwigheid in. Ge kunt wel denken vr. wat een indruk dit teweeg gebracht heeft, maar ik zal hier van afstappen.

O, wat is het toch een onuitsprekelijk voorrecht, die hier in de genadetijd bewerkt mag worden door 's Heeren Geest, om als een arme verloren zondaar in zichzelf voor de Heere te bukken en buigen, om Hem nodig te krijgen in die enige weg van behoudenis, die daar is in Jezus Christus onze Heere. O die alleen zullen het ondervinden, dat er een ogenblik is in Zijn toorn, maar een leven in Zijn goedgunstigheid. Ja, die verwachten veel tijds als een vrucht van de kennis Gods en van zichzelf Gods toorn en gramschap. En daarom, o wat een meeval, als dan de Heere uit Zijn vrije liefde, genade en vrede komt te openbaren en te schenken. Wat de begrafenis betreft, dat heeft de Heere wonderlijk gemaakt.

Hij heeft Zijn volk genade en ere gegeven en Zijn woord in ons vervuld: *Dit volk heb ik Mij geformeerd, zij zullen Mijn lof vertellen*. Alles lag onder beslag, want daar waren uit de fam. van mijn zwager veel mensen, die alleszins godsdienstigen waren. Vriend **Manus v.d. Hoven** was ook nog gekomen, en heeft op het graf gesproken. Nu vr. het een en ander meegedeeld hebbende eindig ik met een hartelijk verzoek aan u om ons toch eens gauw te laten weten, hoe het zo al gaat. Ik hoop u mijn belangstelling niet langer zult teleurstellen.

Ontvang onze allen hartelijke groeten,
 Uw liefhebbende vriend,
 O. Bouman.

33. Geliefde vr.!

Hiermede mag ik u melden, dat wij ons door 's Heeren goedheid nog in welstand mogen bevinden hopende zulks ook van ulieden. Ik heb verleden week nog dicht bij u in de buurt geweest, misschien weet je er al wat van, met het begraven van vrouw **Benard** te Capelle. Ik had wel gewild dat je daar ook was geweest, maar wist dat niet kon zijn. De Heere heeft Zijn weldadigheden groot gemaakt aan die overleden vriendin, en ook aan ons, die haar stoffelijk overschot, aan die plaats mochten brengen die de Heere daarvoor besteld heeft. Ik had haar in haar leven niet gekend, maar toen ik hoorde dat ze dood was, kreeg ik een indrukje van deze waarheid; *zalig zijn de doden die in de Heere sterven, van nu aan, ja zegt de Geest*. En o vr. dat getuigenis in mijn hart van die Geest, en dat geloofsgezicht, dat ik kreeg, hoe of ze nu, met de honderd vier en veertig duizend, de kroon voor het Lam neerlag met het getuigenis: *Gij zijt waardig te ontvangen*, enz.

O, die jaloersheid die ik had, daar zij verlost was, van alle ellende, die ons hier om der zonde wille aankleven. O, dat lichaam der zonde, dat wij hier altijd mee te torsen hebben. Ach ja, ik kreeg er zoveel van, dat ik waarlijk begeerte had om ontbonden te zijn en dat nieuwe gezang mee aan te mogen heffen. Maar Zijn wil geschiede. Ja, ik kreeg toch zulk een betrekking om haar mede ter aarde te bestellen. Maar het was al twee dagen na haar sterven, zodat naar de mens gesproken, daar niet meer op te rekenen was. Toch geloofde ik vast er toe verwaardigd te zullen worden, en toen zaterdagavond de postbode bij ons langs kwam, liep ik naar hem toe en zei: je hebt zeker wel een brief voor mij, hij zei een doodsbrief, ik zei dat dacht ik wel, en die bereidwilligheid, neen vr. dat kan ik zo niet zeggen. O de Heere verklaarde die vrouw zo in mijn hart, dat ze een zuchtend mens geweest was en hoe of Hij nu een gezegende orde had in Zijn kerk hier op aarde het ene lid had Hij hier mee bedeed, en het andere daarmede. En die aanbiddelijkheid, die ik daar inzag. O, dat kan ik zo niet schrijven, maar ik zag haar toch zo bevoorrecht om als een van 's Heeren 't wege bedeede zuchter de Kerk gediend te hebben, enz. Maar ik kan in alles niet ingaan, ik hoop het als het de Heere beliefd nog wel nader te vertellen, dit nog even.

Op de begrafenis heeft het de Heere wonderlijk gemaakt. O gel. vr. de Heere heeft mij arme bediend, om te mogen dienen, o wat een gunst is dat. Daar kreeg ik de volgende morgen een indrukje van, met deze waarheid: Hij is tot een zondige man ingegaan om te herbergen. O vr. dat wegzinken in het niet voor Hem en die verbinding in liefde aan Hem. Het was of de huwelijksband tussen die gezegende Bruidegom en mij, weer wat nauwer aangetrokken werd. O, wat een onbegrijpelijke Liefde; wat een ongelijk huwelijk! O, wat doet dit onze ziel in oprechtheid getuigen: *Niet ons, niet ons, maar Uw Naam alleen zij de eer, want Gij*, enz.

Doch ik moet eindigen met de betrekking in mijn hart u spoedig te mogen ontmoeten. Wees hartelijk tezamen gegroet van ons allen.

Uw liefhebbende vriend,
 O. Bouman.

Dit even bijgevoegd.

Maandagsnachts met de boot naar Werkendam om zijn gel. vriend **L. Kieboom** mee ter begraven te nemen. Daar Leen in de weg der voorzienigheid vergeten had de deur op slot te doen, liep hij zo tot hun bed en zei: *Je moet opstaan Leen en met mij*

meegaan, wat toen ook gebeurd is. O, waar is nu die band der liefde?

34. Andel, 19 aug. 1919.

Geliefde vr.!

Hiermede wil ik u even melden dat M. en V. goed zijn overgekomen, wij waren alweer blij dat ze thuis waren, dat kunt ge wel begrijpen, maar het viel tegen dat u er niet bij was, daar we dit graag gehad hadden, je moet maar denken daar komt geen genoeg van. Toch blijft dit altijd wonderlijk voor ons, want een ieder denkt zo, dat ik liefde heb voor diegene, daar zijn reden voor, maar diegene voor mij, neen daar is geen plaats voor te vinden. O dan zijn er reden genoeg dat ze niets meer van mij willen weten en vr. daar hebben wij zo acht op te nemen, is het naar het vlees o, dan zou er zeker een einde aan zijn ook, want ach, ach, wat een ellendige aardwormen zijn wij toch als wij daar aan zouden moeten beginnen, waar zouden wij dan moeten eindigen. Wij zijn volgens Gods eigen Woord van nature: aards en duivels, enz.

Maar o, gel. het heeft Gode behaagd, naar dezulke uit soevereine Liefde om te zien, en dat niet alleen, want, o dan was het te kort, maar o onbegrijpelijke Liefde, Die Hij heeft lief gehad, die heeft Hij liefgehad tot het einde. En dat is wel het grootste en dat ons bij elke vernieuwede blijk van Zijn liefde, al dieper voor Hem doet wegzinken in het niet, met de betuigenis: *Niet ons, niet ons maar Uw Naam zij de ere*. Ja hieruit spruit ook de rechte liefde. Nu weet ik wel uit eigen bevinding, dat men beter de liefde tot het volk kan opmaken, dan tot de Heere, en om dat men dit niet vast kan krijgen, wordt men o zo menigmaal hiermede geslingerd, maar het is een weldaad als men met alles maar geen grond kan krijgen, van rust buiten Hem, die dierbare Heere Jezus Christus, want Die is toch alleen de ware rust. En alleen door dat dierbare geloof, dat een gave Gods is, komen wij maar in die rust in te gaan, en daarom zullen dan ook allen die Hem van de Vader in hun harten geopenbaard hebben gekregen, alles in Hem zien en ook hebbelijk in Hem vinden, wat zij nodig hebben en ook hoe langer hoe meer gewaar worden, dat nog brandoffers nog offers voor de schuld aan die eis kunnen voldoen, maar alleen door een dadelijke schuiling in Hem dat ware schulden dankoffer, voor Zijn ganse Kerk.

De Heere schenke u en ons en al Zijn volk Hem recht nodig te hebben, naar een ieders wegen toestand, opdat de kroon maar moge komen op het hoofd van Davids grote Zoon.

Ontvang onze hartelijke groeten,

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

35. Andel, 1 nov. 1919.

Geliefde vriend en vriendin!

Hiermede mag ik u lieden in kennis stellen dat wij allen nog wel mogen zijn, behalve de kleine Cees¹⁰ die heeft de slijmhoest, dat hier erg heerst onder de kinderen. Verder meld ik u dat ik een briefkaart heb gehad, dat L. Baks achteruit gaat, ze denken verval van krachten, ik hoop er bij leven en welzijn morgenmiddag eens te gaan kijken, het kan wel eens op een eind lopen, met onze oude vriend, 't zal voor ons alweer een groot gemis zijn, maar wat hem aangaat, dan zal Gods Woord in vervulling gaan, dat hij in goede ouderdom ten graven komt. Maar boven alles zijn plaats gaat innemen, die hem bereid is van voor de grondlegging der wereld, en zal dan het Lam gaan volgen waar het ook heen gaat. O, ja dat heeft hij hier al in beginsel geleerd. Dat zal wat wezen, en dan niemand meer kennen naar het vlees, maar alleen naar dat beeld, dat op de ganse Kerk is afgedrukt, het beeld des onzienlijke Gods, daar wordt de naam Baks en Vrolijk niet

¹⁰ Geboren 11-2-1918

meer gehoord, maar alleen die nieuwe Naam die des Heeren mond uitdrukkelijk noemen zal, daar zal geen inwoner meer zeggen, ik ben ziek, want het volk, dat daar is zal vergeving van zonden hebben enz.

Hierbij zend ik u het beloofde. Salomo zegt: *Hetgeen gij beloofd hebt, betaald dat, want het is beter*, enz.

Dus het is maar mijn eigen schuld betalen nietwaar?

Nu nog even een verzoekje. Mijn vrouw en de kinderen hadden graag dat ge a.s. donderdag 6 nov. bij ons kwam, als de Heere mij het leven spaart hoop ik mijn geboortedag te herdenken. Morgen 2 nov. is het de dag, dat ik met medeweten voor de 2e keer geboren ben, dat is toch het beste, alhoewel hiervoor het eerste toch ook niet gemist kan worden.

In liefde van ons allen gegroet, Uw vriend,

O. Bouman.

Andel, 3 dec. 1919.

Geliefde vriend en vriendin!

Wij mogen door 's Heeren goedheid allen nog al wel zijn, naar het lichaam, ook de kinderen; die de hoest hadden beginnen weer aardig te beteren. Zo betoont de Heere nog aan ons en de onzen, dat Zijn goedertierenheden groot en vele zijn. Want ach vr. 't is toch alles uitvloeiende uit die enige Bron en Fontein onze Heere Jezus Christus, die toch alle tijdelijke en geestelijke weldaden heeft verworven en aangebracht. En nu kan de wetenschap alleen van deze dingen ons niet op de rechte plaats brengen. Want de Heere zegt zo: *Indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij, zo ge dezelve doet*. Nu ligt het onderscheiden in het weten, de een wordt er gelukkig mee en de ander wordt er ongelukkig mee.

Ja, hierin zal zich altijd de zuivere bediening des Geestes openbaren. O, dat we daar toch acht op mogen geven, of we in een toeleidende weg, met alle kennis van onszelf, en van God en van onze Heere Jezus Christus, ons zelf verder af gaan voelen of niet. Want waarlijk hier openbaart zich het geheimzinnig bedrog des satans, en de bedrieglijkheid van ons eigen arglistig hart. Het bedrog zit hierin, dat de arme mens zich alles aan zoekt te trekken tot grond van zaligheid en gewisselijk wij lopen hier allen zeker voor eeuwig vast als niet almachtige genade in ons komt te werken, en die werkt altijd in een weg, die wij niet kunnen bezien als de ware weg. Want Gods weg is door de zee, en Zijn pad door diepe wateren, en Zijn voetstappen worden niet bekend. En o, dit is zo gelukkig voor al die armen en ellendigen, want hierdoor en in, worden zij geoefend in de ware kennis van de Heere en zichzelf. Want waarlijk, hoe zal een ziel Hem, Die enige uit duizend, Wiens Naam is Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der Eeuwigheid, Vredevorst toch recht als zodanig nodig hebben, als hem in de weg van ontdekking en ontbloting niet alles gaat ontvallen.

O, gelukkig maar dat Hij die dierbare Geest verwerven heeft, en zend van de Vader, om ons te overtuigen en in alle Waarheid te leiden. O, ik dacht laatst zo, onder het lezen van **Van der Groe** wat een voorrecht om het maar, met een beetje meer als de wereld, en een beetje minder als Christus niet te kunnen stellen. Ach dit wordt nu maar al te veel waarheid, in onze kommervolle en donkere dagen. O, 't zal alleen maar een wonder van eeuwige vrije liefde wezen, als wij het mogen ontkomen. Maar gelukkig is er hoop dienaangaande, want daar is hulp besteld bij een Held. Want o, ja Hij heeft die machtige de vang ontnomen, en de gevangenen des tirans zullen ontkomen, en waarom? Omdat de goedertierenheid en de waarheid elkander ontmoet hebben, en de gerechtigheid en de vrede elkander gekust hebben. O gel. vr. daar mocht ik j.l. Zondag nog wat van gewaar

worden, onder het lezen van die predicatie van die Godsgezant **Erskine**. O, die eeuwige raadsdag en eeuwige uitgang van Hem die zei: *Zie Ik kom o God* enz. O ja, Hij weegt volkomen op in de weegschaal van Gods rechtvaardigheid. In en door Hem is alles voldaan, en daarom is Hem ook een deel gegeven van vele, en Hij zal de machtigen als een roof delen. Ach, geve de Heere door en in genade ons Hem maar recht te kennen en nodig te hebben. Want ach, indien wij Hem verwerpen, die van de hemelen spreekt, hoe zullen wij dan ontvlieden. En nu zullen allen, die het van de Vader mogen horen, en leren tot Hem komen, en die zal Hij geenszins uitwerpen. En die kunnen nu niet zien, dat ze horen en Ieren of ook geloven tot zaligheid, o neen, die zien zich almeer buiten, schuldig, ongelovig enz. En voor dezulke alleen is het dan ook maar een aanbiddelijk wonder van vrije genade, als ze aangenomen mogen worden in die enig Geliefde.

Nu vr. de Heere gedenke u en ons, tot die einde en Zijns Naams wille.

Hartelijke gegroet, uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

Bastiaan de Breejen te Hardinxveld is ernstig ziek. Ik heb hem verleden week mogen bezoeken, en waren gemakkelijk bij elkaar geweest. Zijn oog is alleen maar op Hem, Die te Zijner tijd voor de goddeloze is gestorven.

36. Andel, 12 dec. 1919.

Geliefde vriend en vriendin!

Wij hebben gisteren het door u verzonden mandje ontvangen, en zeggen er u naast de Heere dank voor. De kinderen waren zo in hun schik, als ge goed geluisterd hebt, dan had ze me dunkt wel bij u dankje horen roepen. Ook die boekjes vind ik heel aardig, met die korte zakelijke vragen en antwoorden. Moge de woorden van de wijze koning Salomo ook in deze haar vervulling krijgen: *Leert de jongen de eerste beginselen zijns wegs, zo zal hij oud geworden zijnde, daar niet van afwijken.*

Maar o vr. hier is toch ook die onweerstaanbare kracht van 's Heeren Geest toe nodig, want ach, het hart des mensen is toch nergens meer toe genegen, dan om juist het tegenovergestelde te doen. En ach, dat blijft ook zo, want hetgeen uit het vlees geboren is, dat is vlees, en dat kan Gode niet behagen. En daarom gelukkig maar, die dat nieuwe deel deelachtig gemaakt mag worden, waarvan de apostel getuigt als hij zegt: *Ik heb een vermaak in de wet Gods, naar de inwendige mens* enz. Ja, en nu kan het dikwijls schijnen en ons voorkomen alsof het vlees het zeker zal winnen, maar geen nood, voor alle diegene, die door onzen Heere Jezus Christus zijn aangenomen, want Hij heeft de gevangene gevankelijk gevoerd, en Hij heeft gave genomen om uit te delen enz. Ja al is het dat wij onszelf gevoelen te liggen tussen twee rijen van stenen, zo zal Hij het maken.

En ach, vraag het eens aan zo een ziel, o hoe diep het er soms al door gaat, daar legt toch altijd enige verwachting (niet in zichzelf) maar van de Heere, want bij de Heere, de Heere der Heeren zijn uitkomsten zelfs tegen de dood. En daarom nogmaals gelukkige zielen, die maar aan dat koord van Gods goedertierenheid vast mag liggen, die zal wel door alle duisternis, boeien en banden enz. heen getrokken worden. Want onze zaak is niet alleen in de handen van een machtig, maar van een almachtig God en Heere van en over alles en allen.

O, dat wij maar meer en overvloedig mochten leren, tot Hem in geloof de toevlucht te nemen, en Hem met bidden en smeken, alle onze noden en behoeften bekend te maken, want Hij hoort en verhoort, het gekir der duiven en het gepiep der zwaluwen. Mijn vrouw is al acht dagen ziek, we denken influénza, heeft erg veel pijn in hoofd en

ledematen gehad, maar begint nu wel wat te beteren, evenwel nog erg zwak en komt nog maar twee poosjes per dag van 't bed. Toch hebben wij verwachting, dat het door 's Heeren goedheid wel weer op zal knappen. Het zal ons aangenaam zijn, als ge zo de Heere wil en wij leven a.s. week naar Andel komt, want het is al zo lang in gedachten en we zijn gelukkig nog uitziende naar uw komst. Ontvang verder onze alle hartelijke groeten met de verdere vrienden.

Uw liefhebbende vriend

O. Bouman.

37. Andel, 9 jan. 1920.

Geliefde vriend en vriendin!

Zo-even uw brief ontvangen, naar hetwelk wij al dagen uitgezien hebben. Dan dachten we dit en dan weer dat, wat de oorzaak kon zijn, waarom je verhindert was te komen. Ik had juist het voornemen een lettertje te schrijven en toen kwam uw briefje, waar we blij mee waren, temeer daar je na ziek geweest te zijn weer hersteld mocht worden. Want ach, wat onderscheidt ons toch, daar zovelen ziek worden en niet meer herstellen en andere zo ter post naar de eeuwigheid gaan. En o vr. hoe weinig zijn er onder dezelve, waar van naar waarheid kan gezegd worden, dat ze ingegaan zijn in die rust, die er overblijft voor het volk Gods.

O vr. ik had daar met Oudejaarsavond een indrukje van ziende op het voorbij gegane jaar, en o toen kwam onze geliefde vriend **Vrolijk**, zo in mijn hart, die is verlost van een lichaam der zonde en des doods, om altijd bij de Heere te wezen, zonder scheiden meer.

O vr. het was of ik hem hoorde uitgalmen onder de schare van verlostten, o die reine stem, die de lof des Heeren volkomen uitboezemt. O, en ik zag mij in mijzelve aangemerkt, daar o zo ver vandaan. Het was me of ik die tijd, na zijn dood kreeg te zien, als een tijd van zonde en ellende, en dat deed mij hem, toch o zo gelukkig achten, en ik werd toch zo vernederd onder het gevoel, van mijn zonden en ellenden, dat ik die voor de Heere kreeg te belijden, en onder hetzelfde een indrukje kreeg, dat het de goedertierenheden des Heeren zijn, dat wij niet vernield zijn.

En o vr. het werd mij bij vernieuwing toch zo een noodzakelijkheid, om maar door de Heere geleerd en geleid te mogen worden, om voor Zijn aangezicht in Waarheid en oprechtheid te leven, alle de dagen die nog overig zijn. O vr. de Heere komt Zijn Waarheid maar te vervullen: *Dat Hij Zichzelf heeft overgelaten een arm en ellendig volk, en die zullen op de Naam des Heeren vertrouwen en hopen.* Ja, en die arme en ellendige is Hij geworden tot een hoog vertrek en een schuilplaats tot in eeuwigheid. O, wat een oneindig voorrecht is het toch, die de God Jakobs tot zijn hulp mag hebben. O, dan kan het soms wel schijnen, of alles tegen ons is, maar neen hoor. Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? O, dat wij toch met alles maar de toevlucht mogen nemen tot Hem, die het gekir der duiven hoort, en het gepiep der zwaluwen, en *Die nog nooit gezegd heeft tot den huize Jakobs, zoekt Mij tevergeefs.* O, vr. staat toch op en eet, opdat de weg voor u niet te veel zij. O, ziet tot Hem op, Die de zeven sterren in Zijn rechterhand houdt, Die in het midden der zeven gouden kandelaren wandelt. Hij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat wij zouden leren het in Zijn hand te geven. O gewis, Hij legt de mens niet te veel op, nee hoor, Hij die dierbare Heere Jezus Christus is geworden voor Zijn ganse Kerk, Die medelijdende Hogepriester, Die in al onze benauwdheden is benauwd geweest enz. Ja, Hem is gegeven alle macht in hemel en op aarde, en Hij zal wel zorgen, dat als het leed genaakt, wij niet gans terneerstorten. Nu vr. de Heere gedenke u naar ziel en naar lichaam. Verders wat mijn vrouw betreft, die is weer aardig opgeknapt, ze krijgt zin om eens naar R.G. en L. te gaan. Wij zullen

maar zien, hoe het loopt. Mocht het er toekomen, dan hoop ik nog wel een lettertje te schrijven. Ontvang verder de groeten van ons allen, ook aan de verdere kennissen.

Uw liefhebbende vriend,
O. Bouman.

38. Andel, 9 febr. 1920.

Geliefde vriend en vriendin!

Hiermede mag ik u berichten, dat wij door 's Heeren goedheid, nog in welstand des lichaams mogen verkeren, hopende ook hetzelfde van ulieden. Wat onze reis betreft, mag ik u melden, dat hoewel wij naar het scheen, met tegenlopende voorzienigheden te doen hadden, alle dingen hebben medegewerkt ten goede, zodat wij 's avonds om half negen thuis waren, en alles wel mochten vinden, ook in het tijdelijke, daar had 's morgens een koe gekalfd en alles was in de beste omstandigheden afgelopen. Ge zult misschien van v.d. H.¹¹ al wel vernomen hebben, dat ons samen zijn daar nog al makkelijk geweest is. Wij hebben met vriend de Bie in ware overeenstemming der ziel mogen spreken, over de wegen en gangen die de Heere met arme en ellendige in zichzelf komt te houden. Wat is het nog een voorrecht in onze kommervolle dagen dat de Heere aan ons, en in ons Zijn gunst en

liefde nog komt te betonen en nog doet ondervinden de kracht van Zijn eigen woord: Vader, Ik wil dat ze één zijn, gelijkerwijs wij enz. Ja, vr. omdat het alles in Zijn almachtige hand is, en bewaard wordt o, daarom zal het ook geen einde nemen, en al schijnt het ons soms al toe, of het anders zal worden, o neen, niemand zal ze uit Zijn hand rukken O ja, daar is voor elke toestand al schijnt het ons nog zo onmogelijk, hulp besteld bij die Held. Want om de arbeid Zijner ziel zal Hij het zien enz. Ja, het welbehagen des Heeren zal door Zijn hand gelukkiglijk voortgaan. Maar o vr. dit gaat dikwijls, voor ons door zeer duistere bedelingen heen, zodat het ons toeschijnt of de Heere tegen ons is, en alles zich samen pakt, en als grote golven op ons aan rolt. Maar o vr., Wie is toch deze, dat ook de winden en golven Hem gehoorzaam zijn.

O gelukkige zielen (al kunnen zij dat zelf niet geloven) die maar langs en door die weg geleid mogen worden, want die zullen in die weg leren verstaan: *Zo God voor ons is wie zal dan tegen ons zijn?* O, ja alle instrument, dat tegen ons bereid wordt, zal niet gelukken. Nu vr. de Heere zij met u,

Onze hartelijke groeten, Uw liefhebbende vriend,
O. Bouman.

39. Andel, 10 febr. 1920.

Geliefde vriend en vriendin!

Hiermede wil ik u even berichten, dat ik door 's Heeren goedheid een enkel woordje geschreven heb, dienende aan de lezer van **de brieven van onze nu zalige vriend Vrolijk**. Nu zou ik graag hebben, dat ge zoveel mogelijk de door onze vriend geschreven brieven bijeen ziet te krijgen, vraag ook aan Wilhelm hierin een handje mee te helpen. Ik zal ook mijn best doen, om de hier en daar verspreide brieven in mijn omgeving op te sporen, en hoop dan als de Heere onze pogingen mag zegenen, wanneer ze bijeen zijn, eens samen te komen tot regeling en verdere afspraak, hoe wij te handelen hebben. Ik heb nog al makkelijk een woordje mogen schrijven, dit hoop ik u nog wel eens te laten inzien. Ik hoop als de Heere u het leven en de krachten daartoe

¹¹ Manus van de Hoven

mag schenken, wel een enkel lettertje van u te ontvangen. Zijt verder met de verdere kennissen van ons alle gegroet.

Uw liefhebbende vriend,
O. Bouman.

40. Andel, 3 juni 1920.

Geliefde vriend en vriendin!

Nu kan ik het toch niet langer uitstellen, om eens een enkel lettertje te schrijven. Het is toch al zo lang geleden, dat ik iets gehoord heb, dat ik waarlijk soms ongerust begin te worden. Ik heb 2 dagen voor Hemelvaartsdag een briefje aan jullie geschreven, en heb maar niets gehoord. Je moet weten dat er soms bij mij zoveel komen praten van binnen, de één roept dit, en een ander wat anders. Maar laat ik er maar niet meer van schrijven, daar zou geen einde aan zijn. Maar bij mij ligt het zo, ik heb in die verleden tijd nog al eens met je gesproken, en daarom kan ik ook niet langer wachten. O, me dunkt je moet het wel eens gehoord hebben.

Inzonderheid heb ik veel met je gesproken omtrent die toestand van die vrouw, die 12 jaren de vloed des bloeds gehad heeft. O vr. daar werd ik bij bepaald, hoe of die vrouw bevoorrecht was met die kwaal, want die had behoefte aan genezing, en liet niets onbeproefd, maar gelukkig kon ze nergens baat vinden, buiten de Heere Jezus. En o, wat een voorrecht, dat ze van Hem hoorde, maar dat niet alleen, maar dat ze Hem kreeg te zoeken en zulk een zuiver gezicht van Hem kreeg.

O, dat heilig overleg in haar ziel (bij haarzelf) als ik alleen de zoom van Zijn kleed maar, aan mag raken enz. Wat zag ze toch Zijn Goddelijke kracht, en o wat drong dit toch tot haar aan, ja wat een verborgen trekking, door heel die schare van mensen heen. O, die vrouw was niet op te houden geweest in haar gang. Die zag alleen in de aanraking haar geluk maar liggen. Ach, wat scheelt dit toch veel met vele mensen van onze tijd, die al genezen denken te zijn, eer die aanraking heeft plaats gehad, en die haar geluk vinden in het zogenaamde naar Hem gaan, en daar maar jaar in en uit over kunnen praten enz. Maar o gelukkig maar, die van al dat oponthoud bevrijd mag worden. O, wat zag ze toch recht uit naar Hem en drong zelfs voorbij diegenen, die dicht bij de Heere stonden. O, dat was toch wat, toen ze zo kort bij Hem, ja de hand al uitstak, toen had ze de kwaal nog. Maar o, zoals ze met Hem in verbinding kwam, was ze genezen, en dan die vrucht? O, daar heeft mijn ziel veel van gehad. Ze kroop met de weldaad stilletjes weg, maar o de Heere zocht ze weer op, en hoe kwam ze? O vr. bevende wetende wat er aan haar geschied was. O wat verneeren toch de weldaden de arme mens, en als de Heere ze niet aangesproken had, om welgemoed te zijn, en te getuigen tegen haar dat haar geloof haar behouden had, dan zou ze met de weldaad nooit op de rechte plaats hebben kunnen komen. En nu waren er erg veel, die Hem aanraakten, want de scharen drukten en verdrongen Hem volgens het zeggen van de discipelen, maar o vr., wat een voorrecht om Hem, als een kranke, waar geen doen meer aan is, aan te mogen raken, door dat dierbare geloof, dat een gave Gods is, want dat zal toch alleen maar behouden, en daar komt de Heere alleen maar getuigenis aan en van te geven. En ach vr. daar heb ik zoveel met je over gesproken, dat ik het nu maar aan kan stippen, en o ik gevoelde waarlijk een klein weinigje behoefte ook voor u vr., in zulk een kammervolle tijd.

O, dat de Heere u maar aan mag dringen, door verergering van de kwaal der zonde, en het te kort van alles buiten Hem, om maar door heel die schare heen te dringen, die voor en om Hem staat, ja Hem verdringen. O, dat ge die hand nog eens uit moogt steken in geloof. O, dan zal de genezing niet achter blijven. O staat er toch maar naar, om alles voorbij te lopen, wat Hij Zelf niet is. O, laat je toch niet ophouden, leen toch je zielsoor

niet aan alles wat ge hoort en ziet toch nergens naar om, wat er op lijkt, want vele komen onder Zijn Naam en waarlijk die kunnen onze ziel niet genezen. En daarom, het was wel een voorrecht, dat die vrouw nergens klaar kon komen, het was wel een voorrecht dat ze van Hem hoorde, het was een voorrecht dat ze ging, om de Heere aan te raken, maar het grootste voorrecht was, dat ze Hem aanraakte en dat de Heere dit met Zijn goedkeuring kwam te bevestigen.

Ik denk net nog om onze gel. vriend **Vrolijk**, die schreef mij ook eens een briefje en toen schreef hij op het laatst: *Ik doe net of ik je wil leren, en ik moet zelf altijd door geleerd worden.* En wie ben ik nou tegenover hem? Maar het is zo, ik had er lust toe u een lettertje te schrijven, en dat is voor zo één, als ik ben al heel groot, en daarom vr. neemt het dan maar aan als in oprechte liefde des harten geschreven zijnde, dan zult ge al het gebrek, wel met dat kleed van liefde dekken ook.

Met mijn lichaam gaat het bijzonder wel, en ook is het nu voor ons een hele drukke tijd. Het is zo maar even van de slaaptijd afgenomen om je te schrijven. Laat toch eens gauw weten, hoe het zo al gaat, en wees verders met de verdere kennissen in liefde van ons allen gegroet.

Uw liefhebbende vriend,
O. Bouman.

41. Andel, 27 juli 1920.

Geliefde vriend en vriendin!

Door de goedertierenheid des Heeren mogen wij ons samen nog in welstand des lichaams bevinden, hopende dat dit met ulieden ook zo mag wezen. Zoals je wel gehoord zult hebben, zijn wij verleden week in de stad geweest. P. durfde het niet langer uitstellen, maar volgens de dokter is het nog al niet van ernstige aard, dus we hopen, dat het nog al af zal lopen.

Hebt ge nog al makkelijk in L. geweest? Ik voor mij had een erge lange dag gehad, we waren er om 9 uur al en dan tot bijna 4 uur toe, je kunt wel begrijpen dat ik mijn huis die dag erg gemist heb, maar enfin, het is wel eens goed, dan waardeert men er weer eens iets van, wat het is, een plaatsje te mogen hebben, waar men nog in rust en vrede en onderlinge liefde mag verkeren. Ja, dan wordt men het weer bij vernieuwing gewaar, dat ons leven toch niet is bij en van en in de wereld, o neen, dat kan ons geen vrede meer geven, want dat is ons toch de dood geworden, en daarom is ons leven zoveel een zuchtend leven, omdat het een deel (vlees) altijd maar naar de aard en het aardse trekt, en het andere deel (Geest) altijd naar het geestelijke, ja bovennatuurlijke uitgaat. Ja, en dan kan het ons soms voorkomen, of het vlees veel sterker is dan het andere deel, en daaruit denkt men dan nog van en door hetzelfde overwonnen en weggevoerd te zullen worden. En als men dan terug ziet op tijden, dat dit naar onze bevattings heil anders en beter was, o dan zou men de moed opgeven, en de inblazingen des satans geloven, dat het alles maar verbeelding en aanmatiging geweest is, ja huichelarij enz.

Ja, en dat wij nu dit alles zo nodig hebben te beleven om waarlijk de zuivere scheiding te leren kennen tussen vlees en Geest, tussen het natuurlijke en Goddelijke. O, dat leert zo de bevinding. Het zit er o zo diep in bij de arme mens, om maar in zichzelf te zoeken naar genade, en dan daaruit op genade te hopen en uit te zien. Maar om te leren die les van de grote apostel: *Zie op de genade, die daar is in onze Heere Jezus Christus*, en daar moeten wij door zulke pijnlijke wegen voor ons vlees toe gebracht worden. Maar gel. vr. het is een eeuwig voorrecht voor alle diegenen, al kunnen zij dit zelf al niet zien, dat de ganse zaak vast ligt in de handen van een almachtig Wezen, en dat al wat de Vader Hem geeft, tot Hem zal komen. En als dat zo ook niet was, dat het een Goddelijk

zal was, dan kwam er ook niet een, maar nu zullen ze alle, uit des vijandsland wederkomen enz. Ja en al liggen ze dan soms tussen twee rijen van stenen, zo zal Hij ze toch maken als vleugelen ener duive enz.

En om dat het nu altijd zo door de diepte heen moet, daarom vergunt het de Heere aan dezulke, ook op Zijn tijd, om te zingen van de wegen des Heeren, want het is niet door kracht, noch door geweld, maar door Zijn Geest zal het geschieden.

Ontvang met B. en M. onze hartelijke groeten.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

42. Andel, 27 sept. 1920.

Geliefde vriend!

Daar ge veeltijds in mijn gedachten zijt en inzonderheid de laatste dagen, kan ik niet nalaten een briefje te schrijven. Zoals je weet ben ik bezig de brieven van onze zeer geliefde vriend Vrolijk over te schrijven. En o vr. mijn hart was daar zo onder gaande, dat ik zei: *Dat zou ik wel altijd willen doen.* O, die liefde Christi, die in en door die brieven spreekt, die Hem onze vriend heeft brandende gemaakt en gehouden, tot de dood toe. En o, die liefde Christi, komt hij nu te volle te genieten. Want nu zijn alle tranen en alle zuchtingen voor eeuwig weg gevlogen en eeuwige blijdschap zal op hun hoofden zijn. O, wat heb ik toch veel tot u gesproken, hebt ge het niet gehoord? Of is het gedruis van uw hart zo groot geweest, dat alle geluid van buiten niet gehoord kon worden? Of is het gehoord zijnde, niet tot het rechte verstaan gekomen?

O vr. wat heeft de Heere toch een liefderijke arbeid aan u ten koste gelegd. O vr. ik zag zo hoe onze vriend, in navolging van de apostel, als een wijs bouwmeester het fundament heeft gelegd, o wat heeft hij gearbeid in de liefde, opdat Christus een gestalte in u mocht krijgen enz. O vr. mijn ziel smolt daar zo ineen, om toch ook niets anders voor u te mogen zoeken, en u aan te prijzen als Jezus Christus en die gekruist. En nu weet ik ook de vermaning van diezelfde apostel als hij zegt: *En een ander zie toe, hoe hij daar op bouwt,* enz. En o vr. dit ligt er voor u en voor mij. Maar o, dat de Heere u door Zijn lieve Geest moge bewerken, daar hij het fundament gelegd heeft, tot en in de noodzakelijkheid, om door dat dierbare zielzaligende, Gode eergevende geloof nog eens in waarheid op Hem te mogen bouwen, leunen en vertrouwen. O, dat zou ik u zo gunnen, dat ge al die steunsels, te veel om te noemen, mocht krijgen te zien, te gevoelen en te haten, want die zijn het die ons beletten om in te gaan in het binnenste heiligdom, daar de Voorloper is ingegaan om door dat dierbare geloof, Hem te aanschouwen, als dat gezegende Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt.

O ja vr. in Hem alleen kunnen wij verbergings vinden. Door Hem alleen is de toorn gestild, en is er een eeuwige geldende gerechtigheid aangebracht, en daarom gel. vr. die Hem gezien heeft door dat dierbare geloof, die heeft de Vader gezien, en die heeft ook de Heilige Geest. O, ik gevoelde zo onder het overschrijven van die brieven, de dure verplichting, die door de liefde, in de liefde op u ligt om te mogen, ja te moeten geloven in Hem, Die van de hemelen spreekt. En o vr. daar het nu onmogelijk is, uit kracht van onze natuurlijke wil, en de banden des ongeloofs, o gaat toch en legt u voor Hem neer, Die een almachtig God is. O gun het Hem toch, Die de bezetene verlost van een legioen duivelen. O gun het Hem u te mogen zaligen. Ja mocht Hij zich nog over u ontfermen, uit eeuwige vrije ontfermende liefde, en uw ziel verlossen van dat geweld en u beware van dat boze werk, om het nog langer te zoeken buiten Hem, maar als een gans ontblote nog aan Zijn voeten te mogen komen, en het leven te mogen verliezen, om het uit en van en in Hem te mogen ontvangen, en o vr. dat verheerlijkt God Drieënig en daar weten de gezaligden in de hemel ook van, want daar is blijdschap in de hemel

over een zondaar, die zich bekeert. Ja, als de Heere dat u nog uit genade mocht schenken, dan zal onze zalige vriend, met al die duur gekochten daar ook weet van hebben, en zullen dan met ons instemmen, dat eeuwige lied: *Het Lam dat geslacht is, is waardig te ontvangen de eer*, enz.

Nu de Heere gedenke u naar ziel en lichaam, en laat toch eens iets horen, ach wordt toch niet traag. Gedenk toch dat ik je ziel liefheb.

Ontvang onze hartelijke groeten.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

43. Andel, 8 nov. 1920.

Geliefde vriend,

Wij mochten zaterdag uw briefje ontvangen, hetwelk voor ons (ook voor de kinderen) een teleurstelling was, maar wij hopen dat het spoedig weer beter mag zijn, en dat ge of samen ons deze week komt bezoeken. Wat ons aangaat, wij hebben ook weer moeten ondervinden, dat wij om der zonde wil alle ellendigheden onderworpen zijn, en dat de sterkste nog maar enkel ijdelheid is. H. is twee weken ziek geweest die had de zogenaamde Spaanse griep met longontsteking, maar het heeft gelukkig weer een wending ten goede mogen hebben, zodat hij weer hersteld is, en alweer een beetje mee begint te werken. En wat mijn persoon aangaat, ik heb het spit in de lendenen, evenwel begint het ook weer wat te beteren. Ach vr. de mens is tot moeite geboren en wij zouden bevoorrecht wezen, als wij alles wat ons wedervaart, beleven mochten, als een vrucht van onze vrije, en moedwillige afval van de Heere. O, dan is het nog een wonder dat het nog is zoals het is. Want waarlijk Hij doet ons nooit naar onze zonden en overtredingen. Ach vr. ik dacht zo zaterdag met mijn verjaardag, dat ons leven maar een drup is enz. want waar is het toch gebleven, het is of ik pas begonnen ben te leven, en dan er al 43 jaar van weg. En o, hoe weinig tijd is er nu nog bij geweest dat ik het beleefd heb, dat God de Heere mijn Schepper en Onderhouder is, en dat ik een schepseltje ben. Ja, dit zou er toch in de waarheid nooit gevonden worden, tenzij eeuwige liefde uit en in liefde, over ons had uitgestrekt geworden, en dat nu geheel soeverein en vrij.

O, als er nog iets in aanmerking moest komen, van ons arme mensen, dan was het geheel kwijt en verloren. Maar o, eeuwig voorrecht, dat onze Heere Jezus Christus niet wat, maar alles verricht heeft, wat er te doen was, om de toorn Gods te stillen, en een eeuwig geldende gerechtigheid teweeg te brengen. O vr. wat is Hij toch laag gebukt. O, Hij is zo diep vernederd, dat Hij getuigen moest: *Ik ben een worm en geen man*, enz. Ja, en dit is nu ons voorrecht, als wij Hem, door dat dierbare geloof mogen aannemen, dat er niets van ons bij behoeft te komen, ja er komt ook niets van ons bij, van tweeën één, of Jezus moet een volkomen Zaligmaker voor ons zijn, of Hij kan het in 't geheel niet zijn. En nu zouden wij daar nooit toe kunnen geraken, uit kracht hiervan, dat wij altijd wat willen doen, al was het maar proberen om vernederd te worden. Maar o gel. voor Hij in ons hart is, kan er niets zijn. Hij brengt alles mede, en daarom ach mochten wij er maar naar staan, om door die eeuwige Geest bewerkt te mogen worden. Want Die zal het uit het Mijn (namelijk uit Christus Jezus) nemen en ons verkondigen. Wat ligt het toch tegen al wat mens is in, om toch geheel niets te doen, te zijn, of te willen. Maar o wat is het toch een voorrecht, wanneer wij dat mogen beleven, want dan alleen ondervinden wij, dat dat lieve Wezen het alles is. Maar ach vr. ik moet ook al klagen. Ach wat moet ik weer ondervinden, dat mijn ziel aan het stof kleeft en moet ook al weer zuchten: *Ik ellendig mens*.

Wij lazen gister nog een predicaatie van **Gray**, maar o vr. dat word ik zo gewaar, hoe ver

ik daar toch af ben om die geloofsoefeningen te beoefenen, die die mensen beleefden, en dat doet mij dan zuchtende vragen: *Heere bekeer mij, dan zal ik bekeerd zijn, trek mij dan zal ik U nalopen.* Want o vr. dat wil en mag ik getuigen, dat niet het goede, maar de zonde mij de dood geworden is. En dat het voor mij hoe langer hoe groter geheim wordt, waarin de ware godsdienst bestaat. En dat doet mij uitzuchten met Augustinus: Heere leer mij U en mijzelf kennen.

Nu de Heere zij met u te samen en zijt alle van ons hartelijk gegroet.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

44. Andel, 13 jan. 1921.

Geliefde vriend!

Hiermede meld ik u onze welstand, behalve mijn vrouw, die heeft de laatste tijd veel last van de roos in het gezicht, de pijn die zij opgedaan had met die val van een poosje terug, is gelukkig beter. Zo zien wij dat hier om der zonden wil het ene maar plaats maakt voor het andere. Maar wij zijn bevoorrecht, als wij in en onder dat alles beleven, wat de kerk getuigt: Hij handelt nooit met ons naar onze zonden, en Hij vergeldt ons niet naar onze overtredingen. Ja, dat wij op mogen merken, dat in al de wederwaardigheden, de inmengsels zijn van Zijn goedertierenheden. Zo krijgt een elk zijn portie, dat hem toegelegd is, waarvan David getuigde: *Hij zal over mij brengen wat Hij over mij bescheiden heeft.* Maar wij zijn bevoorrecht als wij bewaard mogen worden, dat wij niet lijden als kwaaddoeners, naar het woord van de apostel. O, al worden wij dan gesmaad en vervolgd, en al razen de mensen dan al tegen ons, dat is niet zo erg.

Ik heb daarin 't kort een proef van moeten doorstaan, dat ik gescholden werd (door zogenaamde bekeerde mensen voor dief, schurk, ploert enz. enz.) Omdat ik die mensen moest wijzen op hun onrechtvaardige handelwijze in natuurlijke zaken. Maar vr. de Heere heeft mij bewaard, Hij alleen, en mij een stipje doen beleven, van wat die dierbare Heere Jezus Christus deed, *Die toen men Hem schold niet wedschold en toen Hij leed niet dreigde.* En daar had ik geen erg in voor een poosje daarna. O, wat maakte dit mij klein en ik mocht geloven, dat het alleen maar was, uit een overdruk uit Hem in mij. En waarlijk, ik geloofde, als ik zwijg als ik gescholden wordt, dat is nog niets noemenswaard, maar Hij die geen zonden gekend nog gedaan had. O, wat is dat toch geweest. Wat een onderwerping, wat een liefde drukt zich hierin uit. Dat kan in geen woorden beschreven worden. O vr. die liefde is het wel waardig, om ook hierin een klein portie te delen. Indien zij dit doen aan het groene hout, wat zal aan het dorre geschieden? Het was waarlijk wat groots voor mij, om zijn 't wille smaadheid te mogen lijden, en toch gevoelde ik, dat ik Hem weer nodig had, in Zijn bewarende liefde om bewaard te worden voor die goddeloze zonde, van hoogheid des harten. Ach wat zijn wij toch steil diep afhankelijk in alles.

Zondag heb ik makkelijk gelezen in een predicatie van **Erskine**, over deze woorden: *En de Heere uw God zal deze volkeren allengskens voor uw aangezicht uitdrijven.* Wat heeft de Heere die man toch duidelijk neer doen stellen, wat een mens al doormaakt, eer hij op het slagveld komt, om met die overwonnen vijanden te strijden. Wat zijn er al niet een velden op welk een mens komt, voordat hij waarlijk die goede strijd des geloofs strijdt. En wat waarschuwt die man toch in de Naam des Heeren, en zegt zelfs nadat wij al vele velden over en door geleid zijn, dat wij niet verre zijn van het Koninkrijk Gods. O, de vrouw van Lot staat nog heden ten dage als een getuigenis voor ons, dat wij op de vlakte nog even goed kunnen omkomen als in Sodom. De Heere roept ons daarom toe:

Gedenkt de vrouw van Lot. Ach dat gij toch ook maar haast en spoed moogt maken en maar niet om moogt zien, naar hetgeen achter is, maar dat ge maar als een vermoeide en belaste, tot Hem moogt gaan en dat ge door genade ook bewerkt moogt worden, om uw juk en last nog eens kwijt te mogen raken. En dat zachte juk en die lichte last nog eens op u moogt krijgen te nemen, van die dierbare Heere Jezus Christus. Waarlijk Hij staat nog aan de deur van uw hart te wachten om binnen gelaten te worden. O dat die grote en zware grendel het ongeloof eens verbroken mocht worden. Dat daartoe dat dierbare geloof u geschonken moge worden. Dan breken de grendels en vallen de muren enz. De Heere schenke en vermenigvuldige in uw hart genade, om genade nodig te hebben, en vrije genade te mogen beleven. Ontvang onze aller hartelijke groeten. Uw toegenegen liefhebbende vriend,
O. Bouman.

45. Andel, 4 maart 1921.

Geliefde vriend!

Wij waren blijde een briefje van u te mogen ontvangen, daar ik na mijn vertrek van ulieden nog dikwijls om en over ulieden gedacht heb. Ik ben er goed mee verenigd, dat je die wezen behulpzaam moogt zijn, daar het zo op jullie weg ligt.

Moge de Heere u in alles wijsheid en verstand schenken, om ook deze zaken naar behoren te mogen regelen. Wat ons aangaat, wij mogen door 's Heeren goedheid allen nogal wel zijn, alleen zijn sommige erg verkouden, maar laten wij maar niet klagen, want ach, ach, wat onderscheid ons toch van zovelen, die met allerlei ellende bezocht worden, of die overgegeven worden aan de macht der duisternis. Ach 't zal toch wat wezen, om zo onbekeerd de Heere te moeten ontmoeten, Die ons het leven gegeven heeft, en een tijd van voorbereiding, ja een tijd van genade. O, wat zal die grote eeuwigheid toch ontsluiten. Ach, wat zijn ze toch gelukkig, die hier in de tijd ontdekt mogen worden, en tot een zuivere kennis van God en van zichzelf gebracht mogen worden, ja, die verslagen in het hart mogen worden, en leren vragen, wat moeten wij doen om zalig te worden. Ja, die met al haar eigen werken, hoe langer hoe meer zich schuldig leren kennen, en geen uitweg kunnen vinden, met en in haarzelf, en die tot de bekentenis voor de Heere mogen komen, dat al haar gerechtigheden een wegwerpelijk kleed zijn, en wiens zielsogen verlicht mogen worden, om te zien op het gezegende Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt. O die ogen zullen nooit meer terug zien, die zullen nooit meer verzadigd kunnen worden buiten Hem, maar zullen al meer gewaar worden, de kracht der Waarheid. Dat de wet door Mozes gegeven is, maar dat de genade en waarheid, door Jezus Christus geworden zijn. En al is het dan, dat diegene het veeltijds toeschijnt of het al verder afraakt.

O, daar zijn toch ogenblikjes, dat het zielsoog verlicht wordt om op Hem te zien, ja in Hem te zien in wie een volheid is en Hem ook te erkennen als die almachtige God, om hetgeen dat onmogelijk bij de mensen is niet alleen mogelijk te maken, maar ook te doen. Gelukkig maar, die aan die Deur gelegd mag worden en daar gehouden mag worden, totdat de grote Deurwachter open doet en zegt: *Kom in*, enz. Niet die roepen *Heere, Heere, maar die daar doet de wil Mijns Vaders, Die in de hemelen is.* zegt onze Heere Jezus Christus, en dat is, dat wij geloven in Hem, Die Hij gezonden heeft. O, wat een liefde eis is dit toch, dat is een eis waaraan ons eeuwig heil vast ligt en waarin dat Goddelijk Wezen, alleen verheerlijkt wordt.

Gelukkig maar, die maar schuldig gemaakt mag worden, aan die liefde eis, die zal leren verstaan wat het is, dat alle mond gestopt wordt, en de gehele wereld voor God verdoemelijk is. O vr. zulk een zwijgende mond, maakt Christus sprekende tot de ziel

en doet ons ondervinden: *Die Mij eren, zal Ik eren.*

Moge de Heere ons daar ons bij aanen voortgang daartoe bewerken, door de bewerking en bearbeiding des Heiligen Geestes, opdat ons vonnis niet zal zijn dat andere. Maar die Mij versmaden zullen licht geacht worden. Als je deze ontvangen moogt, zal denk ik, ook uw verjaardag weer daar zijn, en daar feliciteren ik en mijn vrouw en kinderen u mede, en wensen u toe de genade Gods in Christus Jezus in alle weg en pad.

Groet verder de fam. en ook gij hartelijk van ons allen gegroet.

Uw liefhebbende toegenegen, maar arme vriend,

O. Bouman.

46. Andel, 26 mei 1921.

Geliefde vriend!

Door de onbegrijpelijke verdragende liefde Gods in Christus Jezus, onzen Heere, mag ik u melden dat wij allen nog in redelijke welstand mogen verkeren, en ik hoop dat het ook met u en bij u, wel mag zijn. Ik heb de laatste dagen zo dikwijls over u gedacht en met u gesproken, maar hoe en wat daar zal ik maar niet aan beginnen, want dat zou te lang worden. Alleen dit dat ik verlangende was u te zien, of iets van u te mogen horen.

Wat is het nog niet een onbegrijpelijke weldaad, waarvan ik arme ellendige in mijzelve moet belijden, de waarde o zo weinig te beseffen, dat er nog enige belangstelling aanwezig mag zijn, tegenover elkander daar wij toch van nature haters Gods en van onze naasten zijn. O, te mogen geloven, dat dit is vloeiende uit de soevereine liefde Gods in Christus Jezus onzen Heere. O, dat doet ons zo een laag plekje innemen, en wat komt des Heeren Geest ons niet gedurig bekend maken, wat wij zijn en blijven in onszelf aangemerkt, en ach dat hebben wij zo nodig, opdat wij zuchtende gemaakt en gehouden zouden worden, en Hem in Zijn gezegende bediening zouden nodig hebben. En door dat dierbare geloof zouden leren gebruiken. Ach, wat een arbeid der liefde wordt er toch aan een arm mensenkind ten koste gelegd, en langs welk een weg is genade verworven?

Daar mocht ik laatst nog een indrukje van hebben onder het lezen van een predicatie van **H. Binning** over Rom. 8 vers 3, en wel inzonderheid waar hij handelt over de diepe vernedering van Christus, met deze woorden: *In de gelijkheid des zondigen vleses*. O die lage bukking van Hem, Die waarachtig God is en eeuwig blijven zal, om te komen in de gelijkheid des zondigen vleses (doch zonder zonde). O, Hij de eeuwige Zone Gods, eenswezens met de Vader en de Heilige Geest tot zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden zijn rechtvaardigheid Gods in Hem.

Ach vr. hier loop ik stomp, om neer te schrijven wat dat teweeg bracht, maar dit alleen nog, dat hoe diep ik hier onder vernederd werd en mijn ziel door liefde ontvonkt werd tot liefde, en mijn hart daarna zo uitgebreid werd, om Hem voor te stellen en aan te bieden, maar ook wat het wezen zal Die te verwerpen, en te blijven verwerpen, Die van de hemelen spreekt.

En o vr. dat zal wat wezen als de arme mens Hem hier niet te kennen of te erkennen, als Hij komen zal op de wolken des hemels dan zal alle oog Hem zien enz. Ja, zoals Hij waarlijk is, God en mens in één Persoon, Dat gezicht alleen zal teweeg brengen voor allen die Hem hier niet hebben leren kennen, om uit te roepen, bergen valt op ons en heuvelen bedekt ons, van het aangezicht Desgenen enz.

O, dat zal een enige dag zijn, want het zal noch dag, noch nacht zijn. Ach vr. en dan te mogen geloven, dat de Heere Jezus zegt: Maar gijlieden heft dan uw hoofden opwaarts en weet enz. Ach, ach dat zal wat wezen voor dezulken. In zichzelf niet uitnemender, ganselijk niet. O neen, alleen maar om en naar dat eeuwig welbehagen Gods in Christus.

O, kon ik het eens beleven, wat het is, geliefd om en in de Geliefde. Ach, dat de Heere ook uw ziel maar gaande moge maken en houden, om het Hem eens te mogen gunnen, uw ziel zalig te maken.

Ach, dat alles eens mocht ontvallen, opdat Hij de Rotsteen uws harten moge wezen, en uw deel in eeuwigheid. O, dat de bearbeiding des Heiligen Geestes u daartoe moge bearbeiten, want die zal het uit het zijn nemen en ons verkondigen.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

47. Andel, 2 sept. 1921.

Geliefde vriend!

Wij mochten uw briefje daar wij naar uitgezien hadden ontvangen. En daaruit vernomen dat jullie het naar het lichamelijke wel mocht maken. Ook wij mogen door 's Heeren goedheid nog wel zijn. Ik zou u al eerder een lettertje terug geschreven hebben, maar daar wij voornemens waren deze week eens bij vriend K. te gaan kijken, heb ik het schrijven zo lang uitgesteld.

Gister namiddag hebben wij hem wezen bezoeken, maar o vr., wat is dat hard achter uitgegaan. Hij was wel bij zijn bewustzijn, maar het gezicht zijner ogen is al weg en ook gebruikt hij geen eten meer, meest ligt hij met een stukje ijs in de mond, dus naar het voorkomt zouden wij zeggen het kan niet lang meer duren. Ik had al dikwijls over hem gedacht en naar de gewaarwordingen, die ik van hem om draag, al eens gezegd, dat ik geloofde dat hij het moeilijk had. Hij weende zo toen ik bij hem kwam, en toen ik hem naar zijn toestand vroeg, zei hij, dat het erg duister was, en dat hij vele en zware bestrijdingen had en gewaar werd, dat hij met hetgeen er wel eens gebeurd was, de grote reis niet aan kon doen. Ik had met hem te doen, ach vr. het moet er maar eens op aan gaan komen. De Heere vergunde mij nog een poosje met hem te mogen spreken, waaronder hij zo vol werd, dat hij zei: *Je licht het slot van mijn hart op*, enz.

Ach vr. ik denk vandaag veel over hem en zou hem zo gunnen, dat de Heere Zijn genade, nog eens aan hem mocht uitlaten en schenken. Als ik zijn legering zo na ga, zou ik haast zeggen, het kon nog wel eens veranderen eer hij weg gaat, maar de Heere alleen weet het, en Die zal naar Zijn vrijmachtig welbehagen doen en handelen. Zijn Raad zal alleen bestaan. Wat is het toch een voorrecht, dat die dierbare Heere Jezus Christus, alles teweeg gebracht en overwonnen heeft, voor allen die Hem van de Vader gegeven zijn, en dat ze niemand uit Zijn almachtige hand kan nog zal rukken. Maar ach vr. Zullen wij daar de bate van hebben, o dan zal het nodig zijn, dat die dierbare Geest het in ons over drukt en dat ons het dierbare geloof geschonken wordt, en dat die Geest dat geloof in oefening brengt en houdt. Want dat geloof is alleen een vaste grond der dingen die men hoopt en een bewijs der zaken, die men niet ziet. En nu denken wij maar te veel, dat wij eerst dit, en dat moeten hebben en zus en zo moeten zijn, en als dat dan anders gaat, o dan kunnen wij niet denken dat het goed is. Het zegt wat, als wij hetgeen moeten gaan beleven wat Johannes de Doper zegt: *Hij moet wassen en ik minder worden*. Niet ik moet minder zijn, maar ik moet minder worden, dat is van doorgaande aard, en dit gaat tegen vlees en bloed in, en tegen alle reden en overleg van het schepsel. Toch is dit de weg, die ten leven leidt, en op dezelve zullen allen gebracht en gehouden worden, die onder dat overblijfsel behoren, dat naar de verkiezing der genade is, en dat eeuwig vast is.

Ik heb dikwijls over u gedacht en kon maar geen andere gedachten krijgen, als dat ge veel bezwaard en moedeloos waart en u erg verlaten gevoelde, daarom was ik blij, dat ik enige letteren van u mocht ontvangen, hoewel ik toch bevond dat ge hetgeen waar ik

het meest naar uitkijk het minste kwam te openbaren. Ik hoop dat ge ons spoedig weer eens iets zult laten horen, en ach vr. wees dan als het kan een beetje openhartiger. Je weet wel dat ik dit uit liefde schrijf nietwaar?

Ik heb deze week **P. de Bie** nog ontmoet, en de Heere heeft ons vergund om nog in liefde en vrede bij elkander te mogen zijn. Ik zou om alles te vertellen eens een dag bij jullie moeten zijn, nu wij zullen hopen, dat de weg eens gebaand mag worden daartoe.

Ontvang allen tesamen onze hartelijke groeten.

Uw liefhebbende vriend,

O. Bouman.

48. Andel, 21 dec. 1921.

Geliefde vriend!

Wij mochten uw briefje in welstand ontvangen. Ook mijn vrouw is weer aardig op mogen knappen, en met mij gaat het ook redelijk wel. Wij waren blijde te mogen vernemen, dat gij ook weer goed en wel thuis mocht komen, en ook dat de andere het nog al wel mogen maken. En zo betoont de Heere nog dat Zijn goedertierenheden over ons groot en vele zijn, daar er toch in ons geen rede voor te vinden is, maar wel het tegendeel, en dat wensen wij altijd te belijden, nochtans staat er mijn ziel naar, om onder die indrukken hiervan te mogen verkeren. Want dat maakt ons klein bij onszelf voor de Heere, en dat verbindt ons aan Hem, Die dierbare Heere Jezus Christus, Die door Zijn verzoenend lijden en sterven alle tijdelijke, geestelijke en eeuwige zegeningen heeft verworven. En nu delen alle mensen in de tijdelijke zegeningen des kruises, maar o, het zal toch wat wezen, als een mens dat niet tot bekering leidt.

Ik had nog een opmerking dezer dagen, onder het lezen van Gods Woord, dat de apostel Paulus zo zegt: *En zij dronken allen uit de Steenrots die volgden, en de steenrots was Christus, maar in het merendeel had Christus geen welgevallen.* O, het is een voorrecht, dat wij de weldaden Christus mogen hebben en genieten, maar bevoorrecht zijn ze, die met die weldaden zich aan haar kant maar schuldig mogen kennen en de Heere maar nodig mogen hebben, om die dierbare Heere Jezus Christus, door een oprecht geloof ingeplant te mogen worden. Want waarlijk zij die geloven, gaan in de rust en daarom kunnen die zielen, die onder de, bearbeiding des Heiligen Geestes mogen komen, ook geen rust vinden buiten Hem, Die die ware rust is.

Ach moge de Heere u maar genade schenken, om niet alleen op uzelf te zien, want waarlijk, dan zal er geen hoop overblijven, maar neem toch maar de toevlucht tot die gezegende Fontein, Christus Jezus, in Hem is alles te vinden, wat wij nodig hebben, en Hij is niet gekomen om der mensen ziel te verderven, maar om die te behouden. Mocht het gezicht van uzelf, u maar niet moedeloos maken, want de Heere wist en weet wat Zijn maaksel is.

Neen vr. al vallen wij ons nog zo tegen, en al komt er gedurig al meer in ons openbaar, zodat wij menigmaal zeggen, waar zal het nog met mij heengaan, en aankomen. Moge het u maar des te meer aanzetten, en doen zien Zijn liefde, om voor de zulke zich te geven, ja voor de zulke alles te weeg te brengen, wat tot het leven en de Godzaligheid nodig is.

U zult wel zeggen, ja dat geloof ik wel voor Gods volk, maar voor mij, daar zal het op aankomen. Ach vr. Zo hebben die voor u geweest zijn ook gesproken, en nochtans heeft de Heere betoond, dat Hij zondaren wil zalig maken en goddelozen rechtvaardigen om niet. **Gray** zegt, dat velen eerst verzekerd willen zijn, en dan geloven, maar het geloof gaat voor, en dan volgt verzekering.

Nu vr. de Heere zij met u, en die ten Uw huize zijn, wil die ook van ons allen groeten,

en ook gij hartelijk van ons allen gegroet.
 Uw liefhebbende, heilzoekende vriend,
 O. Bouman.

49. Andel, 3 juli 1922.

Geliefde vriend!

Heden morgen ontvingen wij uw briefje, en waren daarmee verblijd. Het is een voorrecht vr. als het ons vergund mag worden, ons maar openhartig te weren tegenover elkander. Nu willen wij dat gewoonlijk nog wel wezen, als wij wat denken te hebben, of als men zijn leven vindt in de kennis van zijn ellende, en daar dan maar heimelijk, of ook openbaar een bekeerd mens mee is. Want ach, hoe arglistig en dodelijk eigenlievend is toch het hart der mensen. Maar als men in een weg komt, dat alles ons komt te getuigen, van ons buiten staan, en ons hart ons veroordeelt, ach dan gaat dat zo niet meer. Ja, als men komt te geloven, dat diegene die de Zone heeft, het Leven heeft, en dat diegenen die de Zoon niet heeft het Leven niet heeft, maar dat de toorn Gods op hem blijft. En door de innerlijke overtuiging zo'n mens gewaar wordt, dat alles waarop hij voorheen nog steunde, en zijn leven nog in had, hem begint te ontvallen, en hij gewaar wordt in plaats van liefde haat, in plaats van begeerte afkeer, en in plaats van oprechtheid vol te zitten van ongerechtigheid, in plaats van geloof ongeloof enz.

Ach ja, dan wordt men zo gewaar, dat men hier niet mee voor de dag durft te komen en ook verliest men in zulke wegen zoveel vrienden. En zie, dan is het een voorrecht als men dan, al is het nog zo weinig, zichzelf als zo een in zichzelf, eens voor de Heere neer mag leggen, en ook voor elkander. Want ach, gel. vr. wij willen maar niet wezen voor de Heere, die wij toch waarlijk zijn, en dat zou ook nooit gebeuren, als niet die dierbare Geest ons kwam bewerken en te overreden. En o, wat is het een voorrecht, als een mens eens tot de Heere mag gaan, zoals hij is. Ja, wat bevindt hij dan niet, dat de Heere zegt: *Grimmigheid is bij Mij niet*. Ach wat moet zo een mens, dan niet van achteren leren verstaan, dat de Heere Jezus zegt: *Die iets liefheeft boven Mij is Mij niet waardig*.

Wat ligt toch altijd de oorzaak bij het schepsel. O wat zien wij vaak toch weinig gepastheid, onmisbaarheid, en algenoegzaamheid in die dierbare Heere Jezus Christus, en toch is in Hem, en aan Hem, alles te vinden, wat een arm verloren zondaar nodig heeft. En wat geeft het niet, als onze ogen, Hem eens mogen krijgen te aanschouwen, als zijnde om onze overtredingen verwond enz. als Diegene Die de pers alleen getreden heeft, ja als Diegene, die aan alle gerechtigheid heeft genoeg gedaan. Ja wat geeft ons dat daar weer bij vernieuwing, een hopen aankleven aan Hem, en wat werkt dat niet in ons, een goedkeuren van Zijn wegen, die toch nooit onze wegen kunnen zijn, en van Zijn gedachten, die niet onze gedachten zijn.

En daarom vr. geve de Heere in genade, om de Meester veel moeilijk te vallen. Ach kleef Hem maar aan, leg u zelf maar voor Hem neer, zoals ge zijt. Ik had verleden week nog een opmerking onder het lezen van Gods Woord, over de Wet der melaatsen. Als iemand een gezweer had enz. dan moest diegene zichzelf de priester vertonen, en die moest hem bezien, maar het moest hierin openbaar zijn, dat de plaats dieper was dan het vel. En als het onzeker was, werd hij opgesloten (ik moet kort zijn). Hij die de plaag had, werd niet rein verklaard als er levendig vlees tussen was. Ja daar mocht geen haartje zwart meer wezen. Wat een tegenstrijdigheid voor het verstand, geheel ziek, en dan gezond, enz.

Doch ik moet hier afstappen, u vraagt mij over het stemmen. Ach vr. wat een diep treurige toestand is dit toch, waar zal het nog eindigen. Ik voor mij zou zeggen, laten wij maar achteraan komen, en zoeken te beleven. *Ten die dagen zal de verstandige zwijgen,*

want het zal een boze tijd zijn. De Heere geve u genade en wijsheid in alles.
 De hartelijke liefhebbende groeten.
 Uw vriend O. Bouman.
 Ook de groeten van allen.

50. Andel, 7 dec. 1922.

Geliefde vriend!

Wij hebben uw briefje mogen ontvangen, en daar ulieder welstand uit mogen vernemen. Wat ons betreft, wij mogen door 's Heeren goedheid grotendeels nog al wel zijn. De kleine Jan is ook al een paar dagen niet goed. Ach wat zijn er door de zonde toch een ellende in de wereld gekomen, en wat krijgt daar toch elk zijn toegelegde portie van. Ik heb zelf de laatste tijd nog al eens pijn in de zijde, en zwaar gevoel in mijn buik.

De zwager van A.B.F. die heeft weer een beroerte gehad, en ligt op zijn uiterste, hij heeft in het geheel geen kennis meer, daar is niets meer te verwachten als de dood. Ik dacht vanmorgen zo, toen ik bij hem stond, ach het zal toch wat wezen, als men zo de eeuwigheid ingaat, van kindsbeen aan er onder gezeten, en veel gehoord en bijgewoond wie de Heere is uit vrije liefde voor Zijn volk. Ja, een zekere smaak om het te horen en veel onderscheid in het horen, waardoor men kiest wie men het liefst hoort, en met dat alles onbekeerd. Ach, wat zal het toch uitmaken, en wat is het toch een wonder, die er toe verwaardigd mag worden.

Ik mocht er nog een woordje spreken, ook aangaande die rijke jongeling, dit was toch een mens die gewaar werd, dat hij met al hetgeen hij gedaan had, nog het eeuwige leven niet kon beërven, want hij zegt: *Goede Meester, wat doende zal ik het eeuwige leven beërven*. En het scheen hem nog al wat te drukken ook, om door te dringen en tot Hem te komen, om te vragen. En wat zegt de Heere: *Gij weet de geboden* enz. En waarlijk hoevelen zijn er niet, die het niet zo ver gebracht hebben, om met hem voor de Heere te kunnen getuigen. Al deze dingen heb ik onderhouden, van mijn jonkheid af, ja hoevelen zijn er niet die daarin geheel voldaan en gerust zijn, en dat was hij toch niet, hij durfde er zich het eeuwige leven niet door toe te eigenen. Het was nog geen gewicht genoeg, en daarom wilde hij nog meer doen, en wist toch maar niet wat. En daarom vroeg hij de Heere om onderricht in hetzelve.

En o, wat komt de Heere een geheel ander doen, voor hem bekend maken. Niet meer doen als er gedaan was, maar een doen hierin, om alles te verkopen, wat hij had, en dan weer te komen, en Hem te volgen. O, die gang die Hij ging, die was een gang, waar alles bij in kwam te schieten, wat van en voor vlees en bloed begerig was. Ja, Hij ging een weg in en door, naar de dood, om aan alle gerechtigheid te voldoen, en dan toch sterven. O, het recht Gods moest genoeg gedaan worden enz.

O, wat zit er dat doen toch diep in, bij de arme mens. De discipelen kwamen ook al te zeggen: Wat moeten wij doen opdat wij de werken Gods mogen werken, die komen alweer wat verder. Die konden het met hun eigen werken niet klaar krijgen, en wilden wat anders gaan werken, namelijk de werken Gods. En ach, wat zegt de Heere Jezus? *Dit is het werk Gods, dat gij gelooft in Hem, die Hij gezonden heeft*. O ja, niet die werkt, maar die gelooft in Hem. En daar kan de arme mens maar niet toe geraken. Hij wil maar niet scheiden van zichzelf, en van eigen doen, en toch zegt de Heere: *Die iets liefheeft boven Mij is Mijns niet waardig*. Daarom wordt het dan ook zo onmogelijk voor diegenen, die moeten erkennen, ja willen erkennen, dat deze dingen alzo zijn. O, daar wordt het paadje smal voor, en de poort zo eng, dat ze menigmaal denken, ja besluiten, dat ze er nooit over en door zullen komen. *En nochtans het vaste fundament Gods staat, hebbende dit zegel, de Heere kent degenen, die de Zijnen zijn*. Ja, daar is een overblijfsel

naar de verkiezing der genade, en al zullen die gaan door het water, en door het vuur, die zullen er door en uitkomen, want die Hij lief gehad heeft, heeft Hij lief gehad tot de einde. En daar betoont Hij aan, dat Hij is God de Almachtige. Ja vr. wat onmogelijk is bij de mensen is mogelijk bij God.

Geve de Heere uit loutere genade, ons genade om het maar bij Hem en in Hem te zoeken, en Hem te kennen in alle onze wegen. Gewisselijk dan zal Hij al onze paden recht maken.

Ontvang onzer aller hartelijke groeten.

Uw liefhebbende toegenegen vriend,

O. Bouman.

51. Andel, 28 febr. 1923.

Geliefde vriend!

Wij waren blijde, dat wij eindelijk eens een briefje van u kregen. Als ik het woord eindelijk gebruik, is dat niet in de vorm van verwijt, maar van belangstelling. Ik wist niet meer wat er van te denken. Dan hoorden we dat die en die een briefje gehad hadden van u, en dat is heel goed hoor, maar je kunt wel denken, dat wij ook uitzien om eens wat te horen. Ik had juist het voornemen u een briefje te schrijven, toen uw brief kwam. Ik bemerk dat je nog al aardig op de hoogte gehouden wordt, hoe wij het zo al maken, en waar ik zo nu en dan eens naar toe ga en met wie. De belangstelling omtrent mij en mijn doen en laten is groter als ik zelf wel weet, bemerk ik zo nu en dan wel eens. Maar laat ik hier van afstappen en trachten enkele vragen te beantwoorden.

Wat mij betreft, ik ben op 't ogenblik weer hersteld. Verder zijn er bij ons in het gezin verschillende ziek geweest, maar gelukkig weer beterende.

Mijn vrouw heeft ook enkele dagen te bed gelegen, maar nu gaat het weer aardig vooruit, en zo leert de ondervinding dat wij om der zonden wil alle ellendigheden onderworpen zijn, maar ook (en dat is onbegrijpelijk) dat de barmhartigheden des Heeren groot en vele zijn.

O geliefde vr. als wij daar meer een indruk van mochten hebben, wat zou het ons dan toch wonderlijk groot zijn, dat dat hoge, heilige, rechtvaardige Wezen, die aan ons niets verplicht, nog verschuldigd is, en wij aan Hem alles, en wij die daar tegenover niets doen, als hetgeen in strijd is met Zijn heilige wet, dat de Heere nochtans dezulke onderhoud enz. Wat is dat toch een hoge en verhevene weg van onbegrijpelijke liefde, dat het de eeuwige God behaagd heeft, die van alle eeuwigheid wist wat de mens die Hij scheppen zou, naar Zijn beeld en gelijkenis doen en zijn zou, om daar gedachte des vredes over te denken en niet des kwaads.

O geliefde vr. is het wel een wonder, dat de apostel daarover uitroept: *O, diepte des rijkdoms, beide der wijsheid* enz. Ja, als onze ziel door de genadige bediening des Heiligen Geestes daar iets van mag waarnemen, o dit is niet in woorden te brengen, dat de eeuwige God, ja de eeuwige Zone Gods, die Eenswezend is met de Vader en de Heilige Geest vrijwillig op zich genomen heeft, om ter Zijner tijd de menselijke natuur aan te nemen, ja ter Zijner tijd voor de goddeloze te sterven. En dat is bevestigd geworden, daar getuigt diezelfde apostel van. *Want God bevestigt Zijn liefde jegens ons, dat Christus voor ons gestorven is als wij nog zondaars waren.*

O gel. daar heb ik de laatste tijd nog wel eens wat van mogen hebben en dat maakte mij dan zo klein en het had soms zo'n invloed op mijn lichaam, dat het er soms als van gesloopt werd. O, hier is een uitnemende liefde. O geliefde vr. staat hier eens even met mij stil, en aanschouw dat grote gezicht, waarom een braambos kan branden en niet verteerd worden, omdat er de God Abrahams, Izaäks en Jakobs in is. De God des

verbonds en eeds. Wat mij dan wel veel aandoet is dit, het grote van de liefde om voor goddeloze, voor vijanden, ja het is nooit om uit te drukken, wat wij zijn in ons grondbestaan, om daar de menselijke natuur voor aan te nemen. O, wat een verheven Middelaar is toch die dierbare Heere Jezus Christus. O, beziet Hem toch eens, o daar zijn geen beletsels om u van Hem terug te houden. Wat een grote liefde, daar is niets van onze kant toe in aanmerking gekomen, en daarom staat ook onze doodstaat niets in de weg. O, ik heb mogen ondervinden bij vernieuwing, dat wij mogen komen zoals wij zijn, en ook zo door Hem aangenomen worden.

Ach mochten wij dat meer beleven, om zondige harten, goddeloze harten, afkerige harten, liefdeloze harten, ja waar zal ik eindigen, aan Hem te geven, dan zullen wij ondervinden: En ik zal uw afkeringen genezen.

O, wat zitten wij toch veel op ons eigen te zien en al weten wij dat het anders is, toch gedurig maar weer, het net aan onze kant, en die nacht vingen zij niets. Ach, dat Die verworvene Geest onze harten moge komen bewerken, om ons tot Hem te trekken, zoals we zijn, opdat wij verwaardigd mochten worden te ondervinden, wat de oude rijm van Ps. 25 zegt: God is waarachtig en goedig, Hij is het en blijft zulks altijd. Nu de Heere gedenke ulieden en ons, naar Zijn grote barmhartigheid in en om Christus Jezus' wille.

Onze liefhebbende groeten, uw liefhebbende vr.

O. Bouman.

52. Andel, 19 juni 1923.

Geliefde vriend en vriendin,

Wij waren blijde een briefje te mogen ontvangen en daaruit vernomen dat het bij ulieden nog al wel mag zijn. Ik was blij dat de ontmoeting met B. goed gevallen is, mochten de vruchten van deze ontmoeting maar strekken tot 's Heeren eer, en moge de Heere schenken dat wij Hem maar met een eenparige schouder mogen aankleven en benodigen, Die alleen kan ons in de rechte sporen leiden, en o, dat is niet het minste, ons ook daar in kan houden. Ach wat hebben wij dat toch nodig en leert ons toch gedurig de bevinding. O, ik kan de tijd soms zo donker inzien. Zondagmorgen mocht mijn ziel nog versterkt worden onder het lezen van Owen over Ps. 130. De Heere zij er alleen de eer van toegekend. O hoe gelukkig toch, dat Hij nog voor ons gezorgd heeft, ook die aangaande. En o, wat is het toch tot sterkte in zulke tijden als wij beleven, dat de Heilige Geest het nog toepast, hetzij tot lering, besturing, bestraffing, versterking en opbouw in dat allerheiligst en dierbare geloof.

Ik was bij v. d. H. vandaan nog bij B. geweest. Toen ik thuis kwam, was na een half uurtje vr. L.K. Zijn vrouw G.D. en vrouw, **Mietje van Drimmelen en Jaapje de Bruin** bij ons. Wij mochten nog vredig bij elkaar zijn. Ook heb ik met veel genoegen J. de B. horen spreken. Ik mocht in haar opmerken, de genadige onderwijzingen des Geestes, in de ontdekking van haar schuld en zonde, en die liefde tot de deugden Gods in betrekking van Gods rechtvaardigheid en ook in betrekking tot Hem, die dierbare Heere Jezus Christus, in wie al de deugden Gods opgeluisterd zijn geworden, en die door Zijn offerande en opstanding uit de doden, verworven heeft een gerechtigheid die redt van de dood.

Ik heb nog dikwijls aan haar gedacht, moge de Heere nog eens blijken geven aan Zijn arm volk, dat hoe donker en duister het ons alles toeschijnt, dat Hij koning is over Sion, de berg Zijner heiligheid, en mocht als een vrucht van Zijn genadig besluit, nog eens gezegd kunnen worden: *deze en die is aldaar geboren*, en mocht de Heere nog eens betonen, dat Hij ze zelf bevestigt tot grootmaking Zijns Naams, en tot sterkte en bemoediging van Zijn in Zichzelf ellendig volk, die nochtans op de Naam des Heeren

eeuwig zullen hopen en vertrouwen.
 Met hartelijke groeten, uw liefhebbende vr.
 O. Bouman,

53. Andel, 28 nov. 1923.

Geachte vriend,

Heden morgen mochten wij uw briefje ontvangen. Naast de Heere de gevers bedankt. Ik hoop het gezondene bij de wed. N. te bezorgen. Ook mochten wij vernemen dat het met u en uw gezin voor het lichamelijke nog redelijk wel mocht zijn. Door 's Heeren goedheid mag het bij ons ook nog al gaan. Behalve M. die sterkt nog maar weinig aan. Ach wat hebben de zonden toch een ellende in de wereld gebracht. En nu weten dit als waarheid de meeste mensen wel. Maar ach, dit kan op zichzelf geen voordeel voor onze ziel aanbrengen. Daar is wel geen zaligmakend geloof zonder historisch geloof, maar wel veel historisch geloof, zonder zaligmakend geloof. En daarom dan ook kunnen diegenen, die bearbeid worden door die dierbare Geest, het met de wetenschap der dingen niet stellen, maar worden naarmate die ziel zichzelf krijgt te kennen, en daar tegenover bij ogenblikken wie de Heere in Zijn barmhartigheid nog betoond te zijn voor de zulke. Ja soms een oog mogen krijgen langs welke weg die barmhartigheid zich uitlaat, dat dit een uitvloeisel is van die eeuwige gezegende gerechtigheid van Hem, Die dierbare Heere Jezus Christus, Die met Zijn hart Borg geworden is, en dat betoond heeft, daar Hij de menselijke natuur aangenomen heeft, en aan alle gerechtigheid heeft genoeg gedaan enz. Ja, de dood heeft overwonnen om aan dode zondaren het leven te geven.

O, ja wanneer deze oneindige liefde soms het hart klein maakt, en het vrije daarvan die ziel enige hoop doet scheppen, en de Heere aan doet kleven. Ach, als deze dingen weer uit het gevoel des harten weg zijn, ach hoe menigmaal komt dan de wetenschap dezer dingen, dezulke juist aan te tonen, dat de schuld van onze onbekeerlijkheid bij hen ligt: *Dewijl Ik geroepen heb en gijlieden geweigerd hebt te komen, zo zal Ik* enz.

O ja, dan zijn daar ogenblikjes dat dezulken overreed worden, juist door de betoning van die grote liefde tot zondaren, en al die arbeid, die de Heere aan hen ten koste gelegd heeft, dat Hij rechtvaardig zal zijn, wanneer Hij Zijn recht aan ons uitvoert. En toch gaat dit maar weer voorbij en wordt hij dit heilig recht niet onderworpen, en komt hij in zijn gevoel en waarneming weer zover van de Heere af. Ja in plaats van behoefte een waarneming van afkerigheid, in plaats van droefheid haat, in plaats van afkeer van de zonde, schijnt het of de zonde ons leven is, en dat het niet doen derzelve maar vloeit uit allerlei bij-eindens. En dan wordt men gewaar nog dezelfde te zijn (indien niet erger) en toch gaat men dan weer proberen om in zulke en zulk een gestalte te komen, die wij menen dat goed is.

Ach vr. om te geloven dat onze Heere Jezus Christus gekomen is, om zondaren zalig te maken, dat (vergun mij deze uitdrukking) dat gaat nog wel, maar om dan daarna vatbaar gemaakt te worden en te geloven, dat Hij ook gekomen is, om goddelozen te rechtvaardigen om niet. Ach mijn vr. dit zal of zou ook nooit kunnen, als niet alle diegenen, door die Goddelijke kracht en bediening des Heiligen Geestes er toegebracht werden.

Nu ik moet eindigen, de Heere schenke u maar ontdekkend licht en genade.

Ontvang de groeten en doet ook de onze bij u,

Uw vriend O. Bouman.

**Onderstaande brieven zijn een kleine selectie vanuit deel II van de
Brieven van Otto Bouman.**

ANDEL, 9 Sept. 1920.

Geachte Vriend met de Uwen!

Hiermede mag ik U melden, dat wij door 's Heeren goedheid allen nog wel mogen zijn, hopende zulks ook

van Ulieden. En wat verder mijn persoon aangaat, o mijn vriend, dan mag ik U melden, dat de Heere uit oneindige, soevereine liefde, mij nog gedenkt en daar de uitlatingen nog van heeft doen ondervinden. Ik heb een paar weken erg gemakkelijk verkeerd. Het heeft dat lieve Goddelijke Wezen behaagd, mij terug te leiden en door dat dierbare geloof in de schepping in te leiden, hoe God de wereld schiep met alles wat er op en in is, en die geheel klaar maakte en toen dat alles klaar was, dat God toen sprak: *Laat Ons mensen maken, naar Ons beeld en naar Onze gelijkenis.*

O vriend, dat laat Ons, o, daar werd ik bijzonder bij stil gehouden, hoe God met eerbied tegen God sprak en hoe wij door een Drieënige God geschapen zijn. O vriend, het is uit die eeuwige gedachte Gods voortgekomen en door God-drieënig daar gesteld, en o, toen kwam ik in de breuk, o, hier zijn geen woorden, o een drieënig God kwijt, een God van liefde, enz. Ik weet niet ooit zo diep de breuk gevoeld te hebben en beweend, en daarna werd mijn ziel ingeleid in die eeuwige gedachte Gods van eeuwigheid; en o vriend, daar ziet het oog des geloofs een Lam, staande als geslacht, niet een geslacht Lam, maar staande als geslacht. O vriend, dat gezicht vergeet ik nooit. Ik heb wat afgeweend en hoe dat Hij dat nu in de volheid des tijds alles is komen uitvoeren. Want o vriend, zou die liefde-gedachte Gods, ja uit het hart Gods ooit tot ons kunnen komen, o, dan moest het door die weg van verworvene gerechtigheid (doch ik kan in alles niet intreden) ja daar zag ik hoe dat zelfs de verworven gerechtigheid van Christus niet aan en in ons kan komen, als die dierbare en Goddelijke Geest het niet in ons overbrengt, enz. O vriend, toen dit alles zich aan het oog des geloofs voordeed, o, toen riep mijn ziel uit: *o eeuwige liefde Gods des Vaders, o eeuwige liefde Gods des Zoons, o eeuwige liefde Gods des Heiligen Geestes.* O dat aanbiddelijke door de Liefde in de Liefde, dat kan ik nooit uitdrukken en o vriend, daar viel met kracht in mijn hart: *God is Liefde.* O vriend, hier gevoelde ik niet staande te kunnen blijven maar de ondersteuning Gods nodig te hebben. O, als God voor en in ons liefde wordt, en dat langs en door zo een weg, neen, dat doet ons stof en as worden in onszelf en hier ben ik in God geëindigd, zoals ik uit Hem voortgekomen ben. *En toen kwam dat lieve Goddelijke, Vaderlijke Wezen terug, om Zijn recht op mij als Zijn kind.*

En o vriend, hier kon ik niets in liefde op inbrengen, maar o, hier ging het geloof dat door de liefde is werkende uit, en kreeg gebruik te maken van onze verheerlijkte Immanuël, als dat Enige en eeuwiggeldende Reuk- en Dankoffer voor het aangezicht Zijns en onzes Vaders; en daar was ik met eerbied volmaakt in Hem voor het aangezicht mijns Vaders.

Ge kunt wel begrijpen hoe ik onder dat alles gesteld was. O, ik riep maar: *liefde Gods is opgelost in liefde Gods.* En dan dat tedere gevoel van liefde, o vriend, als ik mijn kinderen en de mensen aanzag, o, dan droop ik weg in tranen. O, God kwijt, een drieënig God, een God van liefde en dan aan zo een als ik ben die genade geschonken, mij de grootste der zondaren, enz. O, die betrekking die ik had!

Ook had ik hier geloof in, dat de Heere mij nog gebruiken zou tot uitbreiding van Zijn Koninkrijk. En daar, mijn vriend, wil ik nog graag wat voor blijven ook.

O, ik heb nog onder dat alles gemeenschap mogen hebben met de triomferende kerk en ook met mijn lieve vrienden die Boven zijn. O, nog een kleine wijle tijds, dan zal ik met hen tezamen de kroon voor dat gezegende Lam neerleggen en dan zullen wij Zijn aangezicht zien en zullen Hem dienen, enz.

Nu vriend, de Heere gedenke U en de Uw en Hij doe met dit gebrekvolle naar Zijn welbehagen. Groetend,

Uw Vriend,

O. Bouman.

ANDEL, 5 Jan. 1921.

Geachte Vriend!

Wij hebben door 's Heeren goedheid uw briefje mogen ontvangen en daaruit vernomen dat het met ulieden naar het lichaam redelijk gaat, alsook hoe het vrouw B. gaat. Wat ons aangaat, wij mogen ook nog wel zijn, behalve de vrouw, die sukkelte nogal eens wat, laatst is ze van de zolder gevallen en heeft daar nog al een poosje pijn van gehad, maar is daarvan gelukkig weer hersteld en nu heeft ze weer veel last van de roos in het gezicht en zo zien wij dat de wereld niets oplevert als moeite, kommer en verdriet, enz. En daarom is het zo'n voorrecht als wij verwaardigd mogen worden om met al onze noden en behoeften een toevlucht te mogen kennen, ja een plaatsje te mogen hebben bij en in de Heere. Ach, enerlei wedervaart de rechtvaardige en de goddeloze dienaangaande, maar voor dat arme volk, voor •die ellendigen in zichzelf is er verwachting en waarom? Omdat die dierbare Heere Jezus Christus in alle hun benauwdheid benauwd is geweest. O, die leren er iets van verstaan, dat de kastijding geen zaak van vreugde is, als zij tegenwoordig is, maar daarna geeft zij een vreedzame vrucht der gerechtigheid, namelijk dengene, die door dezelve geoefend worden.

U schrijft zo aangaande uzelf: wie ben ik, enz. had ik maar meer vertrouwen op God, enz.

Ach vriend, wij kijken altijd maar teveel naar de verkeerde kant. Het is noodzakelijk, ja onmisbaar, om de diepte van onzen ellendestaat te leren kennen, opdat wij zouden leren verstaan bij bevinding, dat God rechtvaardig is, als Hij toorn over ons brengt. Ja, dat wij dat erkennen moeten en dat wij geloven dat God van Zijn recht geen afstand kan noch zal doen, en dat wij schuldig zijn de gehele wet te houden. Maar gelukkig, als wij bewerkt mogen worden door de genade Gods, in de bedeling des Heiligen Geestes, om met ons eigen ten einde raad te raken, opdat er alzo nog plaats in ons gemaakt mag worden voor Hem, die dierbare Heere Jezus Christus, Die van zo een veel beter verbond Borg is geworden. Opdat onze harten naar Hem komen uit te gaan en alles in Hem komen te zien en zoeken, wat wij nodig hebben voor onze arme zielen. Hij is het, Die gekomen is om zondaren zalig te maken, en dat niet alleen, maar ook om goddelozen te rechtvaardigen om niet. En waarlijk, Hij wacht nog om genadig te zijn.

O, dat de Heere u maar overtuigen mocht niet alleen van de schuld tegen God, of tegen de wet en de geboden Gods, maar ook van de schuld van het ongeloof, want waarlijk, al het kijken op onszelf, is een zakelijk verwerpen van Hem, Die van de hemelen spreekt.

O, het ligt niet aan onze armoede, jammerlijkheid en blindheid, maar dat wij dezelve niet kennen in die zin, zoals dat nodig is. Ja, en daarom blijven wij dan zo maar daar heen sukkelende, dan weer eens verwachting hieruit, en dan weer eens daaruit, als wij eens gewaar worden in onszelf, dat wij last van de zonde hebben en daar dan soms eens een weinig over kunnen wenen, dan weer eens in onszelf zien, dat wij betrekking hebben op de Heere en Zijn volk, enz., nu dan is er weer een beetje hoop. Maar komt er dan weer wat tegenover, dat de zonde begint te werken en wij kunnen het dan niet

gestuit krijgen, o, waar moet het dan toch heen. Ik zal daar maar afstappen, want daar is geen einde aan. Maar gelukkig, als wij maar bewerkt mogen worden om te mogen geloven, dat wij door de zonde niet half, maar geheel dood zijn ten goede en dat wij niet wat kwijt zijn, maar álles.

O vriend, wij zijn in de val een Drieëenige God kwijt geworden en dat zegt wat. O, dat kan mijn pen noch mond nooit uitdrukken, daar heb ik laatst wat van mogen beleven en als daar het geloof in mag zien met Johannes en hij mag dat Lam zien, staande als geslacht in het voornemen Gods, o, die eeuwige liefde Gods des Vaders. O, daar heeft mijn ziel van uitgeroepen: *o eeuwige liefde des Vaders*.

En dan die eeuwige liefde van Christus, als van eeuwigheid geslacht, daar heeft mijn ziel van uitgeroepen: *o eeuwige liefde des Zoons*.

En dan dat dierbare werk van God de Heiligen Geest! Want waarlijk, het had nooit aan ons kunnen komen, als Hij het niet gedaan had. O daar riep mijn ziel van uit: *o, eeuwige liefde des Heiligen Geestes*.

O vriend, *hier is God voor mij een God van liefde geworden en de eeuwige liefde Gods opgelost in eeuwige Liefde*. En nu zijn de weldaden mij niet tot mijn God, maar God is de God van die weldaden. Nu ben ik verblijd met en in God door Christus Jezus, mijn Heere. Nu beleef ik dat ik wel arm ben en ellendig, maar ook dat de Heere aan mij denkt en nu staat mijn armoede niets in de weg, want armen vervult Hij met goederen, maar rijken zendt Hij ledig heen. O, mijn ziel heeft gereikhalsd naar die dag. Ik gevoelde mij in het lichaam zo eng, het is nog maar door een spiegel in een duistere rede; nochtans wil ik graag mijn tijd hier uitdienen. O, dat weet mijn lieve Vader wel, hoe dat dit ligt.

Ik zou u wel eens willen spreken, maar dat kan nu niet. Mocht de Heere, Die machtig is, uw ziel gewillig maken om zalig te worden, dat gun ik u van harte. Voor zover ik weet maakt het T. nog al wel, maar oud worden, dat begrijpt ge wel en de andere kennissen zijn ook nog al wel.

Van Z. is weer ziek, ik heb hem ook zo juist een briefje geschreven. Verleden zomer ben ik nog bij hem geweest, erg makkelijk.

Doet mijn hartelijke groeten aan vrouw B. en zijt met uw vrouw en kinderen ook van mij en de mijnen gegroet.

Uw toegenegen Vriend,

O. Bouman.

**4. BRIEVEN
VAN**

JACOBUS JOHANNES VROLIJK

GEB. TE DORDRECHT 7 APRIL 1856

OVERL. TE KRIMPEN A. D. LEK 27 FEBRUARI 1919

Met korte levensschets

**Eerste uitgave: Fa. W. Van Gent Jr.
Ridderkerk, 1920**

**Tweede uitgave (reproductie ca 1983: W.H. Hazejager. Reformatorische
Boekhandel, Puttershoek.**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

GENEALOGIE

Johan Jacob Frolich trouwt met Johanna M. Lübbertin

Zoon: Johannes Georg Vrolijk

Zoon: Johannes Georg Vrolijk trouwt Adriana Rackowitsz (Rakwits)

Zoon: Willem Vrolijk

Zoon: Johannes Georg Vrolijk geb. 1807, echtgenoot van Wilhelmina Bozua

Jacobus Johannes [Koos] Vrolijk, geb. 1856 te Dordrecht. Overleden 13 februari 1919 Krimpen aan de Lek

Zoon van Johannes George Vrolijk en Wilhelmina Bozua of Bozuwa

Koos trouwt 24 okt. 1879 te Ridderkerk 23 j. met Adriaantje Molendijk, 20 jaar

Kinderen (in zover bekend uit zijn nagelaten brieven):

1 zoon Jacobus Johannes Vrolijk geb. ca. overl. 27-10-1949; 64 jaar

Wilhelm geb. Ridderkerk, ca 1888/89; trouwt 31 mei 1912 te Ridderkerk 23 j. met Maria de Jong, geb ca. 1892 te Ridderkerk, 20 j. (Blz. 91 brieven)

1 dochter 1893

1 zoon 1895

3 kinderen waren zwakzinnig

In brief 2 schrijft hij over 5 kinderen op 26 februari 1888

Koos schrijft over *mijn zoon en twee schoonzoons, 5 jan. 1917*

Opgave Burgerlijke stand:

Jacobus Johannes Vrolijk, 64 jaar zoon van J.J. Vrolijk en Adriaantje Molendijk

Kinderen:

1. Johannes George
2. Johannes George
3. Gerritje gehuwd met Antonie Taselaar
4. Jacobus Johannes
5. Cornelia
6. Wilhelm
7. Willemina
8. Pieterella
9. Cornelia trouwde met Krijn Huijzer
10. Pieterella
11. Jacob
12. Wilhelm, ca 1888/89
13. Willemina
14. Johannes George

Aantekeningen over het leven van KOOS VROLIJK

Mededelingen over Koos Vrolijk¹²

Koos Vrolijk heeft maar ruim vier jaren geleefd tussen zijn overtuiging en rechtvaardigmaking. Later heeft hij aan moeder verteld dat zijn overtuiging begon in het Huis van Bewaring te Dordrecht. Hij ging dikwijls zaterdags naar de stad om plezier te maken en een glaasje te drinken. Omdat hij een opbruisend karakter had, kreeg hij ruzie in de herberg, met het gevolg dat het op vechten uitdraaide, waarbij enkele stoelen in de gelagkamer met gebroken poten lagen en veel glaswerk over de vloer aan stukken lag. De politie door de kastelein geroepen, sloot hem met nog enkele anderen in het Huis van Bewaring. En dit voorval gebruikte de Heere om hem te arresteren in zijn ziel. Het gevolg daarvan kunnen wij lezen in zijn gedicht.

's Maandags mocht hij weer naar huis in Bolnes, maar kwam te laat bij zijn werk op de werf. Hij schaamde zich voor de portierster **Jaantje van Driel**, een alleenwonende vrouw op de werf die de Heere vreesde. Deze vrouw had hem al dikwijls aangesproken en vermaand over zijn losbandig leven. En Koos had Jaantje altijd maar met een lach en een grap geantwoord, en dat het wel los zou lopen met haar nare voorspellingen van het oordeel Gods. 'Hoor eens Jaantje, ik heet Vrolijk en dat betekent dat ik niet als een zwartkijker of kwezel over de wereld hoeft te lopen, maar ik wil vrolijk zijn!'

Ja maar Koos, zo wordt het hoe langer hoe erger met je, want ik heb het al gehoord dat je in Dordt de boel kapotgeslagen hebt. Zie je nu nog niet in, dat je als een vrolijke Koos gaat drinken, want drinkers worden vechters en komen in de gevangenis.'

Ja Jaantje, ik heb het nu ook ingezien, want toen ik 's nachts in de gevangenis tot mezelf kwam, voelde ik berouw over mijn leven en ik dacht: had ik maar geluisterd naar Jaantje van Driel.

Toen het weer zaterdag werd vroeg Jaantje wat nu zijn plan was. 'Niet meer naar Dordt, was zijn antwoord, ik heb mij voorgenomen om anders te gaan leven.'

Dat is een goed voornemen Koos, probeer het vol te houden. Werkelijk werd het zichtbaar dat Koos veranderd was. Hij maakte zelfs elke week vorderingen in die weg.

"Mijn zonde brak ik af en ging mij bekeren,

't Ontvreemde bracht ik terug, en zuchtte tot den Heere."

De tweede zaterdag daarop ging hij nog eens naar Dordt, maar niet om te drinken, maar bij de kastelein de schade vergoeden. Opgewekt kwam hij terug om het Jaantje te vertellen, die hem aanmoedigde met: goed zo Koos, schuld betalen behoort ook bij de bekering!

Zo dacht onze vriend voort te gaan. Hij had als een goddeloze zijn weg verlaten en meende van deugd tot deugd voort te gaan. Tot de Heere hem dieper ontdekte. Toen ontvielen hem al zijn deugden en Jaantje, waar hij zijn nood ging klagen, ging hem nu wijzen op een weg die uitnemender is. De Heere was zo goed, Hij openbaarde Zijn Zoon in mij. En na vier jaar kwam hij weer bij de dood, maar dat werd voor hem een zalige dood om voor God te sterven. Want Christus trad tussen beide en verklaarde hem vrij voor de Vader. Verzoend met een Drieëinig Wezen!

Met Jaantje van Driel is Koos altijd in oprechte vriendschap gebleven. Hij beschouwde haar altijd als zijn geestelijke moeder, die mede het middel tot zijn bekering was. Want

¹² Voor het grootste deel overgenomen uit: *Komt luistert toe*, door J. van Dam te Kinderdijk

ze had al gebeden voor Koos toen hij nog volop de wereld diende. Toen zij oud werd, heeft Koos haar in huis genomen en werd zij door zijn vrouw verzorgd. Eerst had zijn vrouw nog bezwaren, maar die waren spoedig weg toen Koos vertelde dat de Heere hem was voorgekomen: "Zoon, zie uw moeder."

En wat wonderlijk was voor allen, toen Koos haar zaterdags kwam halen met kar en paard was Jaantje aanstonds bereid om mee te gaan. Ze had in diezelfde week uit dezelfde tekst in Gods Woord in haar hart gekregen: "Vrouw, zie uw zoon." En daar zij eerst niet wist wat de Heere met die boodschap bedoelde, was ze nu zo blij dat Koos hetzelfde ondervonden had.

"En van die ure aan nam haar de discipel in zijn huis." Joh. 19.

Of Jaantje van Driel nog lang geleefd heeft weten wij niet. Wel weten wij dat in zijn brieven dikwijls de groeten staan van zijn vrouw en J.v.D. Maar van haar sterven of begrafenis hebben wij niets kunnen vinden.

Van andere mensen die Koos hebben gekend wordt het volgende verteld:

Er woonde een bekeerde vrouw in het buurtje, waar hij altijd langs kwam, als hij naar zijn werk ging. Opgeruimd van aard zijnde, maakte hij weleens een grapje tegen zo'n vrouw als hij voorbij liep, maar die oudere bekeerde vrouw zei, terwijl ze hem nakeek: "O Heere, dat U die jongen eens bekeren mocht!" Het duurde niet lang of Vrolijk werd staande gehouden en daar hij totaal onkundig was, voelde hij zich op een geestelijke wijze zeer aangetrokken tot die vrouw. Zodat hij al spoedig bijna elke avond, na zijn huiselijke bezigheden verricht te hebben, naar die vrouw ging om onderwezen te worden en hij hing als 't ware aan haar lippen. Als het dan tijd werd om naar huis te gaan, dan zei die vrouw: "Koos, nou moet je naar huis toe hoor! 't Is hoog tijd en zet dan nu dat tafeltje maar bij m'n bedstee en het kookstel erop met een keteltje water en dan kan ik het hier met de Heere wel houden." De vrouw had een kwaal aan de luchtwegen die ze gekregen had bij het werken in het stof van het vlas in de zwingelkeet.

Wat zag de jonge Vrolijk dan groot op die oude vrouw, want hij miste die God! Hij liep in een levend gemis en het gebeurde in die tijd weleens, als hij thuiskwam, dat zijn eigen vrouw (die daar toen geheel vreemd en vijandig tegenover stond) tegen hem zei: "Zo, ben je daar weer? Je houdt nog meer van dat oude lelijke wijf, dan van mij!" In 't begin zei hij weleens tegen die vrouw: "Jaantje, ik ga mij bekeren hoor!"

Dat zei hij in volle ernst en zij was zo wijs, dat ze toen niet zei: "Jongen, dat kun je niet" maar ze zei: "Jongen, dat moet je maar doen, want daar heeft de Heere recht op!" Daarom heb ik hem weleens horen zeggen, als hij er niet veel uit kon krijgen bij de mensen op het gezelschap: "Jullie zijn veel te wijs!"

In Slikkerveer liep Teunis van Drimmelen ook in overtuiging en bij zijn werk in de scheepsbouw was hij eens bezig om met een "fabrieksschaar" een zware ijzeren plaat door te knippen; hij moest dan veel kracht zetten om die plaat op z'n plaats te houden. Daarbij schoot zijn arm uit tot onder die schaar, zodat zijn arm nog maar met een velletje vastzat. Die arm moest daarom afgezet worden, maar toen Van Drimmelen bij dat ongeluk op de grond lag heeft God hem juist in dat tijdsgewricht vrijgesproken van schuld en straf. Toen Vrolijk dat hoorde, zei hij, zijn beide armen naar boven stekende: "O Heere! Beide m'n armen eraf, als mij dat voorrecht te beurt mocht vallen!" Zo jaloers was hij op z'n vriend.

Zo was er dus enige tijd waarin Van Drimmelen wel de zekerheid des geloofs had en Vrolijk nog niet.

In die tijd stuurde Van Drimmelen Vrolijk eens naar Leen Capelle, een zeer geoefende

man in de genade (zoals men uit zijn boek wel kan zien). Vrolijk was toen nog geen 26 jaar en Capelle deed verwonderd, dat zo'n jonge man hem kwam opzoeken "want je kunt toch nog zoveel genieten van de wereld!" Daarop raakte Vrolijk aan het vertellen, hoe de Heere hem te sterk was geworden en dat de wereld geen bekoring meer voor hem had. Hij praatte wel twee uur en Capelle luisterde maar en kreeg uit hetgeen hij hoorde een goede hoop, dat het met Vrolijk goed zou uitkomen. Vanaf die tijd noemde hij hem altijd "m'n zeune" en zoals we uit de boeken van Vrolijk en van Capelle kunnen lezen is er ook altijd broederlijke liefde tussen hen gebleven.

Vrolijk was in zijn jongere jaren smid en stond zich op een avond aan de waterkant te wassen, waarbij de groene zeep rijkelijk schuimde, maar onderwijl kwam Van Drimmelen aanlopen en die zei: "Al wiest gij u met salpeter, en naamt u veel zeep, zo is toch uw ongerechtigheid voor Mijn aangezicht getekend, spreekt de Heere HEERE." Dat was dan weer een grote duw naar beneden voor Vrolijk, terwijl hij zich toch zo ernstig aan het bekeren en aan het reformeren was.

Dit duurde, totdat hem dat grote voorrecht ook te beurt mocht vallen op 26-jarige leeftijd. Dit gebeurde in de middellijke weg door het lezen in de Toetssteen van Van der Groe, waardoor hij als een gans ontledigde en melaatse in zichzelf verloren ging onder het rechterlijke Gods, om in een nieuw leven op te staan. Als hij later van deze grote zaak sprak, dan zei hij vaak tot onderrichting, hoe verkeerd hij werkzaam was geweest vóór zijn rechtvaardigmaking. Dan zei hij weleens: "Toen ik dacht, dat ik er het kortste bij was, zo zag ik van achteren, dat ik er juist het verst vanaf was, want als het dan maar enigszins naar wens ging, dan steunde ik daar temeer op en kon in leven blijven buiten Christus."

Hij waarschuwde veel voor het meest nabijkomende werk als het gevaarlijkste. Hij heeft het geluk gehad, dat hij niets van de godsdienst wist, toen de Heere hem opkeerde, dus kon hij zich niet op de been houden met de boeken over "kleine genade", maar hij ging van meet af aan steeds meer naar de diepte.

Vrolijk heeft in zijn leven zeer veel moeiten, strijd, vijandschap en allerlei wederwaardigheden ondervonden. Evenals ieder kind van God zal hij zeker wel de meeste strijd gehad hebben met zijn oude natuur. Doch daarnaast had hij ook een vijandige vrouw, in zijn jongere jaren een vijandige baas en enige kinderen, die weinig verstand hadden.

Daartegenover had hij niet alleen een groot geloof, doch had hij een opgeruimd, vrijmoedig, onverschrokken en oprecht, ook wel driftig karakter. Gemaakte vroomheid en stemverbuiging moest hij niets van hebben. Hij was niet te bang om mensen aan te pakken als dat nodig was; dan was hij een waarlijk oprecht strijdbaar held met een grote gave des onderscheids. Hij heeft menige huichelaar ontmaskerd, doch anderzijds is hij voor vele oprechte Godzoekers tot grote troost en onderwijzing geweest. Voor zichzelf smolt hij dikwijls weg van verwondering over dat eeuwige vrije soevereine eenzijdige Godswerk en dan drukte hij vaak uit: "Hier weidt mijn ziel met een verwond'rend oog." Zoals bekend is, was Vrolijk onkerkelijk, dat wil dus zeggen, dat hij niet geloofde, dat God in zijn tijd nog waarlijk geroepen leraars in Zijn Kerk zond. Door de strijd en verwarring en al het menselijke en zondige dat zij in de kerken zagen, waren er vooral in die tijd nog veel meer godzalige mensen in ons land, die met oude schrijvers onder elkaar thuis onderwijs en stichting zochten en het kerkelijk leven geheel links lieten liggen, soms zelfs verachten.

Piet de Bie te Alblasserdam was ook wel onkerkelijk, doch zei toch altijd nog tegen 'zijn' mensen, dat ze hun kinderen in de Ned. Herv. Kerk moesten laten dopen, doch Van Drimmelen en Vrolijk waren sterker in hun afwijzing van het kerkelijk leven en zo waren er in hun kringen verscheidene ouders, die hun kinderen tenslotte zelfs ongedoopt

lieten. Vrolijk las dus oude schrijvers voor een gezelschap, dat altijd in zijn huis bij elkaar kwam.

Toen ds. Boone in de eerste helft van het jaar 1908 te Bolnes een Ledeboeriaanse gemeente institueerde, volhardde Vrolijk steeds in zijn onkerkelijk standpunt en ging daar ook nooit naar ds. Boone luisteren. Ds. Boone bezocht hem dan wel en, zoals men ons weleens vertelde, gooide hij dan z'n steek in een hoek van de kamer op de vloer en zei dan: "Kijk Koos, daar ligt de dominee en nou gaan we eens praten!" Hij beduidde daarmee, dat hij niet kwam met z'n leraarschap of z'n kerkelijke zaken, doch dat ze elkaar bezochten als kinderen Gods. En dan ging het ook echt goed.

Vrolijk stond zo onwrikbaar vast op zijn onkerkelijk standpunt, dat ds. Boone daar niet aan vermocht te tornen. Nadat ze nog eens tot in de nacht hadden zitten praten vroeg de andere dag iemand aan ds. Boone hoe dat gegaan was en zijn antwoord moet toen geweest zijn: "Onder het Oude Verbond gebeurde het ook weleens dat de Levieten meer geheiligd waren dan de priesters!"

Als Vrolijk eens een leraar ontmoette waar hij niets van geloofde, dan kon hij het ongezouten zeggen. 't Moet eens gebeurd zijn op de Lekboot dat hij in gesprek raakte met een dominee en die man vertelde zelfs nog over z'n bekering en z'n roeping tot het ambt, doch Vrolijk bevond, dat het allemaal maar uit de mens was en zei hem: "Ruim je lorrezootje maar op".

Bij een andere ontmoeting met een leraar moeten de zaken wel geheel anders hebben gelegen. Wij geven maar door, zoals wij daar schriftelijk van vernomen hebben: Hij had wel gehoord van een dominee in Den Haag en hij wilde die leraar eens gaan bezoeken, maar dat werd hem afgeraden: "want die is nooit thuis" zeiden ze.

Vrolijk zei: "Als het van God is, dan is hij thuis." Hij was inderdaad niet alleen thuis, maar op die dag ook juist jarig. Hij is aan de praat geraakt en de vrouw van die dominee zat maar te wenen. Daarop zei hij: "Vrouw, als je nu om je zonde weent, ween dan maar vrij uit hoor!" Toen hij weg was, zei ze: "Man, dat is nu eens een kerel, die is van God bekeerd! O, als ik zo eens bekeerd mocht worden!" Die leraar vertelde daarna dat het bezoek van Vrolijk voor hem het kostelijkste verjaarsgeschenk geweest was.

In z'n jonge jaren was Vrolijk dus smid, doch in dat werk heeft hij "zijn arm verslagen," zodat hij dat werk tenslotte niet meer kon doen. De dokter zei: "Je bent voorgoed uitgeschakeld," en zo had Vrolijk op een ogenblik geen uitzicht om z'n brood te verdienen, terwijl hij toch een flink gezin had en "nergens in" was, ook in geen kerk. Enige vrienden raadden hem toen om boter en kaas te gaan verkopen en een rijke vriend van Capelle aan de IJssel werd er voor ingewonnen, om hem geld te lenen.

Er was een rijtje van vier huizen te koop en dat zou geschikt zijn. Vrolijk ging met zijn geldschiet, (de heer Van Lange, ongetwijfeld dezelfde, die ook Hein Heuvelman te Ouderkerk in diens begin als schipper hielp) naar de eigenaar en die Van Lange zei onderweg: "Vrolijk, heb je nog een bepaalde prijs in je gedachten?" Nu had Vrolijk totaal geen verstand van huizen kopen, maar hij zei: "Het ligt zomaar in m'n hart: 2800 gulden."

"Nou," zei Van Lange, "als je het daarvoor krijgt, dan heb je het niet te duur."

Toen ze aan de eigenaar vroegen, wat hij er voor vroeg, zei hij: "2800 gulden!"

"'t Is verkocht hoor," zeiden ze.

Zo kreeg hij een klein winkeltje voor boter en kaas, een wagenstalling en een stalletje voor zijn vosje. Met zijn handel bezocht hij vooral veel vrienden en bekenden in de omtrek en zo mocht hij in het levensonderhoud van zijn gezin voorzien. Hij had ook vele kennelijke uitreddingen. Heel bekend is immers, dat bij een hevige brand vlak bij zijn huis, toch zijn eigendom heel wonderlijk gespaard bleef, waarbij de wereld, die

aanvankelijk spotte, toch zeer beschaamd kon zien wat zijn geloof vermocht.

Zo moet hij het ook meegemaakt hebben met zijn paardje (een vosje) dat eens doodziek lag, nadat hij het door verkeerde raad had laten scheren. Een boer, die verstand van paarden had kwam kijken en schudde z'n hoofd: "Wat is dat beestje ziek!" Het dier lag met uitgestrekte hals en zware koorts op de grond.

Dit greep Vrolijk aan; hij vluchtte naar z'n hooizoldertje en mocht daar vlak in de schuld komen voor de Heere. Hij ging weer naar het paardje en terstond richtte het dier zich op: eerst op de voorpoten, toen op de achterpoten en ging hij uit de ruif eten tot zeer grote verbazing van die boer.

We zeiden reeds, dat Vrolijk rondborstig, open en eerlijk was. Als er eens wrijving was onder zijn vrienden en vriendinnen, dan zei hij: "Uitpraten hoor! Geen gras over laten groeien!"

Wekelijks ging hij met z'n reiszakje op de rug naar Rotterdam voor zaken en om enige vrienden op te zoeken. Dan kwamen de medereizigers in het veerhuis of op de Lekboot gewoonlijk wel te weten, dat Vrolijk er ook was, zowel vrienden als vijanden.

Hij was eerlijk in het behandelen van zielen en bemoedigend en aansporend voor de zwakken, maar als hij grote en aanmatigende praatchristenen aantrof, dan gingen ze uitgeschud en onthoofd bij hem vandaan.

Hij ontmoette eens een vrouw, die vertelde dat ze gerechtvaardigd was en onder het recht Gods was gekomen. Hij zei: "Vrouw, was die appel niet zuur om in te bijten!" Ze antwoordde: "Nou, of die appel zuur was!"

"Ik dacht het wel," zei Vrolijk, "dat je er niets van wist, want toen ik daar mocht komen was het voor mij een zoet recht!"

In een boekje van Huntington lezen we van een aantal vijanden, die deze grote leraar opmerkelijk hebben tegengestaan en die op een opmerkelijke wijze door God zijn bezocht of soms opmerkelijk door de wrekende gerechtigheid Gods een bijzonder ellendig levenseinde hadden. Zulke zaken waren er ook in het leven van Koos Vrolijk.

Er was eens een man, die voor bekeerd doorging (zelfs bij het echte volk), die Vrolijk eens ontmoet had. Die man ging Vrolijk belasteren, dat hij het met andere vrouwen hield. Toen dit Vrolijk ter ore kwam, zei hij: "Maar mij aangaande, ik zal tot God roepen!" hetgeen hij ook in waarheid mocht doen. De Heere antwoordde hem met woorden uit Jesaja 49 : 26, waar van de vijanden der Kerk staat: "... en van hun eigen bloed zullen zij dronken worden..."

Hij vertelde dit tegen zijn beste vriend, Hendrik Verhoeven, maar er verlieten twee, drie en vier jaren en er gebeurde niets, zodat Verhoeven eens aan hem vroeg: "Koos, geloof je dat nog, dat die zaak zal gebeuren?"

Hij antwoordde: "Hendrik, kijk dat maar na! Dat zal zekerlijk gebeuren!" In het zevende jaar (nadat God dat oordeel aan Vrolijk openbaarde) stapte die man 's nachts in zijn bootje en verdronk zichzelf midden in de rivier. Men vertelde, dat hij het vóór die daad zó benauwd had, dat hij geen raad meer wist.

Wij vernamen vroeger eens mondeling, dat een vrouw, die in verwachting was, Vrolijk hatende beschimpte over zijn ongelukkige kinderen en dat hij haar in de dadelijkheid aanzei, dat zij een monsterachtig kind zou baren, hetgeen ook gebeurde.

Nu vernamen wij van een soortgelijk geval (wellicht was het diezelfde vrouw) en haar eerste kind was een jongen, die op z'n tenen liep met de voeten naar binnen, terwijl hij een verwrongen gelaat had en bijna niet te verstaan was.

In een ander geval zag hij juist aan, dat een boze overbuurvrouw één van zijn ongelukkige kinderen kwaad deed en aanstonds rende hij er in z'n volle drift naar toe. Die vrouw zag nog net kans om in haar huis te vluchten en gooide de deur voor z'n gezicht dicht en op slot. Toen sprak God tot Vrolijk: "Wreekt uzelf niet, beminden,

maar geeft den toorn plaats; want er is geschreven: Mij komt de wrake toe, Ik zal het vergelden, zegt de Heere." (Romeinen 12 : 19) Toen had Vrolijk gaarne in de grond willen kruipen van schaamte, want zijn hart werd verbrijzeld door dat woord: "beminde!" En dat voor zo'n moordenaar! Onze zegsman wist niet hoe het die vrouw verder vergaan is, menende dat die mensen spoedig daarop verhuisd zijn.

Vrolijk kwam ook eens met enige vrienden in de Alblasserwaard bij iemand, waar de voor hem toen bekende "Zwarte Jannetje" was. Als een rechtgeaarde tovenares (Jesaja 8 : 19) begon Jannetje zachtjes aan wat te praten en, zoals zijn gewoonte was, liet Vrolijk haar maar wat doorpraten, totdat ze bij een meer kardinaal punt kwam. Daar ging hij dan wat dieper op in en zal hij ook wel enige vragen gesteld hebben, doch het einde van het gesprek was, dat hij de beroemde Jannetje (die in haar kringetje als een grote profetes welhaast werd aangebeden) neerzette als een totaal onbekeerd mens. Jannetje viel bewusteloos van nijd! Vrolijk zei tegen het verdere gezelschap: "Nou moeten jullie maar oordelen, of ik volgens Gods Woord met haar gehandeld heb," en dat beaamden ze allen ten volle. Jannetje is weer bijgekomen en weggegaan en ze profeteerde "dat hij met de bezem van Gods ongenoegen van de aardbodem weggevaagd zou worden", maar daar lachte hij om, zeggende: "Een vloek zonder oorzaak komt niet hoor!"

Nog een ontmoeting van Koos Vrolijk met Betje Duijzer.

Uitgave Ontmoetingen, Romeijn en van der Hoff, 1978.

Beschreven door haar zoon

... De tweede ontmoeting was op dezelfde boot met dezelfde mensen. Alleen op de bank waar Stam gezeten had zat nu **Koos Vrolijk** uit Bolnes. Zijn vrouw die ook bij de eerste ontmoeting aanwezig was zat naast hem, maar zonder kind. Evenals vorige keer begon het gesprek weer over de kinderen.

Moeder: Wat een aangename dag, dat we nu weer elkaar ontmoeten, maar waar is je kindje, vrouw Vrolijk?

Vrouw Vrolijk: Mijn zieke kind is niet gebeterd, maar gestorven. En uw kind, Betje, want ik zie dat je ook zonder bent.

Moeder: Mijn jongetje is ook gestorven en ik was bevreesd dat ik de Heere van onrecht zou beschuldigen als Hij eerst mijn man en nu mijn kind wegnam.

Koos Vrolijk: Ik heb de Heere van onrecht durven beschuldigen, want mijn bedorven hart kon niet goedkeuren wat Hij in Zijn vrijmacht ging doen. Ik dacht aan mijn gebeden, want dit kind was een afgebeden zaad van de Heere. En dat Hij het ons eerst schonk en daarna weer wegnam kon ik niet verklaren noch goedkeuren. Ik miste de gestalte van Job. Maar toen ik met Job op de mesthoop kwam werd ik schuldig bevonden aan opstand tegen de Heere. En de Heere antwoordde Job: *Is het twisten met de Almachtige onderrichten? Wie God bestraft die antwoordt daarop.* Job 39. Toen bracht Hij mij tot vernedering met het antwoord van Job: *Ik leg mijn hand op mijn mond.* Tenslotte werd ik beschaamd over mijn verdenking want ik zag nu Zijn Vaderlijke hand, die mij tot nut had gekastijd. Ken je daar ook wat van?

Moeder: De lessen die ik hiermee geleerd heb, vriend, waren niet in die mate die u bespreekt, want ik kan niet over het Vaderlijke spreken; en als ik in dat onderzoek kom, dan moet ik bekennen, dat ik de Heere nog niet ken zoals Hij gekend moet wezen. Dus roep ik in mijn verzuchtingen een onbekende God aan.

Koos: Zo was het bij mij niet. Voor mij was het geen onbekende God, maar een God van recht en gericht.

Moeder: In mijn werkzaamheden met deze zaak heb ik alleen maar hebbelijk mogen verkeren, want ik miste het dadelijk geloof.

Koos: In de hebbelijkheid heb ik het meeste gestolen. ...

Hier werd het gesprek afgebroken, want Koos Vrolijk ging niet verklaren wat het verschil was tussen de hebbelijkheid en dadelijkheid. En moeder was zo verslagen door zijn opmerkingen, dat ze niets meer durfde te zeggen, maar met een last op haar ziel naar huis ging, die haar bleef drukken tot de volgende ontmoeting.

Dat was de derde ontmoeting bijna een jaar later ten huize van Teunis van Drimmelen te Slikkerveer. De vrouw van Klaas van Drimmelen, **Mietje van Buren**, begon dit gesprek.

Mietje: Dat kun je treffen Betje, vandaag komt ook Koos Vrolijk bij ons.

Moeder: Ach Mietje, daar schrik ik van. Dat wordt voor mij een slecht treffen.

Mietje: O, je bedoelt die ontmoeting op de boot.

Moeder: Ja en dat gesprek zit mij nog niet goed.

Mietje: Koos is een bootwerker en zoals hij op de werf alles met ijzeren handschoenen aanpakt, doet hij ook in het geestelijke geen fluwelen handschoenen aan, want aan zijn grove handen passen geen glacé handschoenen.

Moeder: Daarom wil ik hem liever niet ontmoeten. Zeg Mietje, als hij komt, mag ik dan een poosje gaan rusten in de voorkamer?

Mietje: O Betje, daar komt Koos al aan!

Koos: Dag Tennis, dag Klaas, dag Mietje, dag vrouw; want je bent toch die weduwnaar uit Dordt?

Moeder: Er zijn zoveel weduwen in de stad.

Koos: Ja, maar ik herken je wel, nog van de boot.

Klaas: Ja, Koos zal ik het maar zeggen. Je hebt toen met een harde uitdrukking deze vrouw een slag gegeven die nog als een pak op haar hart ligt.

Koos: Wat heb ik dan gezegd?

Klaas: In de hebbelijkheid heb ik het meeste gestolen.

Koos: Dat is waar ook, maar juist omdat ik zoveel gestolen had, hebben ze me tot politie gemaakt. Het spreekwoord zegt: *Dieven vangt men met dieven*.

Teunis: Elke uitdrukking van ons heeft zijn verklaring nodig, vooral aan diegenen die pas op de weg zijn.

Koos: Pas op de weg kreeg ik al met een richterlijk God te doen. Hij was voor mij geen barmhartig Wezen, maar Hij was vertoornd over mijn zonde.

Teunis: Dat was bij mij ook. Het recht hield mij vast, want *Sion moest door recht verlost worden*.

Koos: In de hebbelijkheid of het vermogen van mijn geloof heb ik in mijn eerste begin wel willen leven.

Klaas: Het leven der genade komt het meeste openbaar in de oefeningen des geloofs.

Koos: Juist, dit is een goede verklaring, want ik kwam al gauw tot de ontdekking dat mijn leven niet uit de oefeningen voortkwam.

Moeder: Nu wordt het voor mij ook duidelijk, want ik heb dit jaar hieruit wel enkele oefeningen mogen leren. En dit was voor mij wel de nuttigste en aangenaamste oefening, dat ik hierdoor een leven des geloofs kreeg om achter Christus aan te komen. Het gevolg van dit gesprek was, dat zij hun hele leven vrienden zijn gebleven.

Sterven van Koos en enkele vrienden, door P. Duijzer

Ook op begrafenissen vonden veel ontmoetingen plaats. Koos Vrolijk schrijft daar ook dikwijls over in zijn brieven. Ontmoetingen met Teunis en Klaas van Drimmelen, Jan Geense en Piet de Bie uit Alblasserdam.

Van één dezer begrafenissen vertelde moeder ons, dat de genodigden in drie huizen zaten en moeder was aan het helpen bedienen, toen Koos Vrolijk tot haar zei: *Zo Betje, ben je dienende Martha geworden?*

En vanuit haar antwoord begon Koos te spreken, want hij had in dat huis de leiding over Martha, Maria en Lazarus in hun geestelijke betekenis, zoals de drie standen in het leven van des Heeren volk liggen. Maar het wonderlijke van alles kwam uit toen de stoet gevormd werd, want toen bleek uit de vragen aan elkaar dat de drie voorgangers in de drie huizen hetzelfde onderwerp hadden, namelijk: de dienende Martha, de bediende Maria en de uitgediende en opgewekte Lazarus. De Heere was met Zijn lieve Geest in hun aller midden.

Bij de begrafenis van **Nel de Joode** had Koos ook de leiding, maar moeder was toen verhinderd de begrafenis bij te wonen, evenals die van **Andries de Hek** te Giessendam, die op dezelfde dag plaats had. Van die twee was bekend dat zij één dag voor hun dood aan elkaar de groeten overbrachten en daarbij de boodschap deden: *Tot weerziens hierboven.*

Aangrijpend voor zijn ziel is geweest het ziekbed, sterven en begraven van zijn geliefde vriend en broeder **Teunis van Drimmelen**. Een uur lopen van Bolnes naar Slikkerveer was voor Koos geen bezwaar. En op een van zijn tochten als hij langs de Donk liep (dit is een oude heerlijkheid met een groot huis in een bos) ging hij bidden en vragen aan de Heere of zijn vriend nog beter zou worden. En de Heere antwoordde hem uit Matth. 28: 7b: "Ziet Hij gaat u voor naar Galiléa, aldaar zult gij Hem zien."

Door dit woord verstond hij dat zijn vriend heenging naar het hemelse Galiléa en bij zijn smart voor het komend gemis overdacht hij ook tot zijn troost de woorden: "Hij gaat u voor, en daar zult gij hem zien." Geen wonder dat deze begrafenis voor Koos aangrijpend werd na zulk een afscheid van zijn vriend Teunis. Hij was door de Heere voorbereid. Iets wat hij later nog eens zou meemaken op het eind van zijn eigen leven.

Teunis van Drimmelen, 7-5-1837 / 2-1-1916

Tennis van Drimmelen werd in Oud Beijerland geboren als zoon van een binnenschipper en groeide op voor galg en rad. Na twee jaar lagere school, van

school gestuurd, begint hij aan zijn twaalf ambachten en dertien ongelukken. Zwerft van baas naar baas tot hij, 21 jaar oud, trouwt met de even oude Christina Vink uit het Zuid-Hollandse Berkenwoude. Ze beginnen in Hendrik-Ido-Ambacht om na de nodige omzwervingen uiteindelijk te belanden in Slikkerveer. Ze krijgen zes kinderen: Geertrui Geertje (1859), Willemijntje (1861), Gerrit (1865), Jan (1868), Alida (1874) en Christina (1876).

Na de dood van zijn vrouw in 1897 hertrouwt Tennis in 1898 te Ridderkerk met **Aartje** Adriana van **Gemerden**, geboren op 22 april 1859 in Ridderkerk, dochter van Jan van Gemerden en Cornelia Pieterella den Hoed. En zo krijgt hij nog een dochter in december 1899: Neeltje Helena.

Teunis maakt mee dat drie van zijn kinderen overlijden: Christina in 1895, Jan in 1907 en Alida in 1908. Zoon Jan overlijdt in Amerika. Zeer tegen de wil van zijn vader had hij zich met zijn gezin gewend tot het Mormoonse geloof en was met vrouw en vijf kinderen vervolgens in 1904 op de boot gestapt om een nieuw leven te beginnen in Ogden in de staat Utah.

Wat werk betreft heeft Tennis zijn draai gevonden in de scheepsbouw en hij vindt in de Boeles van de Boele-Bolneswerf goede patroons. Hij wordt gerespecteerd om zijn vakkennis en ervaring en via de smederij wordt hij plaatwerkersbaas. In die functie verliest hij in 1881 zijn rechterarm in de stoomgedreven platenknipmachine. Zijn patroons laten hem niet vallen, en via de magazijndienst komt hij toch weer in de productie en klimt op tot wedbaas.

Hij hecht niet aan het materiele en weet veel goed te doen aan zijn minderbedeelde medemens. Hij verruilde het tijdelijke voor het eeuwige op 78-jarige leeftijd.

Zie zijn uitvoerige levensbeschrijving op www.theologienet.nl

Mededelingen van een nazaat uit de familie Van Drimmelen

Het werd Nieuwjaar 1919. Een dag tevoren was Koos in Lekkerkerk naar een begrafenis geweest. En een dag na Nieuwjaar gingen de vrienden naar Nieuwerkerk a. d. IJssel om een dierbare vriend **Gerrit van Halem** te begraven. Hij had bijna 89 jaar geleefd en was zeer geliefd onder Gods volk. Nu was ook hij heengegaan en moeder was ook op de begrafenis.

Er waren veel meer rijtuigen en Koos Vrolijk zat met boer **Van de Hoogd en Otto Bouman** en zijn oudste dochter in een rijtuig. Het gesprek begon over de kist waarin zij zo-even de overledene zagen liggen.

'Voor mij zal er wel geen eiken kist zijn', zei Koos. Maar dat is niet zo erg, want een verzoend God in Christus te mogen ontmoeten is het voornaamste!

De Hoogd ging nadenken. Hij was wel in staat om een eiken kist te kopen en uit hoogachting voor Koos Vrolijk zei hij plotseling: 'Koos, als jij eerder dan ik sterf, dan bestel ik voor jou een eiken kist.'

Dat is goed, zei Koos, en zich tot Otto Bouman wendend: 'Hoor je dat Ot, als ik ga sterven heb ik al een eiken kist.'

Maar wanneer komen jullie samen naar Krimpen a. d. Lek, vroeg Van de Hoogd. Wij zouden dat zo graag willen, en je had het al beloofd. Na alles overwogen te hebben beloofden zij aan hem: Zo de Heere wil en wij leven hopen wij de volgende maand naar jullie te komen.

Op de 12e februari waren de vrienden naar Van de Hoogd gekomen. Het was een

aangename dag die tot laat in de avond duurde. *Wat zal dat toch zijn vrienden, riep Koos Vrolijk, verlost te mogen worden, en die rust in te gaan, die er over blijft voor het volk van God.*

Degenen die dichtbij woonden gingen nu naar huis. Alleen Koos Vrolijk en Otto Bouman uit Andel bleven. Ze sliepen bij elkaar, maar het duurde nog lang eer ze de slaap te pakken hadden. De gesprekken kwamen weer in hun gedachten. Het spreekwoord zegt: *Waar het hart vol van is loopt de mond van over.*

De volgende morgen was Ot het eerst wakker. 'Kom Koos, riep hij, we moeten straks naar de boot om weer thuis te komen.' Maar onder het aankleden keek hij om naar Koos, want terwijl hij opstond wankelde hij en Ot kon hem nog net opvangen.

Toen schrok Ot van zijn gezicht. Het gebeurde in een ogenblik. Een hartaanval. Nog een zucht, nog een snik en in de armen van zijn vriend blies hij zijn laatste adem uit.

Dat deze 13e februari bij vriend Van d. Hoogd de sterfdag zou worden van Jacobus Johannes Vrolijk, wie had dit kunnen denken. Hijzelf niet en Van de Hoogd ook niet.

Maar die werd toen dadelijk bepaald bij de beloofde eiken kist. 'O wonderdoende God, riep hij uit, was dat Uw besluit? En mag ik dat doen?'

Hij begon direct de familie in kennis te stellen en voor het vervoer naar huis te zorgen. En zo is Vrolijk begraven in een eiken kist en zijn vriend Otto Bouman had de leiding op zijn begrafenis.

Zij rusten in vrede, allen die in hun oprechtheid gewandeld hebben.

WOUTER VAN DER PLIGT

En zijn echtgenote

Bastiaantje van Wijk

Toehoorders bij Koos Vrolijk

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

5. Wouter van der Pligt

zoon van Jan van de Pligt en Maria Zevenbergen, **Geb. in Heinenoord, trouwde op 30 april 1891 te Dordrecht, op 25 j. leeftijd met**

Bastiaantje van Wijk, 26 jaar geb. dec. 1864 te Mijsheerenland. Overl. 1929 te Bolnes. Dochter van Jacob van Wijk en Cornelia de Krijger.

Voor een duidelijk overzicht van de toeleidende weg des Heeren met Wouter en Saantje volgt eerst een korte schets van Saantje

Bovengenoemde Bastiaantje van Wijk, groeide ruim honderd jaar geleden op in een zeer arm landarbeiders gezin in de Hoekse Waard. In haar prille kinderjaren heeft zij nooit in de wereld geleefd, want ze had steeds diepe indrukken van dood en eeuwigheid. Toen ze een jong schoolkind was, stierf haar moeder en haar vader hertrouwde. Op haar 14e jaar ontviel echter ook de vader door de dood en doordat toen ook zijn weekloon gemist werd, kwam het talrijke gezin daarmee in de bitterste armoede. Zes weken na zijn dood was die tweede moeder zodanig ten einde raad, dat ze de drie kleinste kinderen nam (haar eigen kinderen, die ze bij die vader Jacob van Wijk gekregen had) en daarmee verdween naar Dordt.

Een oudere zus was reeds getrouwd en die nam twee zusjes in haar huis op, doch dan waren er nog drie broertjes en om daar voor te zorgen moest Saantje thuiskomen. Als veertienjarig arbeidersmeisje was zij in die eeuw natuurlijk al in betrekking op een boerderij. Het kleine huismoedertje had gebrek aan alles wat nodig was voor het levensonderhoud. Zij kookte boven een open haardvuurtje, doch de stiefmoeder liet haar volgens de overleveringen met wat natte scheven achter. "Scheven" noemde men een afvalproduct van de vlasserij; vezels die bij het zwingelen verwijderd werden gebruikte men als brandstof.

Had Saantje dus veel kommer en nood in het tijdelijke leven; voor haar arme ziel tobde zij nog meer, dat ging over eeuwige dingen. Vaak had zij vragen, waar zij geen raad mee wist. Van huis uit was zij denkkelijk wat onkundig, maar ook door een geestelijke donkerheid, was blijkbaar haar praat en haar vragen zo onbeholpen, dat Gods volk er ook geen weg mee wist. Ze had weleens haar toevlucht genomen naar een godzalige vrouw **Stougie**, doch die vrouw dacht, dat het alleen wat slaafse vrees was.

Ze was toen 16 jaar en roepende tot God uit de benauwdheid van haar ziel, zag Hij in genade op haar neder en sprak van vrede tot haar ziel. De liefde dreef nu ook alle vrees buiten, dus daar zij nu ook sterk verlangde om God te verheerlijken voor Zijn weldaden, aan haar bewezen, ging zij spoedig daarop naar die vrouw Stougie. Er was op die dag in dat huis juist een heel gezelschap van het volk des Heeren bijeen. Dat wist Saantje niet, maar door Gods voorzienigheid kwam ze nu ineens te midden van dit volk en daar zij zo vol was van de goedertierenheid des Heeren, kon ze ook niet zwijgen. Vanaf die tijd kwam Saantje ook bij haar op het preeklezen.

Op het gezelschap was ook aanwezig de bekende Willem **Slootemaker**. Zoals in zijn boekje te lezen is, had Willem een dochttertje verloren, waar ook genade in verheerlijkt was. Toen Saantje haar hart verklaard had, stond Slootemaker op en loofde God om de weldaden aan haar bewezen. Hij was onmiddellijk zo verenigd met het geen zij vertelde, dat hij zei: "t Is alsof ik m'n dochttertje weer terug gekregen heb. Vanwege de betrekking

die er viel zei hij ook spontaan tegen Saantje: "Kind, nou heb jij hier in mijn hart een plaatsje gekregen en dat raak je nooit meer kwijt!"
Willem verzocht nu ook het gezelschap te zingen:

*Zij komen aan, door Godd'lijk licht geleid,
Om 't nakroost, dat den HEER' wordt toebereid,
Te melden 't heil van Zijn gerechtigheid
En grote daden.*

Nadat Saantje een plaatsje bij het volk van God gekregen had, kwam ze dus bij het preeklezen in het gezelschap van vrouw Stougie, doch echt onkerkelijk zoals sommigen van Gods volk, werd ze toch niet. Er waren rechtzinnige leraars te Mijsheerenland en ze moest natuurlijk ook in deze haar broertjes opvoeden. Zij was in alle geval nog wel zó kerkelijk, dat ze ook belijdenis des geloofs deed.

Saantje had twee broertjes, die enige jaren jonger waren dan zij, maar ook een broer die één jaar ouder was. Nu trof haar het leed, dat die grotere broer (hij was 18 en zij 17) vliegende tering kreeg.

Tijdens zijn ziekte waren er ook zeer kommervolle omstandigheden. Willem Slootemaker en zijn vriend Leen Hoek bezochten Saantje en terwijl ze zaten te praten kreeg Leen Hoek (dat is die mollenvanger uit het boekje van Slootemaker) in zijn hart, "dat er een raaf aankwam". Inderdaad werd er even later op de deur geklopt en terwijl de "raaf" verdween bleef er een mand met een grote hoeveelheid levensmiddelen achter. Die broer hard met zijn leeftijd wel een weekloontje verdiend, dus toen hij overleden was, kwam Saantje ook weer in nog grotere armoede. Die jongere broertjes (ca 13-14 jaar?) verdienden heel weinig en zelf werkte ze ook wel in de zomermaanden op het land, maar in de wintermaanden was er altijd grote armoede onder de landarbeiders. In die maanden moest de diaconie in vele gezinnen wat helpen en dan kon Saantje ook twee kwartjes per week halen. Ze moest dun aankloppen bij een ouderling, die tevens "armmeester" was, een man, die ondanks zijn belijdenis, geen liefde voor weduwen en wezen had. Zo gebeurde het op een winterdag, dat Saantje bij die man aanbelde en dat hij nors vroeg: "Wat kom je doen?"

Ze antwoordde: "Ik kom om m'n armementjes, meneer!" Doch daarop kreeg zij te horen: "Zó nodig heb je het anders niet hoor, want je hebt vrij wonen en twee broertjes die verdienen." (Inderdaad hoefde Saantje aan haar oom, de huisbaas, in de winter geen huur te betalen en haar broertjes verdienden in de winter 60 cent per week met zwingelen). Met grote tegenzin zei hij: "'k Zal het je dan voor deze keer nog geven" en hij wierp haar twee kwartjes toe. Ze begreep dus wel dat ze niet meer bij die man terug hoefde te komen.

Verslagen van verdriet over deze bejegening ging zij heen; zij kwam langs het kerkhof, waar haar ouders begraven lagen en in bittere smart meende zij, dat ze van God en alle mensen verlaten was. Thuisgekomen mocht zij haar hart voor God uitstorten en daar geschiedde letterlijk wat we lezen in Ps. 10 : 14, *op U verlaat zich de arme, Gij zijt geweest een Helper van de wees.*

De Heere hoorde haar geroep en Hij beloofde haar, dat Hij voor haar zorgen zou; voor tijd en eeuwigheid. En Hij is een Waarmaker van Zijn Woord, dus inderdaad ondervond Saantje van die dag af en voortaan dat de Heere alle harten in Zijn hand had en dat alle geld en goed van Hem was. In Gods voorzienigheid kreeg zij nu telkens al haar nooddrift, zowel geld als in natura en ze hoefde nooit meer naar die meester te gaan.

Heel spoedig daarop werd ook het ongenoegen Gods over die ouderling-armmeester openbaar. Overtuigd in zijn consciëntie kwam hij wel tweemaal vragen of hij Saantje

toch nog weer kon helpen, doch zij moest naar waarheid zeggen dat ze nu echt niets meer van hem nodig had. Verklarend en vermanend voegde ze erbij: "De Heere heeft mijn vragen gehoord en Hij heeft ook uw antwoord gehoord! 'k Hoop toch echt, dat u voor weduwen en wezen beter zult zorgen!

Binnen enkele maanden werd hij ziek en stierf, nadat hij op het laatst van zijn ziekte ook nog krankzinnig geworden was. Het recht van een wees is zeer sterk bij God (Job 31 : 17, 21 en Spr. 23 : 10).

Kennismaking Wouter en Saantje

Enkele jaren later - Saantje was ongeveer 22 jaar - vroeg vrouw Stougie of Saantje meeding naar een gezelschap in het nabij gelegen Blaaksendijk. Daar zouden dan ook geoefende christenen komen uit andere plaatsen, onder andere **Koos Vrolijk** van Bolnes. Daar Saantje lust had om dat volk te horen, ging ze mee. Er werd onderwijzend over geestelijke zaken gesproken en ze leerde er ook verschillende anderen van Gods volk kennen.

Nu was op dat gezelschap ook aanwezig, Wouter van der Pligt van de Blaaksendijk met zijn vriend **Hendrik Verhoeven**. Beide jongemannen vreesden God. Hendrik Verhoeven kwam eigenlijk van IJsselmonde, doch werkte als knecht bij een smid te Blaaksendijk.

Wouter van der Pligt woonde te Blaaksendijk; thuis waren ze erg vijandig - vooral zijn moeder - doch Wout was op z'n zestiende jaar, evenals Saantje uit de wereld getrokken en overgebracht in het koninkrijk van de Zoon van God. Nu was hij ook ongeveer 22 jaar en toen hij Saantje zag, kreeg hij van God in z'n hart, dat dit meisje zijn vrouw zou worden. Saantje kreeg ook een waarheid in haar hart, die beduidde dat die Wout haar man zou worden.

Er is daarna tussen hen wel wat contact gekomen en spoedig was het goede vriendschap. Ze vertelden aan elkaar, hoe ze ieder voor zich mochten geloven, dat ze naar Gods raad voor elkaar bestemd waren. Hendrik Verhoeven ging wel eens met z'n vriend mee, want deze jongemensen praatten graag over geestelijke zaken en anderzijds zullen ze alle opspraak hebben willen voorkomen.

Saantje werd echt verliefde op Wout, doch daar de duivel altijd Gods werk tegenstaat, kwamen er in deze moeilijkheden. Er was maatschappelijk nogal verschil; Wouts vader had een weekloon en z'n moeder verdiende met een winkeltje ook wat, dus zij hadden het betrekkelijk vrij goed. Als men dan de armoede en de daaruit voortvloeiende leefwijze van Saantje bezag en dat alles met de vijandschap tegen het leven dat uit God was, dan vond men in de kring van Wout redenen genoeg om hem zijn gevoelens voor Saantje steeds af te raden en te bemoeilijken.

Zelfs onder het echte volk werd er weleens tegen hem gezegd, dat ze meenden dat "er toch niets van zou komen" en "dat hij Saantje maar uit z'n hoofd moest zetten. Wout zelf zag het grootste bezwaar in die twee broertjes van Saantje, want als hij met haar trouwde, dan had hij gelijk die jongens erbij. Wout werd tenslotte zó twijfelmoedig, dat hij tegen Saantje zei, dat hij maar niet meer zou komen; hij kon niet over al de moeilijkheden heen kijken. Ze kenden elkaar toen een jaartje en voor Saantje was het zeer smartelijk. Op haar vraag, waar hij dan bleef met hetgeen hij toch vorig jaar mocht geloven, wist hij geen antwoord.

Deze droeve verwijdering heeft omtrent drie jaar geduurd. Saantje kwam steeds bij vrouw Stougie, doch Wout kwam er ook nog wel. Dat was voor Saantje heel pijnlijk. 't Is gebeurd, dat ze 't hele gezelschap een hand gaven, behalve elkaar. 't Gebeurde wel eens, dat Saantje maar terugging als ze in de verte ook Wout zag komen. Vrouw Stougie hakte deze knoop echter spoedig door, en zei: "Wout, nou moet jij maar niet meer op

ons gezelschap komen. Saantje is er telkens van overhoop; ze kan niet eens luisteren naar de preek, als jij er ook bent. Je gaat dan maar naar je tante aan de Blaaksendijk (dat was een bekeerde vrouw), dan kun je daar ook wel een preek horen!"

Onderwijl ging Wout weleens een zondag over met z'n vriend Hendrik Verhoeven mee naar IJsselmonde en dan kwam hij ook wel bij Koos Vrolijk. Daar deze zaak in z'n hart natuurlijk nooit echt vlak kwam, vertelde hij zijn omstandigheden ook aan Vrolijk, een geofende christen, met veel licht in de waarheid en bekwaam om zielen te onderwijzen.

Koos zei: "Ja, jongen, dit zijn moeilijke zaken, en ik kan natuurlijk niet zomaar tegen jou zeggen, dat je dat meisje moet trouwen, maar als ik je hele verhaal nou zo gehoord heb, weet je wat ik dan geloof? De Heere zal toch dat meisje zegenen en in je onwilligheid zal jij 't oordeel dragen!"

Terwijl deze verwijdering zowat drie jaar geduurd had en Saantje er steeds wel over geworsteld had, kwam er op zekere dag een rijke boerenzoon naar haar toe. Hij praatte zeer godsdienstig en vroeg haar ten huwelijk. 't Was een nette jongeman en met verschillende waarheden betuigde hij Saantje, dat dit nu van de Heere zo in z'n hart gewerkt was, enz. Hij wilde haar graag trouwen.

Saantje zat erg verlegen met dit geval; ze vroeg bedenktijd en trachtte de zaak voor de Heere neer te leggen. Vrouw Stougie zei: "Meid, ik zou het maar doen, hij is rijk, dus dan krijg je het ook nog eens goed; je hebt er steeds zo krap door gemoeten!"

Teneinde raad vroeg Saantje om een teken van God of ze nu op dit aanzoek moest ingaan of niet. Drie dagen later werd die boerenzoon krankzinnig (na een tijdje is hij wel weer genezen) en Saantje begreep, dat dit Gods weg niet was.

Ze tobde weer voort over haar liefde voor Wout en twee maanden na deze beproeving was zij op een ogenblik er zo verdrietig en mistroostig onder, dat ze in haar huisje op haar knieën viel en wenende uitriep: "O Heere, neem die zaak nu maar van me weg! Het vermoord m'n ziel en m'n lichaam!"

Toen ze opstond van haar gebed ging de deur open en Wout stond voor haar. Saantje wist niet wat ze zag, ze werd krijtwit en beefde van schrik.

"Meid", zei Wout, "moet je nou van mij toch zó schrikken?"

"Ja Wout", stamelde Saantje, "dat is toch geen wonder?" Ze zag heel snel aan Wout, dat hij nu heel anders tot haar kwam en vriendelijk en bemoedigend vroeg hij, hoe zij in haar hart dan gesteld was jegens hem "en dan zal ik eens zeggen, hoe ik deze week gelopen heb!"

Met weinige woorden verklaarde het geschokte meisje hem haar hart. Ze vertelde, hoe haar liefde steeds gebleven was en welk een smart zij dus ook steeds gevoeld had over het gemis van hem. En nu was ik vandaag juist weer zo moedeloos en zó teneinde raad, dat ik hier zojuist tegen de Heere uitdrukte: neem die zaak nou maar van me weg; het vermoordt nog m'n ziel en m'n lichaam!"

Eerlijk en met schaamte bekende Wout nu, hoe verkeerd hij drie jaar gehandeld had en hoe God hem in die afwijking tegen geweest was. "Ik heb in geen drie jaar kunnen zuchten of bidden", en tot haar blijdschap zei hij: "en nu heeft de Heere mijn wil overgebogen!"

Nu kwam hij dus, gehoorzaam en met liefde in z'n hart terug. En die liefde deed hem nu natuurlijk met gemak over de bezwaren heen zien, die drie jaar tevoren als onoverkomelijk waren uitgemeten.

Toen Gods volk in de Hoekse Waard het hoorde waren ze ook allen verblijd en dankten God.

Twee maanden later gingen ze trouwen en terwijl ze in ondertrouw waren, reisden ze enige vrienden langs. Ze gingen ook naar Koos Vrolijk; die was natuurlijk zeer verblijd.

Met elkaar gingen ze ook naar Teunis van Drimmelen te Slikkerveer en die was ook blij met de blijden.

Deze mensen waren zeer onkerkelijk en (zoals ook uit zijn boekje te zien is) had **Teunis** behalve grote genade ook een zeer opgewekte, eigenlijk een wat grappige aard. Kerkelijke huwelijksbevestigingen hield men zich in die kring niet mee op, dus een beetje schertsend zei v. Drimmelen: "Nou zal ik jullie eens overtrouwen." Hij zal dus wel, met een grapje beginnend, het jonge paartje vol liefde en ernst hebben aangesproken.

Ze trouwden op 30 april 1891 te Dordrecht. Zij gingen wonen aan de Blaaksendijk; Wout was in staat om een huisje te laten bouwen. Die twee broers van Saantje trouwden een paar jaar later uit hun huis.

Wout was onkerkelijk, dus las hij thuis met z'n vrouw oude schrijvers. Toen er kinderen geboren werden, was het wel een zeer moeilijke vraag, waar ze nu gedoopt moesten worden. Daar heeft Wout zeer mee geworsteld want voor dit sacrament moest hij toch bij de kerk zijn. In enige jaren, dat hij hiermee tobde, ging hij weleens naar de Bakkeriaanse Gemeente te Oud-Beijerland; dat was zo'n twee uren lopen en dan hoorde hij daar weleens ds. Ruben. Die sprak wel naar de mening des Geestes, doch Wout kon er niet toe komen om kerkelijk te worden en de kinderen werden niet gedoopt. Als hij bij het volk van zijn werkzaamheden en moeiten in deze zaken vertelde, dan hoorden ze wel, hoe hij hier mee geworsteld had en vielen hem niet meer moeilijk over het standpunt, dat hij innam. We geven het verhaal weer, zoals wij het hoorden.

Saantje was Hervormd lidmate en dat is zij formeel ook heel haar leven gebleven. Ze kreeg dus ook nog weleens bezoek van de zijde der Hervormde Kerk. Er was dan vaak niet veel begrip voor haar overtuiging in haar leven, doch één predikant begreep haar: dat was ds. **Talma**.¹³

Met de grootste belangstelling hoorde hij haar spreken en voelde wel aan, dat hetgeen zij besprak, waarheid was in het binnenste. Bij de oude vrouw v.d. Pligt zei hij daarna: "Nou ben ik toch bij een jong vrouwtje geweest! Zo had ik er nog geen een ontmoet aan de Blaaksendijk!" Toen hij op haar vragen vertelde, waar het dan was, zei ze: "Wel, dat is mijn schoondochter!" Hoewel ze het niet met haar eens was, was ze er toen toch nog weer trots op.

Ds. Talma wilde toch ook Wout weleens ontmoeten en toen ze met elkaar gepraat hadden, had hij zoveel crediet voor Wout's leven, dat hij hem een paar mooie boeken uit z'n kast gaf en een goed zwart pak, dat hem juist te krap geworden was.

't Was in die dagen ook nog zo, dat de kinderen alleen op school werden toegelaten, als

¹³ **Ds. A.S. Talma** (1864-1916). was Hervormd predikant te Heinenoord (1888-1891). Hij schrijft het volgende over de armoede die hij tegen kwam in de Hoeksche Waard: *"Ik was een paar maanden dominee toen ik een ervaring had, die mij diep schokte. Overal in mijn gemeente was 't gewoonte, dat de menschen groote, ronde brooden bakten. Op een keer, op huisbezoek uit, kom ik bij een vrouw, die bezig was brood te bakken en zag dat zij haar baksel veel smaller toebereidde. Ik vroeg zoo, hoe zij daar zoo toe kwam. En 't antwoord was: och dominee, ik geef den kinderen altijd 's morgens en 's avonds twee boterhammen. 's Zomers heb ik ook het gewone, breede brood. Maar 's winters is er geen geld voor en dan bereid ik het langzamerhand wat smaller - om den kinderen toch maar hunne twee sneden brood te geven.*

Voelt ge wat dat is, dat een moeder aan haar kinderen niet genoeg kan geven, dat ze hen bovendien eigenlijk bedriegt? Dat heeft mij ontzettend aangegrepen. Mijn dag was bedorven."

ze tegen pokken gevaccineerd waren. Wout en Saantje namen dit zeer nauw, dus 't ging bij hen ook als bij velen van het oude volk! de kinderen konden niet naar school. In 1901 kwam de leerplichtwet, dus werd het onderwijs der kinderen verzorgd met behulp van een schoolmeester, die 's avonds les gaf.

Met Koos Vrolijk was er steeds vriendschap en zo gebeurde het tenslotte dat Wout hoorde over de betere mogelijkheden van werkgelegenheid enz. te Bolnes en het moet omtrent 1907 of 1908 geweest zijn, dat het gezin verhuisde naar Bolnes. Wout vond werk bij de grofsmederij De Jong. Deze directeur kwam ook wel op het gezelschap bij Vrolijk.

Nu gingen zij ook 's zondags bij Vrolijk naar het gezelschap. Vrolijk zelf was eigenlijk uit de Dolerende Kerk afkomstig, doch na zijn bekering streng principieel onkerkelijk.

Daar waren verscheidene geofende kinderen Gods. Wout was verstandig en omdat Vrolijk wat stotterde, moest Wout al spoedig de preek lezen als hij er was. Voor het overige had Vrolijk wel leiding en hij sprak zijn mensen na het lezen vaak stuk voor stuk persoonlijk aan. Wout was meer onderlegd, doch Saantje kon in haar oprechtheid ook weleens zodanig met vrijmoedigheid wat zeggen en voor de waarheid uitkomen, dat Wout beschaamd werd. Vrolijk wist wel wat hij aan haar had en om haar wat te bemoedigen, zei hij weleens: 'k zal maar eens bij de eenvoudigste beginnen, en dat was Saantje dan.

Toen ze eens tegen Vrolijk uit haar hart praatte, gaf God hem getuigenis: d' Eenvoudigen wil God steeds gadeslaan...

De armen werden voortdurend bedacht. Er stond een busje op tafel, waar men zijn gave in deed en zelfs mensen, die eigenlijk in de wereld leefden, en straatarm waren, deelden daar uit mee. Ook armen onder het volk in de Hoekse Waard ontvingen wat. Wout kreeg dan weleens een middag vrij van zijn baas en als een "diaken" van Vrolijk ging hij dan naar oude vrienden te Mijnsheerenland.

Er werd bij Vrolijk ook veel gelezen van de Erskines.

Op 27 febr. 1919 overleed Vrolijk plotseling. Hij werd begraven door Otto Bouman uit Andel. 't Was daarna wel met veel bezwaar, dat Wout de plaats van Vrolijk in het gezelschap innam, doch op aandringen van het volk deed hij het toch. In datzelfde jaar werd hij zelf echter ook *losgemaakt van alles en als een vermoeide vreemdeling op aarde* schreef hij aan vrouw Schelling. Deze proefde in zijn schrijven, dat hij rijp werd gemaakt voor de eeuwigheid. Hij kreeg een ziekbed van drie weken en Saantje klaagde, dat hij nu weggenomen werd en dat hij nu juist ook meer wijsheid enz. had; zij zag zichzelf maar als een zielig schepsel, dat zonder hem overal onbekwaam voor zou zijn.

Wout troostte haar door er op te wijzen, dat God toch het onedele en het verachte juist had uitverkoren. Zijn heengaan was ruim, slechts acht maanden na Vrolijk; en Bouman had ook op zijn **begrafenis de leiding, in 1929.**

Nu was er geen leiding meer op het gezelschap en het ging teniet.

Saantje als weduwe

Vrolijk had drie kinderen, die geen vol verstand hadden; ook andere kinderen, die normaal waren. Vrolijk heeft voor zijn mensen geen uitweg gevonden wat betreft de bediening van de Heilige Doop. Ziende op hem waren er ouders, die het nalieten. Later zijn deze kinderen toch tenslotte in de kerken gekomen. Toen ds. Toes te IJsselmonde stond, waren verscheidene van zijn kerkgangers ongedoopt.

Saantje was nu weduwe en terwijl ze hartpatiënt werd, trof haar nog meer leed. In 1921 verloor zij een zoon, Jan en een zoon Joost overleed in 1923. Hoewel Saantje zelf niet meer kon, gingen nu haar kinderen wel naar kerk en catechisatie. In 1927 kwam ds. Toes naar IJsselmonde en door de kerkenraad op haar gewezen, bezocht hij haar

spoedig. Ze konden het heel goed met elkaar vinden. Ds. Toes was toen 35 jaar en Saantje 63, dus als oudere vrouw met hem pratende, zei ze een keer "man" tegen hem en direct er achteraan: "Neem me niet kwalijk, hoor!"

Ds. Toes lachte er maar om: "Al zou u Barend tegen me zeggen!" dus de hoogachting was wederkerig.

Saantje overleed nov. 1929 en op haar laatste ziekbed had ze wel enige dagen van benauwdheid, bestrijding en duisternis, doch door Gods genade werd zij ook verlost uit al de moeiten en mocht daarna met haar hele hart en in waarheid zingen: *'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheer*.

Ds. Toes bezocht haar trouw en terwijl hij haar een dag voor haar dood verliet, kreeg hij in zijn hart: *Straks leidt men haar met statie uit haar woning*. Zo heeft de dominee aan haar staat niet getwijfeld maar hij wist ook wel, dat ze doorgaans bekrompen geleefd had; zij had in haar leven niet gesproken uit de zekerheid des geloofs. Toen ds. Toes van huis ging om haar te begraven, werd hij bepaald bij Jesaja 40: "Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen: Spreekt naar het hart van Jeruzalem, en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat hare ongerechtigheid verzoend is..."

Het was eigenlijk niet zijn voornemen om op deze begrafenis van een tekst als deze te spreken, doch op het sterfhuis gekomen zijnde, voelde hij zich toch gedrongen om van deze grote, dierbare en troostrijke zaken te spreken en met opening en vrijmoedigheid mocht hij de kinderen vertroosten en wijzen op de gelukzaligheid die hun moeder nu deelachtig was.

6. JOB DE JONG

te Bolnes toehoorder bij Koos Vrolijk

beschreven door J. van Dam

in: 'Komt, luistert toe'. Deel 1 en 4

Uitgave: De Palmboom, St. Philipsland, 1995

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

... Wij willen altijd zeer terughoudend zijn in het vermelden van de afwijkingen in het leven van Gods volk. Wat is immers het gevaar groot en wat zijn we er sterk toe geneigd om bij lezing daarvan heimelijk te denken: O, zulke zonden kunnen dus toch wel mét genade bestaan! Dit is een groot kwaad. Nu vermeldt Gods Woord vele zonden, waar velen der Bijbelheiligen in gevallen zijn en de eeuwigheid zal openbaren, hoeveel huichelaars en antinomianen die verhalen uit Gods Woord hebben misbruikt tot hun eeuwig verderf. Men vergelijkt dan de eigen zonden (die ook nog bedekt worden) met hetgeen er door de Bijbelheiligen van zichzelf beleden wordt: "... mijn ongerechtigheid bedekte ik niet!" (Psalm 32 : 5) 't Is noodzakelijk om de Bijbelheiligen te kennen en na te volgen in hun diepe wegen van berouw en boetvaardigheid: "Want ik ken mijn overtredingen, en mijn zonde is steeds voor mij. Tegen U, U alleen heb ik gezondigd." (Psalm 51) In zulke wegen wordt de genade Gods verheerlijkt en dan kan het vermelden daarvan ook nog zeer wel dienen tot opbeuring en vertroosting van oprechte zielen:

*Dan zal ik elk, die 't heilspoor bijster is,
Vrijmoedig al Uw rechte wegen leren;
De zondaar zal zich dan tot U bekeren,
En scheppen moed uit mijn behoudenis.* (Psalm 51 : 7 ber.)

Deze Job was een man, die welbewust kennis had van de vergeving zijner zonden. Hij overleed omstreeks 1900 en hij zal behoord hebben tot het gezelschap van de oude Willem van Oossanen. Dat was een doorgeleide man en omtrent 1900 was deze Van Oossanen reeds oud en nu meent men, dat het gezelschap van Koos Vrolijk de voortzetting was van het gezelschap Van Oossanen. In alle geval was er vriendschap tussen Vrolijk en deze Job de Jong. Zij waren broeders, die in de benauwdheid geboren waren. (Spreuken 17 : 17)

Nu kwam er een tijd, dat De Jong in een afwijkende weg geraakte. Hij was voor de tweede keer getrouwd en zijn tweede vrouw leefde niet in het geestelijke met hem mee. Integendeel: door haar werd hij nalatig, hij kwam in een dorre toestand. De omgang met het volk werd minder en van lieverlee kon er steeds meer mee door in het huiselijke leven. In het gezelschap wist men wel terdege van kerkelijke tucht. Als daar één van Gods volk ging afwijken, dan was er wel degelijk de vermaning in liefde, om elkander weer terecht te brengen, doch Job ging zo ver door, dat hij van het gezelschap wegbleef. Hij vermeerde het volk en Gods volk, bemerkende, dat er in die tijd niet recht met hem te praten was, bleef van lieverlee ook bij hem vandaan. Hoorden ze dan nog weer eens wat aangaande zijn levenswandel, dan hadden zij droefheid en wetende, dat hij toch echt een gerechtvaardigd man was, zullen ze ongetwijfeld getracht hebben om voor hem tot God te roepen, doch onderwijl was het als in de Klaagliederen: "De kostelijke kinderen Sions, tegen fijn goud geschat, hoe zijn zij nu gelijk gerekend den aarden flessen!"

In die dagen was het algemene vervoermiddel dat de verbinding vormde vanuit de Lekstreek naar Rotterdam, de Lekboot. Wilde men dus inkopen doen in de stad of op familiebezoek, dan ging men uit die dorpen steeds met die raderboten mee. Wereldse mensen gingen wel op zondag, doch meestal deed men zo'n reis op zaterdagmiddag of -avond, of een werkman vroeg er eens een halve dag vrij voor van zijn baas. Dat laatste kostte dus geld en daar Job de Jong een arme werkman was, vond zijn vrouw dat niet raadzaam en reizen op zondag vond zij juist geen probleem. Aldus is het tenslotte zo ver gekomen, dat zij op zondag met de boot naar Rotterdam ging en Job ging mee. Vlak bij de aanlegsteiger passeerde hem een vrouw die de Heere vreesde en hoewel zij zelf geen kennis had aan de zaken, die Job van God geleerd had, doorzag zij onmiddellijk heel

zijn afgeweken toestand en daar zij geen ogenblik twijfelde aan zijn genadestaat, besepte zij, dat hij stellig door diepe wegen zou moeten worden teruggebracht. Ze zei: "Jobbe, Jobbe, wat zal jij dat moeten bezuren!"

Dit is kort daarop ook werkelijk gebeurd. Job kwam weer tot inkeer en hij kreeg in te leven en bij het licht van Gods Geest te zien, hoe snood hij was afgeweken. Dit werd een zeer diepe weg: "...weet dan en zie, dat het kwaad en bitter is, dat gij den HEERE, uw God verlaat..." (Jeremia 2 : 19) De vorst der duisternis zal zeker niet stil gezeten hebben en (hoewel wij dat niet uit de overlevering er bij vernamen) hij zal hem stellig voorgekomen zijn met hetgeen er in Hebreeën 6 staat: "...die eens verlicht geweest zijn... en gesmaakt het goede woord Gods en de krachten der toekomstige eeuw, en afvallig worden..."

Dan zal zeker het hart van deze Job ineengekrompen zijn! Hij had immers niet alleen gezondigd tegen Gods wet, maar ook tegen zoveel liefde! Nacht en dag had hij geen rust, want hij vermocht niet te zien, dat de kastijding vaderlijk was en tegelijk zal de duivel hem zeker hebben toegeroepen: "Hij heeft geen heil bij God!" (Psalm 3 : 3) Tenslotte kwam het zover, dat ook bij deze Job: ...zijn ziel naderde ten verderve, en zijn leven tot de dingen die doden. (Job 33 : 22) In een wanhopige toestand ging hij naar de rivier... Daar was het echter Gods tijd, om Zijn vriendelijk aangezicht weer over hem te doen lichten en daar klonk het in zijn ziel: "In al hun benauwdheid was Hij benauwd, en de Engel Zijns aangezichts heeft hen behouden: door Zijn liefde en door Zijn genade heeft Hij hen verlost, en Hij nam hen op en Hij droeg hen al de dagen vanouds." (Jesaja 63 : 9) Daar werd hij verblijd door Gods liefde en trouw en welke vertroosting hij nog meer ontving, weten wij niet, maar hij werd weer hersteld in de genadige gemeenschap met God. Bij vernieuwing mocht hij roemen in de vrijheid der kinderen Gods.

Spoedig werd het bekend in de omtrek, dat Job in de schuld was gekomen en dat de Heere hem weer bezocht had en hoe hij na zulk een diepe weg weer een tweede bekering had beleefd. Na enige aarzeling gingen verschillenden van het volk hem bezoeken en ze bevonden, dat het waarlijk Gods werk was: "En zij verheerlijkten God in mij." (Galaten 1 : 24) De één vertelde het aan de ander en tenslotte waren alle vrienden bij hem geweest; ze waren verblijd en bemoedigd, ook voor zichzelf. Doch één was er, die nog aarzelde om te gaan en dat was nu juist de geoefende Koos Vrolijk.

Nu geloofde Vrolijk wel, wat de anderen hem van De Jong vertelden, doch er was in die tijd verwijdering gekomen en Vrolijk was ook een mens, doch onderwijl was Job de Jong ziek geworden. Dus horende van de genade, die God bewezen had en de ziekte, die toenam, werd Vrolijk steeds meer gedrongen en tenslotte zei de vrouw van Vrolijk: "Jó, Koos, ik merk het wel; je loopt maar te draaien, maar je zal toch echt eens bij Job de Jong moeten gaan kijken!"

Hij antwoordde: "Ja vrouw, je hebt gelijk, ik moet er naar toe. Vrolijk ging er heen en Job zei: "Ik dacht het wel, dat je zou komen. 'k Heb al verschillende keren gezegd: er moet er nog één komen!" Job hoefde maar weinig te vertellen en Vrolijk nam zijn woorden ten volle over. In een ogenblik was het tussen hen weer zo vlak als het maar ooit geweest was.

Job zei ook letterlijk: "Ja Koos, wat God er in gelegd heeft, dat kan de duivel er toch niet uitspitten!" en Vrolijk stemde dat volkomen toe.

Nadat ze nog wat gepraat hadden, zei Job nog dit: "Koos, nou heb ik nog een verzoek aan jou. Daar in dat laadje in dat kastje, daar heb ik wat geld gelegd en dat is voor mijn begrafenis. Wil jij me beloven, dat je mede zorgen wil voor mijn begrafenis?" Dat beloofde Vrolijk met alle liefde.

Nadat dit dus afgesproken was, schikte Job de Jong zich op zijn bed en hij gaf de geest,

om nu eeuwig bij God in de hemel te zijn, want het volk, dat daarin woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben.

TEN GELEIDE, voor de bundel brieven van Koos Vrolijk

Johannes Jacobus Vrolijk

Koos Vrolijk van Bolnes geliefd kind des Allerhoogsten, gekocht door het dierbaar Bloed des Lams, werd geboren te Dordrecht, 7 april 1856 en overleed te Krimpen aan de Lek, 27 februari 1919.

Zijn leven:

10 november 1914 schrijft hij: "Het was gisteren, zondag, aan de dag 35 jaar geleden, dat het de Heere beliefde om een scherpe pijl in mijn hart te schieten en dat ik overtuigd werd van mijn diep rampzalige toestand, waarin ik was, omdat ik tegen zo een heilig en rechtvaardig God gezondigd. had." Hij was toen dus 23 jaar.

"Zo heb ik bijna 4 jaar doorgebracht. Toen heeft het de Heere behaagd, om mij met mijn angsten, benauwdheden, tranen, goed doen aan 't volk van God, met mijn licht, met mijn bevinding, met mijn profetieën, ja met alles voor God verloren te doen gaan en o, wonder, toen ik alles te kort kwam en niets meer had, kreeg ik Alles. En dat was Jezus Christus, in wie de Vader al Zijn welbehagen heeft." (Brief 9 mei 1886).

"O, dat de Heere mij, zo een woeste vijand, heeft willen overtuigen van mijn toestand dat ik zonder, ja tegen God stond, ja, dat Hij mij heeft willen ontdekken en heeft willen leiden tot Christus, als die enige Zaligmaker van arme, doemschuldigen in haarzelf, ja, wat nog meer is, dat ik mijn doodvonnis vrijwillig heb mogen ondertekenen en een welgevallen heb mogen nemen aan de straffe mijner ongerechtigheden. En o wonder, dat de Heere toen gedacht aan Zijn Verbond, ja, dat eeuwige Goddelijke Verbond, dat gemaakt en vastgesteld is in die stille eeuwigheid in God Drieënig. O, dat is een o! zonder einde, daar komt God als de God der liefde Zich te ontsluiten en te schenken." (Brief 24 februari 1904).

"Het was een onbegrijpelijk voorrecht, dat ik genade gevonden had in de ogen des Heeren, dat ik de Heere had mogen leren kennen, maar een veel groter voorrecht was, dat de Heere mij kende." (Brief 30 juni 1914).

Dan gaat zijn geheiligd, gebroken leven verder. Een van Zijn kinderen, een jongen, sterft, "maar sterft om voor eeuwig te leven." Drie van zijn overgelaten kinderen zijn zwakzinnig, twee jongens en een meisje. "Mijn weg ligt veel door de diepte, maar ik mag waarlijk bij ogenblikjes op de hoogten der aarde treden en dat inpakt het wonder hoe langer hoe groter." (Brief 20 januari 1909).

Om te voorzien in het dagelijks onderhoud van zijn gezin, handelt hij in boter, kaas, eieren, vlees en aardappelen. Met zijn "vosje" en zijn wagentje brengt hij ze rond in Bolnes en omgeving. Daar in Bolnes heeft hij de wonderen des Allerhoogsten mogen aanschouwen. (Brieven 18 april 1913 en 22 september 1914).

Zo verder levend, "wetende een geliefde te zijn in de Geliefde en dat uitvloeiende uit de verkiezende liefde des Vaders en nochtans veel met zijn vlag halfstok varende, omdat hij veelal doden aan boord heeft en toch tot ere van de Heere somtijds met de vlag in top", mag hij de woorden des Heeren vermelden: "Ik heb Mijzelf overgelaten een ellendig en arm volk en dat zal op Mijn Naam vertrouwen en hopen. Dat is alles, wat er voor ons overschiet, de Naam des Heeren. Maar, o, het is genoeg, want Hij is de Ik zal zijn, Die Ik zijn zal." (Brief 5 augustus 1912).

Zo komt het einde, na gezucht te hebben: "Ach, ach, wat zal dat zijn, verlost te zijn en

dat voor eeuwig, van een lichaam der zonde en des doods. Uit alle moeite en ellende uit te wezen en zonder dagen, zonder naar tijd te vragen, voor eeuwig Gode en het Lam, alle eer, heerlijkheid, lof en dankzegging en aanbidding toe te kennen." (Brief 8 april 1914).

Koos Vrolijk: "Arm en toch rijk, schoon en vol slijk".

Zijn brieven:

Al zijn brieven zuchten één lied en wel: "Christus, Die ons gegeven is, tot wijsheid van God, rechtvaardigmaking,, heiligmaking en tot volkomen verlossing."

"Christus, Die ons leven is."

In zijn brieven zegt hij het: "O eeuwig wonder, Barabbas los en Jezus gekruist en Barabbas was een moordenaar. Bij ogenblikken, dan dank ik God door Jezus Christus, mijn Heere, in wie alleen mijn eeuwige zaligheid vast ligt, en door Hem in mij." (Brief 24 juni 1918).

Ook de weg tot dit eeuwige wonder beschrijft hij: "En als daar dan een weg ontsloten wordt buiten die mens, en als hij daar een levendig gezicht op krijgt, en dan het voorrecht, ach, als dan zo een ziel het waarlijk beleeft, dat zien geen hebben is en dat hij door de rechtvaardigheid Gods en door de rechtvaardige eis van Gods heilige Wet meer en meer onder vloek en oordeel besloten wordt en dan waarlijk alles, wat hij ondervindt en beleeft hem meer en meer vatbaar maakt voor de vloek, en hij op het einde onder de vloek besloten wordt, ja, dat hij de vloek eigenen mag in liefde, en zwijgen mag voor dat hoge, rechtvaardige, majestueuze Wezen en dat hij geen wil of begeerte meer mag over houden om zalig te worden, o, daar wordt hij gezaligd om niet." (Brief 19 februari 1913).

Of, zoals hij zegt op een andere plaats: "Hij krijgt meer en meer een geestelijk gezicht op die dierbare Heere Jezus Christus, Die gekomen is om zondaren zalig te maken en Wiens Bloed van alle zonde reinigt. Hij ziet Hem als die Fontein, Die geopend is voor de huize Davids en de inwoners van Jeruzalem tegen de zonde en onreinheden, ach, dan zucht en vlucht hij tot die Jezus en hij werkt en bidt om die Jezus, maar ach, Jezus wil een volkomen of anders geen Zaligmaker zijn. En kon hij nu maar in die weg gezaligd worden, maar gelukkig kan dat niet. De hapering, waardoor wij buiten Christus blijven in een onverzoende staat met God is en dat is de grootste zonde, daar al de andere zijn uitvloeiende de vreselijke zonde van ongeloof. Daarom zou die Geest ons overtuigen van zonde, omdat zij in Mij niet geloven. Ach, daar is het niet alleen meer de Wet, Die ons vloekt, maar ook het Evangelie. Niet dat het Evangelie een vloek in zich bevat, maar het vloekt ons, omdat wij door het ongeloof het Evangelie verachten en de Gift, Die er in geopenbaard wordt, verwerpen en niet aannemen door het geloof. En dit is het werk Gods, dat wij geloven in Hem, die Hij gezonden heeft. Door het geloof, eren wij de Zoon, als die heerlijke Gift des Vaders en eren wij de Vader, als Die heerlijke en wonderdoende Gever. Maar, die Mij niet eert, die eert ook Mijn Vader niet." (Brief 23 maart 1915).

Dan zegt hij nog iets en wel dit: "De vrije rechtvaardigmaking des zondaars voor God wordt in onze dagen vertrapt en vertreden. Dat is niet meer nodig; er worden wel mensen zalig, die niet gerechtvaardigd zijn en ze hebben niet allen even veel genade, en de Heere is vrij, en alle zulke stellingen meer heeft de duivel uit de hel geblazen om de mens te verblinden en op een rustbankje te zetten buiten de ware Rust, Die Christus Jezus Zelve is." (Brief 9 december 1903).

"Onze belijdenis en de wonderen moeten ons een strop worden, daar de eeuwige dood mede in verband staat, en als dat niet zo is, dan wordt de mens rijk en verrijkt en heeft geen dings gebrek en hij heeft zoveel zogenaamde genade buiten Christus, dat hij nooit

meer verloren kan gaan. O, dat zal zijn tienduizenden verslaan, dat is de gevaarlijkste geest, die in de kerk is ingekropen." (Brief 27 juni 1917).

Dan handelt hij verder: "Want het is groot Hem nodig te hebben als het Offer zijnde tot een Verzoening voor onze zonde en Hem also ook te hebben leren kennen, maar o, het is nog groter voorrecht om Hem in al Zijn dierbare eigenschappen en in al Zijn bedieningen nodig te hebben. Zo worden wij hoe langer hoe onvruchtbaarder voor de Heere. O, onbegrijpelijke liefde, zonder eind noch paal, daar waar wij waarlijk het niet worden, dat wij dan alles zijn en alles hebben in ons dierbaar Hoofd Christus." (Brief 7 april 1909).

"Want waarlijk, wij zijn als vervloekten geroepen en als vervloekten gerechtvaardigd en wij zullen met alle genaden en weldaden van de Heere nooit meer aangemerkt al§ ee'n vloek. En daarom, dat wij het nooit verder kunnen brengen als de dood vruchten dragen. In een weg van heiligmaking, o, nu komt alles wat maar zonde is uit alle hoeken te voorschijn, en nu wordt de ziel zo arm, ellendig en onvruchtbaar voor de Heere, dat hij in alle beschaamdheid voor Hem moet invallen en Zijn hulp in alles te begeren en Hem ook also te leren kennen en genieten als Zijn Heiligmaking." (Brief 3 januari 1911).

"Daar moest ik uitroepen: O, God, hier lig ik nu, niet één vruchtje voor U, de Heere! En daar voelde ik zo een smart van mijn diepe val en de aanklevende smet der zonde als een vrucht daaruit vloeiende, ach, dat kan ik in geen bewoordingen brengen. En daar komt de Heere mij zo wonderlijk in mijn hart met deze woorden: Wees vrolijk, gij onvruchtbare.

En ach, daar mocht mijn ziel, als een onvruchtbare vrolijk zijn, en als ik nu een vruchtje voor de Heere had gehad, dan had dit mijn vrolijkheid bedorven. Maar nu, niets in mij zelve, maar alles in Hem, Die mij als een gift des Vaders alles geworden is." (Brief 12 december 1917).

Tenslotte:

"Wat is het dan voor een rechtvaardigmaking, Die de mens rust noch vrede, noch gegronde verwachting, noch zaligheid geeft of doet genieten. Wij dan gerechtvaardigd zijnde door het geloof, hebben vrede bij God, door onze Heere Jezus Christus."

"O, ik kan geen leven vinden dan alleen in Hem, Die ons leven geworden is en ik begeer ook nergens anders leven vandaan te halen, al is het dat de put dikwijls diep is."

"Vervloekt is hij, die zijn zwaard onthoudt van het bloed." Jer. 48: 10. (Brief 28 juni 1911);

Moge de Heere het lezen en doorlezen van deze Godzalige Brieven van dit zeer Godvrezende kind Gods aan onze zielen heiligen en ons en onze kinderen tot een eeuwige zegen doen strekken.

Leersum, december 1983

Ds. E. du Marchie van Voorthuysen.

AAN DE LEZER!

"De woorden der wijzen zijn gelijk prikkelen en gelijk nagelen, diep ingeslagen van de meesters der verzamelingen, die gegeven zijn van de enigen Herder", Pred. 12: 11. Dat getuigenis wordt ook nog heden ten dage van kracht bevonden. Die 'Woorden zijn gelijk prikkelen om ons vooruit te drijven, om ons aan te zettén en gelijk nagelen om ons vast te hechten en ons samen te binden, en gelijk prikkelen en nagelen zijn diep ingeslagen van de meesters der verzamelingen, die gegeven zijn van de enigen Herder.

Omdat het ook onze bevinding mag wezen door de genade onzes Heeren Jezus Christus, die die enige Herder is Zijner kudde en die de ware Wijsheid zelve is en ze door de bedelingen des Heiligen Geestes mede komt te delen aan Zijn volk en ze daardoor aan ons komt te geven als die meesters der verzamelingen en die zorgt, dat ze die prikkelen en nagelen op hun plaats komen te stellen en in te drukken enz. Ja, omdat wij dagen beleven, waarin weinigen van die wijzen en van die meesters der verzamelingen meer gevonden worden, die gegeven zijn van onzen enigen Herder en Leraar en het, de Heere naar zijn eeuwige wijsheid behaagt om van ons weg te nemen dezulken, die door de genade onzes Heeren Jezus Christus gearbeid hebben door woord en daad en ook door geschriften, - ja, wij nog heden ten dage komen te bevinden de kracht der waarheid: dat de gedachtenis des rechtvaardigen tot zegening zal zijn - daarom heeft het ook ons goed gedacht om nog enige van die woorden der wijzen, van die prikkelen en nagelen, die nagelaten zijn door onze nu zalige vriend Jacobus Johannes Vrolijk, geboren .te Dordrecht, de 7en April 1856 en overleden te Krimpen a, d. Lek de 27^e Februari 1919, met welken de. Heere ons vergund heeft vele jaren omgang te mogen gehad hebben, in druk te brengen.

Wij hebben hem mogen vinden, een vriend niet in naam, maar in der daad en waarheid, die ons menigmaal met raad en daad heeft mogen bijstaan (getuigen hiervan de navolgende brieven), in wie wij hebben, mogen bevinden door de genade des Geestes de kracht van deze waarheid: Gal. 6 vs. 2: "Draagt elkanders lasten en vervuld alzo de wet Christi", een vriend, die niet lichtvaardiglijk handelde, maar die altijd naar de genade en krachten die hem gegeven waren, dezelve zocht aan te leggen "tot ere van de Heere en tot een waar profijt voor onze zielen. Als ik gedenk, hoe menigmaal hij ook Mij eh velen met mij heeft gewaarschuwd voor de vele verleidende geesten, die er uitgegaan zijn en voor het nabijkomende Christendom, voor die weg, die iemand recht schijnt en welks einde een weg des doods is en ons voorgesteld heeft de zuivere bewerking tot en in de ware bekering en het geloof in onzen Heere Jezus Christus, waartoe de Heere hem van eeuwigheid gekend had en daarom hier in de tijd heeft komen te bewerken, en hoe hij door die genade, die hem gegeven was, heeft gearbeid in navolging van de Apostel. Paulus om ons als een reine maagd een Man voor te stellen, namelijk Christus, hoe hij altijd kwam te wijzen op de zuivere vrucht van de ware overtuiging, dat die ons altijd zal brengen in de ware noodzakelijkheid om onze Heere Jezus Christus door een oprecht geloof ingeplant te mogen worden; hoe hij tot een hand en voet was voor de ware hulpbehoevenden, maar ook door de Liefde des Geestes kwam te arbeiden om voor alle bedrog en geveinsdheid te waarschuwen en om zonder aanneming des persoons een iegelijk mens te wijzen op de ware toestand, waar wij door de zonde in gezonken liggen, hoe wij besloten liggen in de macht en heerschappij des duivels, en een almachtige kracht van Goddelijke genade toe nodig is om ons daarmee bekend te maken. en ons daaruit te verlossen, maar om ook dienaangaande een woord van moedgeving te spreken voor alle zuchtende en bekommerde zielen.

O, dat heerlijke getuigenis des Geestes, dat hij dan mocht geven, hoe. het de Heere behaagd had hem van onder de macht en heerschappij des satans vandaan te halen en uit

de duisternis uit te halen tot en in zijn wonderbaar licht. Ja, dan hebben wij menigmaal de tranen langs zijn wangen zien vloeien als een vrucht en besef hiervan: "Wie ben ik en wat is mijn huis, dat Gij mij. tot hiertoe gebracht hebt".

Menigmaal heeft de Heere hem door diepe wegen komen te leiden, zowel uit- als inwendig, maar altijd van achteren in doen stemmen met de Kerke volgens Rom. 8: 31: "Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?" Ja, wij hebben veel met jaloersheid op hem mogen zien, hoewel hij altijd getuigde van zichzelf een van de minste leden van Christus' Kerk te zijn. Hij was door de genade des Heeren een man, die gestreden heeft voor dat geloof dat eenmaal is overgeleverd en aan wie de Kerke Gods op aarde veel heeft verloren. O ja, hierop ziende, dan zouden wij zeggen, wat zullen wij ten einde van die maken, daar de getrouwen weinig zijn geworden onder de mensenkinderen en de waarheid struikelt op de straten en wat recht is er niet door kan gaan? Maar gelukkig als wij door het gemis van zulke vrienden maar mogen zien op Hem, die Leeuw uit de Stam van Juda, die getuigd heeft Matth. 28 vs. 20 "En ziet, Ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleinding der wereld". Dit is dan ook onze enige hoop en troost, die in de druk ons is weggelegd. Dit doet ons, al is het met vele tekortkomingen dienaangaande, de Heere achteraan kleven en doet ons ook onze nu zalige vriend ons horen toeroepen met de Apostel 1 Cor. 15 vs. 58: "Zo dan, mijn geliefde broeders, zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet dat uw arbeid niet ijdel is in de Heere."

Om nu van dit alles nog enige blijken te geven, heeft het, hoewel na vele zuchtingen ons tot het besluit gebracht om de brieven, die door onze nu zalige vriend zijn geschreven en die getuigen zijn van de bijzondere genade des Geestes, die de Heere hem had medegedeeld gemeen te maken en wel tot dit einde, dat 's Heeren eeuwig waardige Naam daardoor moge verheerlijkt worden; dat, indien het in handen komt van onbekeerden hetzelfde nog moge wezen als een instrument in de hand des Heeren tot ware overtuiging, dat bekommerden de Heere achteraan mogen kleven en dat meer gevorderden in de genade hierdoor meer gebonden mogen worden aan Hem, die het Hoofd is, waarvan wij, o soevereine vrije liefde, de leden mogen zijn, om in navolging van Hem, die bij zijn laatste Avondmaat hetwelk, Hij met Zijn discipelen hier op aarde gehouden heeft; die ons heeft nagelaten volgens de inhoud van Joh. 13 vs. 3 en vervolgens: om elkanders voeten te mogen wassen.

Maar dat het de Heere ook moge behagen het nog dienstbaar te maken voor u, weduwe en ook voor uw kinderen, die getuigen zijt geweest van de menigvuldige genade Gods aan uw man en vader geschonken opdat ge samen moogt leren vragen naar de Heere en naar Zijn sterkte. O, dat de vele gebeden, voorbeelden en vermaningen enz., die hij voor en aan u heeft gedaan, u nog tot een spoorslag mogen wezen tot een aankleven aan de Heere en aan die weg, die de Heere uw man en vader heeft doen bewandelen.

Dat dan des Heeren zegen moge rusten op die woorden van die wijze en dat ze mogen bevonden worden te zijn als prikkelen en nagelen diep ingeslagen van de meesters der verzamelingen, die gegeven zijn: van de enigen Herder, is de hartelijke wens en bede van uw heilzoekende Vriend,

O. Bouman.

Andel, 1920.

1. Bolnes, 12 April 1888.

Geliefde Vriend en Vriendin.

Ach! had ik hart en oog om toch eens op te merken,
 Wat zou ik bukken laag onder des Heeren werken.
 Maar ach, Vriend en Vriendin, dat kom ik veel te kort,
 De boom, die is vervloekt, en ik voel, dat 'k verdort:
 En daarom ben ik het eens met hetgeen, dat gij mij schreef:
 Die vrucht is niet in mij, maar in Hem, die altijd leeft.
 Tot Priester voor Zijn volk, tot Voorspraak in de Hemel
 En daarom zucht mijn ziel: trek mij toch uit 't gewemel
 Van al dat aards gedruis en doe mijn wandel zijn
 Bij U in 's Vaders huis voor vlees en bloed tot pijn.

Want ach, Mijn zeer Geliefde ik moet het U bekennen;
 Mijn vlees dat schrikt van God, en Wil zich niet gewennen
 Aan 's Heeren lieve Wet en Wil, die Hij gebiedt,
 Dat doet mijn ziel pijn, en is mij veel verdriet
 En kijk ik dan terug op van mijn kindse dagen
 En op mijn zondeweg, waarin Hij mij heeft gedragen
 En op hetgeen dat Hij uit Liefde aan mij nu doet
 En op die eeuwigheid, die ik ga tegemoet
 O, dan roept mijn ziel uit: O, nooit doorgronde Liefde
 En dat aan zoon rebel, die uw Hoogheid griefde,

O God, hoe kon het zijn, dat Gij op Mij neerzag,
 Daar ik toch in mijn bloed en vuil gedompeld lag.
 Maar ach, Hij kwam voorbij, en riep mij in het leven,
 Mijn ziel werd verschrikt, mijn hart begon te beven,
 Ik riep, wat moet ik doen: o God, is er nog raad
 Voor zo een vloekeling, die voor U schuldig staat?
 Mijn zonde brak ik af, en ik ging mij békeren,
 't Ontvreemde bracht ik weer en zuchtte tot de Heere.
 O God, wees mij genadig, zou het noch kunnen zijn,
 Dat Gij mijn ziel redde uit deze smart en pijn.

En zo ging ik voort met roepen en met klagen
 En mocht uit deze smart naar 'n weg van ontkoming vragen.
 De Heere was zo goed, Hij openbaarde Zijn Zoon
 En ik zag in Hem alles waarin Hij gena mij boon.
 Toen ging mijn ziel uit om Hem, ja Hem te zoeken,
 Die eenmaal stierf aan 't hout en Die droeg al de vloeken
 Van Zijn uitverkoorne Kerk, waar dat ik ook in lag,
 Want daarvoor riep Hij uit: *Nu is het al volbracht.*

En toen werd ik wat groot, ik begon ook mee te praten
 Van Belofte, en van geloof, en van op Hem te verlaten.
 Zo ging ik vier jaar voort, maar ik bleef naakt en bloot
 En alles, wat ik had, ontviel mij bij de dood.

Ja! dood, maar zalige dood om hier voor God te sterven,
 Want anders kunnen wij nooit de zaligheid beërven.
 Daar moest ik alles kwijt, want God kwam om Zijn recht,
 Daar viel mijn zin en wil, daar werd de zaak beslecht
 Het was voor mij nu kwijt, en 'k zweeg nu voor God,
 Zijn doen was Majesteit, de hel, dat was mijn lot

Maar ach! toen ik daar lag, en nu voor God moest zwijgen
 En ik het niet meed dacht om Jezus ooit te krijgen,
 Daar trad Hij tussenbeide, en nam mij zo ik lei,
 Stelde mij Zijn Vader voor, en in Hem was ik vrij.
 Mijn ziel was verheugd, met God had ik nu vrede
 Door Hem, ja Hem alleen, die voor de zondeleed.

En nu Vriend en Vriendin, nu is mijn wens van harte,
 Dat gij nu ook tesaam met al uw zonde en smarte
 Maar vluchten moogt tot Hem, Wiens Naam Verlosser is,
 Al wat daarbuiten is, dat is maar schijnverniss.
 En gij zijt dan van God samen hier gebonden,
 Maar dat is maar voor 't vlees en is voor 'n tijd en stonde
 Maar ach gedenkt hieraan, zoekt Hem als t Hoogste goed,
 Zoekt schuiling bij Hem, die voor zondaars voldoet,
 En moogt gij te zaam in zijn Gunst hier leven,
 Ach wilt dan te zaam voor Zijn Hoogheid beven.
 Het voorrecht is zeel groot, dat gij al zaam geniet,
 Dat nog van s Heeren volk met u deelde in uw verdriet.
 Maar ach, mocht gij te zaam maar nauw behoeftig leven
 En naar die dierb'ren Jezus met alle krachten streven,

Gedenkt aan 't wijf van Loth, zij bleef toch half weg staan,
 Het is toch Jezus Woord, Die ons daartoe vermaan.
 De Heere, Die machtig is en heerlijk in Zijn werken,
 Bewerke U door Zijn Geest tot zegen van Zijn Kerke.
 En binde ons te zaam hier in dit moeilijk leven
 Opdat we in d' Eeuwigheid Hem eeuwig ere geven.
 Dat is dan ook mijn wens en bede voor U zamen
 De Heere zij eeuwig lot, en elk zegg: Amen, Amen!

Mijn groete is als de Uwe, laat dan'dre ook maar schieten
 Die Sion gram zijn en Jerusalem verdrieten.

JACOBUS JOHANNES VROLIJK.

2. Bolnes, 26 Februari, 1889.

Geliefde,

Ik hoop, dat gij gezond en welvarende moogt zijn. Wat hier bij mij ten huize aangaat, mijn vrouw heeft gisteren de koorts niet gehad, dus wij zullen maar hopen, dat hij nu weg mag blijven. Het is voor mij dikwijls niet gemakkelijk, dat kunt gij wel begrijpen, met **5 kinderen** en dan haast niets te kunnen doen, hoewel dat het nu weer beter gaat. En was ik altijd maar op mijn plekje, maar o, o, daar moet ik zoveel over klagen. Ach, wat zal ik mij hierin uitlaten als mijn vrouw wat scheelt, ben ik benauwd om te bidden of te roepen tot de Heere en dan gaat alles samen om mijn ziel te verwoesten. Ik zat verleden week, toen gijlieden uit waart, zo in mijn schuurtje en ik drukte zo uit: Ach Heere, wanneer zal mijn ziel toch eens rusten, zo vanwege het moeitevolle wat er in mijn wegje zo voor en opdoet.

Maar ach, wat is de Heere toch goed voor Zijn arme, ellendige, behoeftige volk. Zoals ik dat uitdrukte, toen vroeg mijn dierbare Goël en Losser mij zo liefelijk af: wanneer of Hij gerust had? En toen leidde mij de Heere Jezus in de weg, die Hij mij was voorgegaan en hoe ik nu geroepen was om nu met lijdzaamheid te lopen de loopbaan, die mij was Voorgesteld, ziende op Hem. En hoe Hij (met eerbied uitgedrukt) in Zijn rust ging toen Hij alles volbracht had wat Zijn Vader Hem op Zijn hand gesteld had om te doen; en toen Hij opvoer ten Hemel, want toen triomfeerde Hij over alle vijanden en Hij ging rein daarheen, waar Hij rein vandaan gekomen was en Hij wereld, zonde, duivel en dood overwonnen had en dat voor Zijn volk.

En daar mocht ik een kijkje op krijgen, hoe ik als de dood kwam om mijn lichaam het stof weer te doen erven, hoe of dan mijn ziek in de ruste zou ingaan; maar hier ben ik geroepen als soldaat om te strijden tegen alle de vijanden van mijn dierbare Koning, en dan moet ik het meeste tegen mijn eigen 't zwaard trekken. Want vlees en bloed onderwerpt zich niet aan de Wil of Wet des Heeren. Maar, dit is een getrouw Woord en aller aanneming waardig, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is om zondaars zalig te maken. En ach, mocht de Heere ons maar ontdekken, opdat wij maar schuld mogen krijgen voor de Heere, want dan zonden wij werk voor de Heere hebben, dat Hij zijn Zaligmaking aan ons kwijt zou kunnen raken.

Ach, dat de Heere u samen door zijn lieve Geest tot dat einde mocht bewerken. Vlucht en zucht maar tot Hem de Meester. Hij roept u nog, gij zijt nog in het heden, en in het graf is geen verzinning meer.

Nu, geliefde, gedenk mijner en groet ze allen, die Sion niet gram zijn. Groet ook D. en A. en bedank G. v. H. voor de honig. De Heere vergelde haar naar hun werken.

Nu, ik wacht van u ook eens een woordje, hoor A. of T.

Als mijn vrouw goed beter mag worden, hoop ik, zo de Heere wil, nog eens te komen.

Met J. v. D. gaat het ook nog al, zij is veel pijnlijk.

De groeten van mijn vrouw en ook van mij, die zich blijft noemen,

Uw U toegenegen liefhebbende vriend

JACOBUS JOHANNES VROLIJK

3. Bolnes, 5 Mei 1890.

Zeer Geliefde Vriend en Vriendin.

Ik hoop, dat gij deze in welstand moogt ontvangen. Ik had al wel eer geschreven, maar ik heb niet gekund. Ik verkeer in vele drukkende omstandigheden en vooral nu met de kleine van mij. Die heeft vreemde koortsen in zijn voeten en zo werkende door zijn gehele lichaam en daar heb ik nu al vijf dagen en nachten mede getobd en hij wil van geen mens geholpen wezen als van mij; dus gij kunt wel begrijpen wat een weg of dat

is; en ik heb verleden week veel last gehad van mijn hoofd, maar dat is nu wat beter en ook Jantje is vandaag wat beter.

Ach, wat zal ik zeggen. De behoefte mijner ziel is veel voor de Heere. Ach, Heere, geef mij toch ootmoed en een lijdzaam hart. Want dat moet ik bekennen, dat ik dat niet heb van nature en dat heb ik en al Gods lieve volk nodig en allen die de Heere tot de Zaligheid leiden zal. De Waarheid zegt, dat alle dingen medewerken ten goede voor diegenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn.

Maar o! T. en A. daar is wat toe nodig om dat te beoefenen. Ja (met eerbied) daar is God toe nodig. Want met de Heere kunnen wij alles dragen. Maar met onszelf niets.

En ach, de Heere is toch zo goed voor mij, want vandaag mocht ik daar nog wat van hebben, hoe of een vrouw bij mij in de buurt, van 32 jaar, en die haar gal en venijn, wat dikwijls over mij heeft uitgebraakt, hoe of die van morgen om zeven uur naar de Eeuwigheid is weggerukt. Ach, wie onderscheidt ons toch, dat wij uit Sodom zijn uitgeleid, dat wij kennis hebben gekregen, dat er een God in de Hemel is, en dat wij een ziel omdragen, die voor een Eeuwigheid geschapen is, en dat wij nog in de tijd tot God mogen zuchten en vluchten met alle onze noden en behoeften en dat dat Hoge Heilige Wezen ons nog hoort en verhoort.

Ach, dat uw ziel toch maar nauw aan de Heere mocht gebonden worden, dan behoeft gij geen der dingen te vrezen, die gij lijden zult, want dan is het bitterste dikwijls werkende tot het zoetste. O, dat gij toch maar veel de zaken der Eeuwigheid op uw hart moogt hebben om toch vrede met God te zien te krijgen. Er doet zich wel veel voor in mijn wegje; maar o, als ik dan een kijkje krijgen mag in mijn dierbare Goël en Losser, hoe of ik eenmaal verwaardigd zal worden dat ik die ondeugenden Koos af zal leggen, o! o! mijn ziel smelt er onder weg. O, wat een Heerlijkheid, wat een Zaligheid tot in der Eeuwigheid zal dat toch zijn.

Ach, mijn zielswens is voor de Heere, dat Hij uit eeuwige vrije Ontferming ook uw beider zielen met dat grote, eeuwig blijvende Goed mag begunstigen. Daar kan de dief niet bij, noch mot, noch verderf.

Ik moet eindigen want het is nacht in de natuur, maar ik gevoel wat van dat leven, wat ik verwachtende ben daar geen nacht zijn zal en daar God alle tranen van mijn ogen zal afwissen.

Groet H. en K. en D. en A. en uw moeder en allen.

De hartelijke. groeten van de uw in diepe onwaardigheid

J. J. VROLIJK.

4. Bolnes, 6 Juni 1890.

Geachte Vriend en Vriendin.

Dat gij deze in welstand moogt ontvangen! Wat de kleine Jan betreft, dan gaat dat zachtjes aan vooruit, hij loopt niet een stokje, maar de koorts is hij tot hiertoe kwijt. Maar ach, Geliefden, het is hier een tranendal voor die, die hier hun leven niet meer vinden. kunnen en dat leert de ondervinding. Maar welgelukzalig is de mens, die het also gaat, want dat leren alleen die, die Genade vinden in de ogen des Heeren.

Ik stond een Dinsdagavond zo bij mij achter én ik keek zo op naar de Hemel en drukte zo voor de Heere uit: Ach, Heere, daar zijn er nu duizendmaal duizenden voor Uw Troon, die U ere en heerlijkheid, lot en aanbidding toe brengen, en ik sta hier in mijn ellende en gedruktheid. En zo als ik dat uitdrukte, kwam mij dat lieve Wezen als een vragend Wezen voor, of ik dan niet en wist door wat weg zij tot de Heerlijkheid geleid waren. En toen kreeg ik een indruk van die Waarheid: dat zij door lijden geheiligd waren, en dat zij door die weg gegaan waren. Die is: strijdt om in te gaan door de enge

poort.

En toen, Geliefden mocht ik een kijkje krijgen op mijn genadevoorrecht, dat het dat Hoge Wezen liefd en behaagd had om mij de armste, diepelligste en ijdelste en vleselijkste op die weg te brengen, die de verstandige naar boven leidt. En omdat ik Hem, mijn dierbare Goël en Losser had keren kennen als de Eeuwige en Enige Wijsheid zelve, had ik dat edele verstand ontvangen; dat ook mijn ziel naar boven kwam te leiden.

Maar ach, ach! wat zou ik dat verstand vermorsen in het slijk, als de Heere uit kracht van zijn Eeuwige Liefde en Onveranderlijkheid de weg hier niet nauw kwam te maken en dat ik niet in de banden moest komen te gaan.

Ach, wat zal ik zeggen? Des Heeren Naam is Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der Eeuwigheid, Vredevorst.

En ach, mochten wij daar nu alle eigenschappen maar in krijgen te vinden, en dat wens ik ook u samen toe. Ach. dat de Heere ook Ulieden mocht bewaren voor alle strikken, waar dat wij in gevangen zouden kunnen worden. Het wordt dikwijls, in- en uitwendig zo fijn gespannen, maar ach, dat de Heere toch ontdekkende en arm makende Genade aan ons ten koste mocht leggen, opdat wij in onze en met onze armoede maar aan Zijn lieve Volheids voeten gebonden en verbonden mochten worden.

Nu, Geliefden, groet K. en H. en U. M. en verder zo alle, die het welvaren van Jeruzalem beminnen en zoeken, en ik blijf mij noemen

Uw diepelligde, onwaardige, maar toch toegenegen Vriend

J. J. VROLIJK.

Ook de groeten van mijn vrouw, die heeft het dikwijls niet makkelijk, maar o! mocht zij het nog eens ongemakkelijk krijgen, omdat zij tegen God gezondigd heeft. Gegroet!

5. Bolnes, 9 Maart 1891.

Geachte Vriend en Vriendin.

Ik heb uw briefje Zaterdag ontvangen en was er blijde mee. Wij zijn door 's Heeren goedheid allen nog al redelijk wel, als ik heb nogal veel hoofdpijn. Maar anders moet ik zeggen: Geliefden, Hij handelt nooit met ons naar onze zonden, want als wij een indrukje mogen hebben voor de Heere, wat wij geworden zijn en zijn en blijven, ach, dan schiet er niets over bij of in ons, waar dat wij ietwat op of om zouden kunnen wagen. En als wij er dan wat van hebben mogen, dat de Heere ons dag aan dag met Zijn gunstbewijzen overlaadt, ach dan zakt mijn ziel in schaamte en verwondering weg. De Heere is goed voor mij. Hij weet het naar zijn Eeuwige Wijsheid wat ik nodig heb, en daar mag mijn ziel sterkte in hebben om mij zelf als een arme ellendige op Hem te verlaten.

Ik had van morgen een lief poosje voor mijn gemoed met het lezen van Gods Woord en wel Joh. 17, en ik mocht bij deze woorden stilstaan: *En Ik heilige Mij Zelf voor hen, opdat ook zij geheiligd mogen zijn in waarheid.* Maar wat mijn ziel daarvan hebben mocht, o, dat kan ik niet uitdrukken. Als Hij, die grote Borge en Middelaar Zichzelf niet voor Zijn volk geheiligd had, wij hadden als werkheiligen gebleven en hadden nooit in waarheid geheiligd geworden, want in ons is geen waarheid. Maar Hij, de Waarheid Zelve zijnde, heeft Zichzelf geheiligd voor Zijn volk. Ik had er wat van, dat ik in Hem geheiligd was in mijn leven, in mijn dood, in mijn graf en in mijn opstanding, opdat ik dan Hem als een geheiligde eeuwig heilige zou komen te verheerlijken, enz. En zo, mijn geliefden (ach, mocht ik eens mogen schrijven, in de Heere) tob ik zoal heen, maar elke dag is een dag nader naar mijn graf. O, wat zal ik blijde zijn als mijn loopbaan ten einde

zal wezen en dat ik dat lieflijke woord uit de mond van mijn lieve Koning horen zal: *gaat in, in de vreugde uws Heeren.*

Mochten uw beider zielen het daar maar op gezet hebben om de leringen en onderwijzingen des Heeren meer en meer deelachtig te worden, en ach, dat die betere Noach zijn hand ook zo eens tot u mocht uitstrekken en u ook eens in Ark innemen. De Heere geve u beiden de onrust te gevoelen als een vrucht van de zonde, opdat gij Hem maar begeren mocht als de Rust Zelve zijnde voor alle vermoeide en belaste zielen.

De hartelijke groeten van J. v. D. en O. en mijn vrouw en ook van mij,

Uw liefh. vriend J. J. VROLIJK.

6. Bolnes, 28 September 1901.

Geachte Vriend en Vriendin.

Dat gij deze door de goedheid des Heeren in welstand met de uwen moogt ontvangen is mijn wens en bede. Met de mijnen gaat het ook wel, maar ik ben zo erg verkouden geweest, dat ik Zaterdag heel de dag met de koorts gelopen heb en ik, kon niet gaan liggen uit kracht, dat ze mijn aardappelen delfden, en die moest ik thuis rijden, en zondagmorgen ben ik toch met de lezing nog op geweest, maar moest daarna naar bed en toen heb ik erg liggen zweten, waardoor dat ik veel beter werd, en gisteravond was het mij toch zo een aangebonden zaak voor de Heere, dat Hij mij nu in de weg, wat het uitwendige betreft, gezet had en ach, dat Hij het nu weet, hoe dat alles op ons en van alle kanten loerende was, maar ach, dat Hij het toch in alles betonen mocht, dat mijn weg voor Zijn aangezicht lag, enz. En dat de Heere nu wist, wat ik nodig had.

En vanmorgen mocht mijn ziel veel sterkte hebben van en uit de Heere met deze woorden: *Ik zal u trouw verzenen met Mijn Raad, terwijl Mijn oog op u gevestigd staat.* En vanmiddag met het lezen van Psalm 41, en zo heeft het de Heere beliefd en behaagd, dat ik vandaag nog al wel mijn roepinkje heb mogen waarnemen.

Ach, welgelukkig is het volk, wiens sterkte in Hem is, nietwaar? En hoewel, dat een levendig mens altijd moet klagen wegens zijn zonde, nochtans geeft het de Heere toch dezulken weleens, dat zij moeten roemen van wege de goedertierenheid van dat lieve goeddoende Wezen.

En daar zijt gij samen ook niet van verstoken, daar de Heere het u weer vergunt, dat gij uw geboortedag moogt gedenken, waarmee ik u en ook uw geliefden man feliciteer, en ik hoop dat de Heere dat u samen nog vele malen doet beleven in Zijn gunste en dat gij samen verwaardigd mort worden om voor elkander dienstbaar te mogen zijn en ook voor uw zaad tot opleiding voor de aannaderende Eeuwigheid.

Ach, mocht gij ook samen nog eens krijgen te zeggen door dat allerheiligst en dierbaar geloof: *ik weet mijn Verlosser leeft.* O, A. en T. staat daar toch naar. Wij leven in een donkere tijd, daar ondervindt gij ook veel van, maar de Heere is het Licht, en er is gans geen duisternis in Hem.

Er is dat jaartje wel weer heel wat over uw hoofd gegaan, nochtans gij moet het getuigen, de Heere heeft Zichzelf niet onbetuigd aan u gelaten. En dan kunnen wij dat toch gevoelen, dat zo alles, wat er dan voor- en opdoet onze zielen ook aan de Heere verbindt. Hoewel, dat de ziel wel weer eens moet zeggen van haar zelve, waar zie ik verbinding? Evenwel krijgt hij toch die ogenblikjes, dat de nevels wel eens opgeklaard mogen worden en dat het in zijn hart ligt: *Tot wie zal ik toch anders heengaan, enz.?*

Nu, geliefden, dat de Heere uwer nog ten goede gedachtig mocht zijn, ook met uw kindje en de groeten aan de betrekkingen, en ook van J. v. D.¹⁴ en de vrienden en mijn

¹⁴ Jaantje van Driel

vrouw en mij in uw verzuchtingen aanbevelende, blijve ik
 Uw van harte liefh. armen, diep ellendigen vriend
 JAC. JOH. VROLIJK.

Arm, maar toch rijk hoor! Het Ezaus portie, dat vergaat, maar Jacobs deel blijft in der Eeuwigheid. Want dat is (met eerbied uitgedrukt) God de Heere Zelf. Gegroet.

7. Bolnes, 17 Januari 1908.

Geliefde Vriendin,

Dat gij deze met uw kinderen en familie in welstand moogt ontvangen. Het gaat hier ook met ons nog boven bidden en denken en verwachting. Mijn vrouw komt morgen hoop ik thuis, en ik heb veel pijn in mijn armen en bij tijden in mijn hoofd, enz.. Maar ach, de Heere is nog zo goed, dat Hij het nog maakt, dat ik doen kan, wat Hij op mijn hand heeft gezet om te doen. Ach, de Kerk is met alles goed, want ach, wat binden zulke omstandigheden ons weer nauw aan de Heere, daar er bij ons gehele huisgezinnen zijn, die te bed liggen en dat de ene zieke de andere moet bedienen, daar je geen mens kan krijgen om op te passen.

Ik denk, dat u al wel uitgekeken hebt naar een briefje op het van u toegezondene. Ik denk, dat u wel gedacht hebt: *Koos wordt ook al onbeschoft*, enz., maar ach, T. dat is de oorzaak niet, hoor! maar ach! ik ben zo een blinde, dwaze wroetende worm, dat ik niet weet te beginnen, nog minder te eindigen; en dan stel ik maar uit, van de een dag op de andere, en ach ik word er maar niet beter op.

Neen, geliefde vriendin, wij liggen in onzen doodstaat en wij blijven als een vrucht van: onze natuur de dood onderworpen en allen vruchten des doods. Maar o, als dan Hij, die zegt: *Ik ben de Opstanding en het Leven*, ja als Hij dan zichzelf weer eens in Zijn liefde en door Zijn levendigmakende Geest in mijn hart ontsluit, ja, dan gaat het weer. Ach dan moge ik wel eens een oogje des geloofs hebben, hoe of Hij de dood heeft verslonden tot overwinning. Hoe of Hij die kerker der duisternis en donkerheid tot Zijn buit gehad heeft en daarmede Zijn strijd zag bekroond, en dat om ons de uitverkorenen Zijns Vaders uit die kerker uit te halen en op te wekken tot en in een nieuw leven, hetwelk uit Hem, door Hem, en tot Hem is.

Ach, daar mocht ik van de week nog wat van genieten. Ik leesde zo in Joh. 19 vs. 23. *De rok nu was zonder naad, van boven af geheellijk geweven*. En ach, het liefde de Heere mijn ziel daarbij stil te houden. En toen werd ik ingeleid, hoe of die rok Gods Eeuwige Onbegrijpelijke en Ondoorgroondelijke Liefde was. Dat het de Liefde Gods was; waar dat de uitverkorenen in opgesloten liggen, dat het de Liefde Gods was, dat Hij zijn Eniggeboren Zoon niet gespaard had, maar Hem voor ons allen had overgegeven enzovoorts. En o, daar was gelukkig geen naad in, anders zou hij op of langs die naad nog af kunnen scheuren, maar neen, dat is als een O, al wat daarin is, kan er niet uit, want daar is geen opening in; ach, ik kan er weinig van zeggen: een stipke der zaken, maar het dadelijk geloof mijner ziel mocht eindigen in de Eeuwige Liefde des Vaders en dat door de Liefde des Zoons verworven en daar door de Liefde des Geestes aan mijn ziel toegepast, verzekerd en verzegeld; en dat alles uit Liefde.

En toen raakte ik aan het zingen, zo daar vandaan. *Gij voert ten Hemel op*, enz. Maar ach, dat ook ik er eentje van was van dat arbeidsloon dat voor Zijn Aangezicht wezen zou, en dat het de Heere liefde had uit Eeuwige ontfermende vrije soevereine Liefde naar mij om te zien om mij te roepen uit de duisternis en te brengen tot Zijn wonderbaar licht.

En toen raakte ik nog aar de praat met Gila v. d. Hoogd, hoe of zij het laatste nog aan

mijn oor zei:

*Wij steken het hoofd omhoog en zullen de eerkroon dragen,
Door U, door U alleen om 't Eeuwig Welbehagen.*

Ach, ach, die Eeuwige vrije gunst. O, dat zal wat zijn als wij verlost zullen zijn van dat lichaam der zonde en des doods. Ach, op dit ogenblikje bezwijkt mijn ziel van sterk verlangen, ach, ik zal maar eindigen en maar op het einde merken, daar hangt de Kroon, hoor, tot overwinning.

Nu, je kent me wel, hé, ik ben min in woorden, maar mijn gevoel door het geloof als een gift, dat strekt zich wijd uit.

Ontvangt de hartelijke groeten van je armen, ellendigen, maar, toch door vrije Genade bevoorrechte liefhebbende vriend

Koos. Ook de familie de groeten.

8. Bolnes, 3 Februari 1909.

Geachte Vriendin,

Ik was blijde te vernemen dat gij samen nog in welstand moogt zijn naar t lichaam, en ook, dat ik die brief van U mocht ontvangen. Het speet mij, dat ik niet bij de begrafenis van M. H. v. L. kon wezen, want ik ben Vrijdag ziek geworden, zodat ik Zaterdag de gehele dag met de koorts te bed heb gelegen. Maar de Heere is goed, hoor! Ik wou nog proberen op te komen en toen kwamen deze woorden mij met kracht in het hart: *Gij zult de Heere Uw God niet verzoeken*. Want, ach, ik ben toch zo ongelukkig, dat ik toch met mijn natuur tegen alles zou ingaan en het nog gewaagd zou hebben. En toen zag ik, dat het een zaak was, die wel goed was, maar niet noodzakelijk. En toen was ik makkelijk, ja, ik heb hem zien begraven en had behoefte, dat de Heere er toch een, en ook ziende op T. V. Drimmelen, zou verwaardigen om een woordje te mogen spreken op zijn graf. En dat is geschied en ook, dat gij gemakkelijk bij v. H. bij elkander zijt geweest. Ach, de Heere is nog geen dorre woestijn voor de Zijnen die Hem nodig mogen hebben of geen land van uiterste duisternis. Neen, Hij Zal Zijn volk niet begeven noch verlaten, hoewel wij altijd oorzaken te weeg brengen, waarom dat de Heere Zijn lieflijk aangezicht zou kunnen verbergen. Maar o, daar komt Genade aan Zijn Ere! Het is een wonder, de beste wijn wordt bewaard voor het laatste en dat is telkens zoo, maar van L. geniet het nu met volle teugen.

Ja ik hoorde T. v. D. s Maandags praten, hoe of hij in zijn werkzaamheden was omtrent van L. en ik was het daar niet mede eens, hoewel ik niets zei, hoe dat hij geloofde, dat hij sterven zou en daar wilde ik niet aan, dat zagen zij wel aan mij. Maar toen ik wegging, beliefte het de Heere om er mij mede in de arbeid te brengen en te verzoeken van de Heere. Och, als Hij het dan in Zijn voornemen had om hem weg te nemen, en als die zaken, die T. had, van Hem waren uitgaande, ach, dat de Heere er mij dan toch ook eens wat van wilde openbaren, enz.

En een paar uren later, ik was juist bij de bomen van de Donk, toen kwam de Heere mij met kracht met deze woorden in mijn hart: *En zij zullen rusten op hun slaapsteden, een iegelijk, die in zijn oprechtheid gewandeld heeft*. En toen zag ik, dat de Heere hem zou wegnemen en dat hij in de Eeuwige ruste zou ingaan. En de Heere was zo goed om mij zo wonderlijk voor Zijn doen in. te winnen, dat ik er geen haartje meer tegen, had. En dat ik v. L. Zo makkelijk kreeg over te geven, dat er geen eigenschapje meer bij mij overschoot om hem langer te willen houden. Want o, de Heere is God en geen mens. Hij heeft meer zegeningen. dan Izaak, ja Hij is een ganse Zegen voor al Zijn volk in Zijn

eigen weg. En Zaterdagavond toen zat Ik zo alleen in huis en toen zei ik zo over v. L. denkende en hem ziende liggen in het graf: Ach Heere, daar ligt hij nou alleen en afgezonderd in het graf.

En toen kwam mij zo in het harte: *Nochtans is hij niet alleen*. En ik zei niet alleen, Heere? En ach, daar ben ik zo lief ingeleid, hoe of de Heere uit kracht van eeuwige vrije Liefde met Zijn volk was in hun leven en in alle banden en verdrukkingen en in hun dood en in hun graf, enz. En o T. daar heb ik hem met de ganse Kerk zien liggen opgesloten in de hand van een Almachtig God, Die niet toe zal laten, dat er een stofje van hem verloren zal gaan, maar dat Hij dat alles op en in die groten dag des Heeren zou opwekken in onsterfelijkheid en onverderfelijkheid en in Heerlijkheid.

O, hier moet ik maar zwijgen, want ach, wie zal de Almachtige uitvinden, maar hier weidt mijn ziel met een verwonderend oog.

Wat uw schrijven aangaat van u zelve, ach dan zijn wij in alles ongelukkige schepseltjes geworden als een vrucht van onze zondeval. Maar het eeuwig voorrecht, als wij het geluk van deze Koning mogen prijzen, Die Davids troon beklom. Het Eeuwige geluk ligt daarin opgesloten, dat Hij niet is gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en Zijn ziel te geven tot een rantsoen voor velen.

Ik heb laatstens, een indrukje gehad van deze waarheid: *Om de arbeid Zijner ziel zal Hij het zien en verzadigd worden*. En ach, daar werd ik ingeleid, hoe of Christus verzadigd was geworden met de gift der uitverkorenen, en dat om de arbeid Zijner ziel. En ach, dat wij nu maar in arbeid mogen wezen om verzadigd te mogen worden met Christus als een Gift des Vaders en dat niet om onze arbeid, maar op onze arbeid. Ach, dat het gewicht der Eeuwigheid maar op onze ziel gebonden mag worden om toch Hem, te leren kennen als dat geslachte Lam te zijn, Die het Boek genomen heeft uit de hand Desgenen, Die op de troon zit en Die alleen waardig is gevonden om dit Boek te nemen en zijn zeven zegelen te breken. O, dat Boek van Gods Eeuwig Raadsbesluit, daar het Eeuwig Voornemen Gods in geschreven stond ten goede Zijner uitverkorenen, ja, waar dat haar namen in stonden ten Eeuwige Leven, o, dat is door Hem genomen en geopend geworden. En ach, dat wij nu maar in arbeid mogen zijn om ook onze namen daarin te mogen lezen. Want anders zullen de vloeken en oordelen, die in dit Boek staan op ons neerkomen en uitgewerkt worden.

Wat ook uw schrijven aangaat van die vrouw, ik hoop, dat de Heere zijn Genade in haar mag verheerlijken dan zal dat licht niet onder de tafel blijven, maar als een licht schijnsel geven en dan zal er een samenleving geopenbaard worden met het licht, niet? Daar hebben wij immers ook wat van bij bevinding, he? hoe of dan alles samenspannt om dat lichtje uit te doven en te smoren, dan zal de Heere zijn Genade-olie wel laten vloeien, opdat het nog harder zal gaan branden. O, de Heere Jezus is niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard, nietwaar? Wat bruist toch alles tegen dat leven in, wat uit en van en tot de Heere is. En daarom ben ik het eens met Watson, dat Jezus wel gekomen is om de Zijnen van de vloek te verlossen, maar niet van kruis.

Ach, dat is ook weer zoo, wij komen soms in wegen, dat wij zeggen: alle dingen zijn tegen mij. Maar als wij er later achter gebracht worden, dan zeggen wij: Heere, wat een wonder toch, wat ik nou dacht, dat het meeste tegen mij was, dat is het meeste ten goede voor mij geweest. En daarom de Heere zegt zo: *En al uw kinderen zullen van de Heere geleerd zijn en dan zal de vrede van die kinderen groot zijn*. Ach, staat toch veel naar die leringen en onderwijzingen en dan zullen wij boe langer hoe blinder en dwazer, hoe langer hoe onreiner, hoe langer hoe onheiliger; ja, hoe langer hoe walgelijker worden in onszelf voor het Hoge Rechtvaardige en Heilige Wezen, en ook hoe langer hoe meer in de kennis van Christus komen, waarom Hij gezalfd is en waarom Zijn Naam moest Jezus heten. En het onbegrijpelijke krijgen te verstaan, wat of het beduidt en die

waarheid in zich bevat: Jezus gekruist en Barabbas los en Barabbas was een moordenaar.

Zo de Heere wil en wij leven, hoop ik aanstaande Vrijdag over acht dagen een daagje naar u toe te komen als het bij L; ook uitkomt.

Ontvangt deze met de uw en familie in welstand en u samen hartelijk groetend van mij en de mijnen blijve ik uw u liefh. vriend

J. J. VROLIJK.

9. Bolnes, 23 Februari 1909.

Waarde Vriendin,

Door s Heeren Goedheid mogen wij in redelijken welstand verkeren, hopende ditzelfde ook van u en uw kinderen en familie. Daar de ondervinding zo leert, dat de mens, als een vrucht van de zonde elk ogenblik in perikel, is van allerhande ellenden en ook van zijn leven, ach, wat zouden wij dan ook de weldaden des Heeren niet meer ter hart behoren te nemen. Maar ook, hierin wordt juist onze diepe armoede en ellende geopenbaard, dat wij onbekwaam zijn en onwillig en onmachtig van nature als een vrucht van onzen moeden vrijwillige afval van de Heere om een enige weldaad ter hart te kunnen nemen of om de Gever van dit alles te kennen of te erkennen. En daarom ook, dat de Heere al de Zijnen door Zijn lieve Geest bewerkt, dat zij ondervinden mogen, dat de Heere Zichzelf verheerlijkt in Zijn eigen werk. *Al wat Hij wrocht, dat zal juichen tot zijn Ere.* En o, wat een Eeuwig wonder, nietwaar? van vrije Soevereine Genade, dat de Heere Zich wil verheerlijken in die weg om Zijn Genade te openbaren. Want God had het gehele menselijke geslacht voor eeuwig kunnen verstoten, Zich verheerlijkende in zijn Eeuwige Rechtvaardigheid, Grimmigheid en Toorn. Maar nu heeft de Heere een weg buiten de diep gevallen mens daargesteld en geopenbaard, waar Hij Zelve van uit roept: *Deze is Mijn geliefde Zoon, in welken Ik Mijn welbehagen heb, hoort Hem.* En alleen in die weg komt dat Hoge Aanbiddelijke Wezen al Zijn deugden te verheerlijken. En daarom mochten wij toch maar van alles afgebracht worden wat Jezus niet is, en o, dat dit als een noodzakelijkheid op onze harten: mocht liggen om toch Hem te begeren en Hem deelachtig te mogen worden, Die alleen Vrede teweeggebracht heeft voor hen, die het tot smart omdragen, dat zij in onvrede leven en verkeren met God hun Schepper en Formeerder en dat alles door en om haar eigen zonden. En daaruit vloeit dan ook dat diepe berouw en smartgevoel en schuldverslagenheid, dat ik God vanwege mijn zonden zo vertoornd heb.

Maar ook voor die, ja, vóór die alleen heeft de Heere Jezus de perse alleen getreden en is Hij ter slachting geleid, enz. Want ach, Hij, die het geen roof behoefde te achten Gode evengelijk, te zijn, heeft Zichzelf vernederd, de gestaltenis van een dienstknecht aangenomen hebbende en de dood onderworpen geworden zijnde, ja de dood des kruises, opdat Hij een vloek zou worden voor vervloekten en Hij de Eeuwige vloek voor haar zonde dragen, daar zij onder besloten en veroordeeld lagen, en waar voor haar aan haar kant in der Eeuwigheid geen uitkomen aan was.

Maar ach, eeuwig wonder van Eeuwige Liefde, dat Hij Zich vrijwillig openbaart om met Zijn hart Borg te worden en zijn Ziel uit te storten tot in de dood en met de overtreders geteld te worden enz.

Ach, mochten wij daar meer een inzien in krijgen, wat zouden wij dan niet meer arbeid der ziel hebben om Hem toch te begeren in zijn dierbare bediening om van en door Hem gediend te mogen worden, opdat wij Hem mogen dienen zonder vreze.

Nu de Heere bewerkte ons en de onzen tot dit alles door Zijn lieven Geest om Zichzelfs en Zijns Verbonds wille.

Na hartelijke groeten aan u en de uwen, kinderen en familie, blijve ik uw liefh. vriend,
J. J. VROLIJK.

10. Bolnes, den 11en December 1885.

Zeer Geliefde Vriend, enz.

In hoop dat gij met de noen deze letteren in gezondheid moogt ontvangen, laat ik u weten, dat het hier bij mij en op Slikkerveer bij Teun en Klaas van Drimmelen en hierbij W. en O. alles door de Goedheid des Heeren nog wel is.

Wat de zaak van mijn arm betreft, dat gaat nog niet vooruit, wel, dat ik er geen pijn meer aan heb, maar ik krijg er nog maar geen kracht in en dan is mijn arm de ganse dag zo moe, dat kan ik niet uitdrukken, vriend.

Ik kwam des avonds om half één thuis bij v. O. vandaan en toen ik naar bed wilde gaan, toen kwam de Heere mij zo liefelijk in het harte: *Hij zorgt, daar 't leed genaakt*, enz. en toen kwam des morgens dat briefje van u; en ach, wat zal ik zeggen, 't kwam wel dadelijk in mijn gedachten, maar, ach geliefde, in plaats van nu weg te zinken en laag te bukken en te buigen, bleef ik zo hard en verhard, totdat ik in 't afzonderen voor God kwam en daar eerst in de aanklacht vanwege mijn ellendig, diep bedorven zondig en verdoemelijk bestaan. Maar ach, toen kwam mijn dierbare Koning, mijn dierbare Hogepriester en mijn dierbare Leraar er aan te pas, en ach dat lieve zakken en zinken in Hem. Want ach, vriend, wij moeten wat van die ouden zuurdesem gezuiverd worden, want Hij is toch onze vrede en dat blijft Hij voor al Zijn volk. Maar vriend, zoals wij in een tijd leven, hoe of het een ongoddelijk ijdel roepen wordt en geworden is: *zonder Mij kunt gij niets doen*, en dan is het een spreken van diepe ontdekkingen en van doodheid en van vleselijk verkocht onder de zonde.

Ach, geliefde, de duivel werkt zoo met zijn venijn en bedrog in de mens, en; ach, wat jammer, ook zo onder 't echte volk des Heeren. Ik kreeg laatst zo eens te zien op dat merkteken van dat Beest aan de rechterhand, en ach, wat zijn er in onze stikdonkervolle dagen tot smart en jammer en tot oneer Gods geen kinderen Sions in begrafenis-; fondsen, werkliefdenfondsen, en assurantiën? En dat is de list van dat Beest, dat Johannes uit de aarde zag opkomen, dat is zachtjes aan gekomen en dat slaapt alles mee, omdat wij zo een aardsgezind bestaan hebben, maar ach, geliefde, mocht de Almachtige God nog eens opstaan en Zijn volk op haar plekje brengen, dan zouden de brandstapels nog opgericht worden.

Nu, geliefde, de Heere maakt het in al de weg wel voor ziel en lichaam. Ik heb de eer nog nooit gehad, toen ik werkte, want nu heb ik kolen in huis, aardappelen, zuurkool en suikerbonen en ik heb nog een half varken ook in de kuip; dus gij kunt genoeg begrijpen, hoe of de Heere 't gemaakt heeft.

Nu geliefde, gij hebt met de uwen van allen hier de hartelijke groeten en vraag eens aan uw vrouw, of zij ook haar naam nog niet verloren is als T. en ook alle kinderen Gods.

Nu de groeten aan degenen, die u groeten en ook van mijn vrouw en noem ik mij

Uw Vriend, enz.

JACOBUS JOHANNES VROLIJK

De Heere: vergelde den gever van dat briefje naar zijn werken.

11. Bolnes, de 3e Februari 1886.

Zeer geliefde Vriend en Vriendin,

Met deze laat ik u weten, dat ik door de Goedheid des Heeren uw brief in gezondheid

heb mogen ontvangen. De Heere, Wiens Naam toen Wonderlijk is, is toch Wonderlijk in al Zijn weg en werk, die Hij met Zijn arm en ellendig en behoeftig volk komt te houden. Dat mag ik door de Genade en Goedheid des Heeren tot op dit ogenblik toe nog bij de dag ondervinden, want het is zo een wonder, geliefde, als wij in onszelf niets zien of kunnen vinden, daar wij de Heere mee zouden kunnen behagen, dat dan dat Hoge, Heilige Wezen, tot zo een arme en ellendige in zichzelf komt te zeggen: *Die zijn weg wel aanstelt, dien zal Ik Mijn Heil doen zien*. Ja, daar wordt het wonder nog groter, als toen ik uit het graf werd opgewekt, want, geliefde, ik had nooit kunnen denken, dat ik na ontvangen Genade zo een afwijker geworden zou zijn, ja die nog af zou wijken met een eeuwige afwijking.

Maar ach, wat een voorrecht voor al diegenen, die in de eeuwigheid zijn uitverkoren in Hem, dat ze worden geroepen en gerechtvaardigd en ook geheiligd in Hem. Ja, nu leert de ziel ietwat er van, waar de Apostel zegt: *Kinderkens, indien wij gezondigd hebben, wij hebben een voorspraak bij den Vader, namelijk Jezus Christus, den Rechtvaardige*.

Vrouw, het is een zaak, daar de ziel niets van kan vatten, dat Jezus niet is gekomen om gediend te worden, maar om te dienen. Ach, daar ligt al ons Heil en leven, als de ziel verwaardigd wordt om van alles af te zien, wat daar buiten is en dat hij verwaardigd wordt om niet alleen als een niets wetende, maar ook als eert gans verdoemelijke nergens geen aanspraak op hebbende, aan de voeten Gods neer te vallen.

Ach, mocht de Heere, Die de Alles machtige is, door Zijn Geest u ook zoo eens bewerken, dat gij eens verwaardigd mocht worden om geen vrucht meer te zoeken van die boom, die de vloek deelachtig is geworden door vrijwillige en moedwillige afval van dat Hoge Wezen en dat de Heere de zaak maar meer en meer aan mag binden om toch eens verlost te worden van alles daar gij nog aan vasthoudt, opdat gij Jezus eens waarlijk nodig mocht hebben.

Nu, geliefde, ik had allang eens gekomen, maar ik moet nu elke week 's Woensdags naar de dokter te Charlois, maar nu ben ik vanmorgen weer geweest en nu heeft hij het gezet als er niets opdoet, op over veertien dagen.

Mijn arm gaat goed vooruit en als er nu niets opdoet en als het den Heere belijft en wij mogen dan gezondheid behouden, dan kom ik Dinsdagmorgen met de boot van acht ure van Rotterdam naar u toe. Is het, dat er wat opdoet bij u, dan laat gij het mij weten.

Bij T. en K. en W. gaat het wel. Wij hebben Zondag M. v. d. H. [Manus van den Hoven] en G. bij ons over gehad en de Heere heeft 't wel gemaakt; wij hebben groot genoeg; met elkander gehad.

Verder van allen gegroet, ook van mijn vrouw en groet gij allen, dat 't welvaren van Jeruzalem zoeken en beminnen en met achting noem ik mij uw vriend enz.

JACOBUS JOHANNES VROLIJK.

12. Bolnes, de 7e Januari 1892.

Geliefde Vriendin,

Gehoord hebbende van het driewerf gelukzalige voorrecht van uw man en echtgenoot, waarin mijne ziel zich verblijdt, zoo hope ik, dat de Heere u genade schenken mag om hem dit zijn voorrecht niet te misgunnen door soms door al te veel droefheid overstelpt te worden, dewelke een vijandschap is tegen het Hoge Lieve Goddelijke Wezen, maar dat uw ziel dat gouden kleinood, meer en meer er door verwakkerd en uit het slijk en de modder uitgetrokken mocht worden om ook Hem als uw Maker en Man nog eens te mogen leren kennen proeven en smaken en genieten.

Ach, **vrouw de V., [Vroome]** wat zou uw ziel dan meer hijgende en verlangende zijn naar dat leven, wat Uw man nu in de volle gemeenschap genieten mag. Want ach, het

leven is hier toch een gestadige dood en daarom is hier toch de ruste niet voor Gods volk, maar die rust schiet er voor hen over. Want zij zullen rusten op hare slaapstede, een iegelijk, die in Zijne oprechtheid zal gewandeld hebben. En Zijn ruste zal heerlijk wezen. Ach, dat wens ik u zo van harte toe, hoewel ik weet, dat wij vlees en bloed omdragen, dat zich niet wil noch kan onderwerpen als een vrucht van onze diepe rampzalige val. Maar de Heere, Die de Almachtige is, is ook machtig om ons tot dien einde te bewerken. Mochten wij dan het leem maar zijn in Zijne Goddelijke Pottbakkershand.

En ik wens ook dit uw kinderen toe. Ach, het zaad der uitverkorenen te wezen en er geen deel aan te hebben, veel te weten en te kennen en nog nooit iets geweten noch gekend te hebben van 't geen wij behoren te kennen. Want ach, als wij met God te doen krijgen, dan houdt alle praat en vleselijk vernuft en wijsheid op. Dan worden wij zwijgende, kruipende, arme, ongelukkige, verdoemde schepselen. Dan leren wij ons onszelve te zien en wij houden ons verdoemelijk beeld voor onze ogen. Dan leren wij zuchten en vluchten uit ons zelve en vragen naar een weg van ontkoming, die wij nooit met onze vleselijke wijsheid, hebben kunnen uitvinden en ook geen behoefte aan hadden. Dan wordt Gods woord waarheid, dat de Heere zegt: *"Niemand komt tot Mij, tenzij de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekke.* En dat is door die Weg, die God Zelf in Zijn Woord openbaart. Ik zal maken, dat zij zichzelf schuldig zullen kennen. Ik zal ze voeren door smekingen en gewezen. Zij zullen bevende komen tot den Heere en tot Zijn Goedheid enz.

Dat zijn zo de beginselen des wegs, die God met ons houdt, geliefde, als de Heere in ons uitstort de Geest der Genade en der Gebeden. En dat is mijn wens en begeerte. Ach dat de Heere in ulieden als het zaad van Zijn zaad eens moge komen werken, opdat de Heere en Zijn volk een thuis komen bij u mochten hebben uit deze betrekking.

Nu, geliefden, u tezamen aanbevelende in de Liefde en Barmhartigheid Gods en dat gij dit mijn schrijven, al is het min en nietig, in liefde moogt ontvangen, zo blijve ik mij noemen

Uw U liefh. toegen. vriend,

JACOBUS JOHANNES VROLIJK.

Ik ben ook ziek en nog erg zwak, anders kwam ik mede om uw man en uw vader die laatste eer mede te bewijzen.

13. Bolnes, 25 September 1912.

Vriend de Vr.,

Dat gij deze met uw vrouw in welstand moogt ontvangen, waarin ook wij door 's Heeren Goedheid mogen verkeren. Met deze wil ik u naast de Heere bedanken voor de aardappelen, die ik van u heb mogen ontvangen. Het geschenk is een aangenaam gesteente, waarheen het valt, zal het wel gedijen. En ach, mocht mijn ziele er meer van hebben van de nieuwe verzorging des Heeren over mij en de mijnen nog tot op dit ogenblikje toe.

Want U begrijpt wel, *dat het voor mij een hele zaak was, dat mijn enige zoon, die wel bij zijn verstand mag wezen en een goed vak geleerd heeft, dat ik die zo onverwachts moest missen.* Maar ik mag zeggen tot roem van 's Heeren Onbegrijpelijke en Onverdiende Goedertieren- heden, dat het mij nog aan niets ontbroken heeft als veel aan een erkentelijk hart.

Maar bij tijden en ogenblikjes mijn Vriend, dan mag mijn ziel wel eens verwaardigd worden om Hem door dat dierbare Geloof te omhelzen, te proeven en te smaken Die mij als die heerlijke Gift des Vaders tot mijn enig Al geworden is. Want de Heere Jezus

Christus in Zijn bedieningeis toch alleen ons enig Al om uit Hem alles uit te halen wat wij nodig hebben in leven en sterven.

O, wat voorrecht voor al Zijn arm en ellendig volk in zichzelf, dat Hij voor voldoening gezorgd heeft en dat Hij met Zijn hart Borg geworden is om tot God te genaken. Want ach, de weg lag voor eeuwig afgesneden aan onzen kant en nu komt dat Hoge, Rechtvaardige Wezen van Zijn kant om de Zone Zijner Eeuwige Liefde te openbaren en te schenken als Die zijnde, Die de breuk zou helen, die er was tussen God en de diep gevallen mens en om te verwerven, wat wij verbeurd hebben, enz. En ach, wat een onbegrijpelijk wonder en ondoorgrondelijke Genade als wij daar eentje van wezen mogen, die in die bediening van Hem opgesloten mogen liggen, opdat wij Hem door Zijn bediening zouden dienen zonder vreze.

Ik mocht verleden week zo nog een aangenaam poosje hebben in mijn ziele door deze woorden: *"De Heere is het Deel mijner erve en mijns bekers, Hij onderhoudt mijn lot.* En ach, mijn vriend, hoewel ik veel door diepe wegen heen moet en weinig deel van wereldse goederen heb, maar o de Heere is het Deel mijner erve en ach, dat is toch alles. Ezau zegt: ik heb veel, mijn broeder; maar Jacob had alles en dat is de Heere tot ons Deel te hebben en dat Hij naar Zijn eeuwige Vrijmacht ons lot onderhoudt.

David zegt zo: *Gij hebt mijn omzwerven geteld.* Ach, zijn weg was in de Eeuwigheid al afgestapt in en naar het eeuwig voornemen Gods; en zo is het ook met ons. Maar mogen wij daar wat van beleven, dan vindt onze ziel daar rust.

Nu, de Heere zij met u tezamen en Hij mocht U door Zijn lieven Geest bewerken om ook Hem alleen te begeren en te zoeken als het Hoogste Goed van alles.

Verder de groeten van mijn gezin en de vrienden en ook van mij,

Uw onwaardige Vriend

J. J. VROLIJK.

De voorgaande brieven werden geschreven aan een vriend en vriendin.

Nu volgen enkelen aan een vriend etc. geselecteerd uit een groot aantal,

14. Bolnes, de 11en December 1885.

Zeer Geliefde Vriend enz.

In hoop, dat gij met de toen deze letteren in gezondheid moogt ontvangen, laat ik u weten, dat het hier bij mij en op Slikkerveer bij T. en Klaas van Drimmelen en hier bij W. en O. alles door de Goedheid des Heeren nog wel is.

Wat de zaak van mijn arm betreft, dat gaat nog niet vooruit, wel, dat ik er geen pijn meer aan heb, maar ik krijg er nog maar geen kracht in en dan is mijn arm de ganse dag zo moe, dat kan ik niet uitdrukken, vriend. Ik kwam 's avonds om half één thuis bij v. O. vandaan en toen ik naar bed wilde gaan, toen kwam de Heere mij zo liefelijk in het harte: *Hij zorgt, daar 't leed genaakt* enz. en toen kwam 's morgens dat briefje van u, en ach, wat zal ik zeggen. 't Kwam wel dadelijk in mijn gedachten, maar ach geliefde, in plaats van nu weg te zinken en laag te bukken en te buigen, bleef ik zo hard en verhard, totdat ik in 't afzonderen voor God kwam en daar eerst in de aanklacht vanwege mijn ellendig, diep bedorven zondig en verdoemelijk bestaan, maar ach, toen kwam mijn dierbare Koning, mijn dierbare Hoge priester en mijn dierbare Leraar er aan te pas. En ach dat lieve zakken en zinken in Hem. Want ach, vriend, wij moeten wat van die ouden zuurdesem gezuiverd worden, want Hij is toch onze vrede en dat blijft Hij voor al Zijn volk. Maar vriend, zoals wij in een tijd leven, hoe of het een ongoddelijk ijdel roepen wordt en geworden is: *zonder Mij kunt gij niets doen*, en dan is het een spreken van

diepe ontdekkingen en van doodheid en van vleselijk verkocht onder de zonde.

Ach, geliefde, de duivel werkt zo met zijn venijn en bedrog in de mens, en ach, wat jammer, ook zo onder 't echte volk des Heeren.

Ik kreeg, laatst zo eens te zien op dat merkteken van dat Beest aan de rechterhand, en ach, wat zijn er in onze stikdonkervolle dagen tot smart en jammer en tot oneer Gods geen kinderen Sions in begratenis-fondsen, werkliefdenfondsen, en assurantiën. En dat is de list van dat Beest, dat Johannes uit de aarde zag opkomen, dat is zachtjes aan gekomen en dat slaapt alles mee, omdat wij zo een aardsgezind bestaan hebben. Maar ach, geliefde, mocht de Almachtige God nog eens opstaan en Zijn volk op haar plekje brengen, dan zouden de brandstapels nog opgericht worden.

Nu, geliefde, de Heere maakt het in al de weg wel voor ziel en lichaam. Ik heb de eer nog nooit gehad, toen ik werkte, want nu heb ik kolen in huis, aardappelen, zuurkool en suikerbonen en ik heb nog een half varken ook in de kuip; dus gij kunt genoeg begrijpen, hoe of de Heere 't gemaakt heeft.

Nu geliefde, gij hebt met de uwe van allen hier de hartelijke groeten en vraag eens aan uw vrouw, of zij ook haar naam nog niet verloren is als T. en ook alle kinderen Gods.

Nu de groeten aan degenen, die u groeten en ook van mijn vrouw en noem ik mij Uw Vriend, enz.

JACOBUS JOHANNES VROLIJK

De Heere vergelde de gever van dat briefje naar zijn werken.

15. Bolnes, de 3en Februari 1886.

Zeer geliefde Vriend en Vriendin,

Met deze laat ik u weten, dat ik door de Goedheid des Heeren uw brief in gezondheid heb mogen ontvangen. De Heere, Wiens Naam toen Wonderlijk is, is toch Wonderlijk in al Zijn weg en werk, de onwetende en dwaze halzen verdragen, nietwaar? en daarom zal ik het maar wagen om hem weg te sturen. Ik hoop Donderdag te komen, hoe laat weet ik niet, want ik heb nog geen boter. Doe de groeten aan vriend B. en vrouw G., enz. En ook gij hartelijk gegroet van U liefhebbenden vriend, J. J. VROLIJK.

16. Bolnes, 13 Mei 1902

Geachte vriendin,

Met deelneming heb ik de tijding ontvangen van het overlijden van uw man, en het schijnt wel schielijk en onverwacht gebeurd te zijn. Ach, wat zullen wij tot deze dingen zeggen? De dood, vrouw, is een dadelijke bode, die wij allen samen als een vrucht van onzen zondeval onderworpen zijn. En overal waar wij zijn, grijpt dood en graf naar ons en als de God van leven en dood het toelaat, dan is het met de mens hier gedaan want de sterkste is enkel ijdelheid.

Maar ach, dat is het ergste niet, maar de mens is ook de Geestelijken en de Eeuwige dood onderworpen geworden, en hij is gebonden en geboeid in de macht des satans en overgegeven tot zijn wil. En nu is het onmogelijk geworden om ooit tot God onze Schepper en Formeerder te genaken of naar Hem uit te gaan, tenzij God Almachtig over ons opstaat, en naar ons komt te vragen. En dat alles zijn wij onderworpen geworden door onze moed- en vrijwillige afval van de Heere. Dus de schuld bij ons en de Heere vrij. En daar die Heere een weg geopenbaard heeft, waardoor wij weer tot Hem kunnen komen, ach mocht de Heere nog redenen uit Zichzelf komen te nemen, dat Hij uw ziel eens gaande mocht maken, om naar die weg eens te keren vragen, namelijk naar de Heere Jezus Christus. Dat Hij Zijn lieve Geest van waarachtige overtuiging, toch

ook eens in uw hart mocht komen uit te storten, opdat gij ook u zelf eens mocht leren kennen in uw rampzalige toestand, waarin ieder mens van nature ligt. Want u mag nog in het heden zijn.

Uw man heeft zijn tijd gehad, en hoewel hij een net mens was in zijn leven, nochtans, dat weet gij zelf, onwedergeboren. Mocht dan het sterven van uw man, u nog eens tot voordeel strekken, daar de tijd ook voor u nadert. Ach, dat zou ik u zo gunnen, want de Liefde is niet afgunstig en o de Heere Jezus is een volkomen Zaligmaker. Hij roept u nog ook weer met het sterven van uw man: *Bereid uw huis want gij zult sterven.*

Nu de Heere ondersteune u in uw gemis en Hij make het in alles in uw omstandigheden, en Hij geve u te erkennen, dat Hij God is en met alles doet, wat Hem behaagt. De groeten aan uw dienstbode en ook gij hartelijk gegroet van

Uw deelnemenden vriend,

J. J. VROLIJK.

17. Bolnes, 12 Maart 1906.

Geliefde Vriendin,

Ik was waarlijk blijde dat ik van u een briefje kreeg en werd nog blijder, toen ik uw armoede vernam waarin dat gij verkeert en waarvan u bij tijden en ogenblikjes de indrukken van gevoelen moogt. Ach wij beleven een tijd, dat daar bijna niet van gehoord wordt, maar vaak zijn de mensen Christenen zonder Christus. Ja, de noodzakelijkheid om Christus te leren kennen en te ontvangen, waartoe Hij gegeven en geopenbaard is, dat wordt alleen niet gekend, maar zelfs miskend, alsof dat niet nodig is.

En ach M., waar moet het toch anders heen, als naar Hem, als wij ons zelve leren kennen, als onder de Eeuwige vloek van een Heilig en Rechtvaardig God, en dat wij beginnen te zien en te gevoelen, dat wij met al onze, bekeringen, hoe langer hoe onbekeerder voor God worden, en dat Hoge Wezen kan geen afstand doen van Zijn Recht. Maar ach, dat Eeuwig genadewonder, dat God Zichzelf een Offer heeft toebereid. Hij is het namelijk, de Heere Jezus Die in de wereld is gekomen om zondaren zalig te maken. Hij is het, die een vloek is geworden voor vervloekten, Hij is het, die zijn ziel uitgestort heeft tot in de dood, ja de dood des kruises. O, wonder, wie kan 't vatten? Jezus gekruist en Barabbas los en Barabbas was een moordenaar. En zo zijn wij moordenaars van ziel en lichaam.

O, wat een voorrecht, als wij dat mogen leren kennen en bekennen voor de Heere. Ach, die kennis laat ons niet ledig, maar doet ons uitgaan, om waarlijk genade en geen recht. Ach, mocht de Heere u maar door Zijn lieven Geest bewerken, om maar meer en meer in de ingraven bij u zelve werkzaam te mogen wezen, ach dan zal de mestput wel gaan stinken, als de zon er maar op en in gaat schijnen.

Ik heb de 5 Januari mijn enigste en Geliefde Broeder verloren, naar en in het vlees; hij was in 5 dagen tijd in Eeuwigheid en was 44 jaar en laat een vrouw na met 8 kinderen. Maar o, M. het eeuwig voorrecht dat er hoop aangaande deze wezen mag. En ach, die heeft ook 17 jaren lang geklaagd over zichzelf en zijn openstaande schuld voor God en dan de last der zonde die hij omdroeg en waaraan hij hoe langs hoe meer ontdekt werd. En dan soms een gezichtje op die Enige Middelaar, dat Lam Gods, dat de zonde der wereld weg gedragen heeft. Maar zo bleef hij altijd in zijn gemis, maar hij is mij voor. Ja, hij is nu een inwoner van die stad, waar niemand meer zal zeggen, ik ben ziek, want dat volk dat daar in woont, zal vergeving van haar ongerechtigheid ontvangen.

Ach, dat is toch onze grootste kwaal, onze zondekwaal en die kan niet weggenomen worden, dan door Jezus Christus en die gekruist, voor mijn ziel.

Nu M., ik moet aldoor nog veel tobben met mijn gezin, die een jongen van 17 jaar is nu wat beter en nu is er weer een ziek. Ach, de Heere weet wat of wij nodig hebben, mocht ik maar stil en onderworpen wezen, maar dat is een daad Gods.

De hartelijke groeten aan de vrouw en ook aan u van uw onwaardige dienstwillige vriend, J. J. VROLIJK.

Ook van mijn gezin de groeten, ik hoop nog wel eens te komen, zo de Heere wil.

18. Bolnes, 29 November 1906.

Geliefde Vriendin,

Ik heb Uw briefje door 's Heeren goedheid in welstand mogen ontvangen en was er blijde mede, ja ik werd er nog door verkwikt, dat de Heere nog zo goed is, om uw armoede en ellende te doen beleven als een vrucht van onze zonden. Daar wij een tijd beleven, dat dit juist zo gemist wordt. Daar er veel Christenen zijn zonder Christus, ja velen zijn rijk in hun verbeelding en zij zijn nog nooit arm geweest door Gods overtuigende en ontdekkende genade. En daarom werkt de waarheid veel in haar verstand, maar zij worden niet bewerkt door s Heeren lieve Geest, die ze door de Waarheid bekend maakt in het hart, om ze te doen walgen van zichzelf en om ze uit te doen roepen: *Ach Heere, wat moet ik doen om zalig te worden?* Want die alleen dragen de rampzaligheid in haar zelve om, die haar zonde en ongerechtigheden waaraan zij ontdekt worden voor de Heere leren kennen.

Ach M., de zonden hebben ons ongelukkig gemaakt voor tijd en eeuwigheid. Door de zonde hebben wij ons zelf var God onzen Maker voor eeuwig afgesneden en wij roepen: Wijk van ons aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust. En ach, dat nu dat Hoge Wezen, van Zijn kant komt te getuigen: *Mijn lust is aan haar*. O, dat is een diepte om nooit te peilen. Want de Liefde komt daar op, tegen de Rechtvaardigheid en komt het te winnen. O, dat wonder dat God met behoud van Zijn volmaakte deugden, ons de zonde kan vergeven. Maar ach, daar is een Offer geëist geworden. Hij namelijk, de eeuwige Zoon des Vaders had gesproken. *Ziet Ik kome, in de rol des boeks is van Mij geschreven. Ik heb lust O, mijn God om Uw welbehagen te doen en Uw wet is in het midden Mijns ingewands*.

O, M., Hij heeft voor voldoening gezorgd, Hij heeft onzer aller ongerechtigheden, op Hem doen aanlopen enz. Ach, staat daar toch naar om veel een oogje op Hem te mogen hebben en om te zien, wat Hij gedaan heeft voor arme, ellendige vloekwaardige zondaars. Ach, ik heb er wel eens wat van mogen hebben, van deze waarheid. *Barabbas los en Jezus gekruist en Barabbas was een moordenaar*. O, Eeuwige Liefde! Dat Hij ons vlees aannam en in alles gelijk werd, uitgenomen de zonde. O, Hij is het, Die de strijd aangebonden heeft tegen de wereld, de duivel en de zonde. En Hij is als Overwinnaar uit die strijd uitgekomen, en daarom is er nog hoop anders hadden wij allen voor Eeuwig om moeten komen. O, beziet veel de toestand van. de bloedvloeiende vrouw, zij deed alles wat ze maar kon en offerde haar ganse leeftocht op voor haar kwaal, want haar kwaal was dodelijk, en zo is ook onze zondekwaal. Maar zij ging met alles achteruit, totdat zij door, met en in het geloof op de Heere Jezus kreeg te zien en in betrekking: *och, als ik de zoom van Zijn kleed maar mag aanraken*, enz. Ach, ziet toch op Hem, Hij die opgericht is tot een Banier en vele heidenen zouden tot Hem toe vloeien. Want Hij is gegeven tot een Verbond des volks en tot een Licht der heidenen. Dus vraagt naar de Heere en Zijn Sterkte, en dat is alleen in onze Heere Jezus Christus Amen.

Nu de Heere zij met u en uw vrouw, ach dat zij ook nog mocht proberen om de toevlucht te nemen onder de vleugelen van die beteren Boaz.

De hartelijke groeten van mijn gezin, ook de groeten bij V.
 Uw onwaardige maar liefhebbenden vriend,
 J. J. VROLIJK.

19. Bolnes, 22 Januari 1904.

Geachte vriendin,

Het is weer een tijd geleden, dat wij van elkander iets vernomen hebben en ik kijk zo wel eens uit en zeg wel eens, zou M. toch niet eens schrijven, maar te vergeefs. Nu zijn wij nog bevoorrecht, nietwaar, dat wij nog zijn die wij zijn en dat de Heere nog des ontfermens niet moede is. Daar ik en de mijnen ook nog in redelijken welstand mogen wezen en daar er zo velen om ons heen weggemaaid worde met de zeis des doods, en daar de Heere, van wie alle goede gaven en volmaakte giften zijn afdalende, nog niet ophoudt om zijn weldaden en gunstbewijzen, groot en vele te maken, en dat aan ons die alles verbeurd en verzondigd hebben en die van nature geen ander leven willen en kunnen beleven, dan dit, welk met des Heeren wil in strijd staat.

Ach M., wat zijn wij toch diep rampzalig en ongelukkig geworden, door onze moed- en vrijwillige afval van de Heere, daar wij nooit meer uit of van onszelve, de Heere welbehagelijk kunnen leven of verkeren. Neen God heeft zelf uit de Hemel neergezien, of er nog iemand was, die verstandig was, of die God zocht, maar Hij vond er niet één. En nu kunnen wij geen vijgen lezen van doornen, enz. Maar daar tegenover, heeft God zelf een Middel geopenbaard, dat Hij met behoud van zijn Volmaakte deugden van Rechtvaardigheid en Heiligheid, tot ons armen en ellendigen kan inkomen en wij door die versen en levendigen en geopenden toe- en doorgang, in en door de Zoon Zijner Eeuwige Liefde en Welbehagen. Waarom God Zelf uit de Hemel riep: Deze is Mijn Geliefde Zoon, in Welken Ik Mijn Welbehagen heb, hoort Hem.

O, M., het bloed van bokken en stieren kon de zonde niet wegnemen. Maar alleen met Zijn eigen bloed, heeft Hij een Eeuwige verlossing teweeggebracht. Hij had gesproken: *Ik moet voor voldoening zorgen*, uit kracht dat Hij dat vrijwillig op Hem genomen had, en daar heeft Hij voor gezorgd. Hij heeft waarlijk, onze zonden en smarten gedragen en als dezelve geëist werd, toen werd Hij verdrukt. Want God de Vader heeft vanwege Zijn Rechtvaardigen eis, onzer aller ongerechtigheden op Hem doen aanlopen. O, dat gij daar maar meer een oogje op moogt hebben, want alle onze offeranden, die zullen ons in die weg geen nut kunnen doen. Wij zullen met al onze doeningen, niet kunnen bestaan voor een Heilig en Rechtvaardig Wezen. Maar wel met datgene, wat Christus gedaan heeft en daarom is Hij onze Vrededorst. Hij heeft het Leven en de Onverderfelijkheid aan het licht gebracht. Ja, *Hij is de Opstanding en is het Leven Zelf; die in Hem gelooft zal leven, al was hij gestorven*.

En waarlijk, wij zijn gestorvene mensen, dood door de misdaden en de zonden. Maar o, Hij is het, Die de Zijnen door Zijn levendmakenden en vruchtbaarmakenden Geest komt te bewerken, opdat zij die doodstaat zouden leren kennen en bekennen voor de Heere, en dat zij in Hem alleen het leven en de zaligheid zouden komen te zoeken en te vinden. En daarom ook de noodzakelijkheid, van de kennis van onze zonden en ellenden. Want M. voor de ellendige is er verwachting, en armen vervult Hij met goederen. En daarom worden wij bewerkt, dat wij het niet zouden worden en de Heere het Enig al zou zijn voor onze zielen en lichamen.

Ach houd toch maar biddend aan, de deur is nog open, zij is nog niet op het nachtslot. Ik dacht dikwijls over u en ben ook wel eens benieuwd naar daarom schrijf ik u ook een woordje. Ik hoop dat gij het gebrekkige zult overzien, want je weet wel, dat ik ook een arme sukkel ben.

Ontvang deze met uw vrouw in welstand en ik hoop binnenkort eens naar J. V. te komen met mijn vrouw en dan 's middags bij ulieden te wezen. Doet de groeten aan hem en zijn vrouw en ook gij samen van mij en de mijnen gegroet

Uw liefh. vr.

KOOS VROLIJK.

20. Bolnes, 27 Mei 1907.

Geachte vriendin,

Wij hebben door s Heeren goedheid uw briefje in welstand ontvangen, en ik was blijde ook van u en de vrouw te horen dat gij ook nog in redelijken welstand wezen moogt. Ach M., wat zijn de voorrechten niet groot, als wij op onszelf mogen zien, wie en wat dat wij zijn voor de Heere en wat dat Lieve Wezen dan tegen over ons is en blijft. Ach, dan moeten wij roepen met de kerk: Hij handelt nooit met ons naar onze zonden. En ach, wat zijn ze bevoorrecht in onze kommer- en donkervolle dagen, die wij beleven die daar een waar gezicht van krijgen mogen. O, wat werkt dat ten vrucht van diepen ootmoed, van beschaming en verwondering en van verlegenheid voor dat Hoge, Geduchte, Goddelijke Wezen. En o wat ziet zo een ziel dan zijn verre afstand van God zijn Weldoener, die de ganse dag zijn handen nog tot hem en over hem belieft uit te breiden. En het wonder van Gods lankmoedigheid en taai geduld. O, dat de Heere hem nog niet zat geworden is en hem nog niet uit Zijn lankmoedigheid heeft uitgestoten, in het onderste van de verdoemenis.

Ach, M., wat bukt hij dan laag voor Hem en wat doet dat de ziel uitgaan tot de Heere, met vragen en zuchten, *ach Heere, wat moet ik toch doen om zalig te worden?* En als dan zo een ziel een oogje, mag krijgen op die Dierbare Losser en Goël, op Hem, Die met Zijn hart Borg geworden is en Die Zijn ziel heeft uitgestort tot in de dood. O, wat gaat hij dan niet uit, in de betrekking tot die Dierbare Jezus. Neen dan kan hem niets helpen, dan ziet hij Hem als Die Enige en Eeuwige ruste en dan kan Zijn komst alleen, zijn heil volmaken.

En ach M., dat is het donkere van onze tijd, dat de kennis van onbekeerd en zonder God in de wereld te zijn, als een vrucht van onzen moeden vrijwillige afval van God, dat is niet meer nodig. Wij kunnen zonder bekering en zonder wedergeboorte ook zalig worden en dat zijn die verleidende geesten, die in onze dagen uitgaan.. Maar de oprechte kan daar niet mee meegaan. O, die wil liever duizend maal van voren af aan weer beginnen, als èens bedrogen uit te komen. O, die heeft niet genoeg aan een aandoeninkje, of ook een toezegging of belofte, maar alles wat in hem gewerkt wordt dat is te kort en te smal, en waarom? het is Jezus niet. En daarom werkt het zaligmakende werk, een ongenoegzaamheid in de ziele, bij alle beloftenissen en bemoeienissen. Want juist door de beleving van een zaak die groot en heerlijk is, krijgt hij hoe langer hoe meer het gemis te erkennen, waardoor dat zo een ziel uitgelokt en bewerkt wordt, om het alleen buiten zichzelf te leren zoeken en alleen in Jezus Christus en die gekruist, voor zijn edele ziel te vinden. Om alleen vrede met God te bekomen door Hem, daar de Apostel van zegt: *Want Hij is onze Vrede.*

Ik had er verleden week nog wat van met het lezen van 's Heeren Woord, dat het lot geworpen moest worden, over die twee geitenbokken, en daar het lot op viel om geofferd te worden, werd geofferd en dan mocht de andere vrij uitgaan. Maar o, M., zo is het lot gevallen op de Heere Jezus om geofferd te worden, opdat wij vrij uit zouden kunnen gaan. O, wat een heerlijke rozen kunnen wij niet plukken van al dezen

Daarom laat ons toch tot Hem uitgaan, meteen afzien van onszelf en laat ons tot Hem de toevlucht nemen, Die een Eeuwige Gerechtigheid heeft teweeg gebracht.

Ik ben gisteren een dagje in Gouda geweest bij de dames waar M. M. is en ben er makkelijk geweest. En verleden week ben ik een dagje bij B. te D. geweest, dat liep eerst niet makkelijk want daar zijn praters of achterklappers geweest, die hebben verteld dat ik P. ontmoet heb en bij die oude juffr. P. geweest was. En nu wilden zij het zo ver brengen of ik kerks, was enz. Maar het is wel afgelopen, ik was blijde dat het geen bitterheid bij mij verwekte en ook dat ik mocht spreken wat recht en waar was.

Nu, het is hier zo maar moeite op moeite en 't is hier het land der ruste niet. Driewerf gelukkig, die de Eeuwige en Enige ruste op het oog mag hebben, die er overschiet voor dat volk Wiens God de Heere is.

Groet L. en de zijnen en ook u samen de groeten van mij en mijn gezin,

Uw toegn. vriend,

J. J. VROLIJK.

21. Bolnes, 5 Januari 1917.

Geachte Vriend met de Uwen,

Door s Heeren Goedheid mogen wij nog in een redelijke welstand verkeren hopende dit zelfde ook van U samen. Ach daar had mijn ziel nog een indrukje van, dat ik *door mijn zoon en twee schoonzons* nog Nieuwjaar gewenst werd. O, mijn vriend, wat had het niet anders kunnen zijn, daar zij alle drie tot voor 4 weken in dienst geweest zijn en daar het er zo nauw op aan gekomen is, enz. En O, dat het de Heere nog liefd en behaagd heeft en dat alleen als een vrucht van zijn Vrije Ontfermende Goedheid, om ons arm landje nog te behoeden en te bewaren voor de ellende des oorlogs. Hij is het toch, die het zwaard bevel gegeven heeft? Jeremia 47 vers 7.

En ach wat een Goddelijk Genadewonder, dat het nog niet is over ons en ons arm diep gezonken, Neerland. De mensen zoeken alles in tweede oorzaken, maar wij moeten naar de eerste toe. Want is er ook een kwaad in de stad dat de Heere niet en doet. Niet dat de Heere een oorzaak van het kwaad is, neen mijn Vriend dat is de mens en daarom laat de Heere het de mens zelf uitwerken, maar de Heere laat het toe. Zo ook ziende op onze edele ziel. De Heere is de oorzaak niet als wij verloren zullen gaan, maar de mens zelf, uit kracht dat hij zo verkeerd is geworden door de zondeval, dat hij niet meer naar God kan en wil horen, Die hem een Eeuwige Zaligheid aanbiedt, in dat Dierbare Offer van de Zone Zijner Eeuwige Liefde en Welbehagen. En dat Dierbare Evangelie sluit niemand uit, maar de mens sluit zichzelf uit. *Gij wilt tot Mij niet komen -zegt Christus, opdat gij het leven hebt.*

Ach, wat zijn wij toch ongelukkig geworden mijn Vriend, maar o! wat een voorrecht als wij dat mogen leren zien, kennen en bewenen en beleven. Want voor zo een ellendige is er verwachting en. waarom? Wat bij de mensen onmogelijk is, dat is mogelijk bij God. Er is hulp besteld bij een Held. De Heere ontzette Zich, omdat er niemand was enz. Daarom heeft Zijn Rechterhand en de arm Zijner sterkte Hem heil beschikt.

Ach, dat gij ook samen de onmogelijkheid bij en in uzelve om zalig te worden moogt zien en beleven, opdat gij die mogelijkheid, die er bij de Heere is, als een hoofdzaak moogt beleven, om Hem te begeren als alleen Die Machtige zijnde, om ook uw ziel te redden van die Eeuwige dood, daar een ieder mens onder besloten ligt buiten Christus.

Wij spraken van avond zo op ons gezelschapje, over die twee huizenbouwers, de een was voorzichtig, de andere was onvoorzichtig, ach die dacht, als ik maar een huis heb. Maar hij, kwam bedrogen uit. Maar de andere die groef en werkte en tobde, totdat hij de Steenrots gevonden had en toen bouwde hij zijn huis. Daarop stelde hij zijn hoop en verwachting en die zullen niet beschaamd worden in Eeuwigheid.

En daarom, ach, dat er maar veel arbeid gevonden moge worden, om onze ziel er als een

buit uit te mogen halen, want dat behoort het voornaamste te zijn van onzen arbeid, omdat het heden nog genaamd wordt. En zonder bloedstorting geschiedt er geen vergeving.

Nu de Heere mocht u en de uwen alzo en tot die einde bewerken door zijn lieve Geest. Doet de groeten van mij aan V. niet zijn vrouw. En ook gij en uw Vrouw en dochter hartelijk gegroet,

van Uw onwaardige Vriend, J. J. VROLIJK.

22. Bolnes, 27 December 1917.;

Geachte vriend met de Uwen,

Door 's Heeren Goedheid zijn wij nog in een redelijken welstand, hopende dit zelfde ook van u. Mijn vrouw is erg aangehaald geweest met reumatiek, maar nu gaat het weer wel. En zo leert de ondervinding in vele en allerhande zaken, dat wij hier in een tranendal leven, daar niets anders voor doet, als moeite, zorg, kommer en verdriet. En dat wij als een beeld daar zijn heengaande en de sterksten enkel ijdelheid zijn.

O, 14 dagen geleden zijn hier twee mensen verdronken, die van hun werk kwamen en zo in een ogenblikje voor een Heilig en Rechtvaardig God gedagvaard te worden en dan mensen die in volle top de wereld dienden. En dan moet ik zeggen: Ach, wie onderscheidt mij, daar ik zo menigmaal de dood gezocht heb en de Heere mij onwetend menigmaal wonderlijk bewaard heeft. En dat uit kracht van zijn Eeuwige vrije Liefde en Ontferming, daar de Heere later mijn ziel bij kwam te bepalen en dat ik beschaamd en verlegen voor de Heere moest komen te bukken en te buigen. O wonder, dat de Heere naar zulken omziet, die nooit naar Hem zouden omzien.

Neen, aan de kennis van die wegen hebben wij geen lust, maar roepen, *wijkt van mij*. Gelukkig dat de Heere een arm met macht heeft en Zijn hand groot vermogen heeft, anders zouden wij het blijven winnen om het tegen God uit te houden. Maar o, dan komt de Heere met zijn Almachtige bewerking des Geestes om zo een te overtuigen van zonde en Zijn Waarheid te bevestigen: *Ik zal maken, dat zij zichzelf schuldig zullen kennen*. Ach, dan maakt Hij ons verslagen in onze harten, daar keren wij roepen, *wat moet ik doen om Zalig te worden?* Daar gaan wij alles doen wat onze hand maar vindt om te doen, en hij bekere zich tot de Heere. De Heere is en blijft Onveranderlijk in Zijn eisen en Hij eist een volmaakte Gerechtigheid en Rechtvaardigheid en Heiligheid.

Maar o, Eeuwig voorrecht, dat het God belijft heeft, om zijn Zone te zenden in onze plaats om dit alles daar te stellen en de breuk te heden die wij gemaakt hebben. O, dat lieve dierbare aanbod van die Dierbaren Heere Jezus, Wiens oren doorboord zijn geworden aan het huis Zijns Vaders, om voor Eeuwig aan en in dit Huis verbonden te worden. O, Eeuwige Liefde, dat Die Geliefde uit de schoot des Vaders uitkwam, om hier op deze lage aarde te komen, om de gestaltenis van een dienstknecht aan te nemen en(om ons in alles gelijk te worden uitgenomen de zonden en om die vloekdood te sterven en die perse alleen te treden en alzo de breuk te helen, die wij gemaakt hadden. Ja het verbroke te helen, opdat wij in het Genade Verbond open aangenomen zou kunnen worden. Ach mochten wij in die bediening geleid worden, om Hem te leren kennen, Die zegt, *Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen*, enz.

De Heere bewerkte er u samen toe door Zijn lieve Geest.

Doet de groeten van mij aan V. met zijn vrouw. Ik heb W. bij mij gehad, wij hebben een aangenaam dagje gehad. Ook gij samen hartelijk gegroet

Uw toegen. Vriend

J. J. VROLIJK.

23. Bolnes, 23 December 1918.

Geachte Vriend,

Dat gij deze met de uwen in welstand moogt ontvangen. Het gaat met mij en de mijn ook weer boven bidden en denken. Ik heb ook ernstige zieken gehad onder mijn kinderen en kleinkinderen, maar de Heere heeft zijn Ontfermende Goedheid nog ook in deze believen te openbaren. Het is vreselijk zo veel mensen als er hier zijn gestorven en veel jonge mensen. Ook nog een vrouw en een man drie uren na elkander, die zijn gelijk begraven en laten 7 kinderen achter. Ach wat is het een voorrecht, als wij die kwaden dag van verre mogen zien en dan nog verbergings mogen zoeken en vinden. Want ach die dag zal voor ons allen ook eenmaal komen, dat wij het tijdelijke met het Eeuwige zullen verwisselen. Maar ach, als wij die verbergings gevonden mogen hebben, dan zal het zo kwaad niet wezen, want dan is de dood een doorgang tot het Eeuwige leven.

Ach, onze dagen zijn kommeren donkervol, ja treurvol, dat die noodzakelijkheid zo weinig beleefd wordt en het moest toch het voornaamste van ons leven uitmaken. David had er Zijn roem in, dat hij kon zeggen: *Gij zijt mij een verbergings, Gij omringt mij met vrolijke gezangen van bevrijding*, enz. En daarom zegt hij: *Bij U schuil ik*. O, Eeuwige schuiling, daar wij alleen maar veilig zijn. Alle schuilings zullen tekort schieten, maar welgelukzalig is die in de Schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, enz.

Ach dat het toch uw edele zielen daar maar om te doen mag wezen, daar de tijd zo snel voorbij gaat. Job zou zeggen: Als jachtschepen. En in het graf is geen verandering meer en daarom het voorrecht, als wij nog in dat dierbare heden der Genade mogen leven en dat wij een arbeidzame ziel mogen hebben, om die Dierbare Borg en Middelaar te mogen kennen niet alleen, maar om in Hem te mogen geloven tot Zaligheid.

Ik werd een Zondag nog zo bepaald met het lezen van Ezechiël 37, dat de Heere daar zo zegt: *En Ik zal uw graven openen en u uit uw graven doen uitkomen, o Mijn volk*. En dat ik er zo bij gebracht werd, hoe of dat Lieve Wezen, uit kracht van Eeuwige Verkiezende Liefde, ook mijn graf geopend had en ook mij uit het graf der zonde had opgewekt, en dat alleen om en door Hem, Die uit kracht van de Liefde des Vaders, daartoe in de wereld was gezonden, om die pers alleen te treden en om voor voldoening te zorgen. O, mijn vriend, zonder bloedstorting geschiedt er geen vergeving en het bloed van bokken en stieren kon de zonden niet weg nemen. Neen, Zijn Heilig lichaam is toebereid geworden tot een Offerande Gode Zijn Vader aangenaam. En daarom, ach staat er naar, om Hem toch deelachtig te mogen worden, in wie alleen vergeving met God te vinden is.

Nu, de Heere zij met U samen en ook met vriend V. en zijn vrouw. Doet de groeten bij V. en ook gij met uw vrouw en dochter hartelijk gegroet van mij,

Uw U toegen. vriend,

J. J. VROLIJK.

24. Bolnes, 14 januari 1919.

Geachte Vriend en Vriendin,

Door. s Heeren goedheid heb ik uw afgezonden weldaad in redelijken welstand mogen ontvangen, waarvoor ik u naast de Heere hartelijk bedank.

Ach, u schreef zo, dat er zo velen zijn weggenomen, maar ach wat een wonder van des Heeren vrije Onttermende Goedertierenheden, dat Hij het met ons nog zo gemaakt heeft en ook met en bij mijn kinderen. O, dat wij de weldaden ter hart mogen nemen en er door opgeleid mogen worden tot die grote Gever en dat wij Christus Jezus mogen leren kennen, ja door dat Dierbare Geloof mogen aannemen, als Die Enige verdienende

oorzaak zijnde van alles, wat wij genieten en zijn die wij zijn. En wat neemt ook de Heere van Zijn volk en kinderen weg! De pilaren worden weinig onder het Godsgebouw., O, dat zij weggenomen worden voor het kwaad, dat kunnen wij met onze handen tasten; maar, ach, dat er meer een arbeid mocht geopenbaard worden om haar plaats te moge innemen.

En ach, mijn Vriend en Vriendin, dat zou ik u zo van hart gunnen, ach, dat gij toch een arbeidzame ziel moogt ontvangen, om alleen in Hem verberging te zoeken en te vinden. Want, waarlijk Hij is Die enige verberging en hut tegen de regen en tegen de vloed.

Nu, de Heere bewerke u samen daartoe door Zijn lieve Geest in onze kommer- en donker- en treurvolle dagen, die wij beleven.

Doet de groeten aan L. en de zijnen en ook gij samen hartelijk gegroet van mij uw u toegen. vriend, J. J. VROLIJK.

25. Bolnes, 13 juni 1914.

Geliefde Kinderen,

Met deze feliciteren wij u, dat gij M. het voorrecht hebt, uw geboortedag, nog te mogen gedenken. En ik hoop, dat gij deze dag nog menigmaal samen in liefde moogt beleven. En dat de Heere, van wie alle goede gaven en volmaakte giften zijn afdalende, u tezamen moge zegenen met tijdelijke en bovenal met zijn Eeuwige zegeningen.

Ach, wat zijt gij tezamen nog bevoorrecht, dat gij nog op aarde leven moogt, daar die zoon van V. die in het ziekenhuis lag, gestorven is en morgen begraven wordt. Zij hebber mij verzocht om hem de laatste eer mede aan te doen, dus ik ga mede, anders had ik wel even zelf gekomen. Nu, dat de Heere u samen door Zijn lieve Levendmakende Geest moge bewerken, opdat gij naar Hem moogt leren vragen, dáár het nog vragenstijd wezen mag. En dat Hij u in alle uw omstandigheden nabij mag zijn en uw ogen, harten en zinnen maar op Hem moge trekken. Want waarlijk, zij zullen niet beschaamd worden, die Hem verwachten en wiens vertrouwen op de Heere wezen mag. Ach ik zou het U toch zo gunnen, daar de wereld voorbij gaat met al zijn begeerlijkheden en daar ons leven is als een damp, die voor een wijle tijds gezien wordt en daarna verdwijnt.

En daarom, Geliefden, vraagt naar de Heere en zijn Sterkte en zoekt Zijn Aangezicht geduriglijk; de Heere mocht Zijn Genade nog in en aan u verheerlijken. Ik las gisteren zo nog dat de Heere Jezus zegt: *Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekering.* O, wat een voorrecht nietwaar? Nu is er nog verwachting tot Zaligheid en daarom, zoekt de Heere, terwijl Hij te vinden is en roept Hem aan, terwijl Hij nog nabij is. Het heden wordt nog genoemd, het is nog de welaangename tijd, het is nog de dag der Zaligheid.

Nu, doet T. en G. en de kinderen de groeten van ons en ook gij samen hartelijk gegroet van uw u liefhebbende Vader en Moeder

J. J. VROLIJK.

A. VROLIJK-MOLENDIJK

26. Bolnes, 12 Juni 1915.

Geliefde Kinderen,

Wij zijn door s Heeren Goedheid nog in een redelijken welstand, hopende dit ook van U en de kinderen. Wij vernamen van T. dat het met de jongens goed ging. En met deze feliciteren wij u met de beleving van uw geboortedag M. en dat je die dag nog vele jaren met elkander in liefde moogt beleven. En daar u samen ook ondervindt, dat de

wereld veel moeite en zorg enz. oplevert en het een hier plaats maakt voor het andere. Ach dat u samen nog eens verwaardigd moogt worden, om nog eens naar de Heere en zijn sterkte te leren vragen en Zijn Aangezicht geduriglijk mocht zoeken.

Want ach M. nu bent u al **25 jaar** en waar is de tijd gebleven, zij is als een schaduw voorbij gegaan en elke dag leven is een dag nader naar ons graf. En daarom terwijl gij dan nog bevoorrecht bent, dat je nog in het heden der Genade moogt leven, nog in die welaangename tijd, nog in die dag der Zaligheid, O, zoekt toch de Heere terwijl Hij te vinden is en roept Hem aan, terwijl Hij nog nabij is. De wijze Koning zegt zo: Doet al wat uw hand vindt om te doen met alle vlijt en lust, want daar is geen wetenschap, nog kennis, nog verzinning meer in het graf.

Neen, daar is geen verandering meer te wachten En wat een voorrecht dat Jezus Christus in de wereld gekomen is om de zondaren Zalig te maken en dat Hij niet gekomen is om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekering. En dat Zijn bloed reinigt van alle zonden enz. Maar ach dat wij op zo een grote Zaligheid acht mogen geven en dat Heerlijke aanbod van Genade niet mogen verwerpen, want anders zullen wij als de dood, en de Eeuwigheid komt, verworpen worden.

Nu, dat de Heere u samen door Zijn lieve Geest daartoe moge bewerken.

Wij hebben hier een Donderdagmiddag vreselijk zwaar onweder gehad, met vreselijke harde regen. Daar zijn nog bomen gespleten en telefoonpalen stuk geslagen, maar geen menselijke ongelukken.

Verder de groeten aan Oom A. en Tante M. en gij ook samen hartelijk gegroet van Moeder enz. en ook van mij uw liefh. Vader,

J. J. VROLIJK.

27. Bolnes, 21 Juli 1915

Waarde J.

Ontvangt deze in welstand, waar ook wij door 's Heeren Goedheid in mogen zijn. Met deze feliciteren wij u met het herdenken van uw geboortedag en dat wij u dat nog vele jaren doen mogen. En dat gij die dag nog vele malen moogt gedenken met vrouw en kinderen. Maar J. *al wat uit het stof is neemt een end. Door de tijd die alles schendt.* Zo is het ook met ons. Daar is een tijd om geboren te worden. Maar er is ook een tijd om te sterven. En nu zou dit sterven niet zo erg zijn, als wij geen mensen waren, die een ziel zijn omdragende, die voor een Eeuwigheid geschapen is. En dat het de mens eenmaal is gezet te sterven en daarna het oordeel. En dat zou ik u zo in de Liefde gunnen, ach dat gij samen daartoe nog eens bewerkt moogt worden, om voor elkander nog eens dienstbaar te mogen zijn, tot voren toebereiding voor de Eeuwigheid.

Ach dat de Heere u samen eens door Zijn lieve Levendmakende Geest moge bewerken, dat die dingen die de Eeuwigheid zijn aangaande, als een hoofdzaak beleefd mogen worden. Want de Heere zegt: *Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijn Gerechtigheid en alle andere dingen zullen U toegeworpen worden.* En daar ook mijn ondervinding het mij geleerd heeft, dat de wereld niets als moeite, zorg, kommer en verdriet oplevert en dat dit het grootste voorrecht is, als wij door Christus met God bevredigd mogen zijn en dat wij dan een bevredigd gemoed hebben en een aanspraak op het Eeuwige Leven en de Eeuwige Zaligheid der ziele.

O, daarom, daar de liefde niet afgunstig is, zou ik het ook u zo gunnen, dat die arbeid der ziel ook nog eens bij u geopenbaard moge worden, om te leren roepen en zuchten: *Wat moet ik doen om Zalig te worden?* Want als wij dat zullen moeten missen, waartoe heeft dan de mens op aarde geleefd. O, als wij dit doelpunt niet op het oog krijgen, dan kunnen wij nergens op zien dat stand houdt, maar op alles wat met de dood een einde

neemt. Dan is alleen onze arbeid, om door de wereld te komen, maar niet om er goed uit te gaan.

En daarom, Geliefde J., ach zoekt toch de Heere terwijl Hij te vinden is en roept Hem aan terwijl Hij nog nabij is. Terwijl het nog heden geremd wordt en het nog de welaangename tijd is, nog de dag der Zaligheid.

Nu de Heere zij met u en de hartelijke groeten van Moeder en de kinderen en ook van mij uw u liefhebbende vader

J. J. VROLIJK.

28. Bolnes, 20 Juli 1916.

Geliefde Kinderen,

Door 's Heeren Goedheid zijn wij in een redelijke welstand, hopende dit zelfde ook van u en de kinderen. En met deze feliciteren wij u J. met uw verjaardag en dat gij die dag nog vele jaren met M.- n uw kinderen moogt beleven. En wens ik u alle zegeningen in het verdere toe. En dat de Heere, Wiens toevorzicht over alles gaat, u moge bewaren, op de grote wateren der zee, die altijd gevaarlijk zijn, maar nu zo veel te meer. En dat gij samen nog eens door des Heeren levendmakende Geest bewerkt moogt worden, om de Heere nog te zoeken terwijl Hij nog te vinden is en Hem aan te roepen terwijl Hij nog nabij is. Ach ik zou het u tezamen toch zo gunnen, terwijl dit het grootste voorrecht is dat er bestaat, om onze toevlucht te mogen nemen met al onze belangen, tot een Almachtig Wezen, Die in allen nood hulp kan schenken.

En ach J., wat is hier het leven kort en vol moeite nietwaar? Waar is de tijd gebleven van dat ogenblik af dat gij voor het eerst bij mij kwaamt en nu zijt gij ook al 28 jaar. Ik weet, het is nog jong, maar wat vliegt de tijd toch snel voorbij; wat zijn wij ongemerkt oud.

Het is vandaag 30 jaar dat C. geboren werd en nu is zij bij mij in die zelfde toestand. En ik ben ook al 60 jaar geweest en ach, het zal zo lang niet meer duren dat ik het tijdelijke met het Eeuwige zal verwisselen. Maar o, geliefde wat een Eeuwige voorrecht, als wij niet zonder hoop zijn. En een hoop die niet beschamen zal. Een vaste en een Eeuwige hoop, gefundeerd op de aangebrachte Gerechtigheid van Jezus Christus, van Hem Die voor voldoening gezorgd heeft en Die een vloek geworden is voor vervloekten. O, Eeuwige voorrecht, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is om zondaren en zondaressen zalig te maken. Nu kunnen wij niet zo zondig of walgelijk zijn, of Hij kan ons helpen. Hij kon verlossing schenken, ja Hij, Wiens bloed van alle zonden reinigt kan ook ons wassen, reinigen en heiligen. Nu, gij moogt daartoe Genade vinden in de ogen des Heeren.

Bij W. gaat het goed en C. en J. maken het ook goed.

Nu, de Heere zij met u in alle wegen en Hij behoede en beware u overal waar gij moet heen gaan. En u samen en de jongens van allen hartelijk groetend, ook vooral van Moeder en ook van mij uw u liefhebbende vader

J. J. VROLIJK.

29. Bolnes, 6 Januari 1919.

Geliefde M. en kinderen,

Door 's Heeren Goedheid hebben wij uw briefje in welstand mogen ontvangen. Wij hebben ook de treurige toestand vernomen van uw moeder; en ach wat zullen wij zeggen, meid. De Heere die is God en Hij doet in de Hemel en op aarde al wat Hem behaagt *en wie zal tot Hem zeggen, wat maakt Gij of wat doet Gij*. Wat zijn zij bevoorrecht die die kwade dag van sterven van verre mogen zien en nog bijtijds

verberging mogen zoeken en vinden in. Hem, Die die Enige Verberging is. O, de Dierbare Heere Jezus die is Die Man, die zou zijn tot een Verberging en tot een hut tegen de vloed en tegen de regen. Maar ach dan zal wedergeboorte en bekering eerst voorafgaan. O, dan zullen wij eerst onze zonden moeten leren betreuren en bewenen én leren roepen: *O, God, wat moet ik doen om zalig te worden.*

En dat zou ik uw Moeder en ganse Familie en ook u, mijn kind, zo gunnen, want wat baat het een mens zo hij de gehele wereld wint en hij lijdt schade aan zijn ziel en wat zal een mens geven tot lossing voor zijn ziel. O, dat is een Eeuwig voorrecht, dat Jezus Christus in de wereld gekomen is om de zondaren zalig te maken, maar wee ons, indien wij op zo een grote Zaligheid geen acht nemen en het aanbod van Genade blijven verwerpen en die Heerlijke Gift niet komen te achten.

Ach M., ik heb verleden week met oudejaarsdag een oude vriend begraven te L. van 89 jaar en 8 maanden en de 2 januari hebben wij G. van H.¹⁵ te N. ook naar zijn rustplaatsje gebracht, die was 88 jaar en 8 maanden. Maar o, wat een voorrecht, dat zij beiden hoop op God hadden en dat zij in hoop zalig zijn geworden; en die hoop beschaamd niet, omdat de Liefde Gods in onze harten is uitgestort door de Heiligen Geest en dat alleen door Jezus Christus als de verdienende oorzaak van alle deze weldaden.

Verder gaat het hier met allen heel wel. K. sterkt ook op en met C. van W, gaat het ook vooruit. En K. komt uit dienst en gaat bij P. S. werken en met oudejaarsavond zijn zij bij mij geweest. Maar S. K. en S. zijn beide ernstig ziek, de Dokter is bang voor Tyfus koorts; ik schrijf u dat, dan weet u wat u doen wil en ben ik vrij.

U kent je Vader wel. Ik erken geen voorbehoedmiddelen, als wat ik u in deze brief schrijf. Nu ik wou dat u maar weer spoedig in R. kwam, anders hebben wij geen bakje koffie of thee meer. En dat de Heere het met uw Moeder (als zij nog leeft, maken moge en ook met uw Vader, ach ik kan de droefheid goed verstaan en plaatsen. Verder de hartelijke groeten aan de ganse Familie, ook van Moeder en zo van allen en ook gij hartelijk van ons gegroet,

Uw u liefhebbende vader

J. J. VROLIJK.

Brief die niet in de bundel brieven voorkomt; door Redactie Gihonbron toegevoegd

Bolnes, 19 Febr. 1918

Waarde Vriend,

Dat gij deze met de uw in welstand moogt ontvangen, waarin ook wij door 's-HEEREN onbegrijpelijke Goedheid mogen delen. Ik heb nog veel gedachten mogen hebben, ziende op onze ontmoeting bij Vogelaar, en dat de Heere Zijn Gunst nog heeft, mogen willen schenken, daar dit in onze donkere en treurvolle dagen zo weinig beleefd wordt. Och dat wij toch met en door alles maar aan de Heere verbonden mochten worden en maar gedurig mochten vragen: "Heere wat wilt Gij dat ik doen zal," daar er zoveel Geesten zijn uitgegaan, die als het mogelijk was, ook de uitverkorenen zouden verleiden. En dat verleiden bestaat daarin: om met deze of die zogenaamde Godsdienst vervoerd te worden. Och wat is het een oordeel als de Heere van Zijn volk moet zeggen: "En zij verbeiden de raad des Heeren niet".

En dat is ook de treurige toestand geweest van onze Vaders. De drukking en armoede

¹⁵ Gerrit van Halem

waarin, dat de Heere zich als een God van wonderen aan en in hen openbaarde hebbe zij niet kunnen dragen en zij hadden aan God niet genoeg onder het oordeel. Zij moeste kerken en dominees hebben en een zichtbare Godsdienst. En daar God Zijn woon- en haardstede verlaten had, zijn zij tempelen gaan bouwen en altaren; hun altaren tot zondigen zijn geworden. En zij hebben de Heere verlaten en goden gesteld die voor hun aangezicht gingen en zichtbaar waren.

En zo is er een geest uitgegaan van godsdienst en de vreze Gods is moeten wijken. En nu stelt de arme mens zijn Godsdienst tot zijn Godheid en deze komt hij nu te aanbidden. O treurige toestand nietwaar, als wij zo naar de Rechtvaardigheid Gods worden overgegeven, omdat het ons niet goeddunkt om God in erkentenis te nemen.

Och daar zou ik u mijn waarde vriend veel van kunnen schrijven hoe of de Heere mij onder het Oordeel gebracht heeft en er onder besloten heeft. Maar die na Babel in de gevangenis gingen die gingen er met God in, en o eeuwig voorrecht, als wij dan aan de Heere genoeg mogen hebben en geen goden naast Hem mogen oprichten. Maar zij zijn uitzierende gebleven naar die plaats waar de Heeren gewoond heeft en daar heen alleen, hebben zij haar aangezichten gewend en de Heere heeft betoond dat Hij de God was die, die in gevangenis waren. En Hij heeft wonderen onder dat volk gedaan. En op 't einde uit kracht van Zijn belofte en Zijn vastgestaafd Verbond heeft Hij haar verlost en uitgeleid (enz.) En toen ware wij gelijk degene die droomden. En toen werd haar mond vervult met lachen en haar tong met gejuich en toen zei men, onder de heidenen, de Heere heeft grote dingen aan deze gedaan (enz.)

En daar ik nu van u en sommige onder u verkerende, geloof dat deze dingen u niet onbekend zijn, zo heeft het mij verwonderd doen kijken, dat u zo haast uit uw vastigheid zijt uitgevallen, en om uw eenvoudigheid te gaan verlate en uw belijdenis te verkrachten om ook op te gaan in een Godsdienst zonder God.

Och dat de Heere u tezamen behoeden mag, en dat gij zien moogt op de Wolke van Getuigen die gij om u heen hebt.

Wat heeft [ds] Verhey niet beleden op zijn sterfbed. Wat heeft uw vriend [ds] Barth niet moeten belijden en wat heeft [ds] Stam niet uitgedrukt op zijn zieken doodbed vanwege het spreken.

Och blijft toch in uw armoede bij de Heere en kruipt veel met uw zaad en kinderen voor de Heere. Och mochten ze nog met de Heilige Geest en met Vuur dopen (want dit zal wel de grootste drijfveer wezen).

Nu ik wilde u zo graag een woordje schrijven; de Heere neme het nog in Zijn hand om u te bewaren.

De groeten van uw toegenegen vriend

J.J. Vrolijk

Ook al de vrienden en Vr. Vogelaar de groeten en lees dit briefje vrij ook al is er [ds.] Boone bij.

7. WILLEMKE VOS

AALBURG

**Iets over het gezelschapsleven in Aalburg in het land van Heusden en Altena,
gedurende de eerste helft van de twintigste eeuw.**

Publicatie DWS, Kerk en gezelschap 1995/6

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2018**

In het boek "Godsdienst en samenleving in het land van Heusden en Altena 1900-1961", van dr. C. de Gast worden een aantal gezelschappen en figuren uit deze streek genoemd die nog onder onze mensen bekendheid hebben. Zo noemt hij o.a. onder Werkendam: L. Kieboom; onder Woudrichem: Joh. van Opstelten die o.a. met ds. J. Fraanje correspondeerde; onder Andel: O. Bouman, wiens "Brieven" altijd nog bekendheid genieten; onder Veen: Hubertus Schreuders, de bekende ouderling van de Ger. Gem.; onder Wijk: Hannes Vos, die door ds. Fraanje in 1934 werd begraven en waarvan destijds een begrafenisverslag werd opgesteld; onder Aalburg: Willem(ke) Vos; onder Nederhemert: G. Bruigom enz.

Bovenstaande mensen zijn al lang uit de tijd en hebben een stempel op hun omgeving gezet. Van sommige figuren is veel bekend: denk maar aan iemand als Hubertus Schreuders uit Veen. Van anderen, die een wat teruggetrokken leven leidden, is weinig bekend.

In wat nu volgt zullen we het over iemand hebben, die niet zo bekend geworden is als bijv. een man als H. Schreuders, maar onder Gods volk toen in hoog aanzien stond, namelijk Willem(ke) Vos uit Aalburg.

Door de verwatering in de oude Hervormde kerk waren er hier en daar kleine en grote gezelschappen ontstaan. Het volk des Heeren zocht elkaar op en bracht de tijd door met geestelijke gesprekken. Zo waren er kinderen des Heeren uit Sliedrecht, die o.a. op bezoek gingen bij Gerardus Adrianus (Gert) van Rijswijk. Hij moet een goede Schrift kennis gehad hebben en als het volk des Heeren kwam, dacht hij dat zij om hem kwamen. Maar het was niet om de man, maar om de vrouw des huizes te doen. Gert was namelijk getrouwd met **Jenneke van Drunen**. Op 3 april was zij in 1843 te Aalst geboren en op 24 juni 1920 stierf zij in Aalburg. Een vrouw met een teer gebedsleven.

Willem (Willemke) Vos, woonde in dezelfde straat als het echtpaar Rijswijk-Van Drunen, niet zo ver van haar vandaan. Deze man hield thuis gezelschap en daar kwamen velen van Gods volk samen.

Eerst bezocht hij de oude Hervormde kerk, maar met de woorden uit 1 Kor. 6 : 16: "Of weet gij niet, dat die de hoer aanhangt, één lichaam met haar is?", voelde hij zich van Godswegen gedrongen dit kerkgenootschap te verlaten om thuis "preek" te gaan lezen.

Aan het einde van de vorige eeuw heeft de bekende Kruisdominee E. Fransen in de Hervormde kerk te Aalburg wel kinderen gedoopt van ouders die nooit in de kerk kwamen "omdat in dat genootschap de gloriekroon van Koning Jezus onteerd wordt", zoals hij in zijn 25ste brief aan mv. Hasseman-Sieben schreef.

Willem(ke) stond bekend als een zachtmoedig man en de bovenstaande scherpe woorden waarbij de Heere hem bepaalde bij zijn uitleiding uit de Hervormde kerk, vormden een tegenstelling met zijn zacht en beminnelijk karakter.

Dat hij een kind des Heeren was, was niet alleen in het dorp, maar ook ver daarbuiten bekend. Meer dan 20 jaar na zijn dood was hij nog even een onderwerp van gesprek vlak voor een kerkdienst.

Hoewel hij van kindsbeen af indrukken had van dood en eeuwigheid, zo leefde hij toch door naar het goeddunk van zijn hart. Tot de slag viel onder een predicatie van ds. Smytegelt over de woorden: "Mijn zoon, geef Mij uw hart". Toen verloor hij alle tegenstand, mocht God het gewonnen geven en voor eeuwig van koning veranderen. Willem was toen 23 jaar oud!

Misschien komt het hier vandaan, dat hij altijd een zekere voorliefde voor de preken van Smytegelt gehad heeft.

Toen hij uit de Hervormde kerk geleid was, ging hij voor zichzelf preek lezen. Dat werd

op het dorp bekend en al gauw voegden mensen die de oude waarheid zochten zich bij zijn gezelschap. In het begin zette hij geen stoelen voor anderen klaar, daar hij zulke geringe gedachten over zichzelf had en meer dan eens sprak: "Wat zouden zij bij mij moeten zoeken? "

Intussen kwamen er al heel wat mensen bij Willem(ke) op het gezelschap.

Het was hem tot grote smart dat zijn vrouw Hendrika Bouman niets van de oude, bevindelijke waarheid hebben moest. Weliswaar liet zij Willem zijn gang gaan, maar haar hart was afkerig van de waarheid.

Eens gebeurde het, dat zij een prachtige bloem voor het raam had staan. Terwijl haar man wilde gaan bidden, keek zij maar naar die plant en het verraadde de gesteldheid van haar hart: ze was meer gesteld op de bloem, dan op de toenadering van de Heere in het gebed. Dit deed haar man pijn en voor hij ging bidden, liet hij de bloem verwijderen. Bang en benauwd is het sterfbed van Hendrika (Drika) geweest. Op haar sterfbed greep haar tegenstand tegen het volk des Heeren haar aan en maakte haar het sterven bang. "Willem, help me toch!", riep ze aanhoudend. Haar man sprak daarop: "Roep de Heere nog aan, bij Hem is veel vergeving". Ook hij zuchtte voor zijn vrouw om genade. Op 74jarige leeftijd overleed zij op 2 augustus 1933.

Merkwaardig is het, dat jaren later de kinderen van Willem(ke) het vaak over hun vader hadden, maar niet meer over hun moeder spraken.

Op een keer brandde er op zijn dorp een boerderij af. Enige dagen later werd de brandstichter gearresteerd en weggeleid. Willem(ke), die een klein winkeltje had en daarnaast wegwerker was, was juist de straat aan het aanvegen. Toen de gearresteerde man met de agenten hem passeerden, liet de Heere hem zien, dat het Gods weerhoudende genade was dat hij de brand niet veroorzaakt had en dat hij niet als een misdadiger werd weggeleid. Toen heeft hij de bezem op de rug genomen en is hard naar huis gelopen. Thuisgekomen wierp hij zich op de knieën om de Heere te danken voor het wonder dat Hij hem wilde bewaren voor uitbrekende zonden.

Met kinderen had hij veel op. In zijn zak had hij vaak stukjes zoethout en die deelde hij aan hen uit. Ook vermaande hij hen dan de Heere vroeg te zoeken en het gebeurde meer dan eens dat knikkerende kinderen vlug hun knikkers opraapten als Willem(ke) er aan kwam. Ze wisten, dat hij hen bijna altijd aansprak over het grote verzuim de Heere te zoeken in de jonge dagen.

Daar hij iets van de bedrieglijkheid van zijn bestaan afwist, was hij erg bang voor zelfbedrog. Als de mensen tegen hem zeiden: "Jij hoeft voor de dood niet bang te zijn!", antwoordde hij vaak: "Als ik aan de dood denk, rijzen de haren mij ten berge. O, misschien bedrieg ik me wel voor de grote eeuwigheid!"

Vaak wees hij jong en oud op de dag des doods die eenmaal komen zal. Dan sprak hij: "Een mens gelooft maar niet dat hij sterven moet. Als er in Gods Woord stond, dat alle mensen op één na moesten sterven, dan geloofde hij die ene te zijn.

Heel erg zag hij tegen het openbare gebed op. Als het even kon, liet hij een ander kind des Heeren beginnen en eindigen. Als ook dat kind des Heeren hiertegen erg op zag, sprak hij: "Toe, doe jij het nu maar, ik zal wel mee zuchten". Toch bad en dankte hij meestal zelf: een kort, eenvoudig en afhankelijk gebed.

Hoewel Gods volk gesticht werd en de oude, bevindelijke waarheid via de oude schrijvers beluisterd werd op het gezelschap, zo werden de sacramenten van Doop en Avondmaal niet bediend. Daarom was het een groot voorrecht dat in 1929 de Ger. Gem. in Aalburg ontstond. Als vergaderplaats beschikte men over de schuur van een boerderij van **Dirk van Wijk**, die sinds 1923 ouderling van de naburige Ger. Gem. te Veen was en daarvoor lid van de Ger. Gem. onder het kruis te Tricht. Toen men een houten gebouw kocht, werd de kerk door **ds. J. Overduin** van Sliedrecht in gebruik genomen.

Aanvankelijk ging Willem Vos met zijn gezelschap door. Nog wel onder kerktijd! Maar op een keer bepaalde de Heere hem uit Hooglied 1 : 7: "Zeg mij aan. Gij, Die mijn ziel liefheeft, waar Gij weidt, waar Gij de kudde legert in de middag; want waarom zou ik zijn als een die zich bedekt bij de kudden Uwer metgezellen? " Toen zag hij, dat het gezelschap niet de plaats van de kerk mag innemen. Kort hierna werden een aantal gezelschapsbezoekers gedoopt in de Ger. Gem., waaronder Jan en Marinus (Rien) Vos, zoons van Willem.

Ook een man als **Hannes Vos**, de gezelschapsman uit Wijk tegen wie hoog werd aangekeken omdat hij een "doorgeleide man" was, zat bij Hubertus Schreuders in Veen in de ouderlingenbank als **ds. J. Fraanje** daar voorging. Veel van deze mensen hebben terecht ingezien, dat het gezelschap maar een tijdelijk onderdak was voor hen die de zuivere leer in de Hervormde kerk niet meer konden beluisteren. Maar toen de oude leer in de kerk weer beluisterd kon worden, verdween het gezelschap naar de achtergrond. Dit werd ook ingezien door **Aaike Versteeg**, een andere gezelschapsman uit Aalburg, die uit Brakel afkomstig was. Hij liet enkele kinderen naar de catechisatie bij **H. Schreuders** te Veen gaan en later werden zij daar gedoopt.

Helaas zijn er ook gezelschapsmensen geweest die hun gezelschap bleven handhaven ten koste van de kerk. Zij bleven zgn. "onkerkelijk", hoewel dit op grond van Gods Woord is af te keuren. Men leze hierover de oudvaders, o.a. ds. Smytegelt. Het gezelschapsleven te Aalburg heeft echter meegewerkt aan het ontstaan van de Ger. Gem. aldaar. De kerkeraad werd gevormd door de ouderlingen Aaike Versteeg en Dirk van Wijk, terwijl Andries Vos diaken werd.

Later werd de kerkeraad uitgebreid met de ouderlingen Maar Bax en Lodewijk Versteeg, terwijl Arjaan van Bergeijk en Marinus (Rien) Vos, zoon van Willemke Vos, diaken werd.

In 1956 gingen Dirk van Wijk en Marinus Vos met de consulent ds. H. Ligtenberg over naar de Ger. Gem. in Nederland. Ouderling Maar Bax had zich al in het jaar van de scheuring (1953) onttrokken aan de Ger. Gem. te Aalburg en las thuis preek. In 1956 werd hij opnieuw ouderling van de Ger. Gem. te Aalburg, waar hij op de deel van de boerderij van de stokoude Dirk van Wijk door ds. Mallan opnieuw in het ambt van ouderling bevestigd werd.

Op het ogenblik is hij de enige van de oude kerkeraad die nog in leven is.

Duidelijk is dat het gezelschapsleven in Aalburg omgezet werd in een kerkelijk leven.

Tot slot nog iets over het **sterven van Willem(ke)Vos**.

Al enige tijd moest ds. Fraanje een preekdienst vervullen in Veen. Hij kwam daar nogal eens preken en als het in de week Avondmaal was, zaten er drie tafels met kinderen des Heeren aan, afkomstig uit de omringende dorpen en uit de Bommelerwaard. Het was met recht een feestdag en een tijdgenoot wist te vertellen: "Onder de Avondmaalgangers zat er niet een bij aan wiens staat men twijfelde. Het waren zonder meer open brieven van Christus".

Door onbekende oorzaak werd de dienst van ds. Fraanje echter enkele keren uitgesteld. Maar tenslotte kon de dienst doorgaan en ging ds. Fraanje voor. Na afloop van de dienst, waarin heel wat volk des Heeren zich bij H. Schreuders had verzameld, kwam Willemke Vos ter sprake. Men hoorde dat hij ziek was en dat het waarschijnlijk naar het einde ging. Toen besloten een aantal mensen hem in Aalburg op te zoeken. Toen ze bij hem kwamen, was hij verblijd zijn vrienden te ontmoeten. Na over het werk des Heeren gesproken te hebben, gaven ze hem allemaal de hand, terwijl H. Schreuders zei: "De Heere heeft het je toch beloofd, is het niet Willem? " Daarop antwoordde Willem(ke)

met krachtige stem: "Dat weet ik zeker: ik zal boven geen onbekende God ontmoeten en geen onbekend werk behoeven te doen". Hierna sprak hij op ontroerende wijze over de Heere en Zijn zalige dienst.

Wie had kunnen vermoeden, dat dit de laatste avond van zijn leven zou zijn! De andere morgen - het was 7 juni 1935 - werd in het dorp en ver daar buiten de droeve mare gehoord: "Willem(ke) Vos is niet meer. Hij heeft zijn wens verkregen. Gisteravond is hij naar bed gegaan en is nog vrij onverwachts weggenomen. Men moet hem dood op de knieën hebben aangetroffen". Hij was 79 jaar geworden.

Velen die nog de vorige avond bij hem geweest waren, stonden enkele dagen later weer in zijn huis en steeds was hun taal: "Wat zal dat voor hem, die vaak zo tegen de dood opzag, eeuwig meegevallen zijn. Nu mag hij het werk doen, wat hij in beginsel op aarde zo graag deed".

Nog in datzelfde jaar stierf op 48-jarige leeftijd ook zijn zwakke dochter Kornelia Vos op 6 oktober 1935. Zij was getrouwd met de enige zoon van Jenneke: Govert Antonie van Rijswijk, overleden in 1969 op 87-jarige leeftijd te Aalburg begraven.

Genoemde Govert (Toon) verloor dus in één jaar zijn schoonvader en zijn vrouw. Het jaar daarop, 22 december 1936, stierf ook zijn vader, de man van Jenneke, op 80-jarige leeftijd.

Terugziende op Jenneke van Rijswijk, van Drunen, Willem(ke) Vos, Hubertus Schreuders, **Otto Bouman** en zoveel anderen van het volk des Heeren uit deze streek, besluiten we deze artikelen met de woorden uit Ps. 37 : 37: *"Let op de vrome en zie naar de oprechte, want het einde van die man zal vrede zijn"*.